

ՀՈՒՅՆ ՈՂԲԵՐԳԱԿՆԵՐ

ՀԱՅԴԱՆԱԿԱՆ

ՀՈՒՅՆ
ՈՂԲԵՐԳԱԿՆԵՐ

Հաճախ
3247

ԷՍԲԻԼԵՍ
ՍՈՑՈԿԼԵՍ
ԵՎՐԻՊԻԴԵՍ

ԵՐԵՎԱՆ ՀԱՅԴԵՏՏՐԱՏ 1950

Հին հունարեն բնագրից թարգմանեց
և ծանոթագրությունները կազմեց
ՀԱՄԱԶԱՍ Պ ՀԱՄԲԱՐՉՈՒՄՅԱՆԸ

ЭСХИЛ
СОФОКЛ
ЕВРИПИД

(На армянском языке)
Армиз, Ереван, 1950 г.

ՀՐԱՏԱՐԱԿԸՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՅ

Անժխտելի է Հին Հունաստանի գրականության խոշորագույն պատմական նշանակությունը, որը միշտ արժանացել է մարքսիզմի կլասիկներին սեփական ուշադրություն: «Փիլիսոփայության մեջ, ինչպես նաև բազմաթիվ այլ բնագավառներում,—ասում է Էնգելսը,—մենք ստիպված կլինենք միշտ վերագրա՞նալ սխրագործություններին այն փոքրիկ ժողովրդի, որի ունիվերսալ շնորհալիությունն ու գործունեությունը մարդկության պարզացման պատմության մեջ այնպիսի սեղ հատկացրին նրան, որպիսին չի հավակնի ունենալ ոչ մի այլ ժողովուրդ»: Այս բարձր գնահատականը յիշարարվում է նաև հունական գրականության: «Հայտնի է,—նշում է Մարքսը,—որ հունական միֆոլոգիան ոչ միայն ղինարանն է հունական արվեստի, այլև նրա հիմքը»:

Հունական արվեստի և գրականության ունիվերսալ արժեքը իմաստալի ու հանճարամիտ կերպով որակել է Մարքսը,—բնդգծելով, որ հունական արվեստի և էպոսի մեջ արտացոլված է «մարդկային հասարակության մանկությունը այնտեղ, որտեղ նա դարգացավ ամենապերճ գեղեցիկությամբ»:

Էսքիլես—Սոֆոկլես—Եվրիպիդես—ահա այն խոշորագույն դրական դեմքերը, որոնց ստեղծագործությունը հունական դրամատուրգիան հասավ իր դարգացման բարձրակետին:

1. Էսքիլես* Աթենական պետության ձևավորման և հույն-պարսկական պատերազմի դարաշրջանի մեծագույն բանաստեղծն է, «ողբերգության հայրը», որ ծնվել է 525/4 թ. և վախճանվել 456/5 թ.: Մարքսը, երբ նրան հարց էր արված, թե ով է նրա ամենասիրելի բանաստեղծը, պատասխանել է.—«Շեքսպիրը, Էսքիլեսը և Գյոթեն»։ Համաձայն Հաֆարդի վիպության՝ Էսքիլեսի երկերը—Մարքսը կարդում էր հունարեն բնագրում, համարելով նրան և Շեքսպիրին մեծագույն դրամատիկական հանճարներ: Ըստ պատմական աղբյուրների՝ Էսքիլեսը գրել է մոտ 90 ողբերգություն, որոնցից միայն յոթն են մեզ հասել: Նրա ստեղծագործության գլուխ-գործոցն է «Շղթալված Պրոմեթևսը»:

«Էսպի իմացիք, որ քո քսու ճորտության հետ ես չեմ փոխի տանջանքն ու վիշտն իմ հատու»,—այս խոսքերը Մարքսը բերում է յուր գոկտորական գիտերառցիտյի մեջ ու շեշտում: «Փիլիսոփայական օրացույցի մեջ Պրոմեթևսը ամենաազնիվ սուրբն է և նահատակը»:

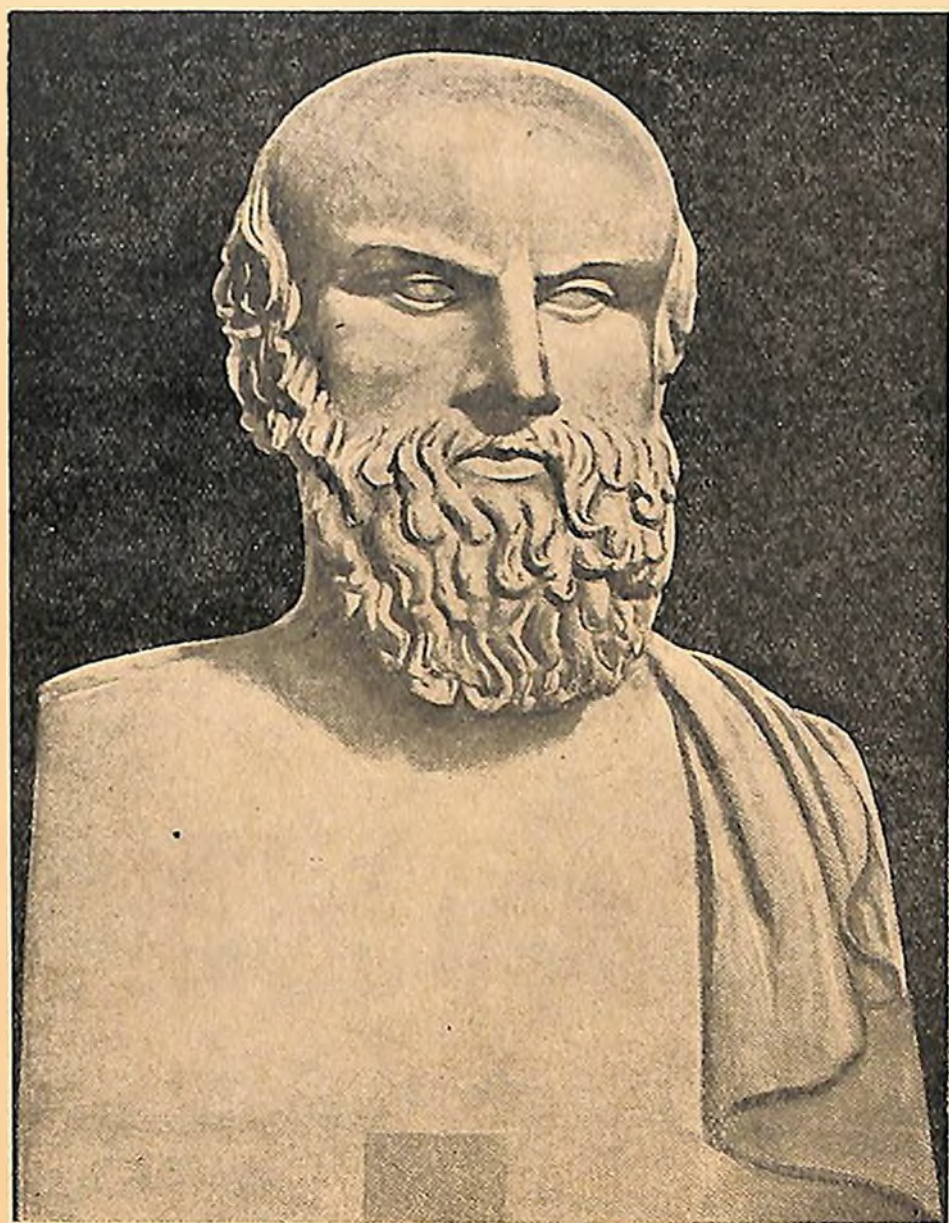
* Նույն «Պրոմեթևսի» հեղինակը հունարեն կոչվում էր Αἰσχύλος, ուստի ավելի ճիշտ էլիներ, եթե նաև հայերենում պահպանվեր «Էսքիլոս» ձևը: Սակայն հրատարակչությունը անհրաժեշտ դատելով պահել մեր գրականության մեջ արդեն տրադիցիոն դարձած «Էսքիլես» ձևը:

2. Սոփոկլեսը—ծնվել է 496 թ. և վախճանվել 406 թ. նա իր անմահա-
գած երկերի մեջ պատկերել է Աթենական դեմոկրատիայի ծաղկման՝ Պե-
րիկլեսի գարաշրջանը։ Նրա ոտնդծագործության պսակներն են «Էդիպ
արքա» և «Քնտիզոն» ողբերգությունները, որոնք ճանաչվել են իրեն դրա-
մատիկական արվեստի դուխ-դործոցները։

3. Սփիլիպիդեսը—ծնվել է 480 թ. և վախճանվել 406 թ.։ Նա իր ստեղ-
ծագործությամբ ցայտուն կերպով արտահայտել է Աթենական դեմոկրա-
տիայի անկման շրջանը։ Սփիլիպիդեսի բազմաթիվ ողբերգություններից
կարևորագույն են համարվում «Մեդեան», «Իպպոլիտ պսակադարձը» և «Բա-
քոսուհիները»։

Առաջագրվող ժողովածուն, իբրև առաջին փորձ, պարունակում է
ընկ. Համազասպ Համբարձումյանի հին-հունարեն բնագրից թարգմանած
Էսքիլեսի «Շգթայված Պրոմեթևսը», Սոփոկլեսի «Քնտիզոնն» և «Արքա
Էդիպը» և Սփիլիպիդեսի «Մեդեան» ու «Իպպոլիտ պսակադարձը»։

Հրատարակելով այս ժողովածուն՝ Պետհրատը լիազույս է, որ այս
գրքով կարժանանա մեր ընթերցող հասարակայնության ուշադրության,
հիմք կդառնա հետագա ավելի կատարյալ թարգմանությունները։

ԷՍԲԻԼԵՍ

ԷՍԺԻԼԵՍ

ՊՐՈՍԵՐԵՎՍԸ
ՇՂԹԱՅՎԱԾ

ՊՐՈՍԵԹԵՎՍԸ ՇՆԹԱՅՎԱԾ

(Բռնությունը, Իշխանությունը և Հեփեստոսը բարձր տալով
բերում են շղթայված Պրոմեթեոսին)

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Արդեն հասանք մենք հեռավոր ծայրն աշխարհի,

Մկյաթական երկրի մեջն ենք մտնել:

Դու, Հեփեստոս, պիտ կատարես Զեոսի վճիռն.

— Պետք է այտակղ այս գոռոզին դամել պողպատ շղթաներով

Նվ ամբապինդ կապանքի մեջ բարձր ժայռին դառնալով.

Քանզի իրոք նա զոգացավ ու պարզեց մարդկության

Քո հուր-կրակը շողշուղուն, — քո վառ պատկն, հիմքն արհեստի. —

— Թող սովորի առմիշտ հարգել Զեոս աստծո իշխանությունն

Նվ դադարի այսուհետև սիրել մարդկանց:

Իշխանություն և Բռնություն,
Դուք կարդացիք Զևսի վճիռն ահավոր,
Եվ այդ գործում ոչ մի արգելք ձեզ չկալու:
Մինչ ևս ահա տատանվում եմ,
Ի՞նչպես, ավա՞ղ, ևս հարազատ իմ ասածուն
Այստեղ գամեմ փոթորկի գեմ բաց այս ժայռին:
Բայց պետք է որ հնազանդվեմ,
Քանզի չէ՞ որ զարհուրելի գործ կը լինի,
Եթե թողնեմ իմ հոր վճիռն անկատար:

(Դիմելով Պրոմեթեոսին)

Ո՞վ գերիմաստ, հզոր զավակ բարեխորհուրդ Թեմիդի,
Ես ակամա այս անխորտակ շղթայով
Պիտ քեզ գամեմ այստեղ՝ ժայռին այս ամայի,—
Որ դու երբեք մարդու երես չտեսնես, ձայն չը լսես
Այստեղ, հավերժ հրատուհոր ճառագայթովն արևի
Դու կը փոխես զուշնը մաշկիդ: Իսկ գիշերը,—քեզ իբր հաճույք
Լույսն արևի կը պարփակի յուր մթնադուշն քողի տակ,
Որից հետո այգացողը՝ ջրիվ կը տա ինքն արեգակ:
Միշտ, հանապաղ քեզ պիտ մաշի տանջանքի բեռն ահավոր,
Քանզի իրոք գեռ չի ծնված քո փրկիչը մեծահաղթ,
Արդյունքն է սա քո մարդատեր և մեծ գործի.—
— Ինքըդ աստված,—աստվածների զայրույթն հուզած,—
Դու մարդկության շահն հարգեցիր չափազանց
Եվ փոխարենն, իբր հատուցում, դու կը դառնաս պահապան
Այս ամայի, տխուր ժայռին հավիտյան,—
— Հավերժ անքուռն և միշտ կանդուն, ծունկ չը ծալած
Պիտ արձակես բյուր-բյուրավոր հեծեծանք,
Եվ չի լինի, ավա՞ղ, երբեք վերջ ու սահման քո տանջանքին:
Մինչդեռ Զևսի սիրան է դաժան և անողորմ,—
— Ժանտ ես տերերը նորադուշն իշխանության:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Ի՞նչ ևս իդուր տրանջանքով դու զանդաղում.—
Մեթե իբրք ասելություն դու չես զգում զեպի սա,—
— Անմահների թշնամադուշն այս աստվածն,—
Որն հանդգնեց քո պարզեք զողանալ:

Հ Ե Փ Ե Ս Ս Ո Ս

Մեծ է, այո, և ազդեցիկ
Զորությունը ազդականի և քնկերոջ:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Ճմարտ է: Սակայն Ջեսի հրամանն է ահալոր,
Իսկ խախտումը նրա կամքի՝ զարհուրելի կը լինի:

Հ Ե Փ Ե Ս Ս Ո Ս

Դաժան ես դու և վիսությամբ միշտ լցված:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Անիմաստ են այստեղ տրտունջ և հառաչանք,
Որոնք բնավ օղնել սրան չեն կարող,
Ուստի և դու մի աշխատիր ունայնաբար:

56

Հ Ե Փ Ե Ս Ս Ո Ս

Ո՛րքան, ավանդ, տառիկ է ինձ համար
Այս արհեստն իմ անիծված:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Ի՞նչ ես իդուր զղվանք տաժում զեպի արհեստն,
Ճիշտը առած՝ արհեստն այստեղ ամենեկին մեղք չունի:

Հ Ե Փ Ե Ս Ս Ո Ս

Բայց երանի՜ արհեստը այս մեկ ուրիշին վիճակվեր:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Բոլոր անմահ աստվածները ծանրը բեռներ ունեն միշտ,
Ջեսն է միայն, իբրև իշխող հայր աստված,
Աշխատանքից միշտ ազատ:

Հ Ե Փ Ե Ս Ս Ո Ս

Ես այդ գիտեմ, ուստի քեզ հետ այդ առթիվ
Վիճարանել չեմ ուզում:

60

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Եթե գիտես՝ զսրծըդ արա

Եվ շտապիր շղթաներն այդ ամբասցնել,
Որ Զեւն այստեղ քեզ չը տեսնի դանդաղելիս:

Հ Ե Փ Ե Ս Ս Ո Ս

Տես, պատրաստ են, ահալասիկ, կապանքները ձեռքերի:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

Դիր ձեռքերին և կռնով մեծազոր
Զորի ուժղնակի ու պինդ դամիր այս ժայռին:

Հ Ե Փ Ե Ս Ս Ո Ս

Ահա պատրաստ է դործն արդեն,
— Զանքս, կարծեմ, իդուր չեղավ:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

Զորի և ձգիւր, որ այն երբեք չթուլանա,
Ապա թե սչ, նեղ տեղն ընկած, ելք կը գտնի,—
Քանզի չէ՞ որ վարպետ է նա:

70

Հ Ե Փ Ե Ս Ս Ո Ս

Մի ձեռքն արդեն դամված, մեխված է ամբակուս:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

Եվ մյուս ձեռքը դամիր ուժղին,
Գամիւր այնպես, որ նա մնա անսասան,
— Թող հասկանա իմաստունն այդ,
Որ Զեւն է միշտ աստվածներից իմաստնադույնն:

Հ Ե Փ Ե Ս Ս Ո Ս

Սակայն միայն սո՛ւ ունի
Ինձ, արդարեւ, կշտամբելու իրավունք:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

Վերցրո՛ւ, վերցրո՛ւ պողպատե սեղն
Եվ սուր ծայրով ուժղին դամիր կրճքի մեջ,
— Գամիւր ամուր և միջանցուկ:

80

Ալմիդ, ալմիդ, Պրամեթեա, ողորճում եմ քեզ,
Քո ահուկի այդ տանջանքին նայելով:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

Նորից ես դու գուր դանդաղում.
Ո՞ւմ համար է այդ հառաչանքն,— հանուն Ձեռի չար թշնամի.
Ձգնել իմ ըստեղծում, տես, որ հետո այդ առթիվ
Դու ինքքդ քեզ չը ողբաս:

Հ Ե Փ Ե Ս Տ Ո Ս

Ալմիդ, միթե դու չես տեսնում, անդգա,
Սարսափելի տեսարանն այս:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

Տեսնում եմ այդ և գիտեմ,
Արդարապես պատժված է նա ըստ արժանվույն,
Իսկ դու հիմա շատուկ կապիր նրա կողքերն երկաթով:

Հ Ե Փ Ե Ս Տ Ո Ս

Հարկավոր չէ պատվեր տալ ինձ,
Ինքս գիտեմ իմ անելիքն առանց քեզ:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

Ո՛չ, չես կարող ինձ արգելել.—
Ահա, ես խիտո կաղապակեմ, կը պատվիրեմ.
Շուտով, շուտով իջիր ցած,
Նաև ստներն օղերի մեջ գիր ու կապիր:

Հ Ե Փ Ե Ս Տ Ո Ս

Էհ, ի՞նչ կա սր, կը կատարեմ նաև այդ,
Մեծ բան չէ դա:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

Ձարկ, որ շղթան ստների մեջ վարովի խորունկ,
Որ ծանրագին զործից մասին հաշիվդ տաս:

Հ Ե Փ Ե Ս Տ Ո Ս

Որքան նման է ձայնդ ժանա կերպարանքիդ խեղական:

ժամանակ չէ քնքշության,—

Քեզ է հարմար քնքշանքն այդ,—իսկ պարծանքն իմ
Կամ զժնությունն իմ բնույթի չհանդգնես կշտամբել:

Հ Ե Փ Ե Ս Տ Ո Ս

Գնանք: Արդեն շղթայված է նա չորս կողմից:

Ի Շ Խ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

(Պրամեքսիկն դառնալով)

Ահավասիկ՝ դու հիմա

Ե՛կ, անպատվիր, դանձը շորթիր աստվածների,

Եվ այն, որ լավ հավշտակես, հանձնիր մարդկանց

մահկանացու: 110

Տեսնենք սպա,—լինչպես մարդիկ քո տանջանքը պիտ ամոքեն:

«Պրոմեթեա—նախատեսնող» սուտ անուն են տվել քեզ.

Մինչդեռ հիմա քեզ է միայն հարկավոր

Մի այդպիսի «նախատեսնող», որ ցույց տար քեզ,

Թե լինչպես դու դուրս պիտի գաս թակարդից:

(Հեկեստոսը, Իսխանուրյուներ և Բոնուրյուներ
հեռանում են):

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ո՛հ, դու, եթեր աստվածային, և դժեք, դեռեր հորդաջուր,

Հողմեր, հողմեր արադաթե և սրբնթաց,

Դուք, ծովային ալիքների ծոր ու ծփանք բազմարյուր,

Անմահ երկիր, կենդանության ամենամայր,

Եվ դու, պայծառ, ամենատես շքեղ արե,

120

— Կանչում եմ ձեզ, իբրև վկա.—տեսեք, ահա—

Ի՞նչ եմ կրում, ինքքո աստված, աստվածներից.

Գեթ ձեր հայացքն ուղղեք դեպ ինձ,

Նայե՛ք, տեսեք այս տառապանքն իմ ահավոր:

Եվ ռդպիսի ժանտ անարգանք պիտ հանդուրժեմ ես բյուր դարեր,

Ի՞նչ խայտառակ դաժան կապանք արդ հորինեց ինձ համար

Աստվածների նորածնունդ մեծ թաղափսրն:

Ավանդ, ավանդ, հեծում եմ ես և հառաչում դառնալառն,—

Այս իմ ներկա և ասպաղա տառապանքից անվախճան.

Արդյոք էր դա, ե՛րբ ելինի վերջ ու սահման իմ տանջանքին: 130

Բայց ինչ եղալ,—ինչո՞ւ եմ ես այսպէս խոսում:
 Զէ՞ որ դալիքն ամբողջովին ես նախապէս իմացա,
 Զէ՞ որ չըկա անակնկալ տանջանք ու փորձ ինձ համար,
 Ուստի հեշտով պետք է տանել, պիտ հանդուրժել
 Նախափճակ ճակատապիւրն և նրա ժանտ արարքները,—
 Քանզի ճիշտ է և բացահայտ, որ անհրաժեշտն
 Անխախտ է միշտ, անհաղթելի և անշեղ:
 Բայց չեմ կարող ես ոչ լռել, ոչ էլ պատմել իմ վիճակն:
 Տանջվում եմ ես, չարարաստիկ, միամյն, միայն նրա համար,
 Որ իսկապէս ստեղծեցի անմահ բարեք մարդկության, 140
 Կրակի բոցը շողշուղուն,—աղբյուրն ամեն արվեստի,
 Եղեգնի գոս ցոլունի մեջ ես զողացա,—
 Հուրն այդ դարձաւ մարդկանց համար բարիքների նոր
 ճանապարհ,

Ու կատարյալ մի ուսուցիչ նրանց բոլոր դորձերում.
 Մեղքքս այդ է, որի համար ահա այսպէս շղթայակապ
 Դատապարտված եմ այս պատժին ու կախված բարձր երկնքի
 տակ:

Սակայն ավանդ, ինչ ազմուկ է լսվում հեռվից.
 Կամ ինչ անտես բուրմունք է սա: Մտրդ է գուցե մահկանացու
 Թե՞ մի աստված, որ դալիս է դեպի ժայռն այս հեռավոր.—
 Ո՞վ է դալիս, որ զարհուրանքն իմ տանջանքի տեսնի այստեղ...
 — Նայե՛ք, ավանդ, նայեք դժբախտ, շղթայակապ ասործուն, 150
 Որը միայն հանուն սիրո,—դեպ մարդկությունն հեղձված սիրո—
 Իշխանազոր Զեսին դարձաւ դաժանադույն թշնամի,
 Դարձաւ նաև միշտ ատելի բոլոր սյն մյուս աստվածներին,
 Որոնք Զեսյան ապարանքի հաճախորդներն են անմահ...
 Ավանդ, կրկին, կրկին ահա լսում եմ ես ինչ որ շարժում,—
 Կարծես թռիչքն է այդ թևող, մոտ սավառնող թռչունների,
 Իսկ եթերում կան հնչյուններ հեռվից սահող թևերի,—
 Վայ ինձ, ավանդ, աստ մոտեցող ամեն շշուկ, ամեն բան
 Զարհուրելի է թվում ինձ: 160

(Հանդես է գալիս օվկիանոսիկների երգչա-
 իււմբը՝ Իւսվոր կառնեթի վրա):

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Ր

Ս տ ր ո Ֆ 1.

Մի վախենա, միամյն, միայն քո սիրուն

Մենք թեկերով թեթեւագուշն
 Թռանք, եկանք զեպ տմեհի ժայռը աչս,
 Համողելով մեր հոր սիրտը հազիվհազ,
 Արագահոտ հողմի շունչը բերեց մեզ,
 Թնդյաւնն, ազմուկը երկաթի խումկեց ներս
 Խորքերի մեջ քարանձավի: Եվ մենք բարիկ,
 Նույնիսկ ամբօն տնտես արած, ահա վասիկ
 Կառքերի մեջ թեւալոր
 Թռանք եկանք զեպ քո վիճակն տհալոր:

170

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Դժւար եք, ավաղ, ով գտարիկներ բազմազատակ Տեթյուսի,
 Դժւար, մանուկներ ավաղագուշն Օվկիանոսի,
 Որ վիթխարի յուր հեղեղովն հարցաշունչ
 Միշտ հասում է, պտույտ գալով աշխարհի շուրջ:
 — Նայե՛ք, տեսե՛ք, — ինչպե՞ս ահա շղթայակապ
 Այս ժանտ ժայռին մեխոված եմ ես խայտառակ,
 Անդունդի մոտ թշվառարար և անմերժ
 Պիտ պահպանեմ ժայռի զազաթն ես հավերժ:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ա ն տ ի ս ար ո ֆ 1.

Տեսանք, տեսանք, Պրոմէթէոս թշվառ ու հեք,
 Ու մեր աչքերն, արցունքով լի, քողարկեցին
 Ահն ու սարսափն, ինչպե՞ս մեզ:
 Տեսանք, ինչպե՞ս խիստ չարատանջ քո մարմինն
 Տոչորվում է ժայռի գլխին խայտառակ,
 Երկաթաձույլ կապանքի մեջ դժընդակ:
 Ոլիմպոսում իշխում են աշխիւն հոր տերեր,—
 Ձեռը բռնի հաստատել է նոր օրենք,
 — Այն, ինչ իբրով մեծ էր առաջ,—վերացնում է հիմա նա
 Եվ ոճրարար ոչնչացնում է հին կարգերն անխնայ:

180

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ա՛խ, երանի նա ինձ նեւեր սանտարամեան անդընդոյ
 Կամ զեպի տունը Հադեսի,—մեռյալների հյուրընկալ:
 Կամ անխորտակ ժանտ կապանքով ինձ շղթայոված
 Թող նա նեւեր զեպ տարտաբոսը խավարչուս,

190

Որպեսզի ինձ ոչ աստվածներն, ոչ մարդիկ
 Չտեսներն, չը ծաղրերն այս ահալոր իմ տանջանքն:
 Մինչդեռ հիմա, իբրև անբախտ և հողմերին խաղալիք,
 Տանջանքներս դարհուրելի և անվերջ,
 Ահալառիկ տառապում եմ եթերի մեջ,
 Ինքս դարձած իմ թշնամուն մի բերկրանք:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ս տ ր ո ֆ 2

Աստվածներից ով է սակայն այնքան դաժան
 Կամ քարասիրտ, որ քո տանջանքը ծաղրի հեք.
 Ո՞վ է այնքան ժանտ, անողորմ, բացի Զևսից,
 Որ չըզոռնա այդ վիճակում քեզ կարեկից:
 Զեսն է դուռը, ծանրացատում և անխնա
 Այժմ կործանում հին սերունդը Ուրանոսի,
 Եվ նա բնավ չի դադարի, մինչև սրտով չհաղենա,
 Կամ մինչև որ մեկն ու մեկն
 Նրա ձեռքից իշխանության դահը կորզի:

200

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Եվ թեպետ ես տանջվում եմ այժմ կապանքի մեջ ահալոր,
 Բայց անկասկած աստվածներին զլխավորող թաղավորն
 Մի օր խառիվ պետք կունենա իմ օղնության,
 Որ բաց անեմ ես դավանքը ուղղված նրան,
 — Չաք դավանքը սպառնալից, ծանրագին,—
 Մահ խոտաացող մի օր նրա դավադանին ու դահին:
 Որքան էլ նա այդ ժամանակ ինձ համողի,
 Որքան էլ պերճ ու մեղրահոս ճառեր խոսի,
 — Թեկուզ անեղ ինձ սպառնանք կարգա սեզ,
 Ես չեմ զիջի, բաց չեմ անի դադանիքն երբեք,
 Մինչև որ ինձ այս ժանտալի շղթաներից չը փրկի նա,
 Եվ մինչև որ իդուր կրած առականքիս փոխարեն
 Ինձ նա արդար հատուցում տալ չը կամենա:

210

220

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ա ն ա խ ո տ ր ո ֆ 2

Համարձակ ես, համարձակ ես դու իրավ,
 Եվ աղետի հանդեպ դաժան՝ չես խոնարհվի դու բնավ.
 Գիտես ճառել դու չափազանց ազատախոս,

Մինչ լցվում է վշտով, ահով մեր հոգին.
 Երկյուղած ենք մենք սաստկապես քո վիճակի, քո մասին.
 — Ե՞րբ պիտի դա վերջ ու սահման քո տանջանքի.
 Եվ կարող ես արդյոք անցնել դու դառնության ծովն անհուն,
 Զէ՞ որ սիրտն է Քրոնոսյան մեծ դավակի
 Միշտ անողորմ, չար ու դաժան և աննկուն:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

230

Զեան է, դիտեմ, ժանտարարո, կամոյալան.
 Նա յուր կամքը համարում է անշեղ օրհնք, անձնիշխան.
 Սակայն, կարծեմ, կը դա մի օր, երբ նաև նա,
 Ճակատադրի ձեռքով պարտված, կը փափկանա.
 Այն ժամանակ,—երբ մեղմանա նենդապատիր նրա քենն,
 Մտերմական նա դաշինքի ձեռք կը մեկնի ինձ անշուշտ,
 Իսկ ես նրան կընդառաջեմ, ապաքեն:

Ե Ր Դ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

240

Ուրեմն սոսն, բացահայտիր ամեն բան,
 Ու մեզ պատմիր մանրամասն.
 — Ի՞նչ ծանրամեղ զործի համար, ի՞նչ առթիվ
 Զեան, անողորմ Քրոնոսյանն—
 Լըլկում է քեզ այդքան ահեղ չարչարանքով.
 — Պատմիր, եթե ցավ չէ քեզ այդ կամ վնաս:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

250

Ծանր է անչափ ինձ այդ մասին խոսել այստեղ,
 Ծանրագույն է նաև լռել: Խորն է վիշտը ամեն կողմից:
 Երբ զայրադին աստվածները գժտվեցին խիստ, ժանտալից,
 Ու բորբոքվեց նրանց միջև կռիվն ահեղ,—
 Ոմանք սրտանց Քրոնոսին կամեցան
 Հաղթահարել և դահրնկեց անել առմիշտ,
 Որ նրա տեղ թաղավորի Զեւը, իբրև զերակա:
 Մինչդեռ ոմանք ջանում էին չճահաչել բնավին
 Զեւին իբրև աստվածների մեծ արքա:
 Անմահ երկրի և երկնքի հզոր դավակ տիտաններին
 Ներշնչեցի այնժամ ես լավ, բայց անհաջող խորհուրդներ:
 Սակայն նրանք լոկ ցանկացան սրտատենչ,—
 Արհամարհած խարդախության միջոցներն,

Հաւանայ
3247

— Իշխանության դահին ուժով տիրանալ:
Մինչդեռ մայրն իմ՝ երկիրն անմահ, վեհ Թեմիզն,
Որ բազմաթիվ անուններով է օժտված,
Ինձ շատ անգամ դուշակել էր նախիրաց,
Թե լինչ վախճան պիտ ունենա կռիվն այդ:
Մորըս խոսքով ես գիտեի ճշգրիտ,
Որ հիբավի անհնար է աստվածներին
Հաղթել ուժով, դեմ-հանդիման, բացահայտ,
Այլ պիտ կռվել դադանի ու նենդ և խորամանկ:
Տիտաններին ես պատմեցի այդ հանգամանքն.
Ավանդ, նրանք գոռոզացած, ամենևին
Չը կամեցան հուշնիտի հայել ինձ համակիր:
Ուստի իմ մօր հետ միացած ուխտագիր՝
Ես զերպաս համարեցի ու լավագույն՝
Հոժարակամ լինել Ձեռին օգնական:
Միայն այդպես, իմ խորհրդով իմաստուն
Ձեռը հաղթել կարողացավ Քրոնոսին
Յուր բազմաթիվ այն գաշնակից մեծերի հետ,
Որոնց հետո անգութ նետեց միասին
Դեպի հավերժ խավարամած սանդաքամետն:
Անավասիկ աստվածների երկնազոր տեքն
Իմ այդ աղնիվ ծառայության փոխարեն
Մահնել է այժմ ինձ ահռելի այս տանջանքին:
— Չարակասկած լինել զեպի ընկերներն,—
Այդ ախտով է հաճախ հիվանդ բռնակալն,
Իսկ ձեր հարցին, թե ինչո՞ւ է դառնադառն
Նա ինձ տանջում,— ես ձեզ ասեմ պարզորոշ.—
Երբ որ Ձեռը գահ բարձրացավ հաղթարար՝
Անմիջապես աստվածներին նա բաժանեց
Առատաձեռն ամեն տեսակ ճոխ պարզեւներ:
Եվ այդպիսով իշխանությունն իր հաստատեց:
Բայց անտեսեց նա մարդկային ցեղն անրախտ,
— Մարդկանց ոչինչ չընտրեց և ավելին՝
Ուզեց ջնջել, ոչնչացնել ողջ մարդկությունն
Եվ փոխարեն ստեղծել նոր մի սերունդ:
Ոչ ոք դրան, բացի ինձնից, չընդդիմացավ.
Այլ միայն ես հանդգնեցի հանդես դալ,—
Արհավիրքից ես փրկեցի ցեղը մարդկանց,

260

270

280

290

Թույլ չը ավի, որ հա իջնի տունն Հաղեսի:
 Եվ փոխարենն ևս շահեցի տանջանք, պատիժն այս ահեղ,
 Որի տեսնելն է դարհուրանք, իսկ կրելը է՛լ ավելի.
 Ես մարդկության դարձա փրկիչ գործավար,
 Բայց ինձ, այլմիջ, ևս չը գըտա կարեկցություն:
 Աստվածահայր մեծ թաղավորն ինձ հետ վարվեց անապրճւյն,
 Բայց տառապանքն իմ չարատանջ Զեսին ամոթ կը բերի: 300

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Բ

Երկաթասիրտ պետք է լինի մարդն իսկապես
 Կամ պիտի հա յուր կրծքի տակ քար ունենա,
 Որ հա իրոք, Պրոմէթէոս, անկարեկից լինի քեզ:
 Ա՛խ, երանի չը տեսնեիրք քս տանջանքը դառնադառն,
 Մինչ տեսնելիս խորտակվում ևն մեր սրտերը վշտահար:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Բարեկամներս, այս,
 Անկարող ևն անվիշա հայել այսպես ինձ:

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Բ

Սակայն աստ, դուցե դու
 Կատարել ևս էլ ավելին, քան պատմեցիր:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ես բացի այդ՝ մարդկության
 Պարզեցի մոռացումը ժանտ մահվան:

310

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Բ

Ի՞նչպես արդյոք դեղը գտար այդ աղետի:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Մարդկանց սրտին ներշնչեցի կույր հույսեր:

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Բ

Դու արդարե՛ւ մարդկության
 Շնորհել ևս մեծապարկ շահ և բարիք:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Եվ բայի այդ՝ ես մարդկանց
Պարզեցի կրակի բոցը փայլուն:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Սակայն աստ,— ձեռքին մարդկանց կարճակյաց
Դեռ հուրը կամ շողշողուն:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Այո, եվ նա մարդուն կը տա բյուր արհեստներ:

320

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Այդ պատճառով դատապարտեց Ձեռք քեզ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Խոշտանդում է ինձ անողոր և անխնայ:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ասա, արդյոք

Սահման ու վերջ քո տանջանքին կը լինի:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ոչ, չի լինի,— մինչև որ նա այդ քանն ինքը կամենա:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ի՞նչպես պետք է նա կամենա, — հիմք կամ արդյոք հուսալու.

Չե՞ս զխտակցում, որ զուր իրոք սխալ ես.

Բայց սխալներն հիմա հիշել ցավ կը լինի քեզ սառտիկ.

Իսկ ինձ համար այդ կը լինի անախորժ:

Մի կողմ թողած հուշերը այդ, չե՞ս կարող զու

330

Մի ելք վնասել ժանտ աղետից զուրս գալու:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Նա, ով զերծ է ժանտ աղետից

Կամ վիշտ չունի յուր սրտին,

Հեշտ կարող է տալ խորհուրդներ,

— Կամ քարոզել դժբախտին:

Ես նախապես լավ գիտեի այդ ամենն.

Այո՛, այո՛. նախահոժար
 Մեղք եմ արել ու հանցանք. —
 Ձեմ բացատում, — մարդկանց համար
 Իմ օղնությամբ փրկիչ դարձաւ և ապաւինեմ.
 Եվ դրանով հորինեցի ևս ինքքս ինձ
 Զարհուրելի և չը լսված տառապանքն:
 Թեպետ բնավ չէի կարող ևս սպասել
 Ո՛հ, չարչարանքն աշտօնի դաժան ու ժանտալից, —
 Նաեւ երբեք չէի կարող մտածել,
 Որ պետք է ևս ժայռի ղլխին ամայի
 Հարվեմ, հյուժովեմ և չորանամ անխնա...
 Դադարեցեք ողբալ իմ վիշտն ու վիճակն,
 Այլ իջե՛ք ցած, երկրի վրա, որ իմանաք
 Դալիք անշեղ ճակատագիրն,
 Եվ այն՝ ինչով այս ամենը կը վերջանա:
 Հավատացե՛ք, լսեք խոսքերն իմ, ավանդ,
 Եվ միասին ապա ինձ հետ, որ խորունկ
 Տառապում եմ չարաբաստիկ, տանջանք կրեք նաեւ դուք,
 Քանզի աղետն է միշտ շրջիկ՝ մեկից մյուսին կանցնի հաճախ:

340

350

Ն Բ Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Ո՛հ, մեղ համար քո կանչն ու խոսքն, Պրոմեթէոս,
 Չիրավորիչ չեն բնավինք և ահա տե՛ս,
 Մեր կառքերից արդեն իջանք մենք թեթև
 Ու թողեցինք եթերը ջինջ ու խորին,
 — Թռչունների պայծառ և նուրբ այն ուզին,
 Եվ մոտեցանք, ահաւասիկ, երկրին ժայռոտ, —
 — Փափաքում ենք քեզ լավ լսել մինչև վերջ,
 Լսել սրտանց քո տանջանքը չարադաժան ցավիդ մեջ:

360

(Հանդես է գալիս Օվկիանոսը հեծակեքս
 և քլավոր ձիու վրա):

Օ Վ Կ Ի Ա Ն Ո Ս

Պրոմեթէոս, այցելության քեզ եկա, —
 Անցնելով մեծ ու հեռավոր ճանապարհն,
 Եվ տես, առանց երասանի, ինքնաբեր
 Քշել գիտեմ այս գիշատիչ ժիր թռչունին:
 Քո տանջանքին ցավակից եմ, հավատա,

Չէ՞ որ դու իմ ազգականն ես հարազատ:
 Ազգակցութեան տենչը մի կողմ՝ բացի այդ,
 Անկեղծ ասեմ, չը կա ոչ ոք, որին ես
 Այնքան սրտանց, ջերմ սիրելի, ինչպէս քեզ:
 Ահա՛վասիկ, կը հասկանաս դու խելուէն,
 Որ իմ խոսքը ճշմարիտ է և խելութուն,
 Որ շողոքս թիւ, ունայնախոս չեմ անդամ:
 Հայտնիը շուտով, քեզ լինչ է պետք, լինչ օգնութիւն,
 Որ էլ չասես, իբրեւ թե կա քեզ բարեկամ
 Շատ ավելի ջերմ, հուսալի, հաւատարիմ,
 Քան ինքն է խի ծեր Օվկիանոսը մտերիմ:

370

380

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ի՞նչ եմ տեսնում,—եկար և դու, որ նայես ժանա
 իմ տանջանքին.
 Ի՞նչպէս եղաւ, որ կամեցար թողնել հեղեղն համառուն,
 Կամ ժայռապատ քո քարանձաւն ինքնառանկ
 Եւ դաւ այսանդ երկաթածին այս երկիրն.
 Երեւի դու հապճեղ եկար, որ իմ վիճակը տեսնես՝
 Եւ վրդովմունք հայտնես ընդդէմ չարչարանքին այս ահեղ:
 Տե՛ս տեսարանն այս քո աչքով.—ահա Ձեռի բարերարն,
 Որը նրան իշխանութեան զահը ավեց մեծիմաց,—
 — Ձեռի կամքով այժմ ահա տառապանքի է մատնւած:

Օ Վ Կ Ի Ա Ն Ո Ս

Տեսնում եմ ես, Պրոմէթէոս, բայց կը ցանկամ քեզ լավագուէն
 Մի խորհուրդ տալ, թեպէտ ինքը իմաստուն ես խորամիտ. 390
 Քեզ դու ինքը լմով ճանաչիր և բարքըդ թող գոռողասիրտ.
 Չէ՞ որ հիմա աստվածներին իշխում է նոր մեծ թագավոր.
 Եթե այդպէս դու շարունակ խոսքեր խոսես բիրտ ու վայրագ,
 Այդ կը լսի Ձեռ թագաւորն, թեպէտ բարձր է նա բաղմած,
 Այն ժամանակ,—ինձ հաւատա, տառապանքը քո նախորդ,
 Տանջանքն անցյալ քեզ մանկական խաղ կը թվան:
 Թշվառական, զայրուելիս ու կիրքն մի կողմ թող,
 Եւ աղեակից քեզ աղատող եւք որոնիր փրկութեան,
 Գուցե և քեզ իմ խորհուրդը թվա նուէնիսկ հնացած.
 Բայց դու չէ՞ որ, Պրոմէթէոս, արդեն փորձով հասկացար
 Ամբարտաւան լեզվի արժեքն խիստական.

400

Սակայն դեռ դու չես խոնարհվել և սովոր չես հեղության:
 Մըթե իրոք փափաքում ես էլ ավելի փորձանք շահել:
 Արդ՝ հետևիր ուսանելի իմ խրատին,
 Անպարտելի արդելքի դեմ աչքերըդ բաց,— իշխողն է, տե՛ս,
 Միահեծան ժանա թագաւորն, որն ոչ ոքի չի ենթարկվում:
 Ահա վասիկ՝ ես կը դնամ և կաշխատեմ
 Քեզ ազատել այդ տանջանքից, եթե միայն կարողանամ:
 Իսկ դու զսուղ խոսքերըդ թող, հանդստացիր, եղբր հեզ,
 Եվ մըթե դու չես հասկանում, ամենատես ով իմաստուն, 410
 — Ի՞նչ վարձ ունի և կամ պատիժ ունայնախոս չար լեզուն:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Նախանձում եմ ես քեզ, տհա,
 Քսնդի քո դեմ տույժմ չկա մեղադրանք, —
 Թեպետ ինձ հետ միաժամանակ
 Դու հանդրդնող և մասնակից էիր սրտանց:
 Սակայն հիմա դու իմ մասին մի հողա,
 Անկատկած է, Ջևին բնավ չես համոզի,
 Հաստատամիտ, կամակոր է նա չափազանց:
 Չգիտե՞ս եղբր, մի գուցե քեզ
 Դու աշղախով և այդ ճամփին վնասես:

420

Օ Վ Կ Ի Ա Ն Ո Ս

Քո խոսքերից և քո գործից եղբայրակել կարող եմ ես,
 — Դու ուրիշին ավելի լավ խրատ կը տաս, քան թե քեզ:
 Մի խանդարիր դու ինձ բնավ, թող սր դնամ,
 Քանզի հաստատ ես հույս ունեմ և խոսք կը տամ,
 Որ, հիբավի, Ջևը իբրեւ մի պարզեւ ինձ
 Քեզ կազատի զաժանազույն այդ տանջանքից:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Շնորհակալ եմ քեզ սրտով և կը մնամ շնորհապարտ,
 Որ պարտատ ես դու ինձ համար լինել անկեղծ հողատար:
 Բայց իմ մասին մի աշխատիր. — ջանքըդ, դիտեմ,
 Իզուր կանցնի, թեկուզ գործի կամք ունենաս:
 Հանդիսաւ եղբր և այս գործից հեռու կաց,
 Դժբախտ եմ ես և իմ վիճակն է ծանրադին,
 Բայց իմացիր, չեմ ցանկանա ես բնավ

430

Ուրիշներին զժրախառության առիթ տալ...
 Ոչ, քով լիցի: Առանց այդ էլ տանջում է ինձ
 Վիշաք եղբայր իմ Առլասի, որն իր ուսին
 Արևմտյան սահմանի մոտ պահում է մեծ մի ծանրություն,
 Երկինքն-երկիրը բաժանող վիթխարի սյունն:
 Ես սաստկապես ամսոսացի նաև անկ հրեշին,
 Երկրի դավակ հաղթ Տիփոնին, որն էր հարյուր գլխանի. 440
 Բնակիչն էր կիլիկիական նա այրերի,
 Եվ հաղթարար ապստամբեց ընդդեմ բոլոր աստվածների:
 Նրա բերնից ահագնակի մահն էր ժայթքում շչալով.
 Իսկ աչքերում շանթն էր շողում, ինչպես հուրը Գորգոնի:
 Սպառնում էր նա յուր ուժով դահը Զևսի կործանել.
 Մինչդեռ Զևսը ուղղեց գեղ նա հավերժ անքուն յուր սլաքն,
 Զարկեց, գարձրեց կայծակահար՝ շանթ-սրտոտվ բոցաթույր
 Եվ կործանեց նրան իրեն գոռոզ ու հեք սնապարծի:
 Շանթ-սլաքը զարկվեց ուղիղ նրա սրտին,—
 Այրեց այգպես, ոչնչացրեց ուժն հրեշի և կսրովն. 450
 Եվ նա հիմա յուր վիթխարի մեծ մարմնով, բայց ուժաթափ
 Արդեն ընկած է ծավային նեղ ծոցի մոտ
 Էթնա լեռան հիմքերի տակ, որի բարձր գաղաթին
 Հեփեստոսն է կռում, կոփում յուր երկաթը ատրաշեկ:
 Արդ՝ այնտեղից դուրս կը ժայթքեն բոլոր կրակի հուրը գետեր,
 Որոնք այնժամ իրենց վայրագ ծնոտներովն ահաղին
 Պետք է լսվեն սիկիլիական լայնածավալ պերճ արտերն
 Խիտտ կատաղած կրակի մեջ հրատարած շանթերի:
 Տիփոնն այնժամ ահագնակի կը բորբոքի յուր քենն ու սխն,
 Թեպետ Զևսի կայծակներով նա հրկիզված դարձել է հող: 560
 Իսկ դու, չէ՞ որ ոչ անդեա ես, ոչ էլ անսիրձ.
 Միտք էլ չըկա, որ ուսուցիչ ես դառնամ քեզ.
 — Փրկվե՞ր դու քեզ,—քո գլուխը, ինչպես գլտես:
 Իսկ իմ բախտը մտադիր եմ ես սպառել,
 Եվ տանջանքն այս պիտի կրեմ մինչև վերջ,
 Քանի Զևսը յուր զայրութիւն վերջ չըտա...

Օ Վ Կ Ի Ա Ն Ո Ս

Ուրեմն այգպես, Պրոմեթեոս, չէ՞ս հասկանում տակավին,
 Որ հիվանդոտ հողու համար բարի խորհուրդն է բժիշկ:

Ճիշտ է, այո, եթե միայն—

Վշտերով լի սիրտը բռնեմ ժամանակին,
Եվ չանարգել հպարտ հոգին կոպտաբար:

476

Օ Վ Կ Ի Ա Ն Ո Ս

Բայց ինձ ասա դու պարզորոշ.

— Ի՞նչ ես գտնում դու քեզ համար մնասկար,
Երբ պատրաստ եմ իրոք լինել քեզ հոգածու սրտաղին:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Այլևորդ ջանք և միամիտ բարություն:

Օ Վ Կ Ի Ա Ն Ո Ս

Ա՛խ, երանի նաև ես

Գեթ այդպիսի հիվանդությամբ հիվանդանամ.

— Իմաստունն իսկ մեծ շահ ունի հիմար դառնալ շատ տնդամ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Եվ այդ մեղքը փաթաթեցին իմ վզին:

480

Օ Վ Կ Ի Ա Ն Ո Ս

Քո խոսքերից պարզ է ուրեմն, որ ետ գտնում ես զեպի տուն:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Որպեսզի քո ողբն ու ջալանքն իմ մասին

Քեզ չը մատնի ժանտ զայրույթին:

Օ Վ Կ Ի Ա Ն Ո Ս

Նրա՞նք, որ նոր բաղմեց գահին

Միահեծան իշխանության:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Զգո՛ւյ՛՛՛՛՛՛՛ կղիւր, չը զայրացնես դու նրան:

Օ Վ Կ Ի Ա Ն Ո Ս

Քո արկածը, Պրոմեթէոս,

Միշտ կը հիշեմ, իբրեւ մի դաս խրատիչ:

Գնահ, խորհիր, բայց պահպանիր
Ձգացմունքդ դեպի ինձ:

Օ Վ Կ Ի Ա Ն Ո Ս

Նաև առանց քո խորհրդի
Պատրաստ էի ես ետ գնալ դեպի տուն,
Քանզի արդեն չսրքոտանի իմ թռչունն
Ահալառիկ յուր սաներով թռկում է խիտ
Անեղը ուղին հթերի մեջ,—ուրախ է նա,
Որ շատ շուտով մեր տնային ախոռում
Պիտ վայելի յուր հանգիստն:

(Օվկիանոսը հեռացում է):

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Ս տ ր ո Փ 1

Մենք ողբում ենք աղետարեր
Քո սե բախտը, Պրոմեթեոս,
Դառն արցունքի գետերը, տե՛ս,
Հոսում են հորդ, դառնավեր,
Ու մեր այտերն ոռոգում են վշտագին,
— Ձե՞ս որ հիմա Ձեան է իշխում սոսկական
Ժանտ զորությամբ ինքնահավան օրենքի.
Բռնակալի պես է վարվում նա դաժան
Դեպի բոլոր մեր աստվածները նախկին:

Ա ն տ ի ս տ ր ո Փ 1

Հեծեծում է ամբողջ երկիրը խստիվ.
Մեծածավալ, ջերմեռանդ
Ողբում են քեզ և քո պատիվն,
Եղբայրներիդ փառքն հնավանդ.
Արդ՝ ասիական բոլոր ազգերը սրբածես
Դառնակսկիծ ջայլում են քեզ.
Քո չարչարանքն աղետալիտ
Կարեկցաբար ողբում են ջերմ, սրտաճմլիկ,
Մահկանացու բյուր մարդիկ:

Ս տ ր ո Փ 2

Ողբում են քեզ Կողքիս երկրի կույս աղջիկներ,
Որ կռվի մեջ քաջազոր են և անվեհեր.

Ողբում են քեզ և ամբօններն սկսածայի,
Որ ապրում են հեռու, երկրի եղերքին
— Մեղստական ծովախորշին դրացի:

Ա ն ա ի ս ա Ր Ո Փ 2

Իրանցիներն, որ ծագիկն են քաջության,
Եվ Կովկասի բարձունքներում լեռնաբնակ
Քաջակորով ազգերը վեհ,
Որ նեղում են սրաթուխ սուր նիզակ,
Սուգ են անում, արտասրացայտ սղբում քեզ:

Ս ա Ր Ո Փ 3

Մինչև հիմա մենք գիտեինք մեկին միայն
Աղետի մեջ,— երկաթածույլ շղթայված.
Ատլան է այդ, անարգ եղած հզոր տիտանն,
Որ ժանադի մեծ փորձանքի է մտանված.
Նա կռացած, յուր ուսերին պահում է միշտ
Երկինքն ամբողջ ու երկիրը ծանր ու խիտ:

530

Ա ն ա ի ս ա Ր Ո Փ 3

Հալիս են խոր ծովի ալիքն ու անդունդ,
Որոտում են խորունկ խորքերն երկրի տակ,
Աղմբելում է մութ Հադեսը թունդիթունդ,
Ջինջ ջրերը աղբյուրների և գետի
Հեծեծում են և լալիս
Դառն աղետը, չար տանջանքը զժրախտի:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Դուք չը կարծեք, որ լուռ եմ ես
Ինքնահավան գոռողության շնորհիվ.
— Խորատկում է սիրալս ցավից,
Երբ տեսնում եմ ինձ անարգված, անպատիվ:
Բոլոր այս նոր աստվածներին
Ո՞վ էր բաշխեց պերճ պարզեներ, թե ոչ ես.
Բայց այդ մասին լավ է լսել և չպատմել
Այն, ինչ արդեն հայանի է ձեզ:
Կեք ստիպյա, որ ձեզ պատմեմ դառնագին
Վիշաք մարդկանց մահկանացու.
Առաջ նրանք անմիտ էին, անհասկացող.
Ես դարձրեցի նրանց խոհուն և բանական:
Եվ ես հիմա հայանում եմ այդ ոչ թե իրբե

540

Մի կշտամբանք մարդու ցեղին,
 Այլ որ ցույց տամ բյուր բարիքներն իմ կատարած:
 Առաջ մարդիկ տեսնող էին, բայց անօգուտ,
 Քանզի տեսնել չէին կարող. լսող էին,
 Ստիպան բնավ չէին կարող նրանք լսել:
 Ուղիղ ինչպես ուրվականներն երազում,
 Շրջում էին նրանք անփութ ռ. քարշ գալիս:
 Ջր. գիտեին պիլի աղյուսից տներ շինել լուսաշող.
 Ջր. գիտեին նսւնիսի արհեստն հյուսնական:
 Արագաշարժ մըջուներին միշտ նման
 Ապրում էին աշրերի մեջ միշտ պետնատակ,
 Խաղարամած և անարև:

• 560

Չէին կարող գանազանել նշանները տարբերակի
 Ոչ ձմեռվա, ոչ ծաղկավայլ գարունքի,
 Ոչ պաղարիւր, ճոխ ամառվա, այլ ամեն ինչ
 Կատարվում էր ասանց պայծառ գիտակցության:
 Մինչ ես նրանց ցույց տվեցի բարեգութ
 Այդն ասողերի և մայրամուսն.
 Ստեղծեցի նրանց համար թիվը, իրբե վեհ ուսմունք,
 Հորինեցի ես աշուրենն, շիշողության սկզբունքն,
 Որ աղբյուրն է և ծնող մայրն ստեղծաբորժ մոռոտների:
 Եվ նախապես իմ շնորհիվ անասուններն վայրենի
 Բնակեցան իրբե լժկան, լուծ տանող,
 Որ ծառայեն մարդուն նրանք, աշխատանքը հեշտացնող,
 Երասաններ սիրող ձիանց խիւ արագ
 Ես ասաջին անդամ երկրում լծեցի կառք,
 Որ պեքճաշուք հարուստների զարդարանքն է հիմա ճոխ:
 Ես էի լսի, բացի ինձնից ուրիշ ոչ սք,
 Որ ասազատն հորինեցի մեծահոգ,
 Նաե նավեր, ջուրը ճեղքող, ծովընթաց:
 Ես՝ զժբախալս, ստեղծեցի այդ ամենն
 Մահկանացու մարդուն օգուտ և ապավեն,
 Մինչդեռ, ալմոդ, ես ինձ համար ոչ մի ճար
 Չեմ գտնում այժմ և չը գիտեմ այդ բնավ,
 Որ դեթ փրկվիմ այս ապետից զառնադառն:

570

580

Ե Ր Դ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Այդ խայտառակ չարչարանքիցն, արդարեւ,

Գու իտրցրել ես քո ճշմարիտ ճանապարհն,
Ինչպես երբեմն վառաթաղույնն մի բժիշկ,
Որն իր հիվանդ մարմնի համար անդոր է իսկ
Գտնել դարման, կամ այլ բուժիչ մի հնար:

Պ Ր Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Լսե՛ք, լսե՛ք, ձեզ կը պատմեմ բյուր այլ բաներ,
Որ տառվել դարմանաք դուք.

590

Ո՞րքան, իրավ, մարդկանց համար
Հորինել եմ ես արհեստներ, հնարքներ.

Եվ ամենից կարեորդ սա է հասուել.—

Առաջ, եթե հիվանդանար մարդն հանկարծ,

Ձը դիտեին, բնավ չը կար

Ոչ խմելու, ոչ քսելու զեղ ու դարման.

Եվ հիվանդը, առապանքով թուլացած,

Մահանում էր առանց զեղի, անօգնական,

Մինչև որ ես ավեցի ցույցն ու խորհուրդ,

Թե հիրավի ինչպես պետք է խառնել զեղերն

600

Եվ ստանալ միշտ հարկավոր նոր խառնուրդ,

Որ ճիշտ վանվի հիվանդությունն ամեն տեսակի:

Ես հիմնեցի զուշակության ձևերն, հնարքն,—

Եվ մեկնեցի տեսիլները երազադյութ,

Երազների նշանները հմայիչ,

Ճիշտ հայտնելով, թրն է ուղիդ, թրը սուտ:

Ես իմացա, ներշնչեցի մարդկության

Ճանապարհի բարդ նշաններն ու ցույցերն,

Կորամազիլ թռչունների թռիչքների մեծ իմաստն:

Ես իմացա, թե ո՞րպիսի կենցաղ ունեն հավքերն այդ,

610

Որո՞նք արդյոք բարերեր են կամ չարադույժ.

Եվ որոնք են միմյանց հանդեպ սիրազեղու՞ն կամ թշնամի:

Ես հիմնեցի բարդ ուսմունքը մարդկանց համար,

Ինչպես պետք է կատարել զոհն և սպանդն.

Իսկ կենդանու փորձությունն ճանաչելու խելքի ուժն

Ես բաց արի, ցույց ավեցի զործը տեղին,

— Ի՞նչ դույն ունեն կամ ինչպես են լյարդն ու լեղին,

Եվ որոնք են աստվածներին հաճելի:

Միսը զոհի, նրա աղբյուրը պարարտ

Ես այրեցի ու ցույց ավի զժվար արհեստը մարդկանց.

620

— Ի՞նչպէս արդյոք պետք է մեկնել սուրբ կրակի նշաններն,
 Մինչդեռ ոչ ոք այդ բանն առաջ չը դիտեր:
 Այո, դրանք են գործերը իմ կատարած:
 Եվ բացի այդ՝ ո՞վ կարող է հանդուգն ասել,
 Որ մարդկային ցեղի համար օգտամատույց,
 Հոգում թաղված սակին, սղինձն, երկաթն, արծաթ
 Նա ինձանից ավելի վաղ է հորինել—
 Մարդուն իբրեւ դերաշնորհ ուղեցույց.
 — Կարծեմ ոչ ոք, եթե միայն
 Գոռողանալ չը ցանկանան սնապարծ:
 Կարճ կտրեմ խոսքս,—որ իմանաք ամեն բան.
 — Արհեստները ամբողջովին, ուսմունքն ու ծես,—
 Այդ ամենը՝ մարդկանց ավեց Պրոմէթէոսն...

630

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Պետք չէ բնավ, որ Հափաղանց, ո՞վ ախառն,
 Մարդկանց համար լինեա անվերջ օգտավետ.
 Այլ միտք արա և մտածիր դու քո մասին,
 Որ կաշկանդված ես փորձանքում բաղմաղետ.
 Հուսով եմ, երբ կապանքներից դու դուրս գաս,
 Վե՛հ կլինես, հզորագույն, հաղթական՝
 Աստվածահայր Զեսիցն անշուշտ ոչ պակաս:

640

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ո՛հ, բնավին, ճակատագիրն ամենազոր
 Իմ վիճակը չի սահմանել դեռ այդպէս.
 Ո՛հ, բոլոր տանջանք բաղմաչարչար և աղետ
 Պիտ հանդուրժեմ այս վիճակում տակավին,
 Մինչև որ ժանտ այս կապանքից ես խուշա տամ:
 Բոլոր, բոլոր արհեստներից ու խելքից
 Անհրաժեշտը ուժղնադույն է բոլոր անդամ:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Ո՞վ է սակայն Անհրաժեշտի զեկավարն:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ճակատագիրն եռանձնաղեմ,
 Եվ բացի այդ՝ էրինները վրեժխնդիր:

650

Ս Բ Գ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Բ

Բայց մի՞թե Ջեօն առավածահայր
Այնքին թույլ է նրանցից և անդոր:

Պ Բ Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Այո և նա անկարող է խուսափել
Ճակատադրից նախադիճակ:

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Բ

Բացի դահլիցն հավերժացող իշխանության,
— Ի՞նչ է նրան վիճակված:

Պ Բ Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Հարց մի տվեք դուք այդ մասին, թողեք այդ:

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Բ

Հետևապես՝ դադանի՞ք է այդ մեծագուշն,
Որ ցանկացար թաքցնել դու:

Պ Բ Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ժամանակը դեռ չի հասել այդ բանի,
Դուք կաջող եք այլ խոսք ասել,
Իսկ այդ մասին դուք հիշեցեք միայն դադա.
Մինչ դադանիքն այդ խորունկ պահված սրտիս մեջ,
Ես խուսյս կը տամ այս տանջանքից,
Այս անուշիկ շղթաներիցն իմ անբախտ:

664

Ս ա ր ո Ֆ 1

Թող սր հզոր աշխարհատերն ամենակալ՝
Ջեսը բնավ ինձ հակառակ չը լինի,
Իսկ ես երբեք չեմ դադարի օրն ի բուն
Աստվածներին զոհեր բերել սիրակարոտ,
Եղներ զոհել պարարտագուշն.
Իմ ծնող հայր Օվկիանոսի ջրերին մերձ,
Գոռողամիտ խոսքերից զերծ
Ես բնավին չեմ մեղանչի
Եվ նախան այս սուրբ թող իմ սրտում չը հանդչի:

Ա ն ա ի ս ա ր ո Ֆ 1

Դադցը է անչափ կյանք ունենալ արևաշատ,

— Լի հույսերով քաղցր ու պայծառ խրախճանք,
 Եվ գուրզուրել, սնել բերկրանքն անընդհատ,
 Որ նա շողա սրտին լույսեր ու փափաղ:
 Բայց դողում եմ ես սարսափից, տեսնելով քեզ,
 Բյուրապատիւ աղետի մեջ դառնալեր.
 Չը դողալով, չը քաշվելով Ջեսից անդամ
 Մարդկանց դու խօբ և չափազանց անձնվեր
 Անհունարան միշտ սիրեցիր, Պրոմէթէոս:

680

Մ ա Ր Ո Փ 2

Ավանդ, դու իմ սիրազեղուն բարեկամ,
 Գիտնա արդյոք.— շնորհատուր քո բարության
 Շնորհապարա չեն լինի.
 Կամ կարճակյաց մարդու սերը լինչ գին ունի:
 Մարդկանցից ով քեզ այժմ կօղնի ժրաջան:
 Չե՞ս տեսնում դու միթե բնավ անընդունակ,
 Հիվանդագին անդորությունը նրանց.—
 Երազական տեսիլներին հանդուհակ
 Շրջում է կույր, շղթայակապ ցեղը մարդկանց:
 Ո՛չ, չեն կարող մահկանացու մարդիկ երբե՛ք
 Խախտել, շեղել Ջեսի հիմնած կարգն ու օրենք:

690

Ա ն ա ի ս ա Ր Ո Փ 2

Քո ժանտալի տառապանքը տեսնելուս պես
 Ես խորատույզ այդ հասկացա, Պրոմէթէոս,
 Ավանդ, երզն այս բնավ, բնավ նման չի
 Հարսանեկան այն նվազին երգիչի,
 Որն հնչեցի սրտանց ես քեզ մի ժամանակ,
 Քո հոյակապ ննջարանում նորապսակ,
 Ուր աղջկան մայրը լվաց բարեմիտ:
 Երբ բերեցիր բազմատեսակ դու օժիտն
 Եվ համոզվեց այն օր մեր քույրն՝
 — Մեր հաճահայր Հեսիոնն—
 Քեզ ձեռք մեկնել, քեզ կողակից դառնալ կին:

700

(Վազեվազ և մոլեզնած ևեթս է մեճում Իոն,
 ուրի նակասին կովի եղջուրներ):

Ի Ո

Ի՞նչ տեղ է սա, լի՞նչ ցեղ է սա, կամ ո՞վ է նա,
 Արդ՝ հոգմահար ժայռերի մեջ շղթայված,—

Որն աշտանդից նաշում է ինձ.

Ինձ առաջե՛ք, ավա՛ղ, նա ի՞նչ մեղքի համար

Չարչարվում է աշղպես դամբած

710

Այգքան դաժան ու անխնա:

Երկրի երկիր շրջելով հեք,

Ո՞ւր եմ եկել,— ինձ առաջե՛ք,

Կրկին խայթում է անբախտիս դաժան բռն,

Հալածում է ինձ ուրվականն Արդոսի.

Ի՞նչ է, տեսեք, նաշում նա դոռ,

— Ժանա հովիվը հաղար-հաղար աչքերի տեր,

Տե՛ս, գալիս է, աչքն ինձ ուղղած, նենդապատիր,

Նրան մեռած չի ընդունում յուր մեջն երկիր:

— Մինչ նա աշղպես չարչարում է ինձ ահաբեր:

720

Գերեզմանից ու խորքերից անդունդի

Նա դուրս եկած՝ հալածում է ինձ անոթի

Այս ծովային լայն ավերովն ավազուտ:

Ս ա ր ո թ

Երգ է հասնում իմ ականջին անխռով.

— Սրբնդն է այդ այն մոմակերտ եղեգնի՝

Ա՛խ, հնչում է ինչպես նվաղ քնարեր...

Վա՛յ ինձ, ավա՛ղ,

Ես ո՞ւր եկա թափառելով, կամ ո՞ւր հասա,

Իսկ դո՛ւ, զավակ Քրոնոսի, գեթ ինձ առա.

Ինչո՞ւ դու ինձ վիճակեցիր տանջանքն այս ժանա,—

730

Ինձ, բոռերից սարսափահար ահաբեկված,

Ի՞նչ ես տանջում.—

Ո՞ւր է քշում խենթ աղջկան թշվառական,

Քեզ եմ կանչում,—

Գեթ կայծակով այրիր, արա հրակեղ,

Կամ հողի տակ ինձ թաղիր:

Ինձ ծովերի խոր անդունդը դու նետիր,

Որ ձկներին այնտեղ ուտեստ դառնամ ես.

Լսի՛ր, լսի՛ր աղերսանքն իմ,

Անմահների աստվածահայր մեծ արքա,

740

Շատ եմ շրջել ես տանջահար,

Բայց չը գիտեմ ու չեմ տեսնում մի հանդիստ.

Ե՞րբ կը լինի, ե՞րբ կը լինի, ե՞րբ պիտի դա

Վերջն ու սահման իմ տանջանքին չարախիստ,—
Արդյոք լսում ես աղերսը դառնադառն
Չարարաստիկ կով-աղջկա...

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ի՞նչպես, ավանդ, ես չը լսեմ բիրտ բռներից
Խորունկ խայթված կույս աղջկան Ինաքոսի.
Որն իր սիրով բացավառեց սիրտը Ջևսի,
Ուստի նրան խանդող Հերան
Ամենուրեք հալածում է ժանտալից:

750

Դ Ո

Ա ն տ ի ս տ ր ո Փ

Դու ռրտեղից հորս գիտես, կամ ռժ կա դու,
Գեթ ինձ ասա, ռժ տառապյալ դառնալիք,
Որ այդքան ճիշտ և ազդու
Ինձ հայտնեցիր վիշտն ու աղետն իմ ահաբեր:
Դու լավ գիտես.—հայանի է քեզ
Իմ ժանտաժուտ հիվանդությունն աստվածատուր,
Որ խայթում է կուրծքըս ահեղ,
Այրում ինձ բոցակեղ.
Ահավասիկ թափառում եմ ես ամեն տեղ,
— Վիշտս անվերջ ու անսահման, սիրտըս հուր:
Վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ.
Ոսոյսունքերով գերաչարչար ու քաղցական
Իրբև շրջկեն այստեղ հասա ես արագ.
Չար Հերայի ծանրացասում քենն է վայրագ,
Որ հալածում, խորտակում է ինձ դաժան:
Ավանդ, ասե՛ք. կա՞ արդյոք
Մեկը ինձ պես այսքան անբախտ ու թշվառ:
Գեթ ինձ ասո՛ւ և պարզորոշ դեթ հայտնիք.
— Դեռ մինչև ե՛րբ ես պիտ կրեմ տանջանքն այս.
Իմ ցավերին կա՞ մի դարման, գեղ ու ճար:
Յուլյց տուր, ասա, եթե գիտես.
Խոսիր շուտով, տուր պատասխան
Այս չարաբախտ և շրջմովիկ կով-աղջկան...

760

770

Ճշմարտացի ես քեզ կասեմ բացահայտ,—
 Այն, ինչ իրավ դու իմանալ ցանկանաս.
 Գաղանիք, ակնարկ կամ կասկածանք թույլ չեմ տա ինձ.
 Այլ ամեն բան քեզ կը պատմեմ անպակաս,
 Ինչպես պետք է խոսքն հորդորիչ՝ բարեկամին.
 — Ես եմ այստեղ, Պրոմէթէոս,
 Որ պարզեց հուրն անբասիր՝ մարդկանց ցեղին:

780

Ի Ո

Ա՛խ, ապառախտ Պրոմէթէոս,
 Ո՛վ մարդկության մեծ բարերար, ինչո՞ւ ես դու
 Այդպես կրում դաժանաբար
 Տանջանքների ժանտ պատիժն այդ բազմաշարժար:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ես նոր այստեղ ավարտեցի ողբն աղետիս ամբողջովին:

Ի Ո

Բայց չե՞ս ուղում լինել նաև
 Դու դեպի ինձ պարզեատու, ողորմած:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ասա միայն, ինչ որ իրոք կը ցանկանաս,
 Ես ամեն բան բաց կանեմ քեզ:

790

Ի Ո

Ո՞ւմ պատվերն է արդյոք այդ,
 Քեզ ո՞վ դամեց ժայռին այդպես:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Կամքը Զեւի, նաև ձեռքը Հեփեստոսի:

Ի Ո

Ի՞նչ մեղք ունես, որ կրում ես այդ պատիժն:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Նս այդ մասին
Բազմակտնին արդեն աշտակ պատմեցի:

Ի Ո

Լսիր նաև դեթ մի խոսք.—
Նս երբ, արդյոք, պիտ դադարեմ թափառել.
Ե՞բր կը լինի վերջն ու սահմանն իմ տանջանքի:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Բայց քեզ համար շատ ուղիւ լավ կը լինի,
Եթե բնավ այդ չիմանաս:

800

Ի Ո

Դու մի ծածկիր,
Թեկուզ լինի այդ տանջալից մի դալիք:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Այդ պարգևը ահա ես քեզ անմերժ կըտամ:

Ի Ո

Էլ ինչո՞ւ ես դու գանդադում,—պատմիր, լսե՛մ ամեն բան:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ուրախությամբ,
Բայց մի՛ դուցե սիրտըդ հուզվի, հեկեկա՛մ:

Ի Ո

Պատմիր խնդրեմ, և իմ մասին մի՛ հոգա:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Եթե այդ ես դու ցանկանում,
Ահա՛վասիկ՝ ես կը պատմեմ, լսի՛ր ինձ:

810

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ո՛չ, սպասիր տակավին,
Թող ինքը դեռ փոքր ինչ հաճույք մեզ պատճառի
Եվ նախապես պատմի վիճակն իր ժանտալի,—

Թող յուր գլխով անցած աղետը ցույց տա
Եվ փորձանքը ամբողջ պատմի մեզ այստեղ,
Իսկ հետո դու պատմիր նրա գալիքն անկոյ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Լսիր, Իս,—քո պարտքն է իսկ,
Որ դու սրանց այդ հաճույքը պատճառես,
Եվ մանավանդ, որ քույրեր են սրանք քո հոր.
Լսվ է, եթե յուր վշտերը լալիս է մարդ,—
Կամ ողբ անում այնտեղ միայն, ուր լսողներն
Պատրաստ են ջերմ կարեկցության արցունք թափել:

820

Ի Ո

Ես չը գիտեմ, ի՞նչպես պիտի մերժեմ ձեզ.
Ահա, պատմեմ ես պարզ խոսքով ձեզ ամեն բան,
Որ կամեցաք: Ա՛խ, ամոթից և սրտակեղ
Լաց կը լինեմ ես վշտահար,—ա՛վա՛ղ, վա՛յ ինձ,
Եթե պատմեմ աստվածառաք այն մըրիկն,
Որն էությունն իմ ջախջախեց գժընդակ,—
Այլև դեմքս այլանդակեց նա վայրագ:
Կախարդական վառ երազներն
Ներս խռժելով իմ կուտական ննջաբանն,
Գիշերները գլխիս վերև սուրսուրալիս,
Խոռքեր էին ինձ փոփսռում միշտ քաղցրաձայն.
— «Ո՛վ երջանիկ, գեղգեղափայլ կույս աղջիկ,⁹
Ի՞նչ ես ֆնում կուտության մեջ դու երկար,
Երբ վիճակված է մեծափառ քեզ հարսանիք.
Խոր տափանքի սուր սլաքով ցավաղար
Խայթված է Զեւն աստվածահայր՝—
Եվ տենչում է անմահական յուր գգվանքի
Հավերժացող սիրով քեզ հետ միանալ:
Որդյանկ, Զեւի պերճ մահիճը մի ժխտիր,
Այլ սլացիր դեպ Լեռնեյան դաշտը սուրճառ,
Ուր կան քո հոր ճսխ եղնանոցն ու նախիրն,
Այնտեղ, ահա, հազուրդ կտաս Զեւի աչքին,
Նուե նրա սիրակարոտ վեհ ցանկությանն»:
Ինձ՝ անբախտիս, այդ թեալուր պերճ երազներն
Գալիս էին, հուզում էին ամեն գիշեր:

830

840

Եվ վերջապէս հանդգնեցի ես մի օր
 Գիշերային տեօթիներն աչքը պատմել իմ մեծ հոր:
 Եվ նա հղեց սաստկածաճար շատ բանբերներ
 Դեպի Պեթան, դեպի Դոդոն, որ իմանա,
 Ի՞նչպէս վարվել:— Ի՞նչպէս խոսքով կամ գործով
 Գոհացում տալ աստվածներն պահանջին:
 Սուրհանդակներն վերադարձան ու հայանեցին
 Մուկ, անսրռշ և անհնար շատ-շատ բաներ,
 Ասեցին իմ պատասխաններ անխմայ:
 Եվ վերջապէս եկավ հասով Խառքոսին
 Գուշակության բացահայտ խոսքը ոչ բարի,
 Որն անկասկած խիստ պատվեր էր և հրաման.—
 — Աքոսրեկ ինձ հայրենիքից և մեր տնից,
 Որ տարազիր և միշտ մենակ
 Ես թափառեմ երկրե-երկիր, երկնքի տակ.
 Որ ես անվերջ շրջեմ, հասնեմ մինչ հեռավոր
 Եվ ծայրագուշն սահմանները աշխարհի:
 Սակայն եթե իմ հայրը այդ չը ցանկանա,
 Զեան հրաշունչ իր կայծակով պիտ հարվածի
 Եվ խորտակի ցեղը նրա անխընա:
 Արդ՝ ենթարկված Լոքսիասի գուշակման,
 Հայրս տնից ինձ վտարեց աքսորանքի,
 Բայց ոչ կամով, այլ ակամա, քանզի Զեոի
 Կամքն էր ահեղ, որ նրան խիստ սանձահարեց:
 Այնժամ դեմքըս և իմ հոգին
 Իսկուշն, խստով այլանդակված, փոփոխվեցին,
 Ու ես դարձա եղջյուրավոր,
 Ինչպէս ահա տեսնում եք ինձ ձեր առջև:
 Ահավասիկ՝ բոռերի սուր խայթով խայթված,
 Միշտ տարազիր, հալածական և մոլեգնած,—
 Արադ, հուժկու ոտայուններով նետվեցի ես
 Դեպի հեռձեռն, դեպի Կերքնէր քաղցրաջուր,
 Դեպ Լեռնեայն ջինջ աղբյուրն:
 Մինչ ժանտ Արդսսը երկրածին, — աչքերն ահեղ,
 Ինքը դաժան ու զայրազին, ինձ ամեն տեղ
 Հետեւում էր, իրրե հավերժ մի պահադառ:
 Մահը սակայն ոչնչացրեց հանկարծ նրան,
 Իսկ ես, ավմդ, խայթված խայթով ժանտ բոռերի,

850

860

870

880

Ահա այսպէս թափառում եմ երկրն երկիր,
 — Միշտ մոլեղին, — գլխիս մարալն աստվածներին...
 Անցյալը իմ դու լսեցիր, — պատմիր հիմա
 Դու իմ դալիքն և ազեաներն իմ դուռակիր:
 Սակայն իբրև ինձ կարեկից մի վկա
 Սուա խոսքերով դուր համարես.
 Սուա խոսելուց ավելի ցած և ստոր,
 Եվ ավելի ամոթալի բան չըկա:

890

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Բաժական է, լսիր, ավանդ.
 Երբեք, երբեք չէի կարծում բնավ ես,
 Որ անսովոր քո պատմվածքը իսկապէս
 Պիտ վրդովի լսողութեանն իմ խոսքով:
 Այո, երբեք չէի կարծում, որ անպատիվ
 Քո տանջանքը դաժանադույն և ահեղ, —
 Իբր ցրտաշունչ և սրասայր մի տակ —
 Պիտ թափանցի մեր հոգու խորքը խռով...
 Ճակատադէր, ճակատադէր, — ավանդ, Իս,
 Մենք սարսում ենք, քո վիճակը տեսնելով:

900

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Վաղաժամ է տհալեկման ձեր լույսն ու կոծ,
 Սպասեցեք, որ իմանաք մնացյալն:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Պատմիր շուտով և մի ծածկիր,
 Քանզի հաճույք է իսկապէս տանջվողին
 Լսել գալիք ազեաներն իր կանխարար:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Արդ՝ ինչպէս որ դուք կամեցաք, հեշտութեամբ
 Կատարեցի ես առաջին ձեր խնդիրն, —
 Իսկ սա հիմա յուր խոսքերով պատմեց ձեզ
 Անցյալ վիճակն իր մեծատանջ և չարաչար:
 Լսե՛ք հիմա, թե այսուհետ որքան դաժան
 Բազմատխուր չարչարանք է վիճակված
 Ժանտ Հերայից՝ թշվառադույն այս աղջկան:

910

Իսկ դու, դստբիկ Ինաշտուի,
 Իմ խոտքերը ամուր պահիր սրտիդ մեջ,
 Որ տանջուից թափառումիդ վերջն իմանաս:
 Նախ՝ այստեղից կուղղվես դեպի արևելք
 Եվ կընթանաս դու զաշտերով անհերկ, անվար,— 920
 Սկսութեան շրջիկ ազդին կը հասնես,
 Որն ապրում է զեղեցկանիմ, վերեն հյուսված
 Սայլերի մեջ դյուրաշարժ,
 Եվ զինված է աղեղներով հեռաձիգ:
 Բայց այդ ցեղին չըմտանաս,
 Այլ սլացիր,— մի կողմ թողած նրանց երկիրն.—
 Եվ մերձ անցիր զեղ այն ամիսնքն ու ժայռերն,
 Ուր հնչում է բարձր աղաղակն սլիքների,
 Ահավասիկ՝ այդ վայրերից զեղի ձախ
 Վաղուց ի վեր բնակվում են խալիւրներ. 930
 Երկաթադորձ են միշտ նրանք, բայց վայրենի,—
 Անհյուրընկալ. դու նրանցից խուսափիր:
 Այնուհետև կանցնես զեղի զետն Անգուսպ,
 Որը այդպես արդարացի է կոչվում:
 Այդ զետն անցնել դու չըփորձես բնավին,
 — Անանցանելի է իրոք նա և զժվարին.—
 Այլ կը հասնես անդ Կովկասին բարձրադիր,
 Որ բարձրադույնն է լեռներից, Գետն արդ վարար
 Այնտեղից է ծնվում ցասկոտ և կորովի:
 Արդ՝ անցնելով լեռնարարձունքն երկնահաս, 940
 Դու կը թեքվես զեղի հարավ և քո ճամբին
 Կը հանդիպես բանակ զարկած ցեղն ամադոն,
 Որն ապրում է Թեմիսկիրում,
 Թերմոզոնդի ամերին մերձ.— (ամադոններն
 Ասում են միշտ տղամարդկանց): Անդ Սալմեղեան
 Դունչն իր ժայռոտ պիրկի ցցել է ծովի մեջ.—
 Խորթ մայր է նա միշտ նավերին ծովապնաց,
 Եվ սխերիմ ժանտ թշնամի նավորդներին:
 Ամադոններն ուրախությամբ ցույց կըտան քեզ
 Ուղին զեղի կիմերական պարանոցն. 950
 Այնտեղ մի անցք կա ծովային նեղ և անձուկ.
 Բայց դու կանցնես այդ նեղուցը համարձակ,
 Հետո կուղղվես զեղ նեղուցը Մեվոտյան:

Ծովն այդ կանցնես: Մինչ մարդկանց մեջ կը մնա
 Քո հիշատակն հավիտյան,—
 Քանզի նեղուցն Բոսպոր անուն կըստանա:
 Ահա մարտիկ՝ կանցնես այգակս դու Եվրոպան
 Եվ կը հասնես անդ Ասիական ցամաքին:
 — Ձեզ չի՞ թվում, որ հիբամփի միակերպ
 Ժանտ է և խիտ,— զեպի ամենքն անապոստոլն
 Աստվածահայր մեծ թաղավորը զերազուցն:
 Նա ինքն աստված, բայց միացավ այս կույսի հետ,
 Եվ Ժանտ ձգեց զկղերման մեջ մեծազետ:
 Իսկ դու, աղջիկ, ամուսնության ճամբին վրա
 Խիտ դառնադառն փրկացու ես գտել քեզ:
 Եվ ինչ հիմա դու լսեցիր ինձնից այստեղ,
 Սկիզբն է լուկ աղետների քո անկող:

960

Ի Ո

Ավանդ, վաճ ինձ, վաճ ինձ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Դու արդե՞ն իսկ սկսեցիր լալուկոծն.
 Ապա ի՞նչպես պիտ հանդուրժես,—
 Երբ իմանաս դառն աղետներն հետագայ:

970

Ե Ր Գ Ջ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Աստ, աստ, էլ ի՞նչ տանջանք
 Սա պիտ կրի առաջիկա յուր ճամփին:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Դեռ կործանիչ տառապանքի տնհուն ծով:

Ի Ո

Էլ ի՞նչ օգուտ այս կյանքը ինձ,
 Լավ չէ՞ր լինի, որ հենց հիմա, շուտափույթ
 Ես այս Ժայռից ինձ նետեի զեպ անդունդ,
 Այդպես զեանին խիտ դարկվելով միանգամից
 Կաղապարի տառապանքից այս անդուլթ,
 Քանզի լավ է, որ մի անգամ մարդ մահանա,

980

Քան ամեն օր և անտանձան
Տանջանքի մեջ միշտ հալ ու մաշ դառնանա:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ո՛րքան, ավազ, քեզ պիտ թվար ծանրագին,
Աղետալից իմ տանջանքը դառնաւիւր.
Ինձ մահանալ չի կարելի, ինձ մահ չըկա,—
Միայն մահը ինձ աղետից կը փրկէր:
Բայց վերջ չըկա տառապանքիս ժանտ ու մեծ,
Մինչև մի օր Ոլիմպոսի դադաթին,
Անապոբուլոյն Զեւսը լինի գահընկեց:

Ի Ո

Միթե Զեւսը,—Ոլիմպիացին,
Երբեքից լինելու է գահապսակ:

996

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Եվ դու, կարծեմ, պիտ հրճվես,
Եթե իրավ մի այդպիսի դործ լինի:

Ի Ո

Այո, հարկաւ, քանզի չէ՞ որ
Զեւսից եմ ես կրում այսքան վիշտ ու ցավ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ճշմարիտը այդ է, այո,
Կեղ իմացիր, այդպէս մի բան կը կատարվի:

Ի Ո

Բայց ո՞վ պետք է հափշտակե
Աստվածահայր արքայի մեծ գալստան:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Անմտաբար
Նա ինքն իրեն գալստանից կը զրկի:

1000

Ի Ո

Սակայն ի՞նչպէս. ասա, եթե վնաս չէ այդ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ամուսնական կապ կըստեղծի,—
Այնուհետեւ ինքը սաստիկ կը զըզջաւ:

Ի Ո

Անմահի՞ հետ, թե՞ կնոջ հետ մահկանացու,
— Պատասխանի՛ր, եթե միայն կարելի է:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Այդ հարցը թող, խոսելն անդամ այդ մասին
Արդելիւած է խոստապետ:

Ի Ո

Կի՛նը ուրեմն նրան գահից կը զրկի:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Նա մի զաւակ կը ծնի,
Որն իր հորից լինելու է ուժգնագուշտ:

1010

Ի Ո

Նա չի՞ կարող ճակատագիրն այդ վտանել:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Եվ ոչ մի կերպ,
Մինչեւ որ ես այս կապանքից դուրս չը գամ:

Ի Ո

Ո՞վ կարող է, Զեռի կամքին հակառակ,
Այդ կապանքից քեզ փրկել:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Նա լինելու է անհրաժեշտ քո սերընդից:

Ի Ո

Ի՞նչ ասացիր, Եվ մի՞թե
Չարչարանքից քեզ կաղափի իմ զաւակն:

Տասն պարտ հետո, երբորդ պարտից:

1020

Ի Ո

Գուշակու՜մն այլ հեշտ հասկանալ չեմ կարող:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ջուր մի փորձիր քո ցավն ու լիշտն իմանալ:

Ի Ո

Գեթ մի զրկիր ինձ այն բանից,
Որը արդեն խոստացար:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Երկու գաղտնիք, միայն մեկը քեզ կընծայեմ:

Ի Ո

Բայց ո՞ր մեկը, նախ ցույց տուր ինձ, որ ընտրեմ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ընտրիր, ահա ցույց կը տամ.—

Կամ քո գալիքն,—քեզ սպասող տառապանքն,

Կամ կը հայտնեմ,—ո՞վ պիտ փրկի ինձ կապանքից:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Շահ աղիկի լավ կը լիներ,

Եթե հաճույքն այդ պարգևեա նրան և մեզ,

Որ այդպիսով քո խոստումը չխախտվի:

Պատմիր նրան դաժան տանջանքն իր գալիք,

Իսկ մեզ ասան,—փափաղում ենք սրտազին,

— Ո՞վ է արդյոք, որ պիտ լինի քո փրկիչն:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Երբ զուր այգեքան փափաղում եք,

Ձեզ կը պատմեմ,—քանզի մերժել չեմ կարող.

Իսկ քեզ, Իս,—ես կը հայտնեմ մանրամասն

Քո տաքարախա բաղմաշրջիկ թափառումն,

Որ գրեա այդ քո հուշերի և հողուղ մեջ:
Դո՛ւ, անցնելով ցամաքներին սահման եղած
կոր հոտանքը, կը գաս աշնանդ, ուր փառապանծ
Արևդակն է ծաղում պայծառ, լուսաճեմ.—

Աշնանդ ծովն է միշտ մըռնչում մեծածայն.

Ծովը թողած—Քիտտինին կը հասնեա—

Ու Գորգոնյան դաշար կը գաս Ապրում են անդ
Ավաղաղուն երեք գոտերը Ֆորիիսի,
Որոնք հման են արտաքուստ կտրապին.

Այդ երեքն էլ միականի են իրոք,

Քանզի միայն մեկ աչք ունի յուրաքանչյուրն,

Եվ մեկ տառմ: Ոչ արեն է նայում նրանց

Ճառադայթովն իր լուսեղեն, ոչ լուսինն:

Ահա աշնանդ բնակվում են մերձակա

Գորգոնները,—երեք քույրով մարդատյաց.—

Թեալոր են նրանք, հուժկու և դաժան,

Օձեր ունեն իրենց գլխին, իրրե սարսափ,

Եվ ով նայի, կը մահանա անխուսափ.—

Ես պատմեցի քեզ այդ իրրե զգուշանք:

Մակայն լսի՛ր, պատմեմ մի այլ տեսարան,—

Որն ահեղ է և ծանրադին մի վտանդ.—

Զգուշացիր, աշնանդ են միշտ Զեաի շներն,

Մրակառւց, հալերժ անձայն ժանտ կորճերն:

Զգուշացիր արիմաստյան նաև զորքից,—

Միականի և ձիավոր, ապրում է նա

Պլուտոնի հեղեղի մոտ սոկեհոս:

Նրանց բնավ չըմոտենաս, այլ անցիր

Դեպ հեռավոր և անծանոթ մի երկիր,

Դեպ սեպորձ մի աղվթյուն,

Որն ապրում է տկունքի մոտ արևի,

Ուր սահում է Եթովպա գետն հոտանուտ:

Դու կընթանաս աշնանդ նրա ավերին,

Մինչև հասնեա ջրվեժներին մեծագոյն:

Աշնանդ ահա սեղ լեռներից այն Բիրլին

Սուբբ Նեղոսն է աստվածային

Առաջ նետում ալիքներն իր քաղցրահամ:

Այդ հորդահոս գետի տիովն անցնելիս,

Կըդաս շուտով եռանկյունի մի աշխարհ,

1050

1060

1070

Որ Նեղոսի գետաբերանն է օրրադան,
Այնտեղ, Իո, քեզ, նաև քո սերբնդին
Վիճակված է հիմնել քաղաք մի հեռավոր:
Արդ՝ եթե կա իմ խոսքերի պատճառի մեջ
Մի որևէ դժվարիմաց, խրթին բան,
Հարց տուր կրկին, և կիմանաս պարզապես,
Քանզի ունեմ ես շատ ազատ ժամանակ,—
Շատ ավելին, քան կը ցանկամ:

1089

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Եթե իրավ էլ ասելիք դու ունես
Արա գալիք տաժառեկի ճամփի մասին,
Պատմիր շուտով: Սակայն եթե խոսքըդ արդեն
Ավարտված է, հաճույք արա հիմա մեզ,
— Հիշիր նաև մեր խնդիրն:

1090

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Արդեն լսեց սա վախճանն իր ճանապարհի.
Բայց որպեսզի լավ հասկանա,
Որ ունայն չէր իմ ասածը, պետք է հայտնեմ,
Իբր ասացույց իմ խոսքերի ճշմարտության,
Թե իսկապես ինչ է կրել նա իր կյանքում:
Մինչ անցքերի մեծ մասը ես բաց կը թողնեմ,
Եվ կըսկըսեմ հեք թափառման վերջերից:
Եբր դու եկար, երկրին հասար Մուրսի,
Ուր Դողոնն է բաղմած բարձր լեռան ուսին,
Ուր կա դուշակ և Թեոդրոսյան դահը Ջեսի,—
— Անահնկալ անդ կատարվեց մի գերահրաշք.
Տերեախիտ և սոսափող կաղնիներն,
Հմայքով լի, ողջունեցին քեզ սիրացայտ.
Եվ հնչեցին դուշակություն բացահայտ,
Որ վիճակված է քեզ լինել աստվածահայր
Ջես արքային պատվելի կին,— փառք էր քեզ այդ:
Իսկ այնտեղից ճանապարհով ծովափնյա
Դու մոլեգնած շեշտ ուղղվեցիր դեպ հեռուն,
Դեպ Ռեվայի ծովածոցը ընդարձակ.
Բայց ետ դարձար դու վաղեմիդ և վրդովված:
Արդ սերունդներն,— խոսքըս դրան հավաստիք,—

1100

1110

Բաղմաշարչար թափառումից հիշատակ,
 Վո անսունով կանխանեն ծովն Խոնիկ:
 Թող լինի սա մի աղաղակց, որ իմ ուրին
 Ընդունակ է նախատեսել ավելի շատ,
 Քան կարող է հայտնի դառնալ ուրիշներին:
 Մնացյալը ձեզ և սրան պատմեմ մեկտեղ,—
 Հետքը բռնած իմ քնդհատած խոսքերի:
 Երկրի հեռու ծայրերի մոտ, ահա՛մասիկ,
 Կա Կանսրոս մի հին քաղաք.— Նեղոսն է անդ
 Տիգմից կաղմել ջրաբերուկ գետաբերան:
 Զևսը աշխուհ կա կառ քեզ բանավան ուժն
 Եվ գիտակցող քո մտքերի պարզ Ոգին,
 Երբ քեզ փառվի ձեռքով սիրող, հազթական:
 Աշխուհ ապա դու կը ծնես սե Էպոֆին,—
 Որին տրված համանունը ցույց կրաւ,
 Որ ծնված է ինքը Զեսից հրաշագան:
 Նա պաղափա կապրի երկրում, որ Նեղոսն
 Ոռոգում է յուր ջրերով հորդահոս:
 Իսկ նրանցից նրա սերունդն հինգերորդ —
 — Հիսուս հողի, հիսուս զավակ քույր աղջիկ,
 Պիտ կա դառնա և պիտի գա կրկին Արդու,
 Բայց ոչ կամով, այլ փախեփախ՝ խույս տալով
 Քեռու զավակ փեսաների վատնորից:
 Նրանք, ինչպէս ճշտակներն են շատ անգամ
 Դաժանաբար հետապնդում աղափնյաց,
 Լցված կրքով դեպ ազգակից ամուսնությունն,
 Եվ ձգտելով դեպ անօրինն անձղտելի,
 Պիտ հալածեն հիսուս մատաղ քույրերին:
 Բայց թույլ չի տա ապօրինի զործն աստված,
 Այլ կը մատնի փեսաներին նա մահվան:
 Եվ հերամվի.— նրանց երկիրն Պելասոյյան,—
 Ժանտ Արեսի ներշնչումով զրժքնդակ —
 Եվ քույրերի ձեռքով գիշերն սպանված:—
 Պիտ քնդունի յուր հողի մեջ,— յուր կրճքի տակ,—
 — Երբ նրանցից ամեն մեկին հաբոնացուն յուր
 Անակնկալ պիտ կոտուի քնած տակ,—
 Խոր վաքսելով նրա կրճքին երկաայրի սուրն:
 Թող որ այդպէս մի կիպրուհի այցի գար

1120

1130

1140

Իմ թշնամուն: Սերը սակայն այդ քույրերից
 Մեկին միայն կը կախարդի,—միայն այդ մեկին
 Այն մութ գիշերն յուր ամուսնուն չի ստանի.
 Այլ առավել նա զերազատ կը համարի
 Կոչվել անդոր, քան թե լինել մարդասպան:
 Եվ քույրերից միայն այդ մեկին կը ծնի
 Տոմը ամբողջ Արզոսական արքաների:
 Երկար է խոսքն, եթե ասվի ամեն բան.
 Արդ՝ այդ տոհմից առաջ կը գա մի մեծ կտրիճ,
 Մեծահույսակ աղեղի տեր քաջազոր,
 — Հերոս՝ որն և ինձ կը փրկի տանջանքից:
 Մայրն իմ Թեմիս Տիտանուհին դուշակեց այդ:
 Բայց թե լինչպես,—խոսքն է արդեն շատ երկար.
 Եթե նույնիսկ դու ամեն ինչ իմանաս,
 Այդ քեզ բնավ լինելու չէ օգտակար:

1150

1160

Ի Ո

Ավաղ, վա՛յ ինձ, ավաղ, վա՛յ ինձ.
 Ողջ էությամբ ցնցվում եմ ես ահա նորից.
 Տեսչի խայթը այրում է ինձ անկրակ.
 Իմ հողին է և իմ միտքն է կարծես խորտակ.
 Ա՛խ, սարտափից սիրտս է զարկում դառնացավ.
 Միտքս ահա հանդուժ է խուլ հարվածներից,
 Դուռն է իմ պառլամի մեջ երերում,
 Եվ ամեն ինչ շուռ է գալիս աչքիս դեմ.
 Դիտակցությունն եմ կորցնում ես,—ահա կրկին
 Մոլեգնությունն է ինձ իշխող:—Նա է, նա,
 Որ նետում է դեպի փախուստն ահաբեկ,—
 Դեպի անվերջ, հուժկու վազքը խենթացնող.
 Համբ է դառնում լեզուս անգամ,
 Որ անդոր է և կարկամ.
 Եվ խոսքերն իմ,— այս բառերը խառնիճադանձ,—
 Հոսում են հորդ, ինչպես վայրագ ալիքներ.
 — Խճր դառանցանք, դժւ ես քշում ինձ հեռունեք...

1170

1180

(Ինն մոլեգնած, փախչում, հեռանում է):

Ես է միայն խմաստունը լուսավոր,
 Ով առաջինն ինքն համողից
 Եվ ամենքին խրատ տվեց,
 — Որ հավասարն հավասարի հետ միանա.
 Միայն այդպես ամուսնութեան գործի մեջ
 Մարդ երջանիկ կյանք կունենա:
 Իսկ հասարակ և աղքատ մարդն, երանի՜
 Երբե՛ք, երբեք չը պարծենա՛, չը սրտնի՛
 Սիրո հմայքն, մտերմությունն
 Հարուսաներից ու մարդկանցից մեծանուն:

1190

Անտիսարոֆ

Թող ուր երբե՛ք,— ճակատագիր մեծագոր,
 Ես չը դառնամ արքա Զևսին
 Մեկ մահի՛ծում ամուսին:
 Թող ուր բնավ աստվածներից մեկն ու մեկին
 Ես կողակից կամ հարսնացու չը դառնամ:
 Սարսափում եմ, սարսափի մեջ ահագին,
 Երբ նայում եմ ադամարդկանց չը սիրող
 Գեղգեղափայլ Իս կույտին,
 Որին Հերան դատապարտեց այդքան զբժկամ—
 Թափառումի տաժանելի այդ վիճակին:

1200

Է Պ Ո Գ Ո Ս

Երկյուղ չունեմ, չեմ վախենա
 Ինձ հավասար մարդու գնալ.
 Ամուսնությունն հավասարի—
 Սարսափելի չէ բնավ:
 Բայց թող երբեք, քավ լիցի,
 Աստվածների սերը դեպ ինձ չը դառնա...
 Թող անխուսափ աչքով նրանք
 Ինձ չը նայեն չարադավ.
 — Քանզի սերն է նրանց անդուլթ, անխնայ—
 Սերը, որ միշտ կռիվ է լի:
 — Անվերջ կռիվ անհույս, տխուր և անօգ.
 Ես այդ գեղքում չէի կարող մի ելք գտնել.

1210

Կամ մտածել որեւիցե մի միջոց,
Որ վախաշուտ քս ժանտ կամ քից, Զեռ երկնատեք,
Հնար լինեք խուսափել:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Թող իր սիրով Զեսը լինի զեռ ու գոժան,
Սակայն շուտով կը խոնարհվի: Արդեն իսկ
Պատրաստում է կորստաբեր նա հարսանիք,
Որն անխուսափ նրան գահից իշխանութւյան
Անաւնկալ ցած կը նետի գահավեժ,

1220

Իսկ նպովքը անսովածահայր Քրոնոսի,—
Որով որդուն յուր անիծեց, իբրեւ վրեժ,
Երբ նախակերտ յուր մեծ գահից գուրկ հղավ,—
Մի օր անշուշտ արդարացի—կը կատարվի,—
Իսկ թե ինչպե՞ս պետք է վանել այդ աղետն,
— Աստվածներից և ոչ մէկը հրաւրի,

Բացի ինձնից, այդ գաղտնիքը չը գիտի:
Ես եմ միայն, որ ճիշտ գիտեմ գաղտնիքն այդ,
Թող որ ասայժմ Զեսն իր գահին բաղմի աղատ,
Հույսն իր դրած երկնադղորդ

1230

Որոտների շանթի վրա ահարեկիչ.

Թող զեռ նետի շանթ, սլաքներ հրակայծակ,
Բայց չի օգնի նրան ոչինչ,

— Երա անկումն է անխուսափ և զըժընդակ:

Ո՛չ, չի օգնի նրան կայծակն հրատարած,
Այլ գահավեժ պիտ նա ընկնի անփառունակ:—
Ինքը յուր դեմ կը պատրաստի ահեղ փորձ,

Մի այնպիսի անպարտելի քաջագործ,

Որ կը գտնի կայծակից շոտ ավելի հաղթ

1240

Ոչնչացնող ու գերազոր մի կրակ,—

Կը հորինի ահագնազույն զըզըրդյուն,

Բյուրապատիկ ավելի խիտ, քան որոտն:

Եվ կը գարկի, կը ջախջախի մի օր նա

Ծովը սաստոգ Պոսիդոնի երկրադըզորդ

Ու մեծափորձ երեքարձենը կտրուկ:

Այն ժամանակ Զեսը, պարափած, կիմանա,

— Մեկ չէ բնավ իշխող լինել կամ ստրուկ:

Ինչ որ ինքըդ փափագատեննչ կը ցանկանաս,
Այն էլ հիմա դուշակում ես դու Զեւին:

1256

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Այն եմ ասում, այն եմ ուզում ես միայն,
Ինչ անխուսափ պիտի կատարվի:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Հայտարարու բան է արդյոք.
— Միթե՞ պետք է մեկը իշխի Զեւի գլխին:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Եվ առավել նա ծանրագին
Տանջանք ու վիշտ պետք է կրե, քան իսկ ես:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Եվ ինչպես դու չես սարսափում
Սպառնալքի այդ խոսքերը ասելիս:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ի՞նչից պետք է ես վախենամ,
Քանի որ ինձ մահն իսկապես չի վիճակված:

1257

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Կարող է նա քո պատիժն,
Քո տանջանքը բաղձապատկել ավելի:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Թող որ անի, ինչ ցանկանայ,
Պատրաստ եմ ես այժմն բանի:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Իմայտուեն ես անշուշտ նրանք,
Որոնք գիտեն երկրպագել Նեմեղիսին:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Աղոթք արեք, հարկանք տվեք լյուրապատիկ:

Առմիշտ, անվերջ շողոքորթե՛ք դուք նրանց,
 Որոնք դաժան իշխում են միշտ ձեր գլխին,
 Իսկ ես երբե՛ք: Ձեռի մասին
 Անդամ խորհել, կամ մտածել չեմ ուզում:
 Ինչպես գլխի, թող որ իշխի առ ժամանակ,
 Թող նա գործի. սակայն երկար
 Նա չի միտ աստվածներին արքա և տեր:
 Բայց տեսնում եմ, — գալիս է նա, ահա՛ վասիկ,
 — Ձեռ արքայի արագավազ մունետիկն,
 Որն հնազանդ ծառայում է նոր իշխողին:
 Նա գալիս է և բերում է երեխ
 Աստվածներից որեւէ նոր մի համբալ:

1270

(Հանգես է գալիս Հեռմսը):

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Քե՛ղ եմ ասում, նենգապատիր թ՛ղ կծվակի՛ծ.
 Հա՛վերժակյաց աստվածների հանդեպ դու.
 Մեղապարտ ես գլխովին:
 Սուրբ կրակը դու գողացար, գող ու սնանկ,
 Մահկանացու և կարճակյաց մարդկանց համար
 Իբրեւ պատիվ ու հարգանք:
 Պատվիրում է ահա քեզ նա՛, աստվածահայրն,
 Որ դու հայտնես բացայայտ. —
 Արդյոք այդ ի՞նչ ամուսնություն է արդի,
 Որը, ինչպես կարծում ես դու, պիտ շորթի
 Ե՛վ դրավի իշխանությունը նրա.
 Արդ՝ ամեն ինչ դու պարզապես ասա մեզ,
 Ու գործն առանց այլեայլի բաց արա:
 Պրոմեթե՛ս, պատմիր խելույն, որ ստիպված
 Երկրորդ անգամ ճանապարհն այս չանցնեմ ես:
 Ձեռք, գիտես, չի վայրկեանա և կամակոր
 Քո վարմունքից նա նրբասիրտ չի դառնա:

1280

1290

Պ Բ Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Արտասանել ճոռոմ խոսքն այդ ամբարտաշան
 Կարող է լսի քծնող սարուկն աստվածներին
 Դեռ նոր եք դուք թաղավորում, նոր իշխողներ,
 Ե՛վ կարծում եք արդեն հպարտ ու մեծամիտ,

1300

Որ վիշտն, աղետն և փորձանքը բնավ ձեզ,
 Ձեր ապարանքն այցելության չըպետք է գտն:
 Մինչդեռ անտ իմ այս աչքով տեսել եմ ես,
 Ինչպես երկու բռնակալներ մեծագոր
 Գահավիթած ցած նետվիցին դահլենկեց,
 Ահավասիկ՝ նաև հիմա կըտեսնեմ,
 Ինչպես երբորդ իշխողը մեծ
 Ամոթանքով պիտ կործանվի գահավիթ:
 Եվ միթե դու կարծում էիր, ոգորմելի,
 Որ նորածաղ տատվածներդ առջև ես,
 Իբրև զերի իմ անարժան հեղության,
 Կը սաքսափեմ, կը խոնարհվեմ սարուկի պես.
 Օն անդր ոչ, շատ եմ հեռու ես այդ բանից:
 Ուստի շուտով աճապարիք ետ դառնալ,
 Գնա այդ նույն ճանապարհով, որով եկար,
 Քանզի ինձնից քո հարցերին պատասխան
 Ձե՛ս ստանա դու երբեք:

1810

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Ճիշտ այդպիսի զոռոգությամբ
 Եվ վարժունքով միշտ մեծամիտ՝ դու հապրեցիր
 Քո զգրախոս նավն առապարին աղետի:

1820

Պ Բ Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Բայց իմացիր, որ քո քսու ճորտության հետ
 Ես չեմ փոխի տանջանքն ու վիշտն իմ հպտուկ.
 Լավ է ժայռին դամված մնալ, կապանքի մեջ չալաղետ,
 Քան ժանտ Ջևսին հավատարիմ լինել ստրուկ:

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Ի՞նչ ես կարծում, լսվ է միթե ավելի
 Ճորտ ու ծառա դառնալ ժայռին,
 Քան թե Ջևսին լինել բանբեր հավատարիմ:

Պ Բ Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ճիշտ է, այո, վերափորանք պատճառողին՝
 Պիտ վճարել վերափորանք ոխերիմ:

Պարծենում ես դու երեխի

1836

Ջուլյնիսի դաժան քո տանջանքումն ասլաբախտ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Պարծենում եմ, ահա տե՛ս:

Եվ այսպիսի երջանկություն կը պանկամ

Ես ռիսերիմ իմ թշնամուն, նաեւ քե՛զ:

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Քո չարարախա տանջանքի մեջ

Նաեւ ի՞նչ ես դու մեղաւոր ճանաչում:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Այո, կանում ես բացահայտ.

— Ասում եմ ես բոլոր, բոլոր աստվածներին:

Ի՛նչ, բարության փոխարեն,

Տալանք ու դավ զճարեցին անօրեն:

1840

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Դու, ահա՛նում եմ, ճիշտ հիւանդ ես խենթությամբ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Հիւանդ եմ ես,—եթե միայն

Ասեկությունն ու դժբաղդը դեպ թշնամին

Հիւանդություն է իրօք:

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Դու խեղապես անտանելի կլինիր

Երջանկության մեջ նաեւ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ալմիդ, ալմիդ:

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Բառեր են այդ, Զեւին բնավ անծանոթ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Փանմանակիրն կը սովորի ամեն բան:

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Մինչ դու բնավ

1860

Ձեռ սովորել կյանքում լինել խելամուտ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Եթե խելոք լինելի ես,

Ձէի խոսի ես քեզ նման ճորտի հետ:

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Դու վերջապէս չե՞ս ցանկանում ասել այն,
Ինչ քեզանից պահանջում է աստվածահայրն:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ախ, ինչպէ՞ս չէ:—այս լավության փոխարեն
Հարկավոր էր նրան հաճույք պատճառել...

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Բաժական է.

Ծաղրում ես ինձ, ինչպէս փոքրիկ մի մանուկի:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Նայէ՛ք սրան... և միջից դու.

1860

Ավելի խենթ ե հիմար չե՞ս, քան մի մանուկ,

Երբ հուշս ունես դու ճապուկ,

Թե հերավի գողտնիքը քեզ ես բայց կանեմ:

Ո՛չ, դեռ չըկա այնպիսի ցավ ու չարչարանք,

Խաղախություն խորամանկ,

Որոնցով ինձ կարողանար Ձեռն ստիպել,

Որ ես հայտնեմ գողտնիքն այդ:

Երբե՛ք, Կրբե՛ք այդ չի լինի, մինչև որ նա

Ինձ չաղատի այս կողտնիքից խայտառակ:

Որքան կուզե թող նա նեղի,

1870

Չորս կողմ ցրի խիստ բոցավար շանթ ու կայծակ.

Թող բորբոքի նա մսկեցնած

Ճերմակաթե բուք ու բորան, փոթորիկ,

Մըրիկներով խառնաշփոթ, համատարած
 Թող պարուրի և թունդ ծածկի նա երկիրն քն,
 Եվ կատաղած ու կտրծանիչ
 Թող խորտակի նա անխնայ ամեն ինչ.
 — Օն, անդր, ոչ, չեմ խոնարհվի, չեմ հայտնի ես,
 Թե մե՞ ձեռքով պետք է լինի նա դահավեժ:

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Համվ մտածիր, արդյոք հիմա կօղնի՞ այդ քեզ:

1380

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Վշաղուց եմ ես այդ մտածել ու սրռշել անստափն:

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Եկ սիրտ արա, համաձայնվիր.
 Դու, հիմարի, խենթի մեկն,
 Տանջանքի մեջ դեթ սովորիր, խեղճի եկ:

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Ձուր ես թափում դու այդքան ջանք ու եռանդ.
 Ահավասիկ, ինչպես ալիք, խուչ եմ ես:
 Իսկ դու երբե՛ք, ամենեին չմտածես,
 Որ իսկ և իսկ Ձեռի տռջև ահաբեկ
 Կարող եմ ես,— ինչպես երկչոտ կնամարդ,
 Ձեռքս մեկնել իմ թշնամուն չալրանենդ
 Եվ պաղտանել, դառն պղերսել խոնարհ ու հեք,
 Որ խիղճ անի և կտալանքից փրկի ինձ...
 Ո՛չ, այդ չի լինի, գլուխ չի դա և երբե՛ք,—
 Քանզի անչափ հեռու եմ ես այդ ամենից:

1390

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Շատ խոսեցի ես այստեղ դուր, ապարդյուն,
 Իդուր խոսքեր շռայլեցի,
 Քանզի ոչինչ են քեզ համար խոսքն ու խրատ.
 Եվ չեն ազդում նրանք բնավ քո սրտին:
 Ինչպես անփորձ և նոր լծված մի հովտակ,
 Սանձն ես անվերջ դու կրծստում,
 Ձուր մղելով կռիվն ընդդեմ երառանի:

1400

Բայց անդոր է խարդախությունն այդ խորամանկ,
Անօգուտ է և մեծամիտ գոռոզությունն.

Երբ անլիկար տերը նրա, յուր սրտում
Հանդգնության և չար գործի տենչ ունի:

Եթե խոսքն իմ կատարելա միաք չունեա,

Լավ մտածիր և քեզ նայիր հեռատեա.

Աղետների և դժնության մերթիկն ահեղ

Պիտ քո գլխին դարհուրելի բոբրոքի

Եվ զըժընդակ ու անխուսափ քեզ կործանի:

1410

Նախ կը զարկի հայրըս շանթով հրակայծակ,

Կը ջախջախի քո ժայռը այդ սրածայր,

Խարանները քարաժայռի քեզ կը թողեն իրենց տակ:

Կանցնի երկմբ, շնո ժամանակ, անթի՛վ դարեր,

Մինչև որ դու տեսնես կրկին լույս աշխարհն.

Այնժամ Զեաի թեալոր շունն՝ արծի՛վն հաղթ,

Արյունարբու, ժանտ և աղա՜հ, կարմրաթույր,

Կը հարձակվի ամենօրցա իրը անկոչ հյուր,

Կը կտրտի մարմինը քո տարարախա.

Եվ ամեն օր մարմնիդ վրա ժանտալի

1420

Քո սե, կրծած լյարդը պիտ նա կացահարի.

Քո տանջանքին բնավ վախճան դու չըպասես,

Մինչև որ ճիշտ մեկն ու մեկը ստալածներից

Ձը ցանկանա հոժարակամ և անբիծ,

Փոխարինել քո չարչարանքն, քո վիշտն ու քեզ,

Մինչև որ նա քո փոխարեն չիջնի խավար տունն հալեալ—

Խորքը անդունդ սանդարամեա տարտարոսի:

Լավ մտածիր, ունայն խոսքեր չեմ վառնում ես,

Ոչ էլ դործ է սա մի դատարկ և սնապարծ.

Զեաի լեզուն ստեղ երբեք չի կարող,

1430

Կը կատարվի, ինչ որ ասի մեծ ստալածն:

Ձգճւշ եղիր, որ քո համառ տենչանքն այդ

Անմտաբար աշխ մեղրադառ չը համարես՝

Բարեխրատ խոհեմության համեմատ:

Ե Ր Գ Ձ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Մենք կարծում ենք, որ ճիշտ խոսեց,

Հերմեսն աշտակ լարեխորհուրդ խոսք ասաց քեզ,

Արդարացի ուղղեց նա այդ հորդորանքն,

Որ միշտ ուղին խոհեմության դու ընտրես՝
 Լսի՛ր նրան: Ձէ՞ որ սխալն
 Իմաստալի մարդու համար ամոթ չի:

1440

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Այն, ինչ ասաց, լավ դիտելի ես վաղուց,
 Ամոթալի և խայտառակ զործ չը հաշվեք,—
 Երբ թշնամին յուր թշնամուց կրում է ժանտ հարչաբանք:
 Թող որ թափի նա իմ գլխին,-- ինչպես տարափ,
 Գալարածե ու երկսալրի շանթ ու կայծակ.
 Թող թնդյունից ահագնազույն սրտոնների
 Եվ կատաղի արշավանքից մըրիկների
 Խորունկ ցնցվեն եթերն ամբողջ և տիեզերքն,
 Թող մռնչան ուժղին լծափով հողմն ու քամին.
 Թող սասանի երկիրն համայն յուր հիմքերով հավերժական. — 1450
 Այդ ընդհանուր, խիստ մոլեղնած բըռնկիման մեջ վայրենի՝
 Թող բորբոսի դաժանաբար և վեր հանի
 Անաստ ծովի հուզմունքն, ալիքն ազմկող
 Եվ խառնակի անդ աստղերի ուղիներին բյուրաբոց.
 Հորձանքի մեջ բյուրապտույտն, աշխարհակալ անհրաժեշտի,
 Թող մարմինն իմ նա անողոք վերցնի, նեալի
 Դեպ տարտաբոս, սանդաքամեան անդընդոց,—
 — Ես անմահ եմ,—նա բնավի՛րն ինձ սպանել չի կարող,

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Այդպիսի խոսք, կամ այդ կարծիքն ու մտքերն
 Պետք է իրոք, խելադարից միայն լսել:
 Տեսե՛ք, երբ սա չի ցանկանում
 Յուր խենթությունը սահձել,
 — Էլ ինչո՞ւ է խելադարից սա տարբեր:
 (Դառնալով օվկիանոսահիներին)

1460

Դուք, որ աշտակ կարեկից եք
 Սրա դաժան տառապանքին,
 Արդ՝ հեռացե՛ք զուք աշտակից շուտափույթ,
 Որ չը ցնցի, վնաս չը տա ձեր սրտերին—
 Որտաների թնդյունն ահեղ,—զուսցն անզուրկ:

Այդ լինչ խոսք էր, զուստացիր.
 Լնվ է մի ալ խորհուրդ տաս մեզ, որ լսենք.
 Իսկ անտեղի խոսքը հաշվի չենք առնի մենք:
 Ինչո՞ւ ես զուստ մեզ հեռացնում հարկադիր,
 Կուզենք ախտեղ մենք նրա հետ սրտանց տանջվել ու ողբալ.
 Իսկ ստորին և խարդախին սաստիկ ատել մենք գիտենք.
 Քանզի չէ՞ որ ժանտ վարմունքն է դավաճանի ատելի,—
 — Ամենավատ ու խայտառակ մի ոճիր:

1470

Հ Ե Ր Մ Ե Ս

Սակայն հիշեք, ձեզ տացի կանխապես,
 Հորդորեցի, որ զուստ զգուշ լինեք խիստ:
 Իսկ երբ ընկնեք աղետի մեջ,— էլ իզուր
 Ձը տրտնջաք զուստ ձեր բախտից հարազույթ.—
 Եվ կամ բնավ չըհանդգնեք խոսել անվերջ,—
 Թե Զեք ձեզ հանկարծ ձգեց փորձանքի մեջ:
 Մեղքը ձերն է և ոչ նրա—մինչ աղետը ձեզ կը բռնի
 Յուր անմեկին թակարդի մեջ, ոչ թե հանկարծ ու գաղտնի,
 Այլ ձեր մեղքից, որ զործեցիք զուստ անզգուշ և անպատ:

1480

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Վ Ս

Տեսե՛ք, ահա.— ոչ թե միայն դատարի խոսքով, ալ խկապես
 Դողդողում է երկիրն ամբողջ խուլաբար:
 Խուլ զզորգով մռնչացին և թնդացին սրտաներն.
 Արդ՝ բոցափայլ շողշողում են շեկ շանթերի գալարներն,
 Պատվոյի մեջ մրրկին ու հողմն գալարում են խիտ փռլին, 1490
 — Աղմբիւսմ են փոթորիկներն ահալանակի
 Եվ չարաղետ միմյանց հանդեպ թռչկոտում են արշավանքի:
 Ողջ տիեզերքը խառնիճադանճ,
 — Երկինք,— երկիրն է շփոթվում մեծականչ:
 Այս արհավիրքն ահաբեկիչ,
 Մրրկին ահեղ ժանտաժուս,—
 Խուլ հողմերի շունչն ու ճիչ,
 — Այս ամենը նո է քշում ինձ վրա—
 Աստվածահայր Զեքն ոխակալ և անդուլթ:
 Երկիր-երկիր, ճվ սուրբ իմ մայր, և զուստ եթեր տիեզերքի, 1500

Որ սփռում ես միշտ, ամենուր լույսըդ սլայծառ,
— Տեսեք, ինչպես տառապում եմ ես անարդար...

(Թնդում են որոհներ, շողջողում և զարկում
են կայծակները, և Պրոմեթեոս ժայռի գլխից
զահավիժում է երկրի ջակե

ՍՈՖՈԿԼԵՍ

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

Արքա էդիպ—Թեբական թագավոր
Իոկաստե—Նրա կինը
Անտիգոնե } Նրանց զուտերերը
Իսմենե—
Կրեոնտ—Իոկաստեի եղբայրը
Տերեզիաս—Կույր զուշակ, —հավանմա
Փոքրիկ մի տղա,—Տերեզիասին առաջնորդող
Ջեսի քրմապետը
Կորնթացի սուրհանդակ
Հո վ ի վ
էդիպի անասուն ծառան
Երգչախումբ, լադկադած Թեր քաղաքի ավագանի ծերերից
Երգչախմբի խմբապետը
Այլ քրմապետներ, էդիպի թիկնապահներն ու ստրուկները,
Իոկաստեի նաժիշտները, Կրեոնտի թիկնապահները և այլ
տղայք ու աղջիկներ:

Գործողությունը կատարվում է Բեթական Թեր քաղաքում,
էդիպ թագավորի պալատի առջև:

Ողբերգությունը առաջին անգամ բեմադրված է
Արեւնում 429 թ., մեր է.ռ. առաջ:

Է Դ Ի Պ ԱՐԲԱ

Ն Ա Խ Ե Ր Գ Ա Ն Ք

(Գործողությունը կատարվում է Թեք քաղաքում, արքայական պալատին կից՝ հրապարակում: Հավաքված են բազմաթիվ քրմեր, քրմապետներ, մանուկներ, երիտասարդներ բոլոր ծածկոցներով, ձի-րենու նյուղեր ձեռքերին: Շատերը նստած են աստվածների արձանների աստիճաններին: Պալատից դուրս է գալիս էդիպ քաղավորը):

Է Դ Ի Պ

Ո՛վ Կաղմոսյան հինավուրց տան զավակներ,
 Ձեր ձևերերին ճյուղեր բռնած աղերսական,
 Խնչո՛ւ եք դուք այստեղ տխուր հավաքված:
 Մինչ՝ ոչ հեռու, քաղաքի մեջ խուսկն է ծխում,
 Եվ հնչում են իրգն աղոթքի և հեծեծանքն:
 Ես չուզեցի լսել ձեր հայցն բանքերների բերանով,—
 Այլ ես, էդիպ մեծ Թաղավորն, ամենուրեք հոչակված,
 Ինքըս անձամբ՝ ահավասիկ՝ այստեղ եկա:

Նոսիր, դիցուք, դու, ծերունիդ, խոսելն իրոք վայել է քեզ,
— Դու կարող ես ձայնդ հնչել. — Ինչո՞ւ եք դուք այստեղ եկել, 10.
Ա՜հն է արդյոք ձեզ աստ բերել, թո՞ւ ձեր սերը զորովազու՞թ:
Ինչ որ արդար կը ցանկանաք, — կը կատարեմ, ձեզ կօղենմ,
Քանզի սիրան իմ ոչ անփուշթ է, ոչ անզգա.
— Կարեկից եմ ձեզ, զավակներ, ձեր կարիքը կը հոգամ ես:

Ք Ր Մ Ա Պ Ե Տ

Արքան էղիլ, ո՞վ իմ երկրի իշխանատեր,
Տեսնում ես դու, շուրջը քո սուրբ մեհյանների
Հավաքվել ենք՝ ահա բոլոր հասակների՝ մենք մարդիկ,
— Նույնիսկ նրանք, որ տակավին թևեր չունեն թռչելու,
Նաև քրմերն, որ ծանրացած են ալեղարդ ծերությամբ: — 20
Եվ ես՝ Զևսի քուրճն իսկական, ու բազմաթիվ գեղահասներ,
Պաակակիր ամբոխն ամբողջ հստած է, արդ. —
Շուրջը երկու տաճարների Պալլասի,
Այլև ընթեր Խոմենեի գուշակավոր մոխիրի:
Ինքզի գիտես, — ժանտ աղետն է գրկել արդեն ողջ քաղաքն.
Մրբահույզ անդունդների բերանն է բաց, —
Ու ճար չը կա արյունահեղ ալեկոծման դեմ դաժան:
Կործանվում են բերրի հողում ծիլ ու բույսն,
Խորտակվում են նախիրներով անասուններն,
Անպատու են դառնում նույնիսկ ծնունդները մեր կանանց,
— Մինչդեռ աստվածն, հուր տարածող, դաժանադուլն
ժանտախտով 30
Աղբն է մատնել տառապանքի. կործանվում է Կաղմոսի տունն,
Եվ հրճվում է նույնիսկ գժսխքն հառաչանքով այս դառնավեր:
Աստված չես դու, — գիտեմ ես այդ, —
Քեզ հավատար աստվածներին չեմ համարում, —
— Մենք, մեր սրղիք, այստեղ գալով, զիմում ենք վեհ քո օջախին
Մեր գոյության փոթորիկից ալիքներում տարաբախտ,
Պատահասի աղետներում, — մարդկանց մեջ
Առաջինն ես դու մեզ համար, աստվածներից ուղարկված:
Մ՛րդ՝ գն էիր, որ Կաղմոսյան քաղաքն եկած,
Ազատեցիր մեզ ժանտաժուռ այն տուրքից, 40
Որ վճարում էինք անբավ զարհուրանքի երգիչին:

Մինչ քեզ չէինք մենք ուսուցել հանելուկի պատասխանն,—
 —Այն իմացար աստվածների ներշնչումով դ՛ու միայն,
 Եվ կյանքը մեր դու փրկեցիր արհավիրքից:
 Դ՛ու ես, Էդիպ, ամենքից վեհ, վսեմագույն, երկնակամ.
 Մենք բոլորըս թախանձագին աղերսում ենք անա քեզ.
 Մի ձեռք գտիր, մի օգնություն մեզ գտիր.
 Դ՛ու ես միայն, որ լսում ես աստվածների պառպանքն,
 Դ՛ու լսով գիտես նաև մարդկանց միաքն ու տենչանք.
 Դու կարող ես քո մեծափութ հատության
 Խորհուրդներովն հիմա փրկել կյանքը մեր:
 Ո՛հ, դու, իրավ մարդկանց միջին ամենագուր, վսեմափայլ—
 Դարձիր, եղբի մեր քաղաքին բարեգործ:
 Եղիր նրան դու հոգատար,—ինչպես որ քեզ երկիրն ամբողջ
 Անվանում է վսեմ փրկիչ քո բարերար գործի համար:
 Թող քո հզոր իշխանության փառքն հիշելիս,
 Երբե՛ք, երբե՛ք չարտասանեն սերունդներն.—
 —«Մեր գոյությանն ընծայեց նա փրկության լույս,
 Բայց մեր կյանքին նրա օրոք և աղետներ արեցին»:
 Եղբի դու միշտ մեզ բարերար, և այն բարի նշանակն,
 Որ մեր քաղաքը քեզ բերեց մի ժամանակ,
 Թող նաև այժմ քաջայերի քեզ դեպի գործը փրկության:
 Եթե սրտանց ջանկանում ես և՛ այսուհետ իշխել երկրին,
 Թող որ փրկվեն մարդիկ հանուն իշխանական քո փառքի,
 Քանզի անդոր և անկարող են իսկապես
 Պատվար լինել պարսպալին աշտարակը կամ մակույկն,
 Եթե չը կան, կործանված են մարդիկ իրեն կենդանի գորք:

50

60

Է Դ Ի Պ

Ո՛հ, իմ թշվառ դուք զավակներ, անտեղյակ չեմ ես բնավ:
 Ձեր տենչանքը կարոտակեղ,—ձեր տանջանքը լմով գիտեմ.
 Տառապում եք դուք բոլորդ հիվանդադին, ցավալար,
 —Բայց ձեր ցավով տանջվում եմ ես, ձեզ, բոլորիդ հավանաբար:
 Ամեն մեկը ձեզնից, իրավ, յուր անձնական վիշտն ունի,—
 Եվ տանջվում է լուի յուր ցավով: Մինչ իմ հոգին
 Տառապում է և իմ մասին, և ձեր ցավով,
 Եվ բովանդակ այս քաղաքի բոլոր հոգսերովն անսպառ:
 Դուք, քեզ լիցի, քնած տեղից չեք արթնացրել բնավ ինձ,

70

Ես շատ երկար և անդադար լաց ևմ եղել դառնաղաւն.
 Միտքս շրջող,—ձեզ հողատուր, շատ է անցել ճանհաղարհ:
 Եվ ես մի ճար միայն գտա, իբրև բուժիչ մի միջոց.
 Եվ այդ արդեն կտաւարված է. կրեւոնտին Մենեկոսյան,
 —Աներ սրգուն իմ անձնական, ուղարկեցի ես Դելիբիք՝
 Ֆոյրոսի տունն, որ նա այնանդ հարցում անի բանիմաց.
 —Ի՞նչ օգնութեամբ, ի՞նչ աղութքով ես կարող եմ փրկել քաղաքն:
 Յրերն եմ ես արդեն հաշվում, —սպասում եմ անհանգիստ.
 —Նա ի՞նչ եղաւ, ի՞նչու չեկաւ. անց է արդեն շատ ժամանակ:
 Իսկ երբ նա գա, կիրադործեմ ես ամեն ինչ ճշտութեամբ:
 Լաւը կանեմ, կկատարեմ, ինչ հայանել է ինքն աստիած:

80

Ք Ր Մ Ա Պ Ե Տ

Ահա բարի և նշանակ,—քո այդ խոսքերն հնչելիս,
 Մըանք խկույն գուշակեցին կրեւոնտի վերադարձն:

Է Դ Ի Պ

Տէր Ապոլլոն,—հայացքումն իր բերկրութիւն կա լուսափառ. 90
 —Դեթ ոչ պակաս բերկրանք լինի և փրկարար իր խոսքում:

Ք Ր Մ Ա Պ Ե Տ

Բայց հաւատան,—զաւիթն է լաւ.—քանզի ահա դիտին ունի
 Գտուղներից փաթեամ հյուսված բաղմամաղիկ դափնեպսակ:

Է Դ Ի Պ

Այդ կիմանանք մենք շատ շուտով: Արդեն ահա մոտ եկաւ նա:
 Ո՞վ իշխանազն իմ խնամի, Մենեկոսի դու զավակ,
 —Ի՞նչ պատգամ ես դու մեզ բերել աստըծուց:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Բարենպաստ: Աղետն անգամ
 Մենք հաշվում ենք երջանկութիւնն, երբ վերջն է լաւ և բարի:

Է Դ Ի Պ

Բայց ի՞նչ տաաց աստվածն իրօք.—Մինչ խոսքն է քո անսրտշ.—
 Ոչ խիղախ է, ոչ երկչոտ:

100

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Պատրաստ եմ ես խոսքը պատմել բացահայտ,—
Սակայն զուցե մենք ներս գնանք և այնտե՞ղ։

Է Դ Ի Պ

Ասան այստեղ, ամենքի զեմ։ Վիշտն ու ցավերը սրանց
Սվելի են տանջում հողիս, քան զառնությունն իմ անձնական։

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

(Մեկնելով Էդիպ արքային գրված ճախտակը)

Ահալասիկ՝ երբ ես եկա, հասա այնտեղ աստըծուն,
Իմ հարցումին՝ արքա Ֆոյբոսն հայտնեց պատվամե իր բացահայտ.
—«Ոչնչացրեք Թերե երկրում սնված վարակը պղծագործ,
Որպեսզի նա անրուժեկի չը դառնա»։

Է Դ Ի Պ

Ինչպե՞ս արդյոք ոչնչացնել.— և ի՞նչ աղետ, կամ ի՞նչ վարակ։

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

—«Աքսորանքով,— կամ լվանալ արյամբն— արյուն, 110
Այն արյունը, որը տանջում, ալեկոծում է քաղաքն»։

Է Դ Ի Պ

Այդ ի՞նչ մարդու արյան մասին է խոսքն հնչում աստվածն
այդպիսի։

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Մեր իսկ երկրի իշխանատեր իսպալտրի—էպյոսի,
Որն իշխում էր այս քաղաքին քեզներից առաջ։

Է Դ Ի Պ

Գիտեմ, միայն լսել եմ ես. լայց չեմ տեսել նրան բնավ։

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Սպանվեց նա մի ժամանակ։ Պատգամն այդ է վրեժխնդիր, —
Պահանջում է մարդասպանին մեղապարտ։

Ո՞րտեղ է նա, կամ ո՞ր երկրում. ինչպե՞ս գտնել հետքն հինավուրց
Նժ անխժայ կգեոհության:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այտեղ,—ասաց,—որոնողը հեշտ կը գտնի,
Թեպետ աչքից խույս է տալիս անվնտրելին:

130

է Դ Ի Պ

Բայց որտեղ է Լայոսն ընկել,—զաշտում արդյոք, թե յուր տան
մեջ.
Օտար երկրումն, թե՞ սպանվեց մարտակովումն ընդհանուր:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Յուր ասելով,—դնացել էր դեպի դուշակ, իբրև հարցուկ.
Մինչ այնտեղից ետ չգարձալ դեպի տուն:

է Դ Ի Պ

Իսկ սուրհանդանին և կամ նրա ուղեկիցներն, միթե չը կան,—
Միթե չեղավ դեթ ասացուցից, կամ սրէ լուր բերող:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Բոլորն էին անդ սպանվել, բացի մեկից,—որը սակայն,
Սարսափահար փախուստ տալով, ոչինչ ասել չէր կարող.
—Մի բան միայն հայտնեց նա:

130

է Դ Ի Պ

Նա լնչ ասաց: Այդ մի բանից շատ բան գտնել կարող ենք մենք:
Հույսի ծայրը ձեռքիդ բռնած,—գործըդ կանես կատարյալ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Նա հաղորդեց. մե՛կ չի եղել հանդիպիլիս, ավագակն,—
Նժ չի սպանվել նա զորությամբ միայն մեկի.
—Կործանվել է նա բաղժության ձեռքերով:

Ուղղակի չէր հանդիմանի այդ դործն անել ինքնակի,
Եթե իրոք չը մասնակցեր արժաթի ուժն այստեղից:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ես այդպես էլ կարծում եմ իսկ: Մինչ կործանված Հայասին
Այդ չարագիտ փորձանքի մեջ ոչ ոք չօգնեց, պաշտպան չեղավ:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ խոչընդոտ կար այդ դործին: Սպանված էր ձեր թագավորն. 140
Ի՞նչ էր պատճառն, որ չը դտաք ոճրագործին:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ձարհուրելի երզն էր միայն Սֆինքսի,
Որ տանջում էր մեզ ահաբեք.
Եվ սոսկալի տանջանքի մեջ անհայտ մնաց ոճիրն այդ:

Է Դ Ի Պ

Սակայն կրկին և սկզբից ես այդ դործը կը պարզեմ,
Քանզի Փոյրոսն արժանալուր և դու նաև արժանաբար
Խոր հուղեցիք իմ հոգսերը սպանվածի մասին այժմ.
Ուստի և ինձ դուք հաշվեցեք ձեզ մարտակից.
Իսկ վրեժը ես կլուծեմ հանուն երկրի և աստըծու:
Ձե՞ որ այդպես ես հողատար կը դառնամ 150
Ոչ թե օտար և հեռավոր մարդկանց համար,
— Այլ ես ինքըստ սոսկ ինձ համար, որ աղետը ինձնից վանեմ:
Մարդասպանը, — ով էլ որ նա իրոք լինի,
Նույն իր ձեռքով կարող է միշտ և ինձ լինել վրեժխնդիր.
Ես, Հայասի դործն հողալով, պաշտպանում եմ նաև ինձ:

(Դառնալով ամբոխին)

Ուրեմն իսկույն, ով դավակներ, նստարանները թողած, —
Շուտ վերկացեք և բարձրացրեք աղերսանքի ոստն ու ճյուղեր:
(Դիմելով կրեոնտին)

Թող մեկն ու մեկն շուտ հավաքի կադմոսական ժողովուրդն.
Ես ամեն ինչ կը կատարեմ: Կամքովն անմահ աստվածների —
Կամ կլինենք մենք երջանիկ, — կամ պետք է մենք
խորտակվենք: 160

(Հեռանում է դեպի պալատ: Հանդես է գալիս
Երզնախումբը):

Ո՛հ, վերկացե՛ք զու՛ք, զավակնե՛ր. մենք հանուն այն ողորմութեան
Այստեղ եկանք, որը արդեն հայանեց նա.

Իսկ Ֆոյրոսը,— զուշակութեան պատգամը մեզ ուղարկողն,—
Թող այժմ լինի մեզ փրկարար և ժանտախտը վերացնի:

(Ամբոխը նկատում է):

Պ Ա Ր Ո Վ

Ն Ր Վ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ս տ ր ո Վ 1

Ո՛հ զու՛ք, ա՛հ զու՛ք, Ջեօր ճառեր քաղցրածայն,

Ի՞նչ եք բերել զու՛ք Դերիքից սսկենոս

Թե՛ր քաղաքին փառավոր:

Սիրաս ահից պողպտով ե՛, սատստամ է՛ կրծքիս տակ:

Դու, Դերիքի աղեղնածիղ արքա Պեան,

Ի՞նչպես, առա, ես կատարեմ պաշտամունքդ սրբազան,

Նո՛ր ծեսերով, թ՞ե հին կարգով. առա զու ինձ սրտատենչ՝

Ոսկեճաճանչ հույսի զավակ, անմահական զու համբավ...

170

Ա ն տ ի ս տ ր ո Վ 1

Նախ՝ Աթենաս,— անմահագործ Ջեօր զսարիկ, կանչում եմ քեզ

Եվ քո քրոջն՝ Արտեմիսին երկնադուր,

Որ բաղմած է միշտ վաճառքի կտր պահին վառապանծ,

Եվ քեզ, և քեզ, ով հեռածիղ հզոր Ֆոյրոս,—

Դուք երեքով մահահալած, հանդես եկեք ինձ վկա,—

— Եթե երբեմն, քաղաքիս մեծ աղետների ժամանակ—

Դուք մեզանից վանում էիք բոցն ու կրակն արհավիրքի,

Ո՛հ, նաև այժմ եկե՛ք, եկե՛ք զու՛ք, դերակա:

180

Ս տ ր ո Վ 2

Ավա՛ղ, ավա՛ղ, մաշում են ինձ բյուր-բյուրավոր աղետներն.

Ողջ ժողովուրդն է ցավի մեջ, հիվանդութեամբ տառապող.

Ջուրկ է միտքն իմ սլաքներից, մահը վանել չի կարող:

Էլ չեն աճում փառապարդե երկրի փարթամ պտուղներն:

Ծննդական երկունքի մեջ դառնական

Հառաչում են կանայք անվերջ,—բայց փրկության ճար չկա:

Նայիր, հա հողիները, արադաթե թռչունի պես, խումբ ի խումբ

Ահազնակի կայծակներից ավելի ժիր, սրբնթաց

Սլանում են դեպի ափունքն հրածուփ,—

Դեպի այն կողմն,—ուր իշխում է աստվածն անանց խավարի: 190

Ա ն ա ի ս ա ր ո ֆ 2

Լիրն է քաղաքը անհամար կոտորածով.—

Եվ ժանտափուտ, զեռնաթավալ զիակները մահաբեր

Անողբակոծ տարածված են ամենուր.

Անթիվ կանայք, նաև մայրերն ակնհեր

Մեհյանների եղերքներին հեծեծում են դառնադառն,—

Ո՛հ, փրկություն աղեբակով աղետակոծ տանջանքից:

Մինչ շողում է երգը—Պեան,—խոկ առքնթեր,

Թնդում է սղրը վշտակիր հառաչանքի:

Հանուն դրան,—Զևսի դստրիկ, զեղեցկատես և սսկեհուր,

Մեզ փրկության պաշտպանություն տաաքի: 200

Ա ա Ր ո ֆ 3

Աղերտագին աղաչում եմ. թ՛հ, լսիր ինձ,—

Ահեղաճայն և կսրովի Արեւին,—

Որն այրում է մեզ անվահան և անսղլինձ,—

Դու ետ մղիր, մասնիր նրան փախուստի,—

Վանիր նրան հայրենագիր սահմաններից,

Զղիր նրան Ամփիտրիտի ննջարանը մթնադուշն,

Նեաիր դեպի փրոյուգիական

Անհյուրընկալ նավակայանն,

Թող նա բաժին դառնա այնտեղ ակիքներին մրրկահույզ,

Քանդի ինչ որ զիշերն է մեզ թողնում դադասեկ, 210

Օր-ցերեկն է շորթում, տանում իրրե տուրք:

Եվ զ՛հ, Զևս հայր,—ահեղադուշն և հրատույզ

Կայծակների անմահ տեր—,

—Զարկ, խորտակիր նրան շանթով մահաբեր:

Ա ն ա ի ս ա ր ո ֆ 3

Դու, լիկիական հզոր արքա,

Զղիր լարը սսկեհյուս.

Քո սլաքներն անսարտելի, թ՛վ գերակա—

—Նեաիր շուտով և տարածիր ամենուր:

Ե՛յ զհ՛ւ, և զհ՛ւ, հրատարած Արամիս,
 Որ ցրում ես լիկիական բարձունքներից շողշողուն հուր,— 320
 Ե՛կ և ուղղիր զես թշնամին նետերը քո մահաափյուռ:
 Կանչում եմ քեզ, թ՛յլ երկնահաս,
 Ոսկեպաճույճ և զինեմեա, թ՛յլ Բաքոս,—
 Որ մեծազոր քո անունով հորջորջել ես երկիրն այս,—
 Մենադների ոգեշնչող ուղեկից,—
 Ե՛կ նաև զու: Ո՛հ, հանդես եկ քո ջահերով շողշողուն,—
 Բեր հաղթական քո կրակը երկնքից,
 Զմարի ահարկու և տապալիր — աստվածներից
 Ամենագեղ և անպատիվ ասործուն:

Է Պ Ի Զ Ո Պ Ա Ռ Ա Զ Ի Ն

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

Է Պ Ի Պ

(Դիմելով երգչախմբին)

Աղերսում ես. ի՞նչ ես խնդրում: Եթե խոսքերն իմ հարգել 280
 Դու ցոնկանաս,—հիվանդությանն հնազանդ,
 Շուտ օգնություն, տառապանքի թեթևություն կըստանաս:
 Ասեմ խոսքն իմ, բայց տաժիխ ինքս եմ օտար և անմատույց,—
 Օտար եմ ես և հանցանքին: Առանց երկար հարց ու վարձի—
 Հեռքը անշուշտ կը գտնեի, եթե լինեիր սրեկ ցույց կամ նշան:
 Եվ արզ՝ հիմա ես, իբր ղերջին քաղաքացին այս քաղաքի,—
 Ձեզ բոլորիդ, կազմությաններ, հայտնում եմ իմ այս պատվերն.—
 —Ով տեղյակ է ձեզնից իրոք և ճիշտ զիտե ան մարդուն,
 Որի ձեռքով կործանված է արքա Լայոսն Լարգակիւյցան,—
 Թող նա խելույն,—պատվիրում եմ,—զա և հայտնի այդ ամենն
ինձ. 240

Իսկ եթե նա, ինքը իրեն համարելով մեղապարտ,—
 Վախենում է այդ բանն անել,—արզ՝ տալիս եմ ես հավաստիք.
 Թող հավատա, սր թշնամի չի համարվի նա բնավ,
 Եվ այս երկրից կհեռանա նա լիովին անփնտ.
 Մակայն եթե մեկն ու մեկը իրոք զիտի իրագեկ,—
 Մեկ ուրիշի, կամ իրապես այլ երկրացի մի անհատի,—

Որ նա ինքն է մարդաստանը,—Թող չլուի, թաքցնելով այդ.
—Կը վարձատրեմ նրան շահով և զթուխյամբն իմ առատ:
Եթե սակայն դուք լուս մնաք հանուն սիրած բարեկամի,
Կամ անձնասպես ահարեկված,—անտես անեք սյառովերն իմ,— 250
Արդ՝ այդ դեպքում ես կը վարվեմ ձեզ հետ ինչպես թշնամի:
Եվ լեցեք, ահա վասիկ, իմ հրամանն այդ մասին.

—Պատվիրում եմ, որ այդ մարդուն,—թեկուզ սվ էլ լինի նա,
Իմ երկրի մեջ, ուր իշխում եմ ես դահակալ, իրբե արքա,
Բնավ ոչ ոք ոչ ընդունի, ոչ էլ խոսի նրա հետ,
Թող թույլ չտա մասնակցելու աստվածային ազդթքին,
Նվ սրբաբար դահաբերմանն, կամ սուրբ ջրին մերձենալու:
Պետք է րոպքը աներից դուքս վրենդենն այդ մարդուն.

Քանզի նա է ժանա պղծությունը մեր մեջ,—
Ինչպես հայտնեց այդ պյուսթական ինձ աստվածն

260

Գուշակությամբն խորհրդալի և բացահայտ:
Ուրեմն այսպես՝ այս դարձի մեջ ես կը լինեմ այսուհետե
Ժիր մարտակից և՛ աստրծուն, և՛ հանդուցյալ թաղավորին:
Արդ՝ այն գաղտնի ոճրադորձին անիծում եմ ես խստաբար.—
Թեկուզ մենակ թաքնված լինի, կամ բաղմության հետ միասին—
Ինքը զժրախտ թող կյանք վարի աղետակած ու թշվառ:
Երգվում եմ ես,—եթե իրավ իմ գիտությամբն՝ ոճրագործն

Գտնվում է նույնիսկ իմ տանն, իմ հարկի տակ,
Թող իմ հայտնած նույն այդ նյութն ինձ վիճակվի չարարչաբ:
Եվ արդ՝ խոտիվ պահանջում եմ, որ կատարվի այս ամենն,— 270

Նախ հանուն ինձ և աստրծու, ապա հանուն այս երկրի,
Որն անպտուղ և մեղսամած տառապում է տարաբախտ:
Եթե նույնիսկ դործն այդ իրոք աստվածառաք չլինեք—
Եվ այդ դեպքում հանցադորձին դուք պարտավոր եք վրնորել—
Հանուն միայն սրբադորձման,—քանզի չէ՞ որ սպանվածն

Քաջամարդ էր վսեմավայլ և քաջարի թաղավոր:
Ուտաի և դուք պետք է փնտրե՛ք: Այստեղի տերն ե՛ս եմ հիմա,
Իմն է դահը իշխանության, որին առաջ տիրում էր նա.

Նույն մահիճը և նույն կինը սպառկանում է հիմա ինձ:
Նույն ընդհանուր զավակներին՝—եթե զժրախտ չը լինեք նա 280

Սերընդի մեջ,—տեր-տիրական պիտ լինեի միայն ես:
Երբ աղետի կրակն արդեն նրա գլխին է թափված,
Ես նրա տեղ և փոխարենն հանդես կը գամ իրբե հայր:

Կը պաշտպանեմ նրա պատիվը ու բաց կանեմ հոս ամեն բան,
 Որ շուտափուշթ հայտնաբերվի մարդասպանն,—
 Որի ձեռքով սպանված է արքայն,—որդին Լարդակի,
 Թոռն հարազատ Պոլիդորի,—պայն էր նրա ինքը Կադմոսն,
 Որը սակայն ծաղուճն ունեւր Ալենորից հետմյաւ:
 Ահալտսիկ՝ հո ջերմեռանդ աղոթում հմ աստվածներին.
 Թող անխնայ լինի հովերք նա, ով խախտի իմ պատվերն. 290
 Թող ցանքսի տեղ ոչինչ չը տա նրան երկիրն,
 Թող նրա կրնն չբեր գառնա և զավակներ չքծնի,
 Թող խորտակի նրան օրհասն դժբախտությամբ վշտահար:
 Իսկ ձեզ,—բոլոր կազմասյաններ, որ հոժար եք իմ կամքին,
 Թող անխափան և միշտ լինի ճշմարտությունը մարտակից,
 Այլև բոլոր աստվածները հավիտյանս հավիտենից:

ԽՄԻԱՊԵՏԸ ԵՐԳՉԱԽՄԻ

Քանի որ դու աչք անեծքը խնձ ուղղեցիր,—կարող եմ հո
 Ասել, արքան,—չեմ սպանել և չը գիտեմ սպանողին.
 Իսկ փնտրելու գործի մասին,—Թող Ֆոյրոսը, որ գուշակեց,
 Հայտնաբերի և ինքն տա,—ով է ոճիրը կատարել: 300

Է Դ Ի Պ

Արդարացի դու խոսեցիր, սակայն բնավ մարդ չի կարող
 Հարկադրել աստվածներին՝ գործ կատարել ախամա:

ԵՐԳՉԱԽՄԻ ԵՐԿՐՈՐԳ ԾԵՐՈՒԿ

Ես կարող եմ երկրորդն տալ, իբրև կարծիք:

Է Դ Ի Պ

Ասա, թեկուզ երրորդ կարծիքն,—միայն խոսիր ուղղամիտ:

ԵՐԳՉԱԽՄԻ ԵՐԿՐՈՐԳ ԾԵՐՈՒԿ

Ես կարծում եմ,—իշխանազոր Տերեղիան յաւր գիտությամբ,
 Հզոր Ֆոյրոս թաղափորիցն իսկ պակաս չի: Ուտաի, արքան,
 Դու նրանից գործն ավելի ճիշտ կիմանաս:

Է Դ Ի Պ

Ես անփութ չեմ և աչք առթիվ. կատարել եմ գործն անխնա
 Եվ խորհրդով Կրեոնտի ազարկել եմ երկու բանրիք:

— Զարմանում եմ, որ մինչև այժմ նա չկա:

310

ԵՐԳՉԱԽՄԻ ԵՐՐՈՐԴ ԾԵՐՈՒԿ

Բայց կա նաև երբորդ համբալի,—ավելի մուխ և հնամյա:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ լուր է այդ: Պետք է քննել ամեն մի լուր անկասկած:

ԵՐԳՉԱԽՄԻ ԵՐՐՈՐԴ ԾԵՐՈՒԿ

Խոսում էին, որ սպանվել է նա ձեռքով ճամփորդների:

Է Դ Ի Պ

Լսել եմ այդ: Սակայն ոչ ոք սպանողին չի տեսել:

ԵՐՐՈՐԴ ԾԵՐՈՒԿ

— Մինչդեռ եթե ոճրագործն է ահն զգալու քնդառակ,
Զի հանդուրժի նա,—լսելով անեծքը քո դժբանակ:

Է Դ Ի Պ

Բայց ով դործից չի սարսափում,—չի սարսափի և խոսքից:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԵՐԳՉԱԽՄԻ ԽՄԲԱՊԵՏՈՂ

Ահա և նա,—մերկացուցիչն իսկական.

Տես, բերում են աստվածակամ դուշակին.

Մարդկանց միջև ճամարտության ջատագովն է նա իրոք: 320

(Մոտենում է կույր Տերեղիասը,—ցույր ձեռքով.
Բռան առաջնորդում է մի մանուկ):

Է Դ Ի Պ

Ո՛հ, Տերեղիաս ամենատես, դու լավ դիտես քաջիմաց—

— Երկնայինը և երկրայինն,—տեսանելիքն և անտեսն.

Զուրկ ես թեպետ աչքի լույսից,—բայց դիտակցում ես արդեն,
Թե ճշգրիտի ժանտախտի է մատնված ահա մեր քաղաքն,

Ընդդեմ դրան՝ իրրե տրդար սլաշտպանի,
 Քեզ ենք միայն մենք ճանաչումք փրկարար,
 Քանզի Ֆոյբոսն,—դու չես լսել, թե ինչ սոսաց սուրհանդակն,
 Արդեն հայտնել է մեր մարդկանց յուր պատգամն,
 Որ մենք միայն այն ժամանակ այս ժանտախտից կաղատվենք,
 Երբ Լայոսի սպանողին հայտնարեւած 330
 Մենք շուտափույթ մասնենք մահվան, կամ աքսորենք
երկրից դուրս:

Դու տեղյակ ես և լավ դիտես գուշակումներն թռչունների,
 Հայտնի են քեզ և մարդարեւ ճանապարհները զանազան.
 Ահավասիկ, փրկիր դու քեզ, փրկիր քաղաքն, փրկիր և ինձ,
 Եվ բոլորիս զեթ ազատիր սպանվածի սղծանքից:
 Դու ես հույսը մեր փրկության:—Օղնությունը, մարդուն
հասցրած,

Գործ է անշուշտ աղնվարարս ու վսեմ:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Ավաղ, ավաղ, ահաօր ես դու, գիտություն,
 Եթե իրոք իմացումից շահ չըկա:
 Թեպետ ես լավ ու հաստատուն գիտեի այդ,
340
 Բայց մոռացա, քանզի այստեղ ես այլապես չէի գա:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ կա սակայն. ինչո՞ւ տխուր խոսք ասացիր:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Եկ, ինձ լսիր, թող ինձ աղատ, որ դնամ տուն.
 Շատ ավելի հեշտ կլինի, որ դու կրես քս վիճակն,
 —Իսկ ես միայն իմ գիտության մեջ մնամ...

Է Դ Ի Պ

Օրինավոր չես խոսում դու և չես սիրում. քո քաղաքն,
 Գուշակումը թաքցնելով, զրկանք կտաս հայրենիքիդ:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Ես տեսնում եմ, որ խոսքերն այդ օդում չեն քեզ բնավին,
 Եվ մի դուցե նույնը զգամ նաեւ ես:

(Ուզում է հեռանալ)

Հանուհն անմահ աստվածների,— Եթե ճիշտ
Գործը զիտես,— թի, մի մերժիր անողորմ,
— Մենք բոլորս աղերսում ենք՝ քո զեմն անա ծնկաչոք:

356.

Տ Ե Ր Ե Ձ Ի Ա Ս

Խեղադուրկ եք դուք բոլորը: Երբեք, երբեք
Ձեմ ասի այն,— ինչ կը ստիպես.
Քեզ չեմ հայտնի աղեսը քո դժբախտության:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ խոսք էր այդ, Դու լավ գիտես և չեմ ասում:
Մտադիր ես դավաճանել և քաղաքը կործանել:

Տ Ե Ր Ե Ձ Ի Ա Ս

Ես չեմ կարող տանջել ոչ ինձ և ոչ քեզ.
Ինչո՞ւ ես դուր այդպես խոսում,—
— Երբեք, ոչինչ ես չեմ հայտնի:

360.

Է Դ Ի Պ

Ո՛հ, դու դաժան,— վատթարադույն.
Քո վարմունքից կը վրդավիլի, կը դայրանա քարն անդամ.
Արդ՝— վերջապես հայտնելու ես, թվ դաժան,
Թե՞ պիտ մնաս այդպես անդուծ և անխախտ:

Տ Ե Ր Ե Ձ Ի Ա Ս

Կշտամբում ես դու իմ բնույթն, մինչ ավելի քոնն է քեզ մոտ:
Ձես նկատում դու բարքը քո, այլ դուր ի՞նձ ես պարսավում:

Է Դ Ի Պ

Ո՞վ կարող է,— քո ժանտ խոսքերը լսելիս,
Ձը դայրանալ.— դու քաղաքն ես խայտառակում անվայել:

Տ Ե Ր Ե Ձ Ի Ա Ս

Թեկուզ թաքցնեմ ես լռությամբ, բայց կը բացվի ինքնաբար:

Է Դ Ի Պ

Ուստի և դու պարտավոր ես ինձ այդ ասել ուղղակի:

370

Ոչինչ այլևս ես չեմ ասի, թեկուզ մայրադ զու. զայրանաս,
Թեկուզ սրտով ահագնակի բորբոքվես:

Է Դ Ի Պ

Պետք է արդեն ես ճիշտն ասեմ,—զայրացած եմ քանդի սաստիկ.
Լավ խմացիր, որ խոկ և խոկ դճւ ես, կարծեմ,
Մասնակիցն այս եղելության, կատարել ես ինքդ այդ բանն,
Թեպետ զուցե անձեռնամուխ: Ի դեպ՝ եթե ունենայիր
Դու աչքի լույս, ճիշտ կտեսիր, որ քո զործն է այդ իրոք:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Սոյդ էր միթե ճշմարտությունը խոսքերիդ.
Թե այդպե՛ս է, ես քեզ ահա կը պատվիրեմ, որ կատարես
Դու ինքըդ քո դատավճիռն—էլ չը զիմեա ախուհետե
Բնավ ոչ ինձ, ոչ էլ սրանց: Դու ես միայն այս երկրի
Զարադաթան և անաստված եղեռնադործն:

380

Է Դ Ի Պ

Եվ դու այդպես հանդգնեցիր այդ խոսքն ասել, անամոթ.
—Զուր ես կարծում, որ խույս կտաս դու պատժից:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Ես արդեն խոկ խուսափեցի, —
Քանդի իրոք ճշմարտությամբ հզոր եմ ես:

Է Դ Ի Պ

Ո՞վ է, ասա քեզ ուսուցողն: Արվեստը այդ քոնը չէ:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Դու ես միայն,—դու զրդեցիր ինձ ակամա ասել այդ:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ ասացիր,—կրկնիր նորից, որ ավելի լավ հասկանամ:

Իրրե թե դու չհասկացար,
Թե՞ փորձում ես խոսքեր քաշել ինձնից այդպես:

Է Դ Ի Պ

Այնքան էլ լավ չհասկացա, որ խմանամ, նորից ասա:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Ասում եմ, արդ՝ մարդաստանն այն,
Որը անհայտ է տակավին,—դու ես իրոք:

Է Դ Ի Պ

Թեկուղ լինի այդ քո անձին մեծ հաճույք,
Բայց նույն չար խոսքն երկու անգամ դուր չես կարող ասել դու:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Կասեմ տհա, որ առավել մեծ ցասումով թորբոքվես:

Է Դ Ի Պ

Ասա, որքան հարկավոր ես համարում,
Քանի որ դուր և ունայն է քո ասածն:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Ասեմ.—անգետ կապված ես դու ամենամերձ մարդկանց հետ— 400
Խիստ խայտառակ, զաղիր կապով, բայց չես տեսնում քո աղետն:

Է Դ Ի Պ

Դու կարծում ես, որ կարող ես միշտ անպատիժ խոսել այդ:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Այո, այդպես,—եթե միայն ճշմարտությունն
Իրոք ունի զեթ որեւէ ուժ ու կորով:

Է Դ Ի Պ

Ունի, այո, բայց քեզնից դատ: Օտար ես դու ճշմարտության,
Քանզի զուրկ ես դու և խելքից, և աչքերից,
Եվ կորովիցն հիշողության:

Անարգելիք աշխարհս դու ինձ,—ինքդ ես թեպետ թշվառագույն,
Եվ ամենքից շուտով անարգ ու անպատիվ կդառնաս:

Է Դ Ի Պ

Ո՛հ, դու սանիկ՝ ժանտ խավարի.—դու չես կարող, հերավի, 410
Վնասել ինձ, հաւ նրանց, ով տեսնում է արեւի լույսն:

Տ Ե Ր Ե Ձ Ի Ա Ս

Բայց իմ ձեռքով չի լինելու
Քո անկումը օրհասական, այլ պիտի դա
Ինքն Ապոլլոնն ամենազոր, որ յուր ձեռքով
Քո ահավոր կործանումը կատարի:

Է Դ Ի Պ

Ասա սակայն, համ դավանքն է այդ իրապետ.—
—Կրեոնալի, թե միայն քո:

Տ Ե Ր Ե Ձ Ի Ա Ս

Թող որ բնավ Կրեոնալը ցավ չը դառնա քո սրտին,
Դու ես, որ կաս ժանտ աղետը, քո էությամբ ստեղծված:

Է Դ Ի Պ

Ալմդ, ոսկի, իշխանություն, թէ խելք, որ այս նախանձարեկ 420
Կյանքի բոլոր արվեստներից մեծագույնն ես ու դերագոր.
Ո՛րքան մեր մեջ կան զաղտնացած նախանձ ու կիրք:
—Հանուն միայն այս քաղաքի իշխանության,—որն իսկապես
Տրված է ինձ ոչ իմ կամքով, այլ իրը պարզե փառավոր,—
Այժմ Կրեոնտն, հավատարիմ և մեծագույն իմ բարեկամն,
Դադարի ու նենդ կամենում է ինձ աքսորել վահրնկեց,—
Ուստի դեպ ինձ նա ուղարկեց նենդապատիր այս գուշակին,
—Այս խորամանկ սրիկային, որն իմաստուն է միայն
Շահաստի մեջ, բայց կույր է միշտ գուշակության արվեստում:—
—Արդ, ինձ առա, երբ է եղել քո գուշակումն պարզ և ընտիր. 430
Եվ ինչո՞ւ դու այն ժամանակ, երբ կար հրեշն այստեղ երգիչ,
Այս քաղաքի բնակչությանն խոսք չառացիր մի փրկարար.
Մինչ չէր կարող և ոչ մի մարդ հանելուկն այն հասկանալ.

Պետք էր այդանդ խոր զորությունը, մարգարե գուշակության,
Նույնպէս և դու չհասկացար ոչ հմայքով թռչունների,
Ոչ էլ անմահ աստվածների ներշնչմամբ. —

Այլ ես եկա, — ես, էգիպտը, գուշակությանն անահղյակ
Ու փորձանքին վերջ տվեցի. ես իմ խելքով այդ հասկացա,
Նվ ոչ թուխքը հովքերի հետադատող ուսմունքով:
Նվ ջանում ես անավասիկ ինձ դաշնակէց անել դու, 440
— Փափաղելով Կրեոնտի զահին լինել մերձակից:
Կարծեմ արցունք, սղր և աղետ, իբր հատուցում,
Կը խոտտանա այս զործը քեզ և նրան,
Որ միտք ունիւր սրբազործել քաղաքը այս անխնայ:
Նվ եթե դու, համողված եմ, — չը լինիր մի ծերուկ,
Ժանա արժեքը այս զավանդի տանջանքիդ մեջ կըզգայիր:

Ն Բ Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Մենք կարծում ենք, որ արդարեւ և նա խոսեց զայրացած
Նվ դուր ցատկոտ խոսքեր առայ, և դու, արքա, ի՞նչ զորություն:
Բայց կարեւորն այդ չէ հիմա. պետք է հոգալ, ինչպէս արդյոք
Ավելի լավ զլուս բերել գուշակությունն աստվածների: 450

Տ Ն Բ Ն Զ Ի Ա Ս

Իշխանավոր ես դու թեպետ, — սակայն ես քեզ հավատարմ
Իրավունքով պատասխանի: Իշխանատեր եմ նաեւ ես:
Քեզ բնավին ես ծառա չեմ, այլ միմիայն Լոքսիասին:
Խնամքի տակ Կրեոնտի չեմ դռնվում ես բնավ,
Նվ քանի որ դու այժմ այստեղ կուրությունն իմ կշտամբեցիր:
Ասում եմ քեզ, դու աչք սւնես, բայց չես տեսնում հիւրավր,
— Ինչ աղետի մեջ ես թաղված անազորուն,
Ո՞րտեղ, ում հետ ես ապրում դու Գիտնոս, ի՞նչ է ծնողը քո.
— Մոռացել ես. քո մերձ մարդկանց թշնամի ես դու դաժան
Նվ իսկ այստեղ, երկրի վրա, և իսկ այնտեղ. երկրի տակ, 460
Շուտով հանուն քո հորն ու մոր, — ահեղ Ոգին Անեծքի
Կը հալածի քեզ այս երկրից. իբրեւ վրեժ ահարկու:
Լույսն արեւի տեսնում ես այժմ, բայց աչքերդ կխավարեն:
Շուտով, շուտով ժամը կգա, երբ դու բնավ
Քո անավոր հառաչանքին ոչ մի կայան չես գտնի, —
— Կիթերոնն իսկ քո հեծեծին չի տա նույնիսկ պատասխան, —

Երբ որ իրոք դու իմանաս այն ահեկի ամուսնությունն,
 Որի համար հաջողությամբ նավըդ դեպ տուն լսող ավեց,
 Բայց և այնտեղ—քո հարկի տակ վիճակված է քեզ, ավաղ,
 Որ միշտ լինես դու անկայան, Դու չը դիտես տակավին 470
 Բազմաբաղում այլ աղետներն, չես հասկանում, ո՞վ թշվառ,
 Որ ինքդ քեզ և քո սրբոց լինելու ես հավատար:
 Հիմա արդեն կարող ես դու անարգել ինձ, Կրեոնտին,
 Բայց իմացի՛ր. մարդկանց միջև մեկը չըկա,
 Որի վիճակն ավելի ժանտ և ավելի տխուր լինի,
 Քան քո վիճակը չարագետ և դառնադառն:

Է Դ Ի Պ

(Ներշնչամբին դառնալով)

Միթե, ավաղ, անտանելի ճառը սրա պետք է լսել:

(Խոսն ուղղելով Տերեզիասին)

Էլ չե՞ս կորչի,—չե՞ս չքանա դու վերջապես,—կորի՛ր շուտով
 Եվ ետ դնա, դեթ իմ տնից շուտ հեռացիր:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Ինքս բնավ ես չէի գա, եթե դու ինձ չը կանչեիր:

480

Է Դ Ի Պ

Չը դիտելի սակայն, որ ես հիմար խոսքեր պիտ լսեմ.
 Քեզ այլապես չէի կանչի ես իմ տուն:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Հիմարներ ես մեզ համարում,—այդպես է իսկ քո կարծիքն.
 Մինչ իմաստուն էին հաշվում մեզ երբեմն քո ծնողները:

Է Դ Ի Պ

Ո՞ւմ հիշեցիր,—ո՞ր ծնողներն: Դեռ սպասիր,—
 Ո՞վ է ծնել ինձ իրոք:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Այս իսկ օրը քեզ կը ծնի և կործանման կմատնի:

Է Դ Ի Պ

Մուլթ կս խոստում դու չափազանց, խոսքերն են քո առեղծված:

Տ Ե Ր Ե Ձ Ի Ա Ս

Բայց ոյտպիտի առեղծվածներ՝ դու քաջարար գիտես լուծել:

Է Դ Ի Պ

Վատարանիր այդպէս դու ինձ,

490

Մինչ մեծագործ է հիւրավի իմ կատարածն:

Տ Ե Ր Ե Ձ Ի Ա Ս

Եվ կործանեց քեզ միմիայն հաջողությունն այդ իդուր:

Է Դ Ի Պ

Հոգ չէ բնավ, եթե քաղաքն աղատեցի կս իրավ:

Տ Ե Ր Ե Ձ Ի Ա Ս

Հիմա արդեն կս կը գնամ:

(Դառնալով տղային)

Իսկ դու, մանուկ, առաջնորդիր և ինձ տար:

Է Դ Ի Պ

Թող շուտ տանի, քանզի ներկա դանդաղում

Վիշտ կս միայն ինձ պատճառում.—

Գեթ չե՛մ տանջվի, եթե միայն հեռանաս:

Տ Ե Ր Ե Ձ Ի Ա Ս

Բայց ասեմ այն, ինչի համար կս եկա.

500

Ահա ելի չէ քո դեմքը ինձ: Դու կործանել ինձ չես կարող:

Եվ ես ահա ասում եմ քեզ,—այն մարդը սոսկ, իսկ և իսկ,

Որին դու ժիր որոնում ես, սպառնալով անխընա,

Իբր Լայոսի սպանողին,—ահա վասիկ այստեղ է իսկ,

Իբր անսովոր, օտարազգի մի գաղթական:

Բայց նա շուտով հանդես կը գա իբրեւ բնիկ Թերացի,

Ու բնավին նա չի խնդա եղելությամբ կատարված:

Նա,—աչքի տեր,—կը կուրանա և կը դրկվի աչքերից,

Նա, ինքն հարուստ,—կաղքատանա: Յուպը ձեռին, տարազիր,
 Յուպովն ուղի բաց անելով, օտար երկիր կգնա: 510
 Զավակներին միանդամից նա կը դառնա հայր ու կղբայր.
 Եվ կը լինի նա միաժամ—իրեն ծնող կնոջ համար՝
 Եվ ամուսին անկողնակից և իսկ սրղի: Իսկ հոր համար—
 Իբր համազարմ և հարազատ որդի զավակ և հայրասպան:
 Ահալասիկ, տուն մտնելիս—լավ մտածիր այս մասին:
 Իսկ եթե քեզ, հայանելով այս, սուտ խոսեցի,—
 Ասա, որ ես չեմ հասկանում զործը բնավ զուշակման:

Ս Տ Ա Ս Ի Մ Ա Ռ Ա Զ Ի Ն

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Ս տ ր ո զ 1.

Արդ ո՞վ է նա, որին նշեց աստվածախոս
 ժայռը հզոր Դելփիքի.
 Նա, որ ձեռքովն արյունահոս
 Գործեց ոճիրն անասելի, անխելի՜ ժանա մեղքի:
 Նժուլդի պես մըրկաթե, կորովալից
 Եվ շուտափուշթ, արագալուր
 Թող շարժի նա քայլվածքը յուր
 Եվ հեռանա ու փախուստ աս մեղանից:
 Քանդի հուժկու կը հարձակվի շանթ—կայծակով բոցավառ,—
 Նրա վրա Զեւի զավակն զինակիր.
 Կը հեռեն նրան նաեւ աննահանջ
 Վրիժառու ժանա ողիներն:

520

Ա ն տ ի ս տ ր ո զ 1.

Պառնաս լեռան լարձունքներից ձյունազարդ
 Նոր շողշողաց համրավի—լուրն,
 Որ ամենքը և ամենուր
 Փնտրեն մարդուն այդ անհայտ.
 Քանդի շրջում է նա անդուլ՝
 Անտառներում վայրի ու թավ,
 Եվ այրերում—քարանձավ,
 —ժայռերի մեջ, ինչպես գաժան վայրենի ցուլ:
 Նա չարաբախտ և քայլվածքովն իր թշվառ
 Խույս է տալիս երկրի ստրախիցն ամեն կերպ—

530

— Հոռժկու հնչող գուշակության ճայներից.
Սակայն նրանք հավերժաբար կենդանաշունչ
Թռչկոտում են, սուրսուրում են նրա շուրջն:

540

Ս տ ր ո Ֆ 2.

Ահագնացայտ, ահեղ մտքեր
Այժմ բոբբոքեց իմ սրտի մեջ հավասմայն.
Ոչ կարող եմ ես հավատալ, ոչ կարող եմ բացասել այդ.
Ո՛հ, ինչ ասեմ,— տարակուսած եմ միայն:
Մինչ հույսերով թեալորոված
Ես չեմ նայում ոչ անցյալին, ոչ օրերին ապագա:
— Պոլիբոսի զավակի մեջ՝ Լարդակիդյան ցեղին ընդդեմ—
Ոչ զժողովուն և ոչ կռիվ,— ես լսվ գիտեմ,
Թե անցյալում, թե ներկայում— ոչ եղել է ոչ էլ կա:
Ո՛ւր է,— չը կա ոչ մի վկա կամ ապացույց.
Ուստի և ես չեմ հանդըդնի
Ընդդեմ փառքին հանրամեծար և անվանի Էդիպի
Պաշտպան լինել Լարդակիդյան մահին անհայտ, անմատույց:

550

Ա ն տ ի ս տ ր ո Ֆ 2.

Ամենազեռ են, հիրավի, միայն Զեւք և Սպոլլոնն.
Միայն նրանք գիտեն լիճակը մարդկության:
Ճշմարիտ չէ մարդկանց կարծիքն,— իբր գիտությունն է
գուշակի
Միշտ ամենից գերադանց:
Մարդը միայն իմաստությամբն,— իմաստության դեմ—
հանդիման—

560

Կարող է ճիշտ հասնել վսեմ հաղթանակի:
Եվ արդ մինչև ես չիմանամ նախասկս—
Ճշմարտությունն՝ այստեղ սոված նրա խոսքի,—
— Ո՛չ, չեմ կարող համաձայնվել— մերկացուցիչ լինել ես:
Մինչ Էդիպը,— իբր թեալոր կույսն էր փորձանք մի դաժան,
Հանդես եկավ իմաստությամբն իր քաջարի,
Եվ մեծարեց փառքով նրան ողջ քաղաքն,
— Ո՛չ, չեմ կարող ես չարագործ հաշվել նրան:

ԷՊԻԶՈՒԴ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

4 P 6 N 2 S

(Դիմում է երգչախմբին)

Քաղաքացիք, ես իմացա, որ թագաւորը Էդիպը ինձ
Մեղադրում է ժանախոսութեամբ զարհուրելի մեղքի մեջ.
Եթե իրավ՝ աղետների փորձանքի մեջ
Կարծում է նա, որ իրապես ե՛ս եմ նրան փնտա տալիս—
—Թե՛ վարմունքով և թե՛ խոսքով, այդ դեպքումն ես,—
Արժանացած այդպիսի չար համբավին,
Չեմ ցանկանա կյանք ունենալ երկարատեւ:
Ահա վասիկ, այդ չարիքը,
Եւ վնասն այդ, որն իբրեւ դաւ,
Վերագրում է ինձ նա խոսքով, գործ չէ բնավ հասարակ,
Այլ մեծագուշն,— քանզի այդպես ես ոճրագործ պիտի դառնամ
Ե՛ւ քաղաքում ե՛մ ձեզ նման մարդկանց առջև,— բարեկամ: 570

ፔ ሶ ዓ ዓ ሂ ኤ በ ኮ ሆ ዩ

Բայց հաճատա. աղեկի շուտ կշտամբանքն այն
Հետեանք էր ժանտ զայրույթի, քան կռապաշտ մտքերի:

4 P 6 0 6 S

Սակայն ասանց, որ գոչակը իմ խորհրդով էր աղղված, որ ես եմ իսկ նրան այդպես ներշնչել, որպեսպի դա և սուտ ճառեր արտասանի:

ᑲ ᑦ ᑖ ᑭ ᕐ ᕈ ᕐ ᕋ ᑲ ᑲ ᑲ ᑲ ᑲ

Ասաց, այո: Բայց չը գիտեմ,—ինչ իմաստով:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ուրեմն, այդպես,—կարողացավ բաց հայացքով, խելքը զլխին
Ինձ մեղադրել այդ զրախոս բասրանքով:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Այդ չգիտեմ: Ես չե՛մ կարող դասել արարքն արքաների.—
 Ինքը, սակայն, արդ գալիս է, ասլարանքից դուրս գալով: 590

(Գալիս է Լեդիայ արհան):

፲ ስ ሳ ሳ

၂၆၆၆ ကလေးတို့၊

600.

հարստության.

—Ոսկի է պետք, նաև մարդիկ, որ գործը այդ գլուխ դա:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Գեթ ընդունիր դու իմ խորհուրդն.—քո այդ խոսքին
Իմ պատասխանն, այլև լսիր, ապա դատիր մտածված:

፲ ሺ ሺ ሞ

—Թշնամին ևս իմ ոխերիմ և դավադիր:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Նախ և առաջ յսիր ինձ:

810.

ᐱ ᑦ ᓂ ᐃ

Բնակ դու ինձ չը համոզես, որ դավաճանն չես դու իրոք:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Եթե իրավ կարծում ես դու, որ իքնապարծ վսեմությունն
Սուսնյ խելքի զանձ է վսեմ,—սխալվում ես, բարեկամ:

Է Դ Ի Պ

Սակայն եթե կարծում ես դու,
Որ հարազատ ազգականին զավանք սարքողն
Կը խուսափի ժանտ պատժիցն արդարացի,
Սխալվում ես չարաչար:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Համաձայն եմ, արդարացի դու ասացիր.
Բայց ցույց տուր ինձ.— ի՞նչ զավանք է արդյոք այդ:
Կամ ի՞նչ վստա, որն հասել է ինձնից քեզ:

620

Է Դ Ի Պ

Սակայն խորհուրդն ինձ ավելյի՛ր դու, թե՞ ոչ,—
— Խորհուրդ, որ ես մարդ ուղարկեմ
Աստ կանչելու այդ փառասպանձ դուշակին:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Ես նաև այժմ նույն կարծիքին եմ ահա:

Է Դ Ի Պ

Բայց ինձ ասա դու միայն,
Ո՞րքան արդյոք ժամանակ է անցել ճիշտ,
Երբ թաղավոր կայտար...

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Այսինքնն ի՞նչ, երբ այդ գործը կատարվեց,
Հարցըդ ես լավ չը հասկացա:

Է Դ Ի Պ

Անհոյա կորով, բռնի մահով կործանված:

680

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Ինքդ թեկուղ հաշվի առ այդ.— շատ երկար
Վաղնջական տարիներ են անցել արդեն:

Է Դ Ի Պ

Գործի մեջ էր և ձեր զուշակն այն ժամանակ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այո, նույնպես իմաստնադույն,
Եվ նույնքան իսկ մեծարելի չափազանց:

Է Դ Ի Պ

Արդե՞ք նա ինձ մտաբերեց այն ժամանակ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ես չեմ լսել.— իմ զեմ՝ երբե՛ք և ոչ մի տեղ:

Է Դ Ի Պ

Սպանության առթիւ, սակայն, կատարեցի՞ք
Դուք որևէ քննարկություն հետախույզ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Եվ ինչպե՞ս չէ: Զէինք կարող այդ չանել.
Կատարեցինք, սակայն ոչինչ զուրս չեկալ:

640

Է Դ Ի Պ

Ինչո՞ւ ասաւ ոչինչ չառաց այն ժամանակ
Իմաստնադույն զուշակն այդ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այդ չըզիտեմ: Եվ քանի որ ես չզիտեմ,—
Գերադաս է լսել միայն:

Է Դ Ի Պ

Մինչ խեղացի և լմով գիտեա զու զործը քո,
— Լմով կարող ես հայտնել այդ ինձ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այդ ի՞նչ զործ է, զեթ իմանամ.
— Ինչ որ զիտեմ, անշուշտ կասեմ, չեմ բացառի:

Եթե նրան դու մասնակից չը լինեիր,
Ձէր կարող նա հայտնել այստեղ բացարձակ,—
Որ ե՛ս եմ իսկ մարդասպանը կայսրի:

650

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ինչ որ իրոք տեսել է նա, այդ գիտես դու.
Սակայն թույլ տուր, որ ես հիմա հարց տամ քեզ.—
Պատասխանիր արդարացի:

Է Դ Ի Պ

Հարցրու, եթե դու խոսք ունեւ, թեպետ բնավ
Դու չես կարող ինձ համարել մարդասպան:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Առա՛, չէ՞ որ ամուսինն ես դու իմ քրոջ:

Է Դ Ի Պ

Ա՛յն, ինչ իմաստն է քո հարցի,
Անժխտելի է իրոք:

660

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Բայց չէ՞ որ դու ճիշտ նրա հետ այս երկրին
Միշտ միասին և հավասար ես իշխում:

Է Դ Ի Պ

Ինչ որ ուզի, կը կատարեմ ես անխախտ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Սակայն չէ՞ որ երրորդն եմ ես,
Ձեզ երկուսիդ իրավացի հավասարված:

Է Դ Ի Պ

Այո՛, այո՛, դու հենց այդտեղ իսկ և իսկ
Ինձ դավաճան ընկեր դարձար:

Ո՛չ, բնավ ինչ,—եթե միայն կըշռադատես դու ինձ պես.
 Լճով մտածիր. ո՞վ կուզենա ձեռքը մեկնել իշխանության,—
 Որն իրապես կապված է միշտ սարսափի հետ ահռելի,— 870
 Եթե իրոք առանց այդ էլ կարող է նա

Հանդիսոտ քնել, բայց ունենալ ազդեցությունն իշխանավոր:
 Այդ՝ ես երբեք չեմ ցանկացել կոչմանն հասնել արքայական,
 Այլ զերազատ եմ համարում—արքայի պես լինել իշխող.—
 Ի՞նչ այդպես է միայն դատում խոր մտածող ամեն մարդ:
 Այժմ, օրինակ, ես ամեն ինչ քեզնից ունեմ՝ առանց ահի:
 Մինչդեռ եթե ես լինեի իշխանատեր,—

Շատ բան պետք է կատարեի ես ահամա:
 Հետևաբար, ինչո՞ւ պետք է արքայական իշխանությունն
 Ես համարեմ ավելի լճով, նախընտրելի ու զերազատ,
 Քան կորովն իսկ հզորության, քան միշտ անհող կյանքն
 ազդեցիկ. 880

Ո՛չ, դեռ խելքից ես այնքան էլ զուրկ չեմ բնավ,
 Որ որոնեմ Կյլ բարիքներ, կամ Կյլ օգուտ ինձ համար:
 Բոլորն ինձ այժմ բարեկամ են,—միշտ ողջո՞ւյն են ինձ տալիս.
 Ով դեպի քեզ խնդիր ունի, հաճոյաբար դիմում է ինձ.
 —Քանզի նրանց ձգտումները կախված են միշտ ինձանից:
 Ուրեմն ի՞նչպես կարող եմ ես արհամարհել այս բոլորն,
 Որ հանդընեմ ընտրել միայն քո ակնարկած ճանհապարհն:
 Միտքն իմաստուն՝ անկարող է դառնալ ոճիր ու պատուհաս:
 Ո՛չ, բնավ ինչ սիրահար չեմ ես այդպիսի հակումներին,— 890
 —Ձե՛մ հանդգնի ուրիշներին նաև օգնել նման դործում:
 Եթե կուզես դործն ստուգել, ինքըդ անձամբ դնա Դելիիք,
 Հարցում արա,—ճիշտ եմ արդյոք ես զուշակու՞մն հաղորդել քեզ:
 Եվ բացի այդ.—եթե իրոք ապացուցես դու ճշտիվ,
 Որ դավանքով զուշակի հետ ես եղել եմ միացած,—
 Վճռիր իսկույն ինձ չարադետ մահվան մատնել՝—
 Եվ այն ոչ թե լոկ մի անգամ, այլ կրկնակի.

Քեզ այդ բանում անձնատուր եմ ես ինքնակամ:
 Արդ՝ իմ վզին զուր մեղք մի դիր կասկածանքով քո անհայտ.
 Քանզի ինչպես անարդար է —չարագործին անվանել լճով, 700
 Անարդար է նույնպես և այն, երբ որ լալն է համարվում վատ:
 Ասեմ և այս—իզուր վանել լավ ընկերոջ, բարեկամին—
 Նույնն է, եթե զրկես կյանքդ սիրակարոտ պերճանքից:

Մինչ դու հետո, իր ժամանակ, ճշմարիտը կհասկանաս.
Ժամանակն է միշտ որոշում,— ով է արդար և անբիծ մարդն,
— Մինչ կարող ես չարագործին հեշտ ճանաչել մեկ օրվա մեջ:

Կ Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ով խելամուտ է հիւրավիր,— նրա համար մեհ բան տալիս:—
Արքայ, հասկանալ դատաստանը ճշմարիտ չէ, խելապետ:

Է Դ Ի Պ

Բայց թշնամին դավանքն իր դադտ կատարում է
շուտափույթ,
Պետք է և ես անկիրքն իմ որոշեմ շուտ և արի:
710
Մինչդեռ եթե հանդիստ մնամ,— կկատարի նա զործը յուր,
— Այն ժամանակ իմ խնդիրը տանուլ կըտամ ես անշուշտ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ինչ ես ուրեմն ցանկանում դու.—
Աքսորեմը ես ուզում, զուցե, ինձ երկրից:

Է Դ Ի Պ

Ոչ.— սխալ ես. ուզում եմ քեզ տալ մահվան,
Այլ ոչ միայն անքորել:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ուրեմն այդպես,— սլաքդ է արդեն:
— Դու չե՞ս զիջում և ինձ բնավ չե՞ս հավատում:

Է Դ Ի Պ

Դու կը տեսնես և կիմանաս,— ինչ ասել է—
Իբրք լինել նախանձարեկ ու դաժան:

720

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Տեսնում եմ արդ,— որ խելազուրկ ես արդեն:

Է Դ Ի Պ

Բայց ոչ գործումն իմ սեփական:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Դուցե նաև ի՞մ զործի մեջ:

Է Դ Ի Պ

Չարագործ ես դու, սակայն:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Չե՛ս հասկանում դու իմաստը խոսքերիդ:

Է Դ Ի Պ

Բայց և այնպես՝ հնազանդվիր դու իմ կամքին:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ո՛չ. քով լիցի, երբ իշխողն է վատախնդիր:

Է Դ Ի Պ

Ո՛հ, դու քաղաք, ավանդ, ավանդ, ժողովուրդ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Դու չես միայն քաղաքի մեջ. — կամ նաև ես:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Դադարեցեք, թաղավորներ. ես տեսնում եմ, ի դեպ *ահա*
Ասլարանքից արդեն դալիս է թաղուհի Իսկաստեն, 780.
Նրա հանդեպ խոսվում թյունը ձեր մեջ
Բարյացակամ թող վերջանա:

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ե Ր Ր Ո Ր Դ

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

(նեքս գալով)

Այդ ի՞նչ անմիտ վեճ կա այստեղ, թի՛ղ զժրախտներ,
Որն, հիրավի, բորբոքել է ձեր լեզուն
Չե՞ք ամաչում այս տառապող համայն երկրից,
— Այլ զրազված եք անձնական հաշիվներով ձեր ունայն:
Դու, ամուսին, շուտ տուն գնա, նույնպես և դու, սվ կրեոնտ,
— Մի բորբոքեք առիթն անմիտ. — ուր չըդառնա նա մեծ չարիք:

Դժուար հարազատ. քո ամուսին Էդիպն ահա
Սպառնում է ինձ ահալսր սղետներով երկակի.—
—Կամ արտաքսել հայրենիքից, կամ ժանտաժուտ մատնել մահվան:

Է Դ Ի Պ

Ճիշտ է, այո, մեղապարտ է սա ճիշտ, մյ կին,
Եվ չարագործ է ճանաչված,—դավադրաբար—
Նա սարքում է իմ կյանքի դեմ մահավորձ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Թող որ զրկվեմ երջանկության ևս բերկրանքից,
Թող դառնապես սրժանանամ ևս անեծքին ահարկու,
Թող կործանվեմ, դեռ ին՝ մտնեմ ևս առմիշտ,
—Եթե իրոք կատարել եմ ևս այն մեղքն,
Որի մեջ դու մեղադրեմ ևս ինձ այդպես:

750

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Հանուն անմահ աստվածների, Էդիպ, սրան հավատա,
—Նամանավանդ՝ սրա դաժան երդումին,—
Եվ իմ պատվին,—այլև սրանց,
Այս ծերերին, որ կանգնած են մեր դեմ այստեղ:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Աղերսում եմ,—հի, հավատա,
Հոգով, սրտանց զթիտ եղիր, թաղավոր:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ ևս ուզում, որ զիջեմ ևս:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Հարգիր սրան, որը առաջ իմաստուն է եղել միշտ,
Եվ հիմա էլ երգվեց երգմամբ մեծադոյն:

Է Դ Ի Պ

Սակայն դիտե՛ք, ի՞նչ ևս խնդրում դու արդյոք:

760

Գիտեմ, գիտեմ:

է Դ Ի Պ

Հայտնիր տպա,— ի՞նչ տապիր:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Անրատիր է քո բարեկամն ու մեղք չունի,—
Այդպես նրան, միայն մի մուկ խոսքի ուժով,
Զուր անպատիվ մի արա:

է Դ Ի Պ

Ուրեմն ահա լսիվ իմացիր,— ինձանից այդ հայցելով—
Իմ կործանումն ես զու հայցում,
Կամ խկապես իմ աքսորաւնքն այս երկրից:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ո՛հ, քանի լիցի. վկա է ինձ լույսի աստվածը Հելիոս,—
— Առաջնորդը բոլոր քանման աստվածներին. 770
Թող անընկեր, անբարեկամ ես կործանվեմ դաժան մահով,
Թող զոհելի մնամ ես խնամքից աստվածության,—
— Եթե միայն հղացել եմ ես իմ մտքումն այդպիսի տենչ.
Այլ միմիայն ժանտ տղետն է այս հեք երկրի
Տանջանք ծնում իմ ցավալար հոգու մեջ:
Մի՞թե նրա վաղընջական աղետներին չարտպեպ,
Անակնկալ պիտ միանա մի նոր աղետ դառնադառն,

է Դ Ի Պ

(Դառնալով Իսկասեից)

Թո՛ղ որ գնա,— իսկ ես թեկուզ,— միանգամայն կործանվեմ,
Կամ խայտառակ, բռնի ուժով ես արտաքսվեմ այս երկրից,
— Այժմ խղճացի կարեկցաբար, բայց քո խոսքովն աղղեցիկ, 780
Եվ ոչ սրն, որն մշտապես ատելի է ե գժկամ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Պարզ է, այո՛, զու զիջեցիր տակությամբ,— բայց կը զըզջաս,
Երբ քո զայրութիւնը վերանա: Քո գժնարարք բնությունն

Քեզ կը դառնա ժանտ պատուհաս ծանրագին,—
Իբրեւ արդամբ հատուցում:

Է Դ Ի Պ

Եվ վերջապես սիրտ չքանա՞ս դու, թե՞ ոչ.
Գնա՛, կորի՛ր, շուտ հեռացի՛ր իմ աչքից:

Կ Բ Ե Ո Ն Տ

Ես կը դընամ, քեզնից սակայն չը ճանաչված,—
—Բայց նեւրոնս եմ ես սրանց համար:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ ես, ա՛յ կին, դուր գանդադում,
Արդյոք շուտով ներս չե՞ս տանի դու սրան:

790

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Նախ ուզում եմ—ես իմանալ ողջ պատահարն:

Ե Բ Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Մի զրախոս, անհայտ համբավ,—իբրեւ մի խոսք, առաջ եկալ,
Եվ տանջում է մեզ չարաչար,
Թեպետ հաստատ բասրանք է դա մի անմիտ:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Եվ երկեւոն էլ արդյոք միմյանց սպառնացին:

Ե Բ Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ճիշտ է, այո՛, երկուսով խել:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ի՞նչ խոսք եղալ, ինչ՞՞ մասին:

Ե Բ Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Բավ է, կարծեմ. Մինչ երկիրն է աղետի մեջ վշտադին,—
Վերջ տուր խոսքին, երբ վերացած է վեճն արդեն:

800

Է Դ Ի Պ

Տես, խելիսի վերաբերմունք ես դու տածում դեպի ինձ.

—Դու,—միշտ խոհեմ և բարեհաճ լավամարդ,—
Անտարբեր ես այժմ դեպի ինձ և սրտով իսկ անդդա:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ո՛հ, թաղավոր, քանի՞ անգամ ասել եմ քեզ,—կրկնեմ նորից.—
Հա՛մ իմացիր.—խեղացնոր պիտ լինեմ ես,
Կամ իսկ բնավ ունայնամիտ,
Եթե իրոք ես քեզ թողնեմ, դավաճանեմ,
—Քեզ, որ երկիրն իմ սիրելի, աղետի մեջ տառապող,
Վեր հանեցիր դեպի կյանքը երջանկավետ ու բարեբեր:
Եղբւր և այժմ նրա համար դու բարեսիրտ առաջնորդ:

810

ՏԵՍԱՐԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ասա, հանու՛ն աստվածների,—հայտնիր և ինձ, թաղավոր,
—Ի՞նչ էր իրոք, որ բարբառեց դայրույթը քո ահալոր:

Է Դ Ի Պ

—Ասեմ, ա՛յ կին, —քանզի ես քեզ
Մեծաբում եմ անհամեմատ ավելի:
—Կրեոնա՛ր դավադիր է,—իմ դեմ դավանք է նյութում:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Եթե զիտե՛ս, պատմի՛ր, ասա
Ճիշտ պատճառը մեղադրանքի կամ դժտության:

Է Դ Ի Պ

Նա ասում է, որ Հայոսի սպանողը ես եմ իրոք:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ի՞նքն այդ զիտե, թե՛ կրկնում է միայն կարծիքն ուրիշի:

Է Դ Ի Պ

Ուղարկել էր աստ զուշակին նենդապատիր,
—Իսկ ինքն անձամբ բնավ ժխտում է յուր մեղքն:

820

Թող պրպտումն ու աշխատքերն և լսիր ինձ.

Մահկանացու մարդկանց համար,— հասկացիր,—

Գուշակության զուր արվեստն է միշտ անխմայ և անմատուց,
Եվ ես զրան, ահա վասիկ, քեզ կը բերեմ ճիշտ ապացույց:

Գուշակությունն էր ստացել մի ժամանակ Լալոսն արքա,

(Ինքը Ֆոյրմանն էր գուշակել, թե ոչ,— հաստատ չգիտեմ,

Բայց քրմիցն էր այդ նրա), որ ենթակա յուր օրհասին,

Նա կը սպանվի ինձնից ծնված որդու ձեռքովն իր հարազատ:

Մինչդեռ,— ինչպես պատմում են այդ, կիցքումն երեք

ուզկներին՝

— Անդ սպանել էին նրան օտարազգի ավազակներն.

830

Իսկ յուր որդուն,— իմ արդանդից երեք օրվա նոր ծնունդն,—

Ոտքն ու ձեռքը ամուր կտալած նա ստրուկի միջոցով

Հրամայեց անմատչելի լեռան լանջից անդունդ նետել:

Այդպես ուրեմն ինքն Սպիլլոնն չը կատարեց այն, որ որդին

Դառնար յուր հոր մարդասպանը,— այն,— որ Լալոսն այն

ժամանակ

Կրեր սարսափն յուր իսկ որդու և կործանվեր նրա ձեռքով:

Այդպես եղան հարցուկներն գուշակութենան հմայական:

Սակայն զրանց դու մի նայիր,— մի մտածիր այդ մասին:

Եթե ասոված գիտավորյալ որեէ բան ցանկանա,

840

Նա հեշտությամբ այդ կը հայտնի և ինքն էլ իսկ այդ կասի:

Է Դ Ի Պ

Այդ ամենից, որ ես հիմա նոր լսեցի,—

Մէյ կին, ստատիկ ակեղծովեց իմ հոգին.

Եվ հաւովում է միտքս ահա ինչպես ահեղ մի մըրիկ:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ի՞նչ հոգսով ես տանջվում արդյոք, այդ ասելիս:

Է Դ Ի Պ

Քեզնից կարծեմ ես լսեցի,— դու ասացիր,—

Որ Լալոսը սպանվեց անդ— կիցքումն երեք՝ ուզկներին:

Ի ՈՒ Ա Ս Տ Ե

Այո, այդպէս պատմում էին,— չի վերացել դեռ համբալն այդ:

է Դ Ի Պ

Ի՞նչ տեղ է այդ, կամ ի՞նչ երկիր,

— Դիտես, ասա,— ռուսիկ արդյոք պատահարն այդ պատահեց: 850

Ի ՈՒ Ա Ս Տ Ե

Այդ երկիրը, դիտեմ, կոչվում է Ֆոկիս:

Իսկ ճանապարհն բաժանվում է անդ երկուսի—

— Մեկը տանում է զեպ Դելփիք,— մյուսը՝ Դափլիս:

է Դ Ի Պ

Շահ է անցել այն օրվանից,— ռքք ան արդյոք ժամանակ:

Ի ՈՒ Ա Ս Տ Ե

Փոքր ինչ առաջ այն օրերից,

Երբ դու այստեղ, այս երկրի մեջ հանդես եկար

Ու տեր դարձար իշխանության, ու սղջ քաղաքն այդ իմացավ:

է Դ Ի Պ

Ավանդ, ի՞նչ ես սահմանել դու, Զեւ արարիչ,

Որ ժանտ թափես իրրեւ կրակ իմ գլխին:

860

Ի ՈՒ Ա Ս Տ Ե

Ի՞նչ պատահեց քեզ, ով էդիպ, — ինչո՞վ ես դու հուզված

այդպէս:

է Դ Ի Պ

Բավ է, ալիս պետք չէ հարցմունք: Բայց ինձ ասա դու իրոք,

— Ի՞նչ կերպարանք ուներ կայսան. ի՞նչ հասակի տեր էր նա:

Ի ՈՒ Ա Ս Տ Ե

Քաջահասակ, զեղադանդուր, զլուխը նոր ալեղարդ,

Տեսքով ուղիղ քեզ էր նման, քեզնից մի քիչ տարբերվող:

Է Դ Ի Պ

Ալմոդ գժբախտ,—տեսնում եմ արդ, որ ինքնարար,
Անգլիաակիրց՝—ես ինքս եմ ինձ մատնել ահեղ անկեծքի:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Խնչ ասացիր: Սարսափում եմ նույնիսկ նայել քեզ, արքա:

Է Դ Ի Պ

Սարսափում եմ ես վշտարեկ,—
Գուցե գուշակն էր հեռատես և ճիշտն ասաց.
Բայց կը պարզվի զործն առավել՝
Եթե, ա՛յ կին, մի բան նաև հայտնես ինձ:

870

Է Դ Ի Պ Կ Ա Ս Տ Ե

Ահարեկված եմ ես թեպետ, բայց կը հայտնեմ, ինչ որ զիտեմ:

Է Դ Ի Պ

Լոկ մի քանի մարդկանց հետ էր ուղևորված թաղավորն,
Թե իր շուրջը ունեւր բազում նա թիկնապահ զինվորներ,
Ինչպես վայել է արքային իշխանապոր:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Լոկ հինգ հողի էին նրանք, որոնց թվումն և սուրհանդակն.
Եվ Լայսսը ինքը մենակ ընթանում էր Կառքի վրա:

Է Դ Ի Պ

Ալմոդ, ալմոդ, պարզ է արդեն ինձ ամեն բան:
Բայց ո՞վ, ա՛յ կին, համբավ բերեց ձեզ այդ մատին:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

—Սարուկ ծառան, որը փախել, ազատվել էր ինքը մեռակ: 880

Է Դ Ի Պ

Արդյոք հիմա մեր տոնն է նա գտնվում:

Ո՛հ, իմ արքա: Երբ հաղիվ-հաղ տուն դառնալով, նա տեսավ,
Որ Լալոսի մահից հետո քո ձեռքն անցավ իշխանութունն,—
Ինձ աղերսեց, ձեռքս բռնած,— խոսքեր հնչեց թախանձանքի,—
Որ նրան գյուղ հս ուղարկեմ,— գեպ արոտներն իբրև հովիվ,
Որպեսզի միշտ նա քաղաքից հեռու մնա:
Ու ես նրան արձակեցի: Մինչդեռ եթե չլինեիր այդ,—
Ստորուկն անշուշտ կարժանանար առավել մեծ հարգանքի:

Է Դ Ի Պ

Ձե՞ր կարելի, որ նա կրկին և շուտափուլթ ետ դար այստեղ:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Կարելի է: Բայց ինչո՞ւ ես փափագում այդ:

890

Է Դ Ի Պ

Վախենում եմ, որ մի գուցե քեզ արդեն
Ես հայանեցի չափազանց շատ, շատ բաներ.—
Ուստի, մյ կին, ցանկանում եմ նրան շուտով տեսնել այստեղ:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Նա պետք է դա և կը դա,
Սակայն և ես արժանի եմ լիմանալու ամեն բան...
Ո՛հ թագավոր, լ՛նչ ծանրադին հողսերով ես տառասում դու:

Է Դ Ի Պ

Ինքքս մատնված անհուսալի այս վիճակին,
Ձեմ մերժի քեզ: Գտնվելով աղետի մեջ դառնադառն,
Ո՞ւմն առավել կամ գերադաս ես սլիտ սլատմեմ, եթե ոչ քեզ:
Հայրն իմ, ուրեմն, Պոլիբոսն էր կորնթացի, 900
Իսկ մայրը իմ Մերոպեն էր գորեացի: Ահավասիկ՝
Գաղաքի մեջ ես համարվում էի ավագ և քաջանուն,—
Նախքան այն դեպքը սլատահար, որն արժանի էր զարմանքի,
Որը սակայն չարժանացավ իմ ջանքերի հողածությանն:
Մի գինեխում խնջուլքի մեջ՝ հարբած մի մարդ

Հայտնեց հանկարծ, որ ես իմ հոր կեղծ գավակն եմ
անհարադատ:

Ես, վրդովված, հազիվ այդ օրն համբերեցի: Մյուս առավոտ
Վաղվաղակի՝ հետո վերցրած վիրավորիչ խոսքն ասողին,
Ես գնացի դեպ իմ հայրը, դեպի մայրն իմ հարցմուքի:
Խիստ հուզվեցին այդ առիթով նաև նրանք վշտապին: 910
Նրանց հուզմունքն ուրախություն պատճառեց ինձ,—ներքոստ
սակայն:

Մաշում էր ինձ կասկածն ահեղ.—մինչ համբավն էր շարժվում
դադար:

Արդ՝ իմ հորից և իմ մորից—ճամփա բնկա ես ծածուկ—
Եվ գնացի դեպի Դեղիբ: Բայց Ֆոյրտից պատվական
Պատասխանի չարժանացա: Նա ետ դարձրեց ինձ այնտեղից,
Դուշակելով ահեղություն, նողկանք ու վիշտ ազատարեր:—
Անդ իմացա, որ աչկոյնով պիտ միանամ ես իմ մոր հետ,
Որ այնպիսի պետք է ծնեմ ես չարազետ մի սերունդ,
Որի զեմքիցն անտանելի վարշանք կզդա ամեն մարդ:
Որ ես նաև պիտ սպանեմ իմ հարազատ ծնող հորն: 920
Այդ լսելով, Կորնթոսը ես թողեցի ինքնակամ,
Որն այնուհետ լսկ ասողերով ես իմանամ նրա գիրքն:
Փախա այդպես դեպ երկրներն, ուր չէր կարող տեսնել ոչ ոք
Նախադուշակ առականքիս ժանտ կատարումն անողոք:
Արդ՝ շրջելով, եկա հասա ես այն վայրը և այնտեղ՝
Որտեղ, ինչպես դու պատմեցիր, կործանվել է քո արքան:
Ես քեզ, ա՛յ կին, պատմեմ խկույն զործի ամբողջ
ճամարտությունն.—

Երբ ես հասա կիցքին երեք ճանապարհի, այնտեղ հանկարծ,
Ճեպ անցնելիս, գեմ-հանդիման պատահեցին
Մի սուրհանդակ և մի ծերուկ, զերդ հիշեցիր, բազմած
կառքին: 930

Ճանապարհից ինձ վտարել ուղեց բռնի—կառապանն—
Ու նրա հետ նաև ծերուկն: Ես զայրադին բորբոքված,
Հարվածեցի ինձ զուր բռնող կառապանին:
Մինչդեռ ծերուկն, երբ նկատեց, որ ես կառքին մոտեցա,
Յուր երկսայրի խարաղանով հանկարծակի զարկեց գլխիս,—
Սակայն հառույցն իր ստացավ անհավասար.—անմիջապես՝
Ձեռքիս հզոր գավաղանով նա, ջախջախված,

Կառքի միջից ժանտ գլխովեց, ընկավ ցած, մեջքի վրա:
 Ապա խոկուլն հոտորեցի եւ նաեւ մյուս բոլոր անձանց:
 Եթե Լայոս թաղավորի եւ անձանոթ այգ մարդու մեջ
 Կա հիւրավի ազգակցություն, — ապա ուրեմն կո՞մ մի մարդ
 Ինձնից ավել աստվածատյաց, առավել հեք եւ անբախտ, —
 Մի մարդ, որին երբեք ոչ-ոք յուր հարկի տակ չի ընդունի, —
 Ոչ անձանոթ օտարազգի, ոչ հայրենի քաղաքացին,
 Որին ոչ ոք երկրի վրա խոսք չի ասի սղջուլնի,
 Եվ յուր անից ամեն մի մարդ կը հալածի դժբնդակ:
 Արդ՝ ո՞վ է այգ թշվառագուլնն, թե ոչ իրոք միայն եւ,
 Որ անեծքին ինձ մատնեցի այս չարազեա եւ անողոր:
 Արդ՝ պղծում եմ եւ մեռածի մահիճը այժմ իմ այս ձեռքով,
 Որով երբեմն սպանվեց նա, — սճրադարձ չեմ եւ միթե:
 Կամ միթե եւ չարադարձ չեմ, — ամենավատ եղևոսագործն:
 — Գուցե պետք է, որ եւ փախչեմ, — սաղայն, ավանդ,
 Եթե փախչեմ, — չեմ կարող եւ նայել հուլնիսկ ծնողներեւ,
 Կամ ոտք դնել իմ հայրենի հողի վրա. — այգ անելով,
 Ամուսնությամբ իմ մորս հետ պետք է կապվեմ եւ դաժան:
 Պիտ սպանեմ հորս ծնող, — Պալիբոսին ինձ սնուցող:
 Այո, ընավ կասկած չը կա, — այգ է խոսքը ճշմարիտ, —
 Որ ամենն այգ սահմանել է աստվածներից մեկն ու մեկն, —
 Իբր անողոր մի պատուհաս՝ ինձպեւ մարդուն թշվառագուլն:
 Բայց ո՞չ, երբեք: Ո՛հ, սրբություն աստվածների երկնակյաց, 940
 Ո՛հ, արեղակ, — թող չըտեսնեմ շողյունը քո իմ աչքով.
 Թող չըքանամ մահկանացու մարդկանց միջից առանց հետքի,
 — Գեթ չը տեսնեմ ինձ խայտառակ նշանակումն անարգված:

Ն Ր Գ Զ Ա Խ Մ Բ Ի Խ Մ Բ Ա Պ Ե Տ

Վրդովված ենք եւ մենք, արքա, բայց եւ այնպեւ,
 Քանի զործը չեւ իմացել ականատես վկայից,
 Հուլորդ ընավ մի կտրիր:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ է միտւմ ինձ հուսալու, աննշան է եւ այդ հուլան,
 Բայց սպասեմ միայն հովվի դալստյան:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Սակայն ինչո՞վ կարող է քեզ թեթեացնել նրա դալուսան:

Քաջատրեմ քեզ: Եթե նույնը ցույց տաւ նա, ինչպէս արդեն 970
Պատմիկ եւ դու,—արհաւիրքից եւ խուսափած կը լինեմ:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Քայց լինչ խոսք եւ ինձնից լսել դու էապէս կարեւոր:

Է Դ Ի Պ

Դու պատմեցիր, որ իբրեւ թե ասել է նա,
Որ արքային սպանեցին ավազակներն:
Եթե նույնը նաեւ հիմա նա հաստատի,—
—Այսինքն, որ սպանողներն անդ կոչել են մի քանի մարդ,
Ապա ուրեմն մարդասպանը ձեր արքայի՝ եւ չեմ բնավ.
Քանզի պարզ է, որ մեկին երբեք հավատար չէ բաղմության:
Եթե ասի, որ սպանողն էր միմիայն մի ճամփորդ,
—Կասկած չը կա, որ ինձ վրա կընկնի մեղքը բացահայտ: 980

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Այո, եթե այդ է խնդիրն,—նա իսկ եւ իսկ այդ խոսքն ասաց,
Եւ չի կարող յուր ասածը ալլեւ ժխտել բնավին,—
—Այդ լսել եմ ոչ միայն ես, ալլեւ քաղաքը ամբողջ:
Եթե նույնիսկ հրաժարվի յուր խոսքերից նա վաղանց,
Այդ հանգամանքն, երբեք,—արքա՛, չի հաստատի
Արդարացի ճշմարտությունն Լոքսիասի գուշակության,
Որ իբր Լայտն պիտ կործանվեր ինձնից ծնված որդու ձեռքով,—
Մինչ չէր կարող հեք գավակն իմ նրան երբեք սպանել,
Երբ նախքան այդ՝ ինքն էր արդեն կործանված:
Ուստի եւ ես չեմ հավատում հմայանքին աստվածների— 990
—Ոչ ներկայում, ոչ էլ գալիք գործերի մեջ ապագա:

Է Դ Ի Պ

Ճարտարամիտ եւ դու գատում, բայց եւ այնպէս մի դանդաղիր—
Մարդ ուղարկել, որ շուտով գա ահանատես գյուղացին:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Արդ՝ կուղարկեմ եւ անհատաղ, իսկ դու հիմա եկ, տունը վնանք,—
Չէ՞ որ միայն լավը կանեմ եւ հաճելին եւ քո սիրուն:
(Գնում եմ պալատ):

Տուր ինձ, տհւր ինձ, ճակատադիր,—
 Տուր զորությունն, որ անբասիր ես կատարեմ
 Արժանազով սրբությունը խոսքերի,—
 Եւ պերճանքը ամեն տեսակ վսեմափայլ դործերի,
 Որ մեծարեմ ես օրհնքներն բարձրակա,
 —Այն օրհնքներն, որ ծնունդ են հավերժացող ճմարտության,
 Որոնց հայրը վսեմական ինքն է միայն,—Ուրիմպոսն,—
 Որոնք բնավ մահկանացու մարդկանց ցեղից չեն ծնված.
 —Նրանց վսեմ ծննդավայրն երկինքն է լսի բարձրաբերձ:
 Մտապնդյան ենթակա չեն նրանք երբեք,
 Եւ ապրում է միշտ նրանց մեջ ինքը աստված
 Ամենազոր, անծերական և անեղծ:

1000

Գոռոզության, ծնունդ ես դու իշխանության.
 Վիսությունը, որն հազեցած բարիքներով,—անմտաբար
 Ջի ճանաչում սահման ու չափ,—այլ անօգուտ
 Երջանկության վերին դադարն է բարձրանում միշտ անփութ,—
 Մինչ այնտեղից, այդ ծայրահեղ բարձունքներից, անակնկալ
 Գահավիժում է անխուսափ, նետվելով ցած զեպի անլուենդ,
 Քանդի դռուզն սաքի վրա իր երեբուն
 Անկարող է երկարատե այնտեղ մնալ հաստատուն:
 Խոկ քեզ, աստված, աղերսում եմ սրտադին,
 Մի ընդհատիր դու քո պայքարն ճմարտադյուտ,
 Որն հորդորիչ է քաղաքին,
 Աստված, եղիր դու ինձ հավերժ հավանավոր ու պաշտպան:

1010

Եթե մեկը խոսքով իրոք կամ զործի մեջ
 Խիստ դռուղ է և մեծամիտ—
 Ու չի հարգում աստվածներին սրտատենչ,

1020

— Զի սարսափում արդարության և օրհնքից ճշմարիտ, —
 Թող որ նրան, — այդ գոռազին ժանտաժառ
 Հաղթահարի ճակատադիրն աղետալի և անդուլթ:
 Եթե, ի՞նչ մարդ, շահ ևս փնտրում, շահատի մեջ անարդար,
 Կամ անքնին խորհուրդներն ևս դարձնում կրքի առարկա,
 Եվ արարքից չար ու դաժան չեա խուսափում խենթարար,
 — Հույս մի տածիր, — թե կարող ևս նեան արդարի երկնապո
 — Վանել մի-կերպ կրծքից քո:
 Քանզի եթե դործն ամբարիշտ
 Արժանանա մեծարանքի,
 Էլ ինչո՞ւ ևս ճշմարտության երկը այսպես հնչում միշտ:

1039

Ա ն տ ի ս տ ր ս ֆ 2

Դեպ ուրազան պորտը երկրի
 Ես չեմ պնա աղսթքի,
 Էլ չեմ պնա ևս Աբսկան սուրբ տաճարն,
 — Զեմ այցելի Ոլիմպոսի սրբավայրն,
 Եթե իրոք չի կատարվում այն, ինչ կամքովն աստվածների
 Վիճակված է մարդկանց համար:
 — Սակայն եթե կսրտլաղույնն ևս դու իրոք, Զեա երկնալուս,
 Եվ ամենքին իշխում ևս դու ամենազոր, —
 — Թող քո անմահ իշխանության կսրտլիցն
 Նա բնավին պաղա չը մնա:
 Կործանվում են Լուսնիասի գուշակումներն աստվածապետը,
 Անհետանում է սրբությունն աշխարհից,
 Վերանում է Ապոլլոնի մեծարանքը անխնա, —
 — Զքանում է աստվածայինն՝ ամենուր:

1040

Է Պ Ի Զ Ո Պ Ե Ր Ր Ո Ր Պ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Իոկաստեն ներս է գալիս, ձեռքին բրդով հյուսված ձիթենանյուղ և խնկով լցված մի արկղիկ, հրա ետևից գալիս է նաժիշտը):

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Իշխանալուր երկրի տերեր. իմ մեջ ահա միտք հղացավ. —
 — Զեռքիս բռնած խուռնի ու պսակ

Գնամ, շրջեմ տաճարները աստվածների.

1050

Քանզի վշտից զըմբնդակ

Ալեկոծված է չափազանց հողին էդիպ արքայի.

Եվ անցյալի փորձով արզեն՝ հա չի կարող,—

Իբր անխմաց, ճշգրիտ դասել գործի մասին ասողա,—

Այլ լուսմ է նրանց միայն, ով պատմում է ահ ու սարսափ,

Մինչ իմ խորհուրդն անուշադիր է թողնում միշտ:

(Զիրենու ճյուղը դնում է Ապոլլոնի արձանի
ցակ և խուսկի հասկները ձգում է կրակի մեջ):

Քեզ եմ զիմում, մի Ապոլլոն Լիկիական,

— Մերձագուցնեմ ես զու. ամենից,— պերճ ընծաներ եմ բերել քեզ.

Քո բարեգույթ վճիռը մեզ զեթ հայտնիր,

Մենք բոլորս,— երբ նկատված է հա հուզմունքի ծովի մեջ, 1060

Նրան հայտնում ենք ահարկի,

Ինչպես հուզած նավավարին ահեղ ժամին փոթորկի:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

(Ներս է մանում կոհնոսի սուրհանդակը):

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Ց Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Արդյոք ձեզնից, այլազգիներ, կարո՞ղ եմ ես զեթ իմանալ,

— Ո՞րն է այստեղ ապարանքը,— պալատն էդիպ թաղավորի,

Կամ ավելի լավ կլինի,

Եթե հայտնեք,— զրտեղ է այժմ ինքը հա:

Ե Ր Դ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Տունը նրա սա է ահա, օտարական,

Ինքը սակայն ներսն է հիմա.

— Իսկ սա նրա ամուսինն է,— մայրը նրա զավակներին:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Ց Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ո՞հ, արքայի զու. ամուսինն զերամեծար,

1070

Միշտ երջանիկ կյանք ունենաու ու մարդկանց մեջ

Հավերժ փայլես կրանավետ:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Նուշը և քեզ ահա՛վասիկ
 Լը ցանկամ ես,
 Արժանի ես նուշն մաղթանքին
 այդ բարեօրրա խոսքիդ համար,
 Բայց ի՞նչ կարիքն է քեզ լերեկ,—
 ի՞նչ խոսք ունես ասելիք:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ի Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Միայն բարիք, ով թաղուհի.—
 Երջանկություն
 Դո ամուսնուն և օջախին:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Բայց ի՞նչ բարիք, հում կողմից
 ես ուղարկված դու:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ի Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Կորնթոսից եմ ես եկած, և խոսքը
 այն, որ պիտ ասեմ,
 Ուրախասիր լի քեզ Լը լինի,—
 այլ կերպ լինել չի կարող,— 1080
 Թեպետ զուցե վիշա պատճառի:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ի՞նչ կա սակայն: Ի՞նչպես է,
 որ միևնույն խոսքն ու համբավ—
 Երկու տարբեր ուժ ունի:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ի Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Իսթմիական երկրի բնիկ
 ժողովուրդն
 Ցանկանում է դրան կարգել
 թաղավոր,—
 —Այնպե՛ս ապագան
 ահա՛վասիկ սրտեցին:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ինչպե՞ս. մի՞թե ծեր Պոլիբոսն
 անդ չի իշխում տակավին:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ի Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Այլևս ոչ, Նա մահացած,
 գերեզմանումն է արդեն:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ի՞նչ ասացիր: Մի՞թե մեռավ
 հայրն Էդիպի:

Այո, մեռավ.

1090

Եթե խոսքն այս ճշմարիտ չէ, ինքս եմ մահվան արժանի:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

(Մառային)

Մի դանդաղիր, թիւ սպասիկ, շուտով դնա
Եվ արքային կանչիր, — թող գն: Ո՞ւր ես արդյոք
Դու, հմայանք աստվածային գուշակության.
Սարսափում էր էգիպտի իրավ մի ժամանակ,
Որ կը սպանի ինքը նրան, յուր ձեռքով,
Ուստի փախավ հայրենիքից դեպ հեռուներն,
Մինչ կործանվեց նա յուր մահովն օրհասական,—
Եվ ոչ ձեռքովն իր որդու:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐՐՈՐԴ

Է Դ Ի Պ

(Ներս է գալիս էղիպը):

1100

Ո՞վ Իսկաստե, սիրտտենչիկ իմ ամուսին,
Ինչո՞ւ արդյոք աղաքանքից ինձ դու կրկին կանչեցիր:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Մի լավ լսիր, ինչ է ասում այս մարդն, ահա,
Եվ լսելով, ինքըդ դատիր.— Ո՞ւր մնացին
Կամ ինչ եղան քո սրբազան գուշակումներն աստվածների:

Է Դ Ի Պ

Բայց թիւ է սա: Ի՞նչ է սեղում ասել ինձ:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Կորնթոսից է սա եկած — և բերել է քեզ համբավ,
Որ հայրը քո, ծեր Պսիլբոսն, այլևս չը կա,—
Այլ մահացել է նա արդեն:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ ես ասում, — օտարական. ինքըդ անձամբ ինձ պատմիր:

Եթե նորից և բացահայտ պետք է պատմել այդ համբալի,— 1110
— Լավ, իմացիր, որ նա զնաց ճանապարհով մեռյալներին:

Է Դ Ի Պ

Սպանված է, թե՞ կործանվեց հիվանդությամբ պատահական:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Քիչ բան է պետք, — որ ծերուկի կյանքը մարի:

Է Դ Ի Պ

Ո՛հ, երեկ հիվանդությամբ է վախճանվել զժրախտն այդ:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Հետևանք է այլև իր ծեր և ալեւոր հասակի:

Է Դ Ի Պ

Ավանդ, կին իմ, պետք չէ հարգել զոհարանը Դեբիֆի,
Եվ հնչյուններն թռչունների երկնավոր,
Որոնք երբեմն նշել էին սուրբ բարբառով զուշակման,
Որ ես մի օր պիտ սպանեմ իմ ծնող հորն հարազատ.
Մինչդեռ հայրըս վախճանված է, — արդեն պառկած խոր
հողի տակ. 1120

Իսկ ես անտեղ — ընդդեմ նրան նիզակ ու սուր չեմ շարժել
Սակայն գուցե նա մահացավ, վշտանալով իմ մասին. —
— Այդ իմաստով ճիշտ է գուցե — ես եմ նրա մահվան պատճառն:
Մինչ տանկով յուր հետ ամբողջ այդ վաղեմի զուշակութունն
Ծեր Պոլիբսան հիմա արդեն դանդաղ է տանն Հադեսի.
— Իսկ հմայանքը իմ մասին՝ ոչինչ է այժմ, սին մի հնչյուն:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Այո, Չէ՞ որ այդ էի միշտ ես քեզ տուում, պնդում վաղուց:

Է Դ Ի Պ

Այո, դու միշտ ասում էիր, մինչ սարսափն էր հետևում ինձ:

Այսուհետեւ մի հաշտարար,
Եւ զքո սրտում այդ լուրերին տեղ մի տար:

1130

Է Դ Ի Պ

Սակայն ինչպէ՞ս կարող եմ ես
Չը սարսափել իմ հարազատ մօր անկողինն սղծելուց:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Պետք չէ բնավ, սր մարդ կյանքումն սարսափի զդա.
Երբ միմիայն ապրում է նա պատահմունքի զսրությամբ,
Կամ երբ չկա նախատեսվածն անխուսափ:
Մարդ ես, իրավ, ապրի՛ր, ինչպէս կարող ես դու ըստ վիճակի,
Իսկ դու, Էդիս, մի վախեցիր այսուհետեւ,
Որ իբրեւ թե կամուսնանաս դու հարազատ քո մօր հետ:
Հին մարդկանցից շատ շատերն են տեսել իրենց երազի մեջ՝
Մօր հետ մեկտեղ, մեկ անկողնում միացած:
Բայց մոռացվել են երազներն այդ խաբուսիկ,
Ու ապրել են մարդիկ կյանքում ավելի հեշտ ու խաղաղ:

1140

Է Դ Ի Պ

Այդ ամենը բարբառում ես դու խելացի ու չքնաղ,
Բայց քանի որ կենդանի է իմ ծնող մայրն—
Եւ ապրում է նա տակավին,—անխուսափ են սարսափներն,
—Ահաբեկված եմ ես իրոք,—թեպետ ճարտար ես խոսում դու:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Բայց քեզ քո հոր գերեզմանը սփոփանք է մեծապոլին:

Է Դ Ի Պ

Համաձայն եմ. մեծ հույս է այդ,
Կենդանի է մայրըս սակայն, սարսափում եմ ես դրանից:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ի Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ի՞նչ կին է այդ, որից իրօք սարսափում ես դու այդքան: 1150

Է Դ Ի Պ

Մերոպեն է, սիլ ծերուկ,
Որ կողակիցն էր Պոլիքսոս թագավորի:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Եվ ի՞նչ սարսափ է, հիրավի, ազդում նա ձեզ:

Է Դ Ի Պ

Կա ահավոր աստվածական գուշակութուն, օտարական:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Կարելի՞ է, որ հայտնես այդ, թե՞ արգելված է իմանալ:

Է Դ Ի Պ

Լսի՛ր, պատմեմ.—գուշակել էր Լսքսիաոն ինձ մի ժամանակ,
Որ մահիճով ամուսնական ես իմ մոր հետ կը միանամ,
Եվ կը թափեմ ես իմ ձեռքով իմ հարազատ հոր արյունն.—
Ուստի վաղուց ապրում եմ ես Կորնթոսից շատ հեռու:
Եվ թեպետ աստ երջանիկ եմ ես չափազանց ու ցնծավետ, 1160
—Բայց առավել հաճելի է և սրտտախնչ
Ապրել աշնտեղ,—ծնողների զորովապսւթ աչքի տակ:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Եվ այդ բանից սարսափահար —աքսորական դու դարձար:

Է Դ Ի Պ

Այո, ծերուկ,—որպեսզի ես հայրասպան չը դառնամ:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Մըդ՝ քեզ ի զեպ, իմ թագավոր, ես կադատեմ այդ սարսափից,
Քանի որ աստ ես եկել եմ իբրեւ բարի սուրհանդակ:

Է Դ Ի Պ

Եվ կը ստանաս քո գործին այդ—վարձ ու պատիվ արժանավոր:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ես եկել եմ աշտեղ հենց այդ նպատակով, սիլ արքա,

Որ դու քո տունն ղերադառնաս և անդ ինձ տաս լիարձ ու բարիք:

Է Դ Ի Պ

Ո՛հ, ես բնավ ետ չեմ դառնա այնտեղ, դեպի իմ
ծնողներն: 1170

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ո՛հ, իմ դավակ, լսի՛վ չը դիտես, թե ի՞նչ ես դու կատարում:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ կա, ծերունի,—ասա շուտով, պատմի՛ր հանուն աստվածների:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Եվ դու նրանց պատճառով լսի
Խուսափում ես և չես ուղում ղերադառնալ հայրենիք:

Է Դ Ի Պ

Երկյուղ ունեմ խոխալես,
Որ մի գուցե գուշակութունը ֆոյբոսի կատարվի:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Խուսափում ես, որ չը պղծես դու մահի՞ճը քո ծնող մոր:

Է Դ Ի Պ

Այո, ծերունի իմ պատվական, սարսափում եմ միշտ այդ բանից:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Արդ՝ իմացի՛ր, որ քո երկյուղն անտեղի է և իդուր:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչպես, Չէ՞ որ ես հարադատ դավակն եմ այդ ծնողներին: 1180

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Թեկուղ այսպես. Պսիլիբոսը արյունակից չի եղել քեզ:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ ասացիր— Միթե իրոք Պսիլիբոսից ես չեմ ծնված:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ո՛հ ավելի, քան ես ինքըս —կամ ճիշտ այնքան, որքան ես:

Է Դ Ի Պ

Ինչպէս կարող էր այդ լինել, որ զավակը հայր չուենաս:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Բայց և այնպէս,—քեզ չի ծնել—ոչ նա, ոչ ես:

Է Դ Ի Պ

Թե այդպէս է,—ինչո՞ւ էր ինձ որդի կոչում:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Որովհետեւ անզավակ էր մինչեւ այդ:

Է Դ Ի Պ

Ինձ, օտարի ձեռքից վերցրած, կարող էր նա այդքան սիրել:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Արդ՝ իմացիր, որ իմ ձեռքից նա ընդունեց պարզէն այդ:

Է Դ Ի Պ

Դու գնեցիր, թէ ինձ գտար և հանձնեցիր ապա նրան:

1190

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Քեզ ես գտա Հիթերոնի անտառապատ ձորերի մեջ:

Է Դ Ի Պ

Եվ ի՞նչ գործով, ինչո՞ւ էիր շրջում այնտեղ այն վայրերում:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Նշանակված էի այնտեղ
Իբրեւ հովիվ նախիրներին լեռնական:

Է Դ Ի Պ

Դու թափառում էիր այնտեղ իբրեւ վարձկան մի հովիվ:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ո՛հ, զավակս,—քեզ ես իրոք վրկիչ դարձա այն ժամանակ:

Է Դ Ի Պ

Ինչո՞ւ էի այն ժամանակ ես հիվանդ,
Եվ թրախի մեջ ինձ գտար...

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Քո սաքերի վերաւորոված հողերն են քեզ ճիշտ վկա:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ ես, ավանդ, իզուր հիշում աղետները վաղընջան: 1200

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Եվ ես ինքս արձակեցի այն ժամանակ
Ոսքերիդ մեջ խորուհի վարոված պիրկ կապանքն:

Է Դ Ի Պ

Ինձ, տակաւին խանձարուրի մեջ պատած,
Մի՞թե, ավանդ, կաշկանդել էր
Այդ ահաւոր ծանր վիճակը խայտառակ:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Եվ անուհն իսկ դու ստացար քո վիճակին համաձայն:

Է Դ Ի Պ

Ասա, հանուն սուտածների,
Ո՞վ էր դրա մեղավորը, — հա՞յրըս, մե՞յրըս, թե՞ այլ մի ոք:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ես չը գիտեմ: Այդ կրիանա և տեղյակ է միայն նա,
Ով ինձ հանձնեց:

1210

Է Դ Ի Պ

Ուրեմըն քեզ այնտեղ հանձնեց մի անյլ մարդ, —
Եվ ոչ անձամբ ինքըդ դատար:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ո՛չ, քեզ, արքա, անդ ինձ հանձնեց մի այլ հովիվ:

Է Դ Ի Պ

Իսկ ով էր նա: Գուցե դու ինձ տեղյակ անես նրա մասին:

Նա ինքն իրեն, կարծեմ, ծառա էր անվանում Լայոսի,

է Դ Ի Պ

Այսինքնն այն թաղավորի,
Որը երբեմն իշխում էր այս երկրի մեջ:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ճիշտ է, այո,—նախընտրանքն այդ արքայի:

է Դ Ի Պ

Կենդանի է նա տակավին: Կարծիք եմ ես տեսնել նրան:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Իբրև բնիկ, տեղացի—
Ամենից լավ զո՛ւք այդ պետք է լմանաք:

1220

է Դ Ի Պ

(Իմեյնով երգչախմբին)

Գուցե ձեզնից մեկն ու մեկը, ո՞վ ծերուկներ,
Ճանաչում է նախընտրանին, որի մասին խոսեց նա.
Եթե կա մեկն, որ տեսել է նրան զյուզում կամ այստեղ,
— Թող ցույց տա մեզ, որ բաց անենք այս հանդամանքն
զերջապես:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Կարծեմ նա հենց այն զյուզացին է իսկ և իսկ,
Որին տեսնել դու կամեցար մի փոքր առաջ.—
Նրա մասին ամենից լավ քեզ կը պատմի Իսկառտեն:

է Դ Ի Պ

(Դառնալով Խոկասեին)

Դու, Իսկառտե, զիտե՞ս արդյոք, — այն հովիտը,
Որին այստեղ մենք կանչելու ուղարկեցինք, — նա է ճիշտ, 1230
Որի մասին խոսեց սա:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ո՞վ, ի՞նչ ասաց: Ո՞չ, բնավին մի մտածիր դու իդուր,
Մի պըպտա, այդ հիշելով, — մի քրքրի՜ր ամեն բան:

Է Դ Ի Պ

Ո՛չ. այդ բնավ զլուսի չի դա: Այս ապացույցն իմ ձեռքին
էս չեմ կարող չը մերկացնել խելությունը ծագումիս:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Աղաչում եմ ես քեզ, հանուն աստվածների,
Յիշանքըդ սիրես,—մի աշխատիր և մի խոկա այդ մասին,
—Բավ է ուրջան տանջվում եմ ես դառնալից:

Է Դ Ի Պ

Տոկուն եղիր, մի վախենա.—Եթե իրոք իմ մորից
Երբորդն եմ ես, եթե նույնիսկ ստրուկ եմ ես եռակի, 1240
—Ո՛չ, դրանով չես զրկվի դու քո ծագումից աղնվական:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ավանդ, լսիր, լսիր դու ինձ,—մի կատարիր այդ բնավ:

Է Դ Ի Պ

Ինձ համոզել դու չես կարող: Պիտ իմանամ դործն հաստատ:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Գործին տեղյակ՝ ես լավագույն այդ խորհուրդն եմ տալիս քեզ:

Է Դ Ի Պ

Այդ լավագույն քո խորհուրդն է, ուր տանջում է ինձ վաղուց:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ավանդ, գժբանխտ: Գեթ դու երբեք չիմանայիր, թե ո՞վ ես դու:

Է Դ Ի Պ

(Թիկնապահներին)

Շուտով, շուտով դուք, բերեք նախապահին՝ այստեղ ինձ մոտ,
Իսկ սա այստեղ թող դեռ հրճվի յուր ծագումովն աղնվական:

Ի Ո Կ Ա Ս Տ Ե

Ավանդ, ավանդ՝ դժբախտ ես դու. ահա միակ խոսքն է սա, 1260

Վերջին խոսքը, որ ունեւմ քեզ ասելիք,—
—էլ ոչ մի խոսք զու ինձանից լսելու չես հաժխտյան:
(Հեռանում է)

ՏԵՍԱՐԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Արքան էգիտլ. կինըդ զնայց դաժան վշտով ալեկոծված,
Երկնչում եմ,—սէ, մի զուեցե հանկարծ նրա լուսթյունն
Անդ բռնկվի ժանտ աղետով ահալսր:

Է Դ Ի Պ

Թող բըռնկվի, ինչպես ինքը կը կամենա: Սակայն ես
Ցանկանում եմ սաղմն իմանալ իմ դոյության,—
—Իմ ծագումը, թեկուղ լինի նա հիբավի ստորագույն:
Հալարտ է նա,—սընափառ է կինն ըստ տենչող յուր բնույթի,
Ուստի ստոր իմ ծագումից ամոթմնք է դուռն այգալու: 1260
Մինչդեռ իբոք դավակն եմ ես լսի պատահար մի բախտի,
Որն և առատ պարգեւել է ինձ անմատուցյ բարիքներ,—
էլ ինչ՞եղ զուր պիտ սարսափեմ ես անպատիւ լինելուց:
Բախտն է, այո, իմ ծնող մայրն, ամիսնէրն ես եղել ինձ հայր,
Որսնք իրավ դարձրել են ինձ և մեծագույն, և ստոր.
Արդ՝ դրանցից իբրեւ ծնված—ես ալաղան չեմ լինի,
—Ուստի պետք է, որ իմանամ սկիզբը իմ ծագման:

ՍՏԱՍԻՄ ԵՐՐՈՐԴ

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Ս տ ր ո Փ 1

Ո՛հ, եթե ես գուշակ լինեմ և մարգարե,
Հոգիս լցված իմաստությամբ լուսեղեն,—
Քեզ, Ուրիմպոս երկնագո,
Փառք հնչելով, անվերջ պիտի երկրպագեմ,
Քեզ, Կիթերոն, վաղ առաւոտ
Մեղմ ժամերին լուսնալիբ—
Կը ներբողենք,—փառք կը երգենք սիրակարճո,—
Քանզի դու ես փառապան:

1270

Մեր էգիպտին՝ և՛ Հայրենիք, և՛ հողածու և՛ սնող մայր։—
Խմբապարտով մենք կսկսենք փառաբանել քեզ երկար,
Քանզի դու ես, որ բերեցիր արքաներին թեր քաղաքի՝
Բերկրանքի սեր և խանդավառ հիացմունք։

Ո՛հ, դու, Ֆոյբոս, փառքն ու պատիվ նաև քեզ,
—Քո երկնավառ գուլթն ենք տենչում սիրակեզ։

1280

Ա ն տ ի ս տ ը ո ֆ

Հավերժահարս հավերժակյաց կույսերից
Ո՞վ է ծնել քեզ, ով մանկիկ փառունակ,
Արդե՞ք Պանի ընկերուն՛ջն լեռնաբնակ.
Եվ կամ դուցե պերճ սիրուն՛ջն Հոքսիասի փառաշուք.
—Հոքսիասի, որ սիրում է վայրի լանջերը լեռանց,
Գուցե ինքը իշխանատերն Կյուլլենի,

Եվ կամ Բաքոս աստվածն արի,
—Որն ապրում է բարձր ուսերին լեռների,—

Որոնց հետ նա ամենից շատ սլար է բռնում սիրառատ։

1290

Է Պ Ի Չ Ո Ղ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Է Դ Ի Պ

(Նեգչախմբին)

Ինչպես ահա դատողությամբ կռահում եմ, ծերուկներ,
Կարծեմ իրոք նա է գալիս,—հովիվը այն,
Որին երկար սպասեցինք,—
Թեպետ երբեք չեմ հանդիպել ես նրան։

(Յույց ցալով կորնթացի սուրհանդակին)

Բայց հասակովն իր ալեսը ծերության
Ուղիղ սրան է հավասար,—խել մյուսներին,
Որ բերում են նրան այստեղ, ճանաչեցի ես արդեն,—
—Ծառներն են նրանք մեր տան։ Ավելի ճիշտ—
Դու, բարեկամ, այդ կիմանաս,—
Քանզի նրան դու տեսել ես շատ, շատ անգամ։

1300

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Այո, դու ճիշտ ճանաչեցիր,—բայց և հաստատ իմացիր,
Եթե Հայոսն ունեցել է հավատարիմ, լավ ծառա,
—Սա է, որ կա այդպիսին։

է Դ Ի Պ

(Դիմելով կորեքացի սուրհանդակին)

Նախ և առաջ հարցնում եմ քեզ, կորնթացի դու եկվոր,
Սա՞ է արդյոք, որի մասին հիշեցիր:

(Մոտենում է հովիվը):

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Սա է, այո, իսկ և իսկ:

է Դ Ի Պ

(Հովիվն դառնալով)

Ինձ նայելով, հարցերիս ճիշտ պատասխանիր, ով ծերուկ,
— Ծառայել ես դու Լայոսին, իբրև սարուկ:

Հ Ո Վ Ի Վ

Այո, նրա ստրուկն էի,— սակայն զնված չե՛մ եղել,
Մեծացել եմ նրա տան մեջ:

1310

է Դ Ի Պ

Ի՞նչ զործ էիր դու կատարում. ինչո՞վ էիր ապրում դու:

Հ Ո Վ Ի Վ

Հովիվ էի և մեծ մասամբ նախիրների պահապան:

է Դ Ի Պ

Բայց դու ռբանդ,— ռբ վայրերումն էիր ապրում ավելի շատ:

Հ Ո Վ Ի Վ

Կրթերոնում, այլև նրա շրջակայքում:

է Դ Ի Պ

(Յույս ցալով կորեքացի սուրհանդակին)

Արդյոք որան ճանաչում ես. ծանոթ էիր այս մարդու հետ:

Հ Ո Վ Ի Վ

Ի՞նչ էր անում նա իրապես.— ռւմ մասին է խոսքդ, արքա:

Սրան մասին, որ կանգնած է ահա քո դեմ,
— Հանդիպելու ես երբեկիցե դու սրան:

Հ Ո Վ Ի Վ

Բայց ոչ այնքան,
Որպեսզի այժմ խնդուն հիշեմ և ասեմ:

1320

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ձը զարմանաս, ով թագավոր, զարմանալու բան չը կա,
Ձիմացողին ես կստիպեմ, որ պարզ հիշե ամեն բան.—

(Դիմելով հովվին)

Բայց դու, կարծեմ, չե՞ս մոռացել և կարող ես հիշել լավ,
Ինչպես երբեմն շրջում էինք մենք միասին
Կիթերոսի շրջակայքում: Դու հիշում ես, — այն ժամանակ
Արածացում էիր այնտեղ երկու նախիր, — իսկ ես մեկն:
Մենք անդ միմյանց շատ մոտ էինք՝ երեք տարի շարունակ
Սկսած ուղիղ վաղ դարունքից՝ մինչև Արքտուրն:
Իսկ ձմեռը ես նախիրն իմ քշում էի դեպ իմ դամբն,
Եվ դու, սակայն, քշում էիր դեպ Լայոսի փարախներն: 1330
Տե՛ս, ես հիմա այդ եմ ասում — ճիշտ է արդյոք իմ ասածն:

Հ Ո Վ Ի Վ

Դու ճշմարիտն ասացիր.

Բայց վաղժեց էր, և շատ վաղուց անցել են շատ տարիներ:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Բայց ինձ ասա, — լավ հիշում ես,
Այն ժամանակ դու մի մանուկ հանձնեցիր ինձ. —
Որ ես նրան դաստիարակեմ, իբր սեփական իմ զավակին:

Հ Ո Վ Ի Վ

Ինչո՞ւն է հարցն. — Ի՞նչ կարիք կա հարց ու փորձել այդ մասին:

Կ Ո Ր Ն Թ Ա Յ Ի Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Տես, թե ի՞նչ կա. — սա է ահա մանուկը այն, բարեկամ:

Հ Ո Վ Ի Վ

Գեթ անիծվեր քո այդ լեզուն: Ձը պէտք է դու լսես արդյոք:

Է Դ Ի Պ

Դու, ծերունի, մի կշտամբիր այդպես նրան: Խոսքիդ համար 1840
Ավելի շուտ կշտամբանքի դու ինքըդ ես արժանի:

Հ Ո Վ Ի Վ

Ո՛հ, փառասպան՝ իմ թագավոր, ինչո՞վ արդյոք մեղանչեցի:

Է Դ Ի Պ

Հենց նրանով, որ Հես ուզում ճիշտը խոսել մանկան մասին,
Որին արգեն հիշեց նա:

Հ Ո Վ Ի Վ

Նա, երեխ, չի հասկանում, ի՞նչ է խոսում,
Այլ միմիայն ջանք է թափում զրախոս:

Է Դ Ի Պ

Ինձ լսի՛ւ լսիր.— թե քաղցրությամբ դործը հայտնել չցանկանաս,
Մտրակի տակ լալախամած կը պատմես:

Հ Ո Վ Ի Վ

Ո՛չ. դու, հանուն աստվածների, ինձ մի ծեծիր,
Եվ մի տանջիր հեք ծերուկիս:

1850

Է Դ Ի Պ

(Թիկնապահներին)

Շուտե՛վ, շուտե՛վ սրա ձեռքերն պիրի ոլորած, կապեք մեջքին:

Հ Ո Վ Ի Վ

Ինչո՞ւ: Ավա՛ղ, դժբախտ եմ ես.— ի՞նչ ես ուզում իմանալ:

Է Դ Ի Պ

Հանձնե՛լ ես դու այն մանուկին, որի մասին հիշեց նա:

Հ Ո Վ Ի Վ

Հանձնել եմ, ճիշտ. թհ, երանի
Ձըքանայի, կործանվելի ես այն օր:

Է Դ Ի Պ

Կարժանանաս այդ ղիճակին, եթե չստես ճշմարիտն:

Հ Ո Վ Ի Վ

Եթե ասեմ, թէ, ավելի՛ դաժանարար պիտ լործանվեմ:

Է Դ Ի Պ

(Թիկնապահներին)

Ձրդձղելով, կարծեմ կրկին խռնալիւն է ուղղւո՞ւմ սա:

Հ Ո Վ Ի Վ

Ո՛հ, քաղ լիցի, չէ՞ որ աւրդեն ես ասացի,
Որ հանձնել եմ մի ժամանակ:

1860

Է Դ Ի Պ

Ուննից էիւր ղերցընել սակայն: Դո տնային զաւակն էր նա,
Թե՛ իսկապէս ուրիշի:

Հ Ո Վ Ի Վ

Ո՛չ, իմը չէր,—այլ ուրիշից ես ստացա այն մանկիկին:

Է Դ Ի Պ

Ուննից—կամ թր քաղաքացուց. թր օջախից:

Հ Ո Վ Ի Վ

Ո՛հ, թաղալոր, դթա, հանուն աստվածների,
Բավական է. թող հարցն ու վորձն:

Է Դ Ի Պ

Կործանված ես, եթե նորից ես ստիպված հարցը կրկնեմ:

Հ Ո Վ Ի Վ

Արդ՝—խմացիր.—Նա Լայոսի տանն էր ծնված:

Է Դ Ի Պ

Սակայն ի՞նչպես.—իբրեւ ստրճուկ թե արքայի արյունից:

Հ Ո Վ Ի Վ

Ալմադ, արդեն ստիպված եմ հայտնել ամբողջ զարհուրանքնս 1370

Է Դ Ի Պ

Իսկ ես պետք է որ այդ լսեմ մինչև վերջ:

Հ Ո Վ Ի Վ

Նրա զավակն էր կոչվում նա: Սակայն քո տանն, — ով թաղավոր,
Ավելի լավ քեզ քո կինը կը պատմի:

Է Դ Ի Պ

Ուրեմն նա, — կինըս, — հանձնեց քեզ մանկիկին:

Հ Ո Վ Ի Վ

Այս, արքա:

Է Դ Ի Պ

Ինչո՞ւ, կամ ի՞նչ նպատակով:

Հ Ո Վ Ի Վ

Որ ես նրան սչնչացնեմ:

Է Դ Ի Պ

Թշվառադույնն իր զավակի՞ն:

Հ Ո Վ Ի Վ

Աղետաբեր և ահավոր զուշակումից ահաբեկված:

Է Դ Ի Պ

Ի՞նչ զուշակում:

1380

Հ Ո Վ Ի Վ

Լուր կար, որ նա, — եթե մնար և մեծանար,
Պիտ սպաներ յուր ծնող հորն:

Է Դ Ի Պ

Ուրեմն ի՞նչպես և կամ ինչո՞ւ ինձ հանձնեցիր այս ծերուկին:

Արքան, միայն կարեկցարար: Մտածեցի.— թող տանի սա
 Հեռու երկիր, սրահղից և ինքն էլ իրոք.—
 Բայց նա վրկեց քեզ, մեծադույն աղետներ չհամար միայն:
 Ահա վասիկ. եթե դու ես ճիշտ այն մանուկն, լավ իմացիր,
 Որ էլ քեզից ավելի հեք և չարարախտ մարդ չը կա:

Է Դ Ի Պ

Ավանդ, ավանդ: Արդ տմեն ինչ կատարված է բացահայտ.
 Վանյ դժբախտիս: Արևել լույս, վերջին անգամ տեսնում
 եմ քեզ, 1890.

Մինչ ծնվել եմ ես նրանից, ումից պետք չէր, որ ծնվեի,
 Եվ կապվել եմ ամուսնության և մահիճով նրա հետ,
 Ում հետ կապվել չէր կարելի: Սպանել եմ ես նրան,
 Ում սպանել պետք չէր բնավ:

(Դեմիկն վարարելով ծածկոցն, հեռանում է):

Ս Տ Ա Ս Ի Մ Ջ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Ե Ր Դ Ջ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ս տ ր ո Ք 1

Ավանդ, սերունդ դու մարդկային,
 Մահկանացու ունայն մարդիկ,—
 Որքան էլ դուք բյուր-բյուրերով հրկրի վրա կյանք վարեք,
 Ավանդ, ձեր մեջ չկա բնավ զեթ մի մարդ,
 Որ լինի ճիշտ, հաստատապես երջանիկ,—
 Այո, չըկա: Երբ մեկն ու մեկն բախտավոր է կարծում իրեն, 1400
 — Կարծելով այդ, կործանվում է նա անխուսափ:
 Այդպես ահա քո վրձակն է ինձ օրինակ,—
 Քո բախտամեծ կյանքը, ավանդ, էդիպ արքա,
 Դո՛ւ, Լայոսի դժբախտ զավակ.
 Ո՛չ, հիրավի մահկանացու մարդկության մեջ
 Երանավետ չկա ոչ ոք, ոչ մի մարդ:

Ա ն ա ի ս տ ր ո Ք 1

Ոհ, ի՞նչպես դու գերադանց,
 Ճարտարագետ ու կորովի տեղ-նիզակը նետեցիր,—
 Եվ երկնային անմատչելի բարձունքներից

Երջանկության ամենաճոխ փարթամությունն ստացար:
 Ո՛հ, ինչպե՞ս նա կարողացավ, Ձեռ արարիչ,
 Ոչնչացնել կորամազիլ, չարագուշակ ժանտ կույսին,—
 Եվ անսասան պատվար դառնալ իմ հայրենի ողջ երկրին,
 Դեմ-հանդիման հանդես գալով կործանումին ու մահվանն:
 Ուստի և դու հռչակվեցիր վսեմափառ Վեհ արքա.
 Ամենից շատ արժանացար դու զերհրաշ մեծարանքի,—
 —Դժ, թերական իշխաններից մեծագույնն,
 Դժ, թագավոր աստվածափառ, զերական:

Ս տ ր ո Ֆ 2

Եվ այժմ ի՞նչ կա արդյոք քեզնից ավելի հեք, թշվառագուշն
 Կամ առավել չարարատիկ, մատնված վայրագ վշտերին: 1420
 Ո՛վ կա արդյոք կյանքի ահեղ իրադարձովն ավելի ժանտ,
 Ո՛վ կա քեզ պես—անագորուշն տառապանքով կաշկանդված:
 Վճիյ քեզ, էղիպ, ի՞նչ զերհրաշ, վսեմափառ մեծ արքա.
 Նավակայան դու քեզ դատար,—դաժան սիրո նավակայան,
 —Հոր և որդու ննջարանը դարձավ քեզ ժանտ ուղաստան:
 Ո՛հ, դու մտար ամուսնական հոր մահիճը, որ կործանվեալ—
 Խնչպե՞ս, ինչպե՞ս կարողացավ լռելյայն
 Արաք քո հոր,—նրա մահիճն,—այդքան երկար ժամանակ,
 Ո՛վ տարարախտ, հանդուրժել քեզ,—
 —Լուռ համբերել անասելի զարհուրանքն:

1430

Ս ն տ ի ս տ ռ ո Ֆ 2

Ժամանակը կաշկանդեց քեզ ահամա,
 —Ժամանակը ամենատես.
 Նա է դաժան դատում քեզ,—
 Եվ անօրեն ամուսնության քո դործն հիմա:
 Նրա համար է ահավոր քեզ դատողն,
 Որ դու իրսք նույն մահիճի և ծնվածն ես, և ծնողն:
 Ո՛հ, երանի՛, ով Լայոսի հեք զավակ,
 Չը տեսնեմ քեզ, չը տեսնեմ միշտ, հավիտյան:
 Վշտացած է սիրտս խորունկ, տառապում եմ չափազանց,
 Եվ ցավազար բերանն է իմ աղաղակում վշտաբեկ: 1440
 Մակայն հիմա քո պատճառովն, ահավասիկ,
 Պիրի վակում է աչքերը իմ՝ խավար մեղն:

Է Ք Ս Ո Ւ Ք

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

Է Ք Ի Պ Ի Տ Ն Ա Ս Ո Ւ Ն Ծ Ա Ռ Ա Ն

Դժուք, որ հարգված եք այս երկրում ամենից շատ, զերամեծաբ,
Ո՛հ, որպիսի՞ դործի մասին վիճակված է լսել ձեզ.

Եվ ռոպիսի դեռ աղետներ տեսնելու եք ձեր աչքով:

Ավանդ, լինչպես պիտ վշտանաք ողբաձայն,

Եթե իրոք ձեր սրտերը հուզված են խոր

Լարդակիրդյան հայրենի տան ցավերով:

Ավանդ, կարծեմ, այնքանն աղետ, այնքանն նողկանք ու չարիք

Կան զաղանացած այս օջախում,—և դեռ կրկին սպասելիք 1450

Այնքան վորձա՛նք,—և՛ ակամա, և՛ կամովին, հանդես կը գա,

Որ հիբավի անկարող են նույնիսկ Իստրոսն ու Ֆլիսն

Մաքրե՛լ, զտե՛լ այդ ամենը և լվանալ տունն այդ անբախտ:

Սակայն բոլոր տանջանքներից այն աղետն է զառնաղին,

Եվ այն վիշտը, որ կրում է հոժարակամ մարդու հոգին:

Ե Ր Ք Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Բայց սուսվել զառնակելի՞ծ աղետ լինել չի կարող,

Քան այն, որ մենք արդեն գիտենք:

Սակայն հայտնիք, դժւ ինչ ունես ասելիք:

Տ Ն Ա Ս Ո Ւ Ն Ծ Ա Ռ Ա Ն

Հարկավոր չէ երկար պատմել, որ իմանաս այդ աղետն,—

—Մեռավ, ավանդ, աստվածակամ Իսկաստեն: 1460

Ե Ր Ք Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Ավանդ, թշվառ: Սակայն լինչ էր դրա պատճառն:

Տ Ն Ա Ս Ո Ւ Ն Ծ Ա Ռ Ա Ն

Ինքը իրեն պատճառ եղավ. տառապանքիդ վիշտը սակայն,

Այնքան էլ խոր, խիստ չի լինի, քանզի աչքով չես տեսել դու,

Մինչ իմ սրտում կենդանի է հիշողությունն այդ անեղ:

Արդ՝ իմացիր, որքան դաժան տանջանք կրեց դժբախտն այդ.—

—Երբ ըորբոքված, հուժկու եկավ ու ներս մտավ սրահի մեջ.

Վազեց, ընկալ մամուսնական յուր մահիճի վերա խակույն,
 Եվ սկսեց դաժանաբար—երկու ձեռքով փետել մաղերն:
 Դուռը, ստեղծն ներս մտնելիս, զարկեց, փակեց նա ուժգին:
 Կանչեց ապա վազուց մեռած՝ յուր մամուսին Լայոսին, 1470
 Հիշեց նաև յուր զավակին անիծյալ,
 Որի ձեռքովն սպանվեց հայրն,—որին, որդուն, յուր հարստացաւ,
 Ինքը մայրը դարձաւ ապա կին—կողակից,
 Որ այդպիսով աշխարհ բերի,—ծնի զժրախտ զավակներ:
 Ու լաց եղաւ նա վշտահար, զանաղակիւծ
 Յուր կրկնակի մամուսնական մահճի վրա,
 Որի միջև ծնվեց երբեմն իր մամուսինն յուր մամուսնուց,
 Եվ մոր որդին յուր իսկ որդուց:
 Ինչպես ստեղծն այնուհետև նա կործանվեց,—և չիմացաւ,
 Որովհետև հառաչանքով անդ ներս խուժեց Էդիպն
 հանկարծ. 1480

Ուստի և ես չը մարթեցի տեսնել կնոջ տանջանքն ամբողջ:
 Նայում էի ես արքային.—նա զարկվում էր ամենուր,
 Պատվում էր և պահանջում զենք ու սուր,—
 Որ հարձակվեր նրա վրա, որն իր կինն էր և ոչ—կինն,
 Յուր մայրական—երկու տեսակ սերմ տանցսդ արտի—վրա,
 Յուր մոր վրա, որ մայրն էր յուր զավակների:
 Դողդուհում էր նա մոլեղին: Աստվածներից մեկն ու մեկն
 Այդ վիճակում ուղեցույց էր անշուշտ նրան:
 Մինչ մարդկանցից արյունակից ոչ ոք չըկար անդ մերձակա:
 Եվ նա անդ ազապակեց.—կարծես ուժ կար մի զերբնառան, 1490
 Որ գրգռւմ էր նրան այդպես: Արդ՝ հարձակվեց նա կատաղած
 Դեպի դուռը երկրեկեղանի.—քաշեց, հանեց նա ուժգնակի—
 Նիզը դտան—յուր խոր բնից ու ներս խուժեց սենյակի մեջ:
 Դժբախտ կնոջն անդ մենք տեսանք արդեն կախված.—
 Նա օրորվում էր,—կախ ընկած
 Ոլորածու պիլի պարանի օղակից:
 Իսկ երբ արքան տեսաւ նրան, գոռաց անդ ու զառնածայն,
 Եվ արձակեց պարանն իսկույն: Դժբախտ կինը ընկալ զեափն:
 Այնուհետև մենք անդ տեսանք սաքսափելի զարհուրանք.—
 Պսկեց իսկույն նա թաղուհու պերճ հագուստից
 զարդարանքն.— 1500

Ճարմանդ — քորոցը սակեկուռ և սրածայր. վեր բարձրացրեց

Եվ սկսեց վարսել ուժգին յուր աչքերի բրերի մեջ.

Ապա բարձր բացադանչեց.— «Էլ չըսեսնեք այսուհետև

Դուք ձեր ախրոջ,—որ չը տեսնեք մինչև հիմա իմ կրած

Ահադնադույն տանջանքն ու վիշտ, որ չըսեսնեք սճիրն աղետ,—

Որ կատարել եմ ես կյանքում.—այլ հավիայան խաղնքի մեջ

Պետք է նայեք միայն նրանց, որոնց տեսքն է ձեզ

արգելված,—

Որ չը տեսնեք և չիմանաք դուք երբեք

Նաև նրանց, որոնց իրոք ուզում եք դուք փափագատենչ»:

Այդպես խորուհի հեծեծալով, նա ոչ միայն մի անգամ, 1510

Այլ շատ անգամ հարվածելով քանդում էր յուր աչքի բլբլն:

Եվ արյունն էր թափվում արդեն յուր խորտակված աչքերից՝

Ու սուղում նրա միրուքն.—բայց թափվում էր ոչ թե միայն

Կաթիլ-կաթիլ ու մեղմացայտ, այլ կարկուտի,—անձրևի պես,

—Խնչպես մի սև և հորդ հեղեղ արշաւնալից:

Այդպես թնդաց և բըռնկվեց արհամիրքի աղետն երկյալի.—

Ու երկու մահ օրհասական—մեկը կնոջն, մեկն ամուսնուն:

Թեպետ վաղանց բախտը նրանց՝—արգարածոի

Նըջանկության բախտն էր իրոք.—սակայն այսօր անադորույն

Վիշտն, հեծեծանք, դաժան տանջանքն, մահ, կործանում

խայտառակ,

—Ոճիրն ու մեղքն և աղետներն ամեն տեսակ,

1520

Որ աշխարհում կան բազմապես, բըռնկվեցին միանգամից:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Իսկ այժմ արդյոք ի՞նչ վիճակումն է թշվառն,

—Դադարել է տանջանքի ցամախ:

Տ Ն Ա Ս Ո Ւ Ն Մ Ա Թ Ա Է

Դռնում է խիտ, որ բաց անեն դուռը շուտով և ցույց տան

Կաղմոսական գավաղէներին—սճրադործին հայրատաւան,—

Նրան, որ յուր հարադատ մօրն... «Ն խոսք չկա, որ անվանեմ

Խայտառակ դործն այդ ամբարիշտ,—որ այս տան մեջ նա

չի մնա,

Իբր անիծվածն,—որ ինքն իրեն պիտ աքսորի այս երկրից:

Սակայն, հարկավ, անհրաժեշտ է, որ այդ դործը կատարվի 1530

Հսկողութեամբ և օգնութեամբ որեւէ այլ ուղեկցողի,

Քանզի ինքը տառապում է և տանջահար է չափազանց:

— Ահա, շուտով ցույց կըտան քեզ: Դուան սողնակն է:

շարժվում արդ,

Դուռն է բացվում: Այո, շուտով դու կը տեսնես մի տեսարան:

Որն, հիրավի, արժանի է և՛ թշնամու ցավակցության:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Կ Ո Մ Ո Ս

Պալատից դուրս է գալիս արքա եղիպն, ինքն իրեն կուրացրած, ղեմքն արյունով ծածկված):

Ե Ր Դ Ձ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Ո՛հ, ահա՛վսր դործ է, իրավ, տեսնել տանջանքը մաքրկային: 7

Բո՛ւժր, բո՛ւժր տանջանքներից, — ինձ իմ կյանքում հանդիպած,

Ջարհուրելին սա է իբրք: Ասա, զժրախտ, թշվառագուշն,

Ո՞ր խոլական մոլեղնության մասնվեցիր դու գժնարար,

Ո՞ր խենթացնող չար պոտուհատն այգքան գաժան հասով քեզ:

— Ամենաժանտ, զժոխածին ողիններից — ռը չար ողին, 1540

Ցատկում գործեց քո անողսք, աղերջանիկ բախտի վրա:

Վա՛յ ինձ, սակայն, — անկարող եմ նուշնիսկ նայել քեզ, թշվառ, —

Թեպետ անչափ ցանկանում եմ հարց անել քեզ,

Որ շնտ, շնտ բան դեթ իմանամ, լսեմ քեզնից, —

Մինչ դու միայն ժանտ սարսավի ես ազդում ինձ:

Է Դ Ի Պ

Վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, զժրախտագուշն եմ ես, ալմղ,

Ո՞ր երկիրն են ինձ, թշվառիս, տանում այսպես.

Ո՞ւր են թռչում, ռւր են սահում իմ հնչյուններն.

— Ձայն տուր, Ողի, ռւր ես քշում ինձ արդյոք: 1550

Ե Ր Դ Ձ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Դեպ արհավիրքն, ալմղ, դեպի դեռ չը լսված զարհուրանքն, —

Դեպի անկզ, դեռ չը տեսնված մի խայտառակ դոյություն:

Ո՛հ, մթության ամպ անթափանց,
Անասելի, անանցնելի ժանտ խավար,
Որ անուղար հալիտյան
Ավանդ, վաճ ինձ,
— Կրկին անդամ ավանդ, վաճ ինձ, դժբախտիս.
Թափանցում են հողուտ խորքը — սրտիս մեջ
Դաժան ցավերն իմ վերքերի, —
— Հիշողությունն աղետների:

1566

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ավանդ, բնավ զարմանալի բան չը կա,
Որ ալիպիսի տանջանքի մեջ տառապում ես չափազանց,
Ձախն հնչելով կրկնապատիկ աղետների:

Է Դ Ի Պ

Ո՛հ, սիրելիս,
Միմկն ես դու, իմ մաերիմ բարեկամ,
Որ մնացիր, իբր հողատամբ դժբախտացած կույրի մոտ.
Ավանդ ավանդ, —
Աստվածների, մահկանացու մարդկանց միջև
Միշտ առելի և խայտառակ թշվառին:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ո՛հ, տալաբախտ դու թաղավոր, որ մեծ խելքով՝
Աղետաբեր փորձանքի մեջ՝ թշվառության արժանացար:
— Ավանդ, — զբքան փափազելի, լավ կլիներ ինձ համար
Մնալ առ միշտ քեզ անծանոթ,
Չը ճանաչել և քո մասին հրեք ոչինչ չիմանալ:

1570

Է Դ Ի Պ

Ա Ն ա ի ս տ ր Դ Ֆ 2

Ա՛խ, երանի ժանտ խորտակվեր նա, որ երբեմն ձորերի մեջ
Իմ մանկական թույլ ոտքերից դուր արձակեց պինդ կապանքն,

Եվ զճւր փրկեց կտրծանումից կյանքն իմ անմիտ.
 Մինչ եթե նա չք կատարեր զործն այդ բարի,
 Եվ մահախույ զառնայի ես ժայռերի մեջ ամենի,—
 Այս չարազատ պատուհասն
 Չէր հասնի ինձ ե հարազատ իմ մարդկանց:

1580

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Նույն այդ փափազն, անավասիկ, զգում եմ ես:

Է Դ Ի Պ

— Ես այդ զեղզու՞մ այտակոյ բնավ չէի գտ,
 Որ սպանեմ իմ հարազատ ծնող հօրն,
 Այնժամ մարդիկ չէին կոչի ինձ ամուսին
 Այն հեք կնոջ,—որի ծնունդն եմ ես իրոք,
 Որի արզանդն է ինձ իղճւր—
 Աշխարհ բերել, իրբե պատկոյ գառնաբմատ:
 Մինչ ես հիմա անաստոված եմ,—սճրադործի դարձ մի զավակ
 Կողակիցն եմ այն հեք կնոջ,
 Որից զժըռախա ծնված եմ ես, ինքըս, տվա՞ղ:
 Ախ, եթե կա ժանա՞ մի չարիք աշխարհում—
 Բոլոր, բոլոր չարիքներից զերազանց,—
 Մի արհավիրք—բոլոր գաժան աղետներից մեծագույն,—
 —Ո՛հ, այգալիսին փճակված է միմիայն ինձ,—էգիպտին:

1590,

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Բայց չը գիտեմ, պէտք է արդյոք
 Հաշվի առնիլ քո արարքը այդ գեղեցիկ...
 Մինչ առավիկ զերազատ է, միանգամայն չըլինել,—
 Դան լինելով, կճւր տարել:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐՐՈՐԴ

Է Դ Ի Պ

(Երգչախմբին)

Ինձ խրատներ զճւր ես կարգում,—ե ցուցումներ ինձ մի տուր,
 Որ իրբե թե արարքը իմ լավագույնը չէ բնավ:
 Ես չգիտեմ, թե ինչ աչքով պիտ նայեմ ես զեմքին իմ հոր

1600

Եվ դժբախտ մօր, երբ որ իջնեմ տունն Հաղեսի.
 Ես այնքան եմ խիտ մեղապարտ այդ երկուսի վերաբերմամբ,
 Որ առավել լավ կը լիներ և դերադաս,
 Եթե իրավ դրա համար ինձ կախերն բյուր անգամ:
 Գուցե տե՞սքն է զավակների ինձ ցանկալի, իրբե բերկրանք,
 Ինձնից ծնված զավակների, և այն, ավանդ, ի՞նչպես ծնված.—
 Ոչ, այդ տեսնել և հանդուրժել չէին կարող իմ աչքերն,
 Չէին կարող նրանք հայել ու չեն կարող տեսնել և այժմ
 Ո՛չ մեր քաղաքն, ոչ հոյակապ աշտարակներն, ոչ սրբազան 1610
 Աստվածների պերճ արձաններն.— զրկված եմ ես այդ ամենից,
 Ես, հիրավի, դժբախտագույնն,— ես,— Թե՛րական մեծ թագավորն,
 Որի փառքն է համառարած: Այդ ամենից զրկված եմ ես,
 Քանզի ինքս պատվիրեցի խոտարար,
 Որ աքսորեն ըսյսր, ըսյսր այն մարդկանց,
 Որոնք պի՛ղծ են և անաստված, որոնք իրոք
 Հանդես պիտ դան, իրբե ազգի եղեռնագործ պղծարարներ:
 Ոչ, չէր կարող թշվառ էդիպն այդ չանել.—
 Ավանդ, եթե հնար լիներ իմ ձեռքին,
 Աղբյուրն այլև լողության կը փակեր ես ընդմիշտ, 1620
 — Նույնիսկ, նույնիսկ ահանջներն իմ կը լցնեի ես անթափանց,
 Որ լավան զսրությունն իմ անջատելի իմ մարմնից,—
 Որպեսզի կույրն, կույր լինելով ոչինչ բնավ չը լսեր.—
 — Քաղցր է ապրել՝ աղետները գիտակցելու ջանքերից զուրս:
 Ո՛հ, Կիթերոն,— ինչո՞ւ դու ինձ ընդունեցիր,
 Կամ ընդունած, ինչո՞ւ, ավանդ, հմտոնեցիր իսկույն մահվան,
 Որպեսզի ես մարդկանց միջև բնավ, բնավ չը լինեի:
 Ո՛հ, Պսիլբոս, և դու, և դու, սի՛ Կսրնթոս,
 — Իմ վաղեմի հայրական տուն,— այդպես էի ձեզ անվանում,—
 Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ դուք սնեցիք ինձ արտաքուստ վայելչուտեա, 1630
 Մակայն անըքուստ իրբե մի թույն,— մի դառնարմատ,
ժանտ պտուղ,

Աղետարեր ու զաղբելի մի էություն...

Քանզի ես այժմ աղետ եմ լսի, աղետներից իսկ ծնված:
 Ո՛հ, դուք, երեք ճանապարհներ, դու, անտառում թաքնված

մութ ձոր:

Եվ դու, կանոնուտ, և դու, երեք ուղիների սուղ հանդիպում,
 — Դժբ Ծծեցիք, դժբ քամեցիք արյունն իմ հար,

Այն արյունը, որը, աւա՛ղ, թափվեց ձեռքով իմ դժբնեղակ:
 Հիշե՛ւմ եք զուք, որպիսի գործ կատարեցի ես այնտեղ,—
 —Ինչե՞ր, ինչե՞ր ես գործեցի այնուհետեւ:
 Ամուսնություն զարհուրելի,— ինձ ծնեցիր, ինձ սերմեցիր, 1640
 Ապա ինձնից,—քո ծնածից, նույն սերմը ես ընդունեցիր:
 Ո՛հ, դու, արյուն ծնողական, որից, ամա՛ղ, առաջացան
 Հայր ու որդի եւ՝ եղբայրներ, եւ ծնողներ,
 Եւ՛ ի հարս, եւ՛ կին, եւ՛ իսկ մայրեր: Ո՛հ, առավել զժնարարք,—
 Կամ ավելի նույն ու պատիր եւ զպարագայն—
 Ատելի գործ մարդկանց միջեւ բնավ լինել չի կարող:
 —Պետք է՛ սակայն լսել, խոսել, նուկարապարզ գործի մասին.
 Ազաչում եմ.—հանուն անմահ ատավածների, թ՛հ, շուտ, իսկույն
 Արտաքսեցեք ինձ երկրից զուրս, ծովից ալն կողմ եւ հեռուն,
 Ինձ սպանեք, հողում թաղեք,—զեթ չըտեսնեն ինձ մարդիկ: 1650
 Բայց մոտ եկեք, զեթ արժանի ինձ համարեք ձեր մերձությանը,
 —Շփվեցեք ինձ, չը սարսափեք զուք բնավին—պղծանքից,
 Քանզի ոչ ոք մահակահապա մարդկանց միջեւ,—բացի ինձնից,—
 Անկարող է կրել, տանել աղետները իմ զաժան:

Ե Ր Գ Ձ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ահա գալիս է Կրեոնտն.—

Քո խնդիրը կը կատարի, նաեւ խորհուրդ կը տա քեզ.

—Նա է հիմա միակ տերը եւ պահապանն այս երկրի:

(Ներս է գալիս Կրեոնտն արժայական հագուստ
 ցեղի մեջ):

ՏԵՍԱՐԱՆ ՉՈՐՐՈՐԳ

Է Դ Ի Պ

Ամա՛ղ, ամա՛ղ, ես ի՞նչ խոսքով կարող եմ այժմ զիմել նրան, 1660

Կամ ի՞նչ արդար վստահություն կարող է նա ցույց տալ ինձ,

Քանզի այդքան վատ վարվեցի ես նրա հետ մի վտրք առաջ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ես չեմ եկել նրա համար, որ քեզ ծաղրեմ, արքա էգիպտ.

Ոչ էլ նաեւ նրա համար, որ կշտամբեմ

Նոր կատարած քո վատության փոխարեն:

(Դառնալով երգչախմբին)

Իսկ դուք, եթե մահկանացու մարդկանց ցեղից չեք
ամաչում, —

Գեթ հարգեցեք իշխանազոր ձերիսին,
Կամ ամենքին կյանք պարգևոյ նրա կրակն հրաշոդ.
— Կարելի՞ է միթե ցույց տալ այս օրինակ ոճիր ու մեղք,
Որն ընդունել կամ հանդուրժել չեն կարող
Ոչ սուրբ անձրեն, ոչ կենարար լույսն արևի, ոչ երկիրն:
Շուտով, շուտով ներս տարեք տուն, քանզի աղետն աղպականի
Հեշտ կարող են լսել, տեսնել արյունակից միայն մարդիկ: 1670

է Դ Ի Պ

Արդ՝ քանի որ չարդարացալ երկյուղն իմ,
Եվ քանի որ դու գեպի ինձ, այս վարշելի արարածիս,
Այդքան ազնիվ, մեղմ վարվեցիր, — լավը, հանուն աստվածների,
Գեթ ինձ լսիր, — հնգատար եմ ես քո մասին, և ոչ իմ:
(Այդ միջոցին դայակը դուռն է բերում Անտի-
գոնեն և Իսմենեն Բուքրեին):

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ի՞նչ ես այդպես խիստ ցանկանում, որ կատարեմ քեզ համար:

է Դ Ի Պ

Ինձ այս երկրից շուտ աքսորիր և դուրս նետիր շուտափույթ,
Որ մարդկանցից ողջույնի խոսք ես չլսեմ բնավին:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Գիտցիր, որ այդ կանեի ես, եթե կարիք չլիներ
Աստվածների կամքն իմանալ նախապես, — այսինքն այն, 1688
— Թե ի՞նչ պետք է կատարել:

է Դ Ի Պ

Չէ՞ որ արդեն հայտնարելոված է գուշակունքն,
Որ հայրասպանն ու ամբարիշտն պետք է անշուշտ կործանվի:

Ճիշտ է, այո, այդ խոսքը կար.— բայց երբ դործն է դանդաղում,
Հարկավոր է լավ իմանալ անելիքն:

Է Գ Ի Պ

Այսպիսի հեք, թշվառադուցն մարդու մասին
Միթե պետք է աստվածների կամքը հարցնել:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Եվ դու կամքին աստվածների պատրաստ ես այժմ վստահանալ:

Է Դ Ի Պ

Ահա վասիկ, հանձնում եմ քեզ,— և աղերսում թախանձաղին,—
— Նրան, որ տանն ընկած է այժմ,— թագիր պատվով, ինչպես
կուզես,

Եվ դրանով կը կատարես քո սրբազան պարտքը սեպուհ: 1690

Իսկ ինձ,— քանի կենդանի եմ,— թող հայրենի իմ քաղաքն

Աստ մնալու և ապրելու միշտ անարժան համարի:

Թույլ տուր, սաղայն, որ ես գնամ և բնակվեմ լեռների մեջ,—

Անդ, ուր բարձր Կիթերոնն է ինձ վիճակված,

Այնտեղ, ուր ինձ դեռ կենդանի իմ հայրն ու մայրն,—

Կարգել էին իրր անհրաժեշտ, օրինավոր պերեղման,—

Թող որ այնտեղ ես մահանամ, ուր կործանել կամեցան ինձ:

Բայց ինձ,— զիտեմ, չի կործանի ոչ մահն և ոչ հիվանդութունն,

Ոչ էլ այլ բան, քանզի եթե իրոք մեռող լինեի, ես 1700

— Ձէի փրկվի,— որ կատարեմ զարհուրելի աղետներ:

Տղաներիս մասին, սաղայն, դու մի հոգա, Կրեոնտ,

Չափահաս են նրանք արդեն, կապրեն իրրև ազամարդ

Ու կյանքի մեջ ոչ մի կարիք, ոչ մի պակաս չեն զգա:

Մինչ տարաբախտ, կարեկցության ղեռ արժանի դատերին,

Որոնց հրեք կերն ու սեղանն

Ինձնից անջատ և առանձին չի տրվել:

— Ո՛հ, որոնց հետ ես եղել եմ միշտ շփման մեջ ու միասին,

Որոնք ինձ հետ միշտ ամեն ինչ ունեցել են անբաժան,—

— Ահա վասիկ նրանց մասին, ո՛վ Կրեոնտ, դու հոգա: 1710

Իսկ այժմ թույլ տուր, որ գեթ ձեռքով շփվեմ նրանց

Եվ աղետն իմ ողբամ ու լամ զառնակսիրձ:

Թույլ տուր, արքա, աղնվասիրտ,
Թույլ տուր դու ինձ, զեթ իմ ձեռքով շոշափեմ
Եվ ճանաչեմ, որ հիրավի իմն են նրանք,
Ինչպես երբեմն տեսնում էի նրանց աչքով իմ առջև
Ի՞նչ ասացի։—

Ավանդ, հանուն աստվածների, ասեք, միթե լսում եմ ես
Արատարացյա ողբն ու լացը իմ սիրատենչ դստերի:
Եվ միթե դու, ով Կրեոնա, ցավակցարար
Իսկուս բերեցիր իմ սիրասուն զավակներին.
— Ճշմարիտն եմ ասում արդյոք։

1720

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ճիշտն ասացիր: Ես, հիրավի, թույլ տվեցի,
Որ նրանց հետ դու միասին այժմ լինես,
Հասկանալով, թե ռքան դու փափաղում ես այդ սրտանց:

Է Դ Ի Պ

Ո՛հ, միշտ եղիր դու օրհնալից: Թող մշտապես բարի հոգին
Քեզ ավելի ջերմ պահպանի քո ճամփեքին,
Քան պահպանվել եմ ես, ավանդ:

Ախ, սէր եք դուք, իմ զավակներ. մոտ եկեք ինձ.

Եվ շփվեցեք դուք ձեռքերին ձեր եղբոր,—

1730

Այն ձեռքերին, որոնց արդյունքն է ահեկի դործը այս,—

Որ տեսնում եք ձեր հոր երբեմնի շողշող աչքերն այս վիճակում,

— Ձեր ծնող հորն, որն,— հիրավի չտեսնելով, չիմանալով,—

Ծնեց և ձեզ այն արդանդից, որից ինքն էր ծնված իրոք:

Ձեր վիճակն եմ ես այժմ լալիս: Ո՛հ, չեմ կարող ձեզ նայել,

Միտք անելով բախտի մասին ձեր կարճակյաց գոյության,—

Պալիք տխուր ձեր օրերի, որ պիտ ապրեք մարդկանց մեջ:

Այս քաղաքի ընիկներից արդյոք ում հետ

Դուք կարող եք ժողով գնալ կամ մասնակցել հավաքույթի.

Ո՞ր ցնծավեա երեկույթից, թե հանդեսից տոնակատար 1740

Տուն պիտի գաք դուք անարցունք, առանց ողբի զառնադառն,

Ո՞ր խնջույքից վիշա չի հասնի ձեզ բերկրության փոխարեն:

Իսկ երբ հասնեք ամուսնության ժամանակին ձեր արբույն,

— Կը զանվի՞ մեկը արդյոք, որ ձեզ սրտանց չարհամարհի:

Ո՞վ, իսկապես, ո՛հ, զավակներ, հոժարակամ կը ցանկանա

Այն ահռելի առականքը վերցնել այգուկս յուր վրա,
Որը ինձնից հասել է ձեզ և ապագա ձեր սերնդին:
Էլ թնչ աղետ, կամ թնչ չարիք կա տակավին ձեզ պակաս.
— Հայրն հարագատ հորն սպանեց, ապա սիրով մօր հետ
կապվեց,

Հետո ծնեց ձեզ նրանից, որից ինքն էր աշխարհ հկած: 1760

Այդ է, ահա, ձեր պատիվը, — այգուկս պետք է կշտամբեմ ձեզ:
Ո՞վ կը դառնա խնամախոս. — ոչ ոք, ոչ ոք չի տնի այդ:
Եվ դուք անշուշտ, խեղճ զավակներ, միշտ միայնակ, անպատու
Պիտ թառամեք, պիտ կործանվեք ամուրի:

Ո՞հ, դու, զավակ Մենեկոսի, այսուհետև դու կը լինես
Իսկական հայր սրանց համար. — քանզի արդեն մենք երկուսովս
կործանվեցինք, իրրե ծնող: Մի թող, մի թող, որ սրանք
Աղքատ, անտեղ, անամուսին շրջեն, մտանոված պատուհասին:

Եվ մի դարձրու սրանց կյանքը գժրախառն թյանն իմ հավասար:
Խղճա սրանց, որոնք այսպես գեռահաս են և կայտառ. — 1760

Սակայն բախտի հմայքից գուրի: Դու ևս սրանց տեղն ապավեն.
Երդվիր ուրեմն, ով ազնվագույն և քո ձեռքով շփվիր գեթ ինձ:

(Կրեոնը ձեռք մեկնում է էդիպին, ապա
վերջինս խոսք ուղղում է Անտիգոնին և
Իսմենին).

Իսկ ձեզ, դստեր, որ միշտ լինեք դուք խելամուռ և խոհմ, —
Շատ խորհուրդներ կառայի ևս. — բայց լսի մի բան ձեզ կմաղթեմ.
— Աղբեք այնպես, ինչպես բախտը ցույց կըտա ձեզ յուր ուղին, —
Բայց թող լինի ձեր կյանքն իրոք ավելի լավ, թեթևագույն,
Քան վիճակված էր այդ ձեր հորն,
Ձեր աարաբախտ ծնողին:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Բավ է, որքան հորդ արատառեք թափվեց արդեն, —
Փամանակ է, — ներս մտեք առն:

Է Դ Ի Պ

Հնազանդ եմ, թեպետ այդ ինձ հաճելի չէ:

1770

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ինչ որ իրոք չափավոր է, գեղեցիկ է այն անշուշտ:

է Դ Ի Պ

Իսկ դու գիտե՞ս իմ ցանկությունն:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ասա, որ ես, քեզ լսելով, իմանամ:

է Դ Ի Պ

Աքսորիւր ինձ այս երկրից:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Նախ պետք է ես աստվածների կամքն իմանամ:

է Դ Ի Պ

Բայց չէ՞ որ ես ատելի եմ աստվածներին:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ասլա ուրեմն՝ այդ շատ շուտով կը կատարվի:

է Դ Ի Պ

Եվ իսկապէս ճիշտ ասացիր:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ինչ որ իբրք չեմ հասկանում,

եւ չեմ սիրում դուք բարբառել այդ մասին:

1780

է Դ Ի Պ

Ինձ այստեղից շուտ հեռացրու:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

(Յույ՛յ տալով Անտիպոնէին և Իսմենէին)

Դու հեռացիր,—սակայն սրանք թող մնան:

է Դ Ի Պ

Իմ գտարերից ինձ մի զրկիր:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ամեն բանի մի ցանկանա տիրանալ.

Եվ այն, որի իշխողն էիր,

Կյանքում քեզ միշտ չի հետևի անբաժան:

(Էդիպը գրկում է յուր դստերին և ապա
հեռանա է Տալիս Կեռնիսին ու Երզնախմբին:
Հովիվը հանձնում է Էդիպին յուր ցուպը.
Էդիպը, ձեռքը հովիվի ուսին դրած և ցուպը
շարժելով, հեռանում է):

Ե Ր Կ Չ Ա. Խ Ա Ի Մ Բ

Ո՛վ ընդհանր իմ հայրենի թիւը քաղաքի.

Տեսեք ահա. արքա էդիպն օրինակ ձեզ,

Մեծափառ էր նա զերազանց, իշխանադուր զերազա,

—Նա, որ լուծեց խորախորհուրդ անդժմածներն,

1790

Որի բախտին նաչում էին բյուր բյուրերը նախանձարեկ.—

Բայց ինչ ահեղ դժբախտութեան հորձանքի մեջ նեղվեց նա:

Զգուշ էիր, մահկանացու, վերջին օրը միշտ հիշիր.—

Եվ ոչ ոքի դու կանխարար երջանկավետ չհաշվես,—

Եթե կյանքի վերջին սահմանը տակավին չի անցել նա:

Եվ չի փորձել զեռ յուր ճամփին գառնութեամբ լի

վերջին աղետն:

(Բոլորը մեկնում են):

ՄԱՅՈՎԷՍ

ՄԱՏԻՊՈՐԷ

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

Կրեոնտ — Թերակա՛ն թաղա՛ւորը

Էվրիդիկէ — Կրեոնտի կինը

Հեմոն — նրա՛նց որդին

Անտիգոնէ — Կրեոնտի աղգակա՛նը, Հեմոնի հարսնացու՛ն

Էդիպ աբքայի զուստրը

Իսմենէ — Անտիգոնէի քույրը

Տերեզիաս — կույր ծերուհի, Թեր քաղաքի զուշակը

Սուրհանդակ — Կրեոնտի ծառաներից մեկը

Այլ ծառաներ

Պահակախումբ

Կրեոնտի բիկնապահները և էվրիդիկէի նաժիշտները

Երգչախումբ — բաղկացած Թեր քաղաքի ծերերից

Ողբերգությունը առաջին անգամ բեմադրված է
Արևնիում մատուցորապես 440 ր. մեր էր. առաջ

ԱՆՏԻԳՈՆԷ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

(Հրապարակ Կրեոնտի պալատի առջև—Յերեք քաղաքում: Ռեմիգ դեպի արքայական պալատը տանում են երեք դուռ: Աջ կողմից հանդես է գալիս Անտիգոնեն սգազգեստի մեջ: Մոտենալով դռներից մեկին նա քակում է դուռը: Դուրս է գալիս ծառան, որին և դիմում է Անտիգոնեն: Ծառան հեռանում է, որից նետո դուրս է գալիս Իսմենեն):

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Լաիր, լաիր, արյունակից
Շվ հարազատ Իսմենն քույր,
Այն աղետներն ահա՛վոր,
Որ վիճակված էին մեր հորը՝ էդիպին,
Հասի կամքով պիտի տեղան և մեր գլխին:

Աղետալից և ժանտ րաժակը դառնության
 Ձենք դատարկել մենք տակավին, — թե դու, թե ես:
 Ո՛հ, սրճան վիշտ և չարաչար առականք,
 Անպատիվ պորձ և պղծություն նողկալի, —
 ժանտ հալածանք, դարհուրելի արհավիրք —
 — Մեղ մեր ճամփին սպասում են տակավին:
 Լսել ես դու, գիտե՞ս արդյոք, որ քիչ առաջ
 Իշխան ու զորապետ կարգված Կրեոնան անեղ
 Մի նոր հրաման հայտարարեց մեր քաղաքին.
 Եվ այն, ահա, ինչ մեղ համար և մեր սրտին՝
 Հույժ սիրելի ու նվիրական է առհասկա,
 — Մատնված է այժմ պղծության և ծողրանքի:
 Տեղյակ չես դու — միթե այդ քեզ անհայտ է դեռ:

10

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Ներժող եղիր, Անտիգոնե, — գիտե՞մ միայն,
 Որ մեր երկու եղբայրը միևնույն օրում
 Եվ վտխադարձ՝ կռվի գաշտում սպանվեցին,
 Իրար ձեռքից դաժանաբար մահն ընդունած:
 Իսկ երբ գիշերն այնուհետև վրա հասավ,
 Երբ Արգոսի զորադնդերն անհետացան,
 — Ահավատիկ՝ այն օրվանից և մինչ այսօր
 Մեր սիրելի եղբայրների բախտի մասին
 Ես ոչ մի բան էլ չը գիտեմ ու չեմ լսել, —
 -- Ոչ վշտալի, ոչ րարերախտ:

20

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Ես, հիբավի, — այդ գիտեի,
 Ուստի և քեզ դուքս կանչեցի,
 Որ առանձին — այստեղ խոսեմ:

30

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Ի՞նչ կա արդյոք, ի՞նչ գույժ ունեւ հաղորդելու.
 Դու, ակներե, մտառանջված ես չափազանց:

Եղբայրներից միայն մեկին թաղման ձևով
 Կրեոնտն հարգեց: Մինչդեռ մյուսն,— ահա վասիկ՝
 Պատվազուբի է և անարգված: Էթեոկլին—
 Արդարացի և օրենքի պատշաճությամբ
 Խաղվեց արգեն,— ուստի այնտեղ— ստորերկրյա յուժ
 էթեոկլին պատիվ ու փառք է վիճակված:
 Մինչ դին Պոլինիկի մնաց անթաղ, անարգ:
 Ասում են, պատվիրված է ողջ ժողովրդին,
 Նրան չը թաղել, ոչ էլ սղալ կամ ողբ ասել.—
 — Այլ պիտ մնա ընկած անթաղ, անողբասաց,
 Որ քաղցրալից — և ցնծավեա ուտեստ դառնա
 Նրա մարմինն արագաչու թռչուններին:
 Ահա հրամանը, որ Կրեոնտն ազդարարեց
 Համայն ժողովրդին, ուստի և քե՛ղ, և ինձ.
 Վա՛յ, դժբախտիս — այժ, և ինձ: Ահա, շուտով
 Այստեղ է նա դալու, որպիսով ինքն անձամբ
 Հրապարակի իր բիրտ հրամանն, սրբ նա
 Թեթև մի դործ չի համարում.— ընդհակառակն՝
 Պատվիրադանցն, անմիջապես մահվան մատնված,
 Քարկոծվելով, հրապարակում կընկնի տապաստ:
 Ահա, ինչու քեզ կանչեցի,— իսկ դու հիմա
 Ասա, թե սրն արդյոք բարվոք պիտի դասես.—
 — Լինել ազնիվ, թե՞ ստոր զավակ ազնիվ մարդու:

46

50

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Ես ինչացե՞ա եմ, քույր, ի՞նչ ուժ կա իմ ձեռքում:
 Դու լավ դիտես.— հանդույցն այս խիստ և ամբաստինդ
 Ես չեմ կարող — ոչ արձակել և ոչ կապել:

60

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Կարո՞ղ ես դու արդյոք լինել ինձ մասնակից,
 Թե ձեռնարկած դործիս և թե պատժին, ասե՛ն:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Ի՞նչ գործ է այդ և ինչ ես ձեռնարկել, քույրիկ,
 Եվ ի՞նչ վտանգ կամ ի՞նչ պատիժ է քեզ սպառնում:

Հոժամբ ես դու, որ մենք գիտիլը մեր եղբոր
Վերցնենք, թաղենք քրոջական մեր ձեռքերով:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Միթե իբրք դու մտադիր ես այդ անել,
Ձէ՞ որ խտախտ այդ արդելված է քաղաքին:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Այո, անշուշտ ես իմ եղբոր,—որ նաև քո
Եղբայրն է, եթե դու անդամ չցանկանաս,—
Պիտի թաղեմ, որ չլինեմ պիղծ դավաճան:

70

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Եվ դու հրամանը Կրեոնտի պիտի խախտեմ:
Այդքան սրտոտ ես դու, Այդչափ կհանդգնեմ:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Սակայն բնավ նա չի կարող արդելք լինել,
Որ հետեւեմ սրտիս զգացումներին:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Ո՛ր, քեւյր իմ, քեւյր իմ, դեթ մտածիր ուշիմաց.
— Ի՞նչպես մեր հայրը կործանվեց, իբր ատելի, անփառավոր.
Կամ ինչպես նա,—ինքը իրեն եղեռնության մեջ ըռնած,
Յուր ժանտ ձեռքովը ինքնազոր՝ պսկեց, հանեց յուր զուլդ
աչքերն.

Ինչպէս նրա մայր-ամուսինը,—ալմոզ,
— Երկու բառից մեկ տհալիք էության,—

80

Խորտակեց կյանքն իւր—պարանի պիրկ հանգուցով ուրուռն:
Հիշիւ նաև երբորդ աղեսն—ի՞նչպես երկու մեր եղբայրներն
Մեկ օրվա մեջ և ինքնատալան, դժբախտությանն անձնատուր,
Կործանվեցին միմյանց ձեռքով, նույն օրհասովն ընդհանուր:
Իսկ այժմ միայն մենք ենք մնացել: Տէս, առավել խայտառակ,
Անարգամահ մենք կլինենք,—եթե խախտենք մենք հանկարծ
Կամքն արքայի,—իշխանության և օրենքին հակառակ:
Բայց պետք է, որ կշռադատես.—կին ենք ծնված մենք
խակապեմ,

Եվ չենք կարող մարտել ընդդէմ տղամարդկանց։
 — Չէ՞ որ նրանք զերազանց են իշխանությամբ կորովի։ 90
 Պիտ համբիրենք, թեկուզ նույնիսկ խոսքեր լսենք դառնադառն։
 Եվ ես ահա ստորերկրյա հոգիներին կաղովիմ,
 Որ զեթ ներումն ինձ ստանամ իմ ակամա մեղքի համար։
 Իսկ անսասան իշխողներին ես կը փնամ հնազանդ,—
 Քանզի իրոք անխմստ է և միտք չունի այդ ձեռնարկն։

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Պետք չէ՛, պետք չէ՛ քո հորդորանքն։ Եթե նույնիսկ դու
 ցանկանաս
 Գործ կատարել,—քո օգնությունն ինձ անհաճո կը լինի։
 Քո խրատներն պահի՛ր դու քեզ։ Սակայն նրան ես կը թաղեմ,—
 — Մահն այդ զործում զեղեցի՛կ է հիրավի։
 Գերեզմանում կը պսակեմ ես, սիրած եղբոր սիրելի քույրն, 100
 Իբր անաղարտ սրբության զոհ, ինձ համար
 Մեռյալների աշխարհումն անդ շատ ավելի մեծ հաճույք կա,
 քան այստեղ,
 Հավե՛րժ այնտեղ ես կը լինեմ։ Սակայն դու,—
 Եթե կուզես, աստվածների ուղբը օրենքը անարգիր։

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Ես օրենքը չեմ անարգում,—
 Բայց չեմ կարող ըմբոստանալ քաղաքի դեմ։

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Արդարացիր զեթ այդօրիսով։ Իսկ ես ահա կը գնամ,
 Որ սիրելի եղբոր մարմինն հանձնեմ հողին։
 (Ուզում է գնալ. բայց խմեցնեց զեմը ելած,
 կանգնեցնում է)։

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Ավա՛ղ, գժբնխտ. սարսափի մեջ երկյուղ ունեմ ես քո մասին։

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Մի սարսափիր դու ինձ համար, այլ բարվոքիր քո վիճակն։ 110

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Բայց և այնպէս դու ոչ ոքի քո միտքը այդ չհայտնես.—
— Թաքցրու, պահիր, իբրեւ դադարնիք: Նույնը նաեւ ես կանեմ:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Պատմիր աղաւ: Մինչ լուսթյամբ ատելությունն իմ կը շահեւ:
Հոգ չէ նույնիսկ, եթե բոլորն այդ տոկոթով բանբեր դառնան:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Այլնո՞ղ, սրախոյ բոցերի տակ սառուցց ունես դու պահած:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Այդպէս ես դու դատում միայն,—մինչդեռ նըսնց,
Որոնց պետք եմ իսկապէս,—հաւանելի կդառնամ:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Եթե միայն կարողանաս: Բայց միտքն է քո անհնարին:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Եթե լինեմ ես անկարող,—ջանքերը իմ կը դադարեն:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Բայց անմիտ է նաեւ սկիզբն անկարելի ձեռնարկի:

120

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Եթե այդպէս պիտ բարբառես, կը դառնաս իմ ատելին,
Եւ մեռյալի հաւերժ արդար ատելության կարժանանաս:
Սակայն թույլ տուր, որ ինձ ու ինձ անմտությունն իմ
հանդուրժեմ,—
Թեկուզ լինի նա անաւոր: Համոզված եմ ես հաստատ,—
— Ոչ մի վտանգ կամ արհաւիրք,—որքան էլ նա տհե՞ղ լինի,
Ինձ բնավին չի խանդարի—մահն ընդունել,—մահը վսեմ:—
(Հեռանում է)

Քո միտքն այդ է,—զնաւ ըստի: Անուշխներն են քո անմիտ:
Բարեկամի համար թեպէս ճշմարիտ ես և սիրելի:

(Տխուր ներս է մտնում պալատը: Բեմը մի քանի վայրկյան մնում է ամայի: Լույսը արդեն բացվում է):

Պ Ա Ր Ո Վ

Ե Ր Կ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Բ

Ո՛հ, արեւի փայլենազարդ ճառագայթ,
Շողոյունը քո զեղեցկափառ
Նախ սիրուցիր Թեր քաղաքին յոթնադուռ,
Հանդես եկար պերճապալծառ
Լույս օրերի վառ հալացքին ոսկեհուր,—
Եվ հորդանոս Դիրկե զետի հոտանքին
Դու ժպտացիր լուսացայտ:

130

Իսկ դու, քաղաք,—կռփի եկած Արդոսի դստրն
Եվ քաջերին, զինված ճերմակ վահաններով,
Խիտս զամեցիր քո սանձերով քաջասուր
Ու մատնեցիր ժանտ փախուստին մահախուր:
Եվ բարձրացավ մեր երկրի դեմ դստրն այդ պարթև,—
Պոլինիկի ցատկոտ ճառով քաջալեր:
Անթիվ զենքերն աղմկեցին քաջավազ,
Սաղավարտները շողացին թավամազ,
Ինչպէս արծիվն է սավառնում երկրի վերեւ,
Տարածելով յուր ձյունափայլ ճերմակ թևերն...
Արծըլի պէս կանգնեց և նա կոտուրների բարձունքին.
Արյունարբու նիզակներով մոլեղին
Նա պաշարեց հաղթ պարիսպներն յոթնադուռն.
Բայց անկարող եղավ ըմպել արյունը մեր հաղթական:
Աշտարակի սլոակներին վահարար՝
Չարժանացավ հեփեսոսոսյան մարտահորդոր կուպրը հրկեղ:
Նա կռփի մեջ, մատնված ահեղ խուճապի,
Եվ զգալով զսրսթյունը անկործան—
Մարտի կանգնած անսպարտկի վիշապի,—
— Ետ նահանջեց յուր թիկունքը վահան դարձրած:

140

150

Զեռն երկնազոր խիստ ատուժ է ճառերն հանդուզն,—
 Երբ որ վերստա նա նկատեց նրանց ահեղ—
 Առաջընթաց հուժկու հոսանքն, ինչպես հեղեղ,
 Եվ սոսկելու գոռոզությամբ հնչող աղմուկն,—
 Զարկեց շանթովն յուր կայծակի և եղերքով շտնթ-կրակի 160
 Նա տապալեց ժանտ թշնամուն այն ժամանակ,—
 Երբ նա արդեն, բերանը բաց, ուղեց հնչել «հաղթանակ»։

Քաջն հրակիր, նետվելով ցած, տապալաւ ընկալ, զարկվեց դետին,
 Թշնամանքով խելադարված ու մոլեղին,
 Իբրեւ հրեշ դարհուրելի տաեւության,
 Որ տենչում էր դավթել քաղաքն երկնադով։
 Բայց վառատակեց նա այլ վիճակ։
 Իսկ մյուս զորքը ջարդվեց ձեռքովն Արեօի,
 Որ մեծափառ հովանավորն է անառիկ քաղաքի։
 Յոթն առաջնորդ առնթեր յոթն դարբասների, 170
 Քաջալերված մարտակույովն հավասար—
 Զետին թռչին իբր հաղթանակ պղնձաձուլ զենքն ու զարդ։
 Միայն նրանք մեկ հոր, մի մոր զավակներն,
 Խիստ քեհահույզ,—լցված տենչովն ատելության,—
 Միմյանց կրծքին անդ ուղղեցին տեղ նիզակը հաղթարի,—
 — Երկուսն էլ նույն մահվան վճիռն ստացան։

Մինչ բազմասայլ թեւ քաղաքի պարտահաւտույց հաղթությունն
 Պարզեւում է մեղ պոսակներ փառապանծ,
 Որ մոռացման թանձր մեղով պատենք առմիշտ կովի տարին։
 Թող ծավալվեն խմբապարերն զիշերընթաց 180
 Եվ հրճվանքի խինդով լցնեն տառվածների տաճարներն։
 Իսկ դո՛ւ, Բաքոս, թեւ քաղաքում հաղթադուլն
 Երկրաստանն առաջնորդն ես խմբապարի։

Ահավատիկ և թաղավորն այս երկրի,—
 — Մենևեկյան Կրեոնաւ մեծահոգակ և կորովի,—
 Որ պատգամովն ատավածների դարձավ արքա,—
 Գալիս է նա, մտածմունքովն իր հուզված։
 Առիթն այդ էր, որ առաքեց նա բանբերներ
 Շուտ կանչելու ծերուկթն ամբողջ հրապարակ—
 Արքայական և ընդհանուր ժողովի։ 190

(Ձգեստավորված իբրև զորապետ և շրջապատված քիկնապահներով դաշտի կողմից գալիս է Կրեոնտը: Նա տանջահար դեմք ունի: Նախ նա ողջունում է աստվածներին և ապա դիմում է ձերեքին):

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Աստվածները, քաղաքացիք,—մեր այս քաղաքն հաստատուն
Մատենցին խիստ ալեկոծման,—բայց փրկված է և կանդուն.
Ամեն մեկիդ առանձնակի ուղարկելով սուրհանդակ,
Ես կանչեցի ձեզ խորհրդի: Ես լայլ գիտեմ,—
Դուք մեր գահին, իշխանության կղել եք միշտ հավատարիմ,
Ինչպես Լալոս թագավորի ժամանակ,
Նույնպես հետո, երբ էդիպը բարձրացավ գահ:
Երբ վերջապես նա մահացավ և իշխեցին նրա որդիք,
— Նաև նրանց դուք մեծարող հանդիսացաք—
Խորհուրդներով ձեր իմաստուն և վստահ.—
Նրանք սակայն կռվամարտում բացառիկ,—
Մինևույն օրը երկուսով,—մեկ վիճակի արժանացած,
Սպանվեցին միմյանց ձեռքով ու խայտառակ ջախջախված:—
Արդ՝ կործանված արքաների իշխանությունն
Այլև գահը ես ստացա, իբրև նրանց մեծ ազգականն:
Սակայն մի բան.—անհնար է դրոսվորել մարդու բաղձանքն
Եվ հասկանալ նրա հոգին ու կարծիքներն, մինչև որ նա
Մեր հնավանդ օրենքների կիրառման մեջ հանդես չը դա:
Ահա ինչպես ես միաք ունեմ կտառվարել մեր քաղաքն,—
Պետք է ընալ, որ իշխողը կտառի այն,
Ինչ որ ինքն է լուի համարում առաքինի կամ լավագույն:
Մինչդեռ սառը, երկչոտ է նա, ով սիրում է լուռթյուն
Եվ խայտառակ երկյուղի դեմ փակ է պահում յուր բերանն:
Այդ եղել է իմ սկզբունքն,—մտածում եմ և այժմ այդպես:
Եվ բացի այդ՝ նաև նրան ես ոչինչ եմ համարում,
Ով առավել բարձր է դառում սերն անձնական բարեկամի,
Քան հայրենիքն: Ես այդպես չեմ,—վկա է Զեւսն ամենատես:
Քնավ անտես ես չեմ անի, եթե տեսնեմ, հիրավի,—
Որ բարության հագուստի մեջ սողսողում է ոճիրը նողկ:

200

210

Եվս առավել չեմ հանդուրժի,—այլ կլինեմ անողոր,
 Եթե սերն իմ շահադուրժի հայրենիքիս թշնամին:
 Համազված եմ,—հայրենիքն է այն ամբապլինդ հիմնաքարն,
 Որն կարող է լինել վերկիչ.—նրա վրա լիովին
 Կարելի է հիմնել և սերն, երջանկության և ճանապարհն:
 Այդ եմ օրենք ես ճանաչում՝ քաղաքի փառքն հողալիս.
 Այդպես է և այն հրամանն, որ արձակել եմ արդեն
 Ես էդիպի զավակների, երկու գոհված կզրոր մասին:
 Նախ իմ խոսքը էթեակլին ես նվիրեմ.—

Իբրև հերոս, նա քաջարի և մարտական
 Շատ մեծ զործեր աստ կատարեց. կովեց խիզմի

230

Եվ կօրծանովեց հանուռն յուր մեծ հայրենիքի,—
 — Ուստի նրան թաղել պատվով, հանձնել հողին,
 Եվ կատարել թաղման խնջույք պատվովան,—
 Վսեմափայլ ու մեծանուն հերոսներին հավատար:
 Իսկ մյուս որդին Պոլինիկն էր ահալափի.
 Աքսորված էր նա մեր երկրից: Բայց աքսորից ետ դալով,
 Նա կամեցավ՝ առավածներին միշտ հարադատ յուր
 հայրենիքն

Ոչնչացնել, հրկե՛ղ անել, մառնել որի և կրակի:

Նա ձգտում էր զաժանարար հաղենալ

Հորդ արյունով հայրենական ժողովրդի,

240

Նաև մառնել շատ շատերին սարկական դառնության:

Ուստի ոչ ոք թող քաղաքում չը հանդգնի թաղել նրան.—

— Ձը հանդգնի հանձնել հողին կամ ողբ անել նրա վրա,—

Այլ պետք է որ նրա մարմինն անթափ մնա

Ու խաչառառակ ուտեստ դառնա թռչունների ու շների,—

Ինչպես արդեն ես այդ մասին արձակել եմ հրաման:

— Իմ միտքն այդ է: Եվ չի կարող առիթ լինել ինձ համար,

Որ առավել չարիքն հարզվի, քան ճշմարիտը բարության:

Եղեք և դուք հայրենիքին հավատարիմ ու ազնիվ,

Որ վաստակեք փառք ու պատիվ թե այս կյանքում, թե
 մահից ետ:

(Կարևոր լուրջութիւն: Մեքեր խորհրդակցում են միմյանց հետ, կարծես քեր ու դեմ կարծիքներ են արտահայտում: Ոմանք ձեռներ վեր կաշկառած, դիմում են ասվածներին. վերջը գերիշխող է դառնում Կրեոնի կողմնակիցների կարծիքը):

Ճիշտ այդպէս ես դու բմբռնում, թիւ Կրեսնա Մենեկեյան, 250
 Թշնամանքը դեպ հայրենիք և բարիքը նրա սուրբ,
 Քանզի իբրեք ենթակա են քո անսասան իշխանությանն
 Եվ մեռյալներն, և ապրողներն, իսկ կամքը քո օրհնք է մեզ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Եվ ահա դուք պիտ հետեւեք, որ պատվերը կատարվի:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Դիտկն վերցնելն, համեմայնդեալս, միմիայն
 Մատչելի է մարդկանց զեռահաս:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ճիշտ է, սակայն զիտի մաս կարողված պահակ կա արդեն:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Իսկ մեզ դու ինչ կը պատվիրես,—

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ընդմիջա՝ մարդկանց օրինազանց—
 Ո՛չ ընդունել, ոչ երես տալ:

260

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Իբրով,—չը կա ոչ մի հիմար—մահապատժին սիրահար:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այո, վարձն է մահապատժ,—որ կըստանա օրինազանցն,
 Սակայն հսւյսը շահեստի՝
 Հաճախ զեպի կործանումն է մղել մարդկանց:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Դաշտի կողմից բեմի վրա հանդես է գալիս անվնոական և
 երկշու-հասարակ մի մարդ: Պոլիսիկի դիակին նշանակված պա-
 հակը: Նա խոր ողջույն է տալիս Կրեոնտին և Կանգ է առնում
 նրա դիմաց: Այնուհետև Կրեոնտի հարցական հայացքին պատաս-
 խանում է նոռոմ նառով):

Ես չեմ կարող չափել, արքա, որ իրոք ժիր, շնչառապառ
 Թուռնդ ու թեթեւ և սաքերն իմ կտորատելով աշտուղ եկա:
 Հողսը հաճախ ստիպում էր ինձ քնդհատել ճախաղարհն
 Եվ կանդ առնել: Ուղղում էի ես ետ դառնալ, դնալ տուն:
 Մերթ իմ հոգին ինձ առում էր,—տարբեր մտքի ենթակա.—
 —«Ո՞ւր ես գնում, դժբախտ, այդպես: Ձեռն արհեստում կյանքդ
 կայտառ. 270

— Թշվառ, կրկին դանդաղում ես. մինչ կլմանա Կրեոնան
 Մի այլ մարդուց, և վիճակդ կլինի խիստ դառնադառն:
 Միտքս այդպես դալարելով, շարժվում էի դանդաղաքայլ.
 Այդ մտքերից և կարճ ուղին երկարատե կը դառնա:
 Վերջը, սակայն, աշտուղ դալու միտքը հաղթեց, ու ես եկա:
 Քեզ ասելիք թեպետ չունեմ, բայց կըհայտնեմ սկզբից,—
 Եվ հույս ունեմ, կը կատարեմ նպատակըս, ի՞նչ արքա:
 — Ձե՞ս որ ոչ ոք չի խուսափի ճակատադրից:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ի՞նչ կա, ասա, վհատվելու տեղիք չը կա:

Պ Ա. Հ Ա. Կ

Նախ կը ցանկամ քեզ հաղորդել ես իմ մասին. 280
 Ես չեմ գործի կատարողը: Ո՞վ է արել, — չգիտեմ,
 Եվ չարիքի առթիվ աշտուղ պատասխանողն ե՛ս չեմ քո դեմ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ի՞նչ ես խոսքը դեռ-դեն դցում, շուռ-մուռ տալիս գործի
 շուրջն.

Ի՞նչ նոր բան կա մեզ հայտնելու, պատմիր իսկույն:

Պ Ա. Հ Ա. Կ

Սարսափի դեմ՝ խրքան ասես կը դանդաղի մարդն ահամա:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Եթե շուտով խոսքըդ ասես, շատ շուտով էլ կադատվես:

Պ Ա. Հ Ա. Կ

Ասեմ ահա քեզ իսկ և իսկ,—գիտիլը այն քիչ առաջ
 Թաղվեց արդեն, և չքացալ թշվառն ընդմիշտ,
 Միայն փոշի ցանվեց վերուստ, և կատարվեց ծեսը սուրբ:

Ի՞նչ ատաղիր, և ի՞նչ մարդ էր, ով հանդգնեց կատարել այդ: 290

Պ Ա Հ Ա Կ

Ես չը դիտեմ: Հողը այնտեղ պնդագուշն է, խիստ ամուր.
Կացինն անդամ, բահն ու բրինձն այնտեղ քերծել չեն կարող:
Հողի վրա հետք չի մնում անիվներից սլացող,—
— Ի՞նչպես գտնել դողին այդտեղ,— երբ ամենուր հետք չըկա.
Երբ առաջին անգամ հայտնեց մեզ օբսպահն այդ մասին,
Գործն ամենքիս հրաշք թվաց,— մենք ապշեցինք զարմանքով:
Բայց դիակը ոչ թե խորունկ շիրիմի տակ հող մտավ,
Այլ լուի փոշին բարակ շերտով ծածկեց վերուստ,— որ անկատար
Ձը մեա ծեան, պղծությունից փարատող:
Շուրջը չըկար շուռն ու զաղան,— դին քաշքշող կամ գիշատող: 300
Հայհոյեցինք միմյանց սաստիկ, և սկսվեց հայհոյանք,—
Պահակի դեմ պահակն հնչեց ապացույցներ, մեղադրանք.
Քիչ էր մնում,— բռնակռիվ, ձեռն առաջ գար.
Մարդ էլ չկար, իրր արգելակ այդ անպատիվ իրարոցին:
Եվ ամեն ոք ճիգ էր թափում մյուսի վզին փաթաթել մեղքն.
Բայց չը պարզվեց դսրծը բնավ,— մեղքն իր՝ ժխտում էր
ամեն մեկն:

Եվ պատրաստ էր ամեն մեկը թեկուզ լծվել, ժայռը քաշ տալ,
Կրակն ընկնել կամ կրակի միջոմն տնցնել,
Աստվածներին վկա բերած, երգվում էր խիստ յուրաքանչյուրն,
Որ դործն ինքը չի կատարել և չի կզիլ մասնակից 310
Ոչ խորհրդով, ոչ արարքով: Վիճում էինք անվերջ, անլուր:
Արդյունք չը կար: Այդ միջոցին մի խոսք տաաց մեկը մեզնից,
Եվ ամենքը սարսափի մեջ տապալստ ընկան ահարեկի,
Ոչ առարկել կարողացանք, ոչ էլ ժխտել խելացի:
Խոսքը այս էր.— չը թաքցնել բնավ ոչինչ, այլ շուտափուռ
Դալ դեպի քեզ և բացահայտ զատաստանիդ,— քո առաջ—
Պարզ ամեն ինչ խոստովանվել: Գերադասն էր այդ ամենից:
Եվ նեղեցին իսկույն վիճակ.— թշվառ վիճակն ինձ ընկավ.
— Երանությունն ես ստացա: Եվ արդ՝ քո դեմ կանդնած եմ ես,
Բայց ստիպված և ակամա,— դիտես դու այդ,— 320
Քանզի բանքերն վատ լուրերի հանդուրժելի չէ, իրավ:

Տե՛ս, Թադավոր, զուցի աշտակղ աստվածական մի
 զաղտնիք կա.
 Լավ մտածիր, մտորմունքդ կշաղատիր և հոգա:

Կ Ր Ե Ս Ն Տ

Լսիր, ծերուկ, այդ խոսքերով արկեղծում ես իմ հոգին —
 Ծերուկյան հետ ձեռք ես բերել և խենթութուն:
 Անտանելի խոսք խոսեցիր — մեթե իրավ աստվածներն
 Կարող էին հոգատարվել այդ մեռյալի մարմնի մասին:
 Մեթե նրան հարգում էին իբրև մի մեծ բարեգործի.
 Կարող էին Թադել նրան, որ մեր երկիրն եկավ, իբրք մտադրված
 Հրով-սրով ոչնչացնել տաճարները սյուռնադարդ 380
 Եվ կործանել յուր հայրենիքն, օրենքները և նրա փառքն:
 Եթե նա ճիշտ ոճրագործ էր և մեղապարտ,
 Կարելի է, որ աստվածներն այդքան նրան մեծարեն:
 Ո՛չ, այդպես չէ: Վաղուց է ես նկատե՞լ եմ ինչ որ վատնդ.
 — Կա քաղաքում մարդկանց միջև զժպտհության տրտունջ
 իմ դեմ,
 Ըմբոսա վիզը չի հանդուրժում լուծն օրենքի, արդարության.
 Ուստի իմ դեմ աստ ցանում են և հորինում զաղտնի զավանք:
 Այդ է աղբյուրն և այս դեպքի: Տեսնում եմ ես և լավ զիտեմ. —
 — Վարձն է միայն զլուխ բերել խափանումը իմ պատվերի:
 Դո՛ւ ես, արծաթ, որ խկապես կյանքում մարդկանց 340
 Այլանդակում, հողի և զարձնում օրենքների զորությունն,
 Դո՛ւ ես, — որ մերթ խորտակում ես շեն քաղաքները
 փառապանծ,
 Եվ զուրս նետում մահկանացու մարդկանց իրենց օջախից.
 Դո՛ւ ես իբրք, որ շեղում ես ճանապարհից վեհ հոգին
 Եվ ներշնչում մարդկանց հաճախ դրժեր մոլի ու խայտառակ:
 Դո՛ւ ես, արծաթ, քաջալերում, որ մարդիկ միշտ ամեն անգ
 Չարին մատնված, խարդախ լինեն, կամ անօրեն ու զրժընդակ:
 Սակայն կյանք և ժամանակ, երբ այդ մարդիկ, որ անդադար
 Կատարում են այդ ամենը վարձկանի պես և շահավետ,
 — Կըստանան խիստ, արդարագոյն դատաւստանի պատիժն
 անկու: 350

(Դառնում է պահակին)

Եվ արդ հիմա, — ինչպես Ջեսն է հուրը աղբյուրը մեծարանքիս,

— Խոսքըս լսիր, որ հայտնում եմ երգըմնակուռ.

Եթե թաղման հանցադործին դուք չըզտնեք ինքնարար
Եվ չը բերեք նրան շուտով այստեղ ինձ մօտ, աչքիս առաջ,
— Բավ չի լինի քեզ միմիայն տունն Հսոգեսի, իբրև պատիժ,
Այլ կենդանի, կախակայված պիտ վճարեք ինձ անսդոք. —
Փոխարենն այդ հանդըզնության, — որ հասկանաք այնուհետև,
Թե որտեղ է ձեզ վայելուչ լինել իրոք շահախնդիր,
Կամ զողանալն ինչպես է պետք: Եվ կիմանաք դուք

հաստատուն:

Որ շահեստը սիրելի չէ միշտ, ամենուր և անխտիր: 360
Քանզի իրավ այդ անամոթ կաշառանքից ավելի շուտ
Դու քեզ փորձանք ձեռք կը բերես, քան իսկական բարի օգուտ:

Պ Ա Հ Ա Կ

Թույլ կը տամ ինձ խոսել արդյոք, թե՞ շուռ եկած, դնամ,
կորչեմ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ձեռն նկատում ինչպես ահա ինձ հուզեցիր, ոխերիմ:

Պ Ա Հ Ա Կ

Ինչից ես դու խիտ տառապում, — աղանջներից, թե՞ հոգեպես:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ինչպե՞ս. — արդեն դու միտք ունես կարգի բերել վըշտե՞րը իմ:

Պ Ա Հ Ա Կ

Ես աղանջդ զըրհեցի, մինչ սիրտն է քո վշտահար:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Երևում է, դու շատախոս ես բացահայտ:

Պ Ա Հ Ա Կ

Թեկուղ այդպես. — բայց արդարև ես չեմ արել դործը այդ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Դու ես, և այն իսկ արծաթով, — հողիդ հանած ի վաճառ: 370

Համոզմունքդ ահալսը է, բայց քո միտքն է միայն պատրանք:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Պատրանք հաշվիր դու կարծիքն իմ,—սակայն եթե անհապաղ
Հանցավորին դու չը դանես, նոր կլմանաս,
— Ո՞րքան դառն է շահամուլ կիրքն արցունքի մեջ չարադետ:

(Այդ ասելով—ուղղվում է դեպի յուր պալատ-
սը: Մինչ այդ վայրկյանին դուռը բացվում է
և դուրս են գալիս խորամած բազումներն—էվ-
րիդիկեն և զուկաս, հուզված խմենեն: Կրեոնը
ողջունում է բազումներն և ցանկանալով փա-
րսեցի խմենենին, կանգ է առնում, եկատելով
հեղձմունքը. այդ միջոցին դուռը փակվում է):

Պ Ա. Ն Ա. Կ

(Խոստեն արտասանում է այն ժամանակ, երբ
Կրեոնը հեռանում է արդեն):

Հարկավ, անչափ լավ կըլինի, եթե իրոք զբաղեն նրան,
— Կը դառնվի՞ արդյոք,—թի՞ ոչ,—պատահմունքի զործ է այդ:
Սակայն այլևս դու քո աչքով էլ չես տեսնի ինձ այստեղ,
Քանզի բնավ հույս չունի, որ ես այդպես կը փրկվեմ:
Ողորմության համար ես միշտ
Աստվածներին շնորհապարտ պիտ լինեմ:

380

Ս Տ Ա Ս Ի Մ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

Ն Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Բնության մեջ կա բյուրավոր հրաշալիք,
Մարդն է սակայն հրաշագուշան ամենից շատ:
Հողմերի տակ, ուր հնչում է փոթորիկն,
Սահում է նա ծովերի մեջ ալեղարդ,—
— Շուրջն իր ահեղ և լեռնացած ալիքներ:
Աստվածներից վեհն է Նրկիր դիցունհին,—
Նրա կրծքում միշտ անսպառ, ժրաջան
Տարեցատարի շուռ է տալիս նա զութանն—
— Եվ ձգում է միշտ արորը ժրաժիր ձին:

Նրամները թռչունների թեթևաթև

390

Բաղմություններն զաղաններն վայրենասուն,
 Ծովում ապրող էակներին բաղմարյուր —
 Ենթարկել է նա յուր կամքին կորովազույն:
 Եվ բոլորի վրա հմուտ քաջամարդն
 Յուր քաջութիւն ցանցն է նետում միշտ հալարտ:

Հնազանդ է նրա ուժին խորամիտ՝
 Առյուծն հզոր, վայրարնակ,
 Ձին թափաբաշ նրա կամքին անձնատուր
 Ընդունում է լուծն իր վզին թափախիտ,
 — Նրան հլու է լեռնային անգուսպ ցուլն:

400

Նա ստեղծեց խոտքն ու բարբառ, միտքը ժիր,
 Օրենքները շին քաղաքի և ժողովներն.
 Իսկ բացօթյա և զառնաշունչ ցրտերի դեմ
 Եվ անձրևի սլաքներին դիմադիր,
 Նա հորինեց հարմարագույն միջոցներ:
 Բաղմահմուտ, միշտ խորիմաց և խելոք,
 — Ոչ մի գործում թույլ չի լինի կամ անօգ.
 Մահն է միայն հավերժ անհաղթ ու զփոխմ,
 Լսկ Հազկսից խուսափելու ճոր չըկա:
 Հիվանդության նոր տանջանքին ենթակա,
 Բայց ժիր խելքով մտքառում է նրա դեմ,
 Իսկ ում համար իմաստությունն է միշտ արհեստ,
 Կարող է նա հուռափափազ և համեստ,
 Կիրքը զսպած, անցնել ուղին գոյության:
 Ով հարգում է հայրենիքի օրենքն ընտիր,
 Ճշմարտության սերն ու երդումն առավածադիր,
 Նա սահում է ճանապարհովն աղնվության:

410

Ով սկստական դիրքն ստացած բարձրաստիճան,
 Ձուր խառնում է հանդրդնարար, յուր սրտի մեջ
 Սուտն ու կեղծիքն և զեղեցիկը սրբարար,
 Հայրենազուրկ նա կըլինի և անարժան. —
 Քանզի բնավ չի կաւոզ նա ոչ հայր լինել սրտասինչ,
 Ոչ էլ արդար գործ կատարել մեծափառ:

420

Ա Ր Ա Ր Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Դաշտի կողմից գալիս են պահակն ու Անտիգոնեն)

Ե Ր Կ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Կաշկանդել է մի զորություն ինձ գերազուր.
Տատանվում եմ,—չեմ կարող իսկ կշռադատել միտքս անհագ.
— Քեզ եմ տեսնում, Անտիգոնե.
Դժեւ ես արդյոք—զժրանիս դավակ—
Դժբախտագոյն էլիս հոր.—
Ինչո՞ւ են քեզ բռնել, ավանդ Մթթե դու,—
Անհնազանդ զեպի օրենքն արքայական,—
Անմտաբար խախտել ես այն:

430

Պ Ա Հ Ա Կ

Սա է, այո—հանցագործը: Մենք բռնեցինք սրան այնտեղ—
Թաղման ծեսը կատարելիս: Ո՞ւր է ապա Կրեոնան:

Ե Ր Կ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Ասարանքից հա դուրս կը գա, երբ անհրաժեշտ լինի այդ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

(Երգչախմբին)

Ի՞նչ կա, ասեք, ի՞նչ պատահմունք զուգադիպեց իմ գալստյանն:

Պ Ա Հ Ա Կ

Ո՞վ թագավոր,—մարդ երդումով պետք է երբեք խոստում
չանի,

Եթե խաբի, դրան ընդդեմ այլ ապագա հանդես կը գա:
Ես, օրինակ, թունդ խոստացա, որ էլ երբեք չեմ գա այստեղ.
Քաջի խորունկ աղդեց սրախ քո սպառնանքն:

Բայց, անկասկած, դու լավ գիտես, որ խնդությունն անակնկալ 440

Շատ ավելի բարձր է և լավ, քան այլ հրճվանք, եթե կա:

Ես արդ՝ եկա,—թեպետ խստիվ երդվել էի հոռի չը գալ,—

Եվ բերել եմ այժմ այս կույսին,—օրին այնտեղ ես բռնեցի
Գերեզմանը հարդարելիս: Ավելորդ է վիճակն այստեղ:

Ի՛մն է դյուռնը և ո՛չ սքիւ: Ես եմ գտել իրոք այդ:
Ուստի, արքա՛, վերցրու սրան, դատիր, պատժիր,
Ինչպէս ինքըդ այդ կամենաս,—բայց արձակիր ինձ շուտով,
Եվ ազատիր մեղադրանքից:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

(Դողդոջուն ձայնով)

Դժւ ես միթե սրան բերել: Ո՞րտեղ, ինչպէս բռնեցիր:

Պ Ա Հ Ա Կ

Ճիշտ սա ինքն էր թաղում դիակին,—
Իսկ մնացյալն ես ասացի ամեն ինչ:

450

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Հասկանում ես, ինչ ես ասում.
— Ծշմարթո է խոսքըդ արդյոք:

Պ Ա Հ Ա Կ

Ես իսկ և իսկ սրան տեսա,
Երբ թաղում էր այնտեղ դիակին—
Քո սլառովերին հակառակ.
— Ասում եմ պարզ և բացահայտ

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ինչպէս տեսար. ինչպէս ապա բռնեցիր:

Պ Ա Հ Ա Կ

Ահա՛վասիկ՝ զործը այսպէս կատարվեց,—
Քո մեծաստատ ուղառնանքից խլիստ ազդված
Ես հեռացա և գնացի ճիշտ այնտեղ:
Ապա փռչին,— սրով ծածկված էր դիակին,
Մենք մաքրեցինք ու հեռացրինք շուտափուշթ,
Ու մերկացավ բոլորովին արդեն խոնավ մեռչալի դին:
Եվ նստեցինք բլրակի մենք գաղաթին՝—հողմի տակ,
Քանզի մարմինն ազականիչ հոտ ունէր:
Երբ ննջում էր այդ վիճակում ամեն մեկը մեղանից,—
Հայհոյանքով, ազմըկարար-արթնացնում էր մեկ ուրիշն,

460

Որ չըթողնի դործը ոչ ոք անուշադիր:
 Ժամանակը անցավ այդպես,— երկնքի մեջտեղն ուղիղ 470
 Բռնեց շրջանն լուսապայծառ արեդակի:
 Տոթն սկովեց,— մենք շողեցինք: Երկրի կրծքից անակնկալ
 Վեր բարձրացավ ժանտ, որոտապին փոթորիկ,
 Որը, ուղղված դեպի երկինք, լըցրեց ամբողջ դաշտավայրն,
 Տերեւթափ արեց անտառը խելոյն,—
 Եվ, տարածված, բռնեց այդպես կթերն ամբողջ անսահման:
 Փակ աչքերով մենք հանդուրժում էինք աղետն աստվածային:
 Սպասեցինք այդպես երկար ժամանակ:
 Շուրջն հանդարտվեց: Մենք, բաց արած մեր աչքերը, մի
 կույտ տեսանք,
 Նա հառաչում, դառն լալիս էր ինչպես Թռչնակն, 480
 Որն, ետ դարձած դեպ յուր ձագերն, տեսնում է անդ վշտալի՝
 Ամայացած բունն իր դատարի, և որբացած անկողինն:
 Այդպես և նա.— երբ որ տեսավ դիակն այդպես մերկացած,
 Նա դառնադառն, զլի հեկեկաց և անիծեց խոտարար—
 Այդ սրբապիղծ դործը անող չար մարդկանց.—
 Եվ սկսեց ապա ձեռքով ցանկել փոշին դիակին:
 Այնուհետև վեր բարձրացրած գեղեցկակերտ գավաթը յուր,
 Երեք անգամ մարմնի վրա հեղումն արեց սրբարար:
 Երբ մենք տեսանք, մոտ վաղեցինք: Իսկ նա կանգնեց
 հաստատուն, 490
 Ու տեղն ու տեղ բռնված՝ խապառ չահարեկվեց:
 Եվ սկսեցինք մենք հարց ու փորձ դործի մասին:
 Իսկ նա ոչինչ չբացատրեց,— խոստովանեց ամեն բան:
 Հաճելի էր այդ ինձ համար, բայց և տխուր,—
 Քանզի չէ՞ որ քաղցրալի է, երբ մարդ խույս տա աղետից,
 — Վշտարեր է,— երբ փորձանքի մատնվում է մարդ
 պատվական:
 Մինչ ամեն բան կատարվում է յուրահատուկ,—
 Իսկ ես այդպես այդ փորձանքից ձեռք բերեցի փրկություն:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

(Անտիգոնեի և Կրեոնի)

Քո դործն է սյու: Ի՞նչ ես թեքել դու զլուսդ դեպի ցած.
 Ուղիղն ասա— ժխտում ես այդ Գուլյե ստում է պահակն:

Ասեմ, այժմ Գործը ես եմ կատարել
— Ձեմ բացասի:

500

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

(Պահակին)

Վարող ես դու արդեն զնալ, ուր ցանկանաս:

Այժմ աղատ ես.— Այս ծանրագին մեղադրանքից դուրս եկար:

(Պահակը հեռանում է)

Իսկ դու հիմա ինձ պարզ ասա, ակնարկները թողած քո,—

Գիտե՞իր դու, որ բացահայտ արգելված է դուրծը այդ:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Ես գիտեի: Ամենքին այդ ակներև էր և բացորոշ:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Ասկա ինչպե՞ս հանդգնեցիր խախտել օրենքն:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Որովհետև՝ այդ օրենքն է երկրային,

— Ձի հաստատված Ջևսի կամքով երկնավոր:

Ձի ստեղծել այլև հավերժ ճշմարտությունն, որն համակյաց 510

Աստվածների հետ ապրում է ստորերկրյա աշխարհում:

Քո այդ օրենքն, որ հիշեցիր,— հորինել են միայն մարդիկ:—

Եվ օրենքն այդ մահկանացու մարդկանց կամքով միայն
ծնված,

Անկարող է բնավ մրցել, կամ ավելի հզոր լինել,

Քան չը զրված և անկործան օրենքը այն,

Որը անմահ կերտվածքն է վեհ հավերժական աստվածների:

Լսկ այսօր չէ,— ոչ էլ երեկ,— որ դորժում է այդ վեհ օրենքն—

Մարդկանց միջև, երկրի վրա,— այլ մշտապես և հավիտյան:

Եվ չգիտե նույնիսկ ոչ ոք, թե ե՞րբ է նա ծագել իրոք:

Այդ օրենքն է, որն ես բնավ չէի կարող անտեսել,

520

Որի անհուն զորության զեմ սարսափում է ամեն մարդ,

Սրի համար աստվածների դատաստանին պետք է ես

Տամ պատասխան: Քո օրենքից ես գերադաս հաշվեցի այդ:

Եվ ի՞նչ պիտի քո օրենքով ինձ սպառնաս, թե ոչ միայն

Մահ տարածամ.—մինչ շահավետ է այդպիսի մահն ինձ համար:
Շատ-շատերին, ինչպես և ինձ,—որ կյանք ունեմ դառն ու
դաժան,—

Մահը միայն շահ կը բերի,—շահ ու բեկրանք մեծափառ:
Ո՛չ, ես բնավ չեմ վըշտանա այդ օրինակ ճակատագրից:
Սակայն եթե իմ եղբայրը,—նա միամոր իբրեւ զավակ,
Մահից հետո անթաղ մնար, և դին՝ առանց մեծարանքի,— 580
— Այդ կլինե՞ր ինձ ահեղ վըշտ,—սիրտս ցավը այդ չէր
հանդուրժի:

Եվ դու հիմա իմ ասածներն համարում ես անխմատ.

Մինչ կարող եմ ես քեզ հարց տալ զատապարտիչ.

— Ո՞վ է այստեղ անմտությամբն իր անխմատ, դժւ, թե՞ ես:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ճիշտ որ դաժան հոր ոգին է հուզված դաժան զավակի մեջ,—
Աղետալի ժանտ վշտերից չի ընկճված տակավին:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ահավասիկ՝ լմով իմացեք—սրբան դաժան լինի ոգին,
Այնքան հեշտով նա կը հասնի յուր անկումին: Թող պինդ
երկաթն

Հնոցի մեջ է՛լ ավելի և ուժգնագուշն շիկանա,
Որպեսզի նա կրակի մեջ ջախջախվի հեշտ և անխնա: 640
Գիտեմ, բավ է փոքրիկ սանձն, որ զսպվի ձին բորբոքված,
Եվ վայել չէ գոռողությունը նրան,
Ով, հիրավի, ենթակա է մեծագործի իշխանությանն:
Սա է, տեսեք, մեղապարտը, որ մեղանչեց հոժարկամ
Եվ սա խախտեց օրենքն,—արդեն ամենահայտ ստիճանված.
Մեղանչում է նաև հիմա, երկրորդ անգամ, երբ մեծապարծ
Վիսամում է յուր արարքով և ինձ ծաղրում անպատկառ:
Արդ՝ քաջամարդ չեմ լինի ես,—թող սա լինի տղամարդ,—
Եթե թողնեմ, իբրեւ իշխող, որ անպատիժ մնա սա,
Թեկուղ լինի ինձ համար

550

Ավելի մերձ, քան իմ քույրը արյունակից, հարազատ,—
—Ավելի մերձ,—քան անային մեր սիրելի Զեան աստված:
Սա և քույրը չեն խուսափի դաժանագուշն, արդար պատժից,
Մեղանչել են իսկ երկուսով հավասար,—

Միտսին են մտադրվել թաղման դործը կատարել:

(Դիմելով պահակներին)

Կանչե՛ք շուտով Իսմեններն, — տանը տեսա ես նրան, —
Ալեկոծված հուղմունքի մեջ խիստ մոլեգին ու խելագուրի.
Այո՛, այո՛, ով սիրում է նյութել զավանքը դադանի,
Նա յուր սրտում գավաճանի գահն է սնում զզվելի.
Բայց առավել անվայել է, ով հանցանքի մեջ բռնված,
Աշխատում է ոճիրն անդով զսուղել խոսքի սլշրանքով:

560

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Ի՞նչ է միաքըդ: Ի՞նչ կարող ես դու ինձ անել ավելին,
Քան մահացունքն և չարչարանքը մահվան:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ե՛ս: Բացի այդ ուրիշ ոչինչ: Ես կարող եմ այդքան միայն:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Էլ ինչո՞ւ ես դուր դանդաղում: Քո ճառերն են ինձ անհաճո.
Երբե՛ք, երբե՛ք ես չեմ հաշտվի նրանց հետ, —
Նույնպես և քեզ դուր չի գալիս արարքը իմ քաջավետ:
Բայց ես՝ չէ՞ որ կարող էի փառք ունենալ, — վերջ ի վերջո, —
Ավելի վեհ ու փառավոր, քան այն, որ ես հանդգնեցի
Թաղել եղբորն իմ հարազատ մեծարանքով արդարացի:

570

(Դառնալով երգչախմբին)

Տեսնում եմ արդ կողմնակից եք դուք իմ մտքին — եթե ճիշտ
Ջարհուրանքը չի կաշկանդել ձեր լեզուն:
Մինչդեռ իրոք երջանիկ են թաղավորներն, — քանզի նրանք
Միշտ կարող են դործել, խոսել և կատարել,
Ինչպես իրենք սրտի սիրով կը ցանկանան:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Եվ միթե դու, — միայն դու ես սերնդի մեջ Կադմոսյան
Ամենիմաստն և ամենից խորիմացն:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Ամենիմաստ, — ոչ բնավին. ավելի ճիշտ ամենալուռ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Չիս ամաչում քո մտքերիցն այն մենական ու համառ:

Ամսթալի չէ բնավ՝
Եղբորն հարգել միամայր:

580

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Քսկ եղբայր չէ՞ր նա, որ մարտեց նրան ընդդեմ և մահացավ:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Այո, և նա եղբայր էր ինձ արյունակից:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Ինչո՞ւ ապա անարդեցիր նրա պատիւն ու փառքը:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Հանգուցյալը ինձ չի դատի զրա համար:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Բայց դու նրան և պղծվածին
Զո՛ւր հավասար դարձրեցիր:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Նա կործանվեց ոչ իբր սարուկ, այլ իբր եղբայր:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Մինչդեռ մեկը կործանում էր յուր հայրենիքն,
Իսկ երկրորդը՝ նրա պաշտպանն էր դերագույն:

590

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Բայց և այնպե՛ս՝ անխորտակ է կամքն հազիսյան օրենքի:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Զի՛ կարելի, որ ազնվազույնն և ոտորը հավասարվեն:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Սակայն ոչ ոք դեռ չգիտե, — արդյոք այդպե՞ս
Պիտի դատեն ստորերկրյա աշխարհում:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Թշնամանքը մահից հետո
Նույնպես ապրում է, սիրելիս:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Ատելությունն ինձնից հեռու,—
— Ես ծնված եմ սիրո համար:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ուրեմն՝ իջի՛ր սանդարամետ, իբրև սիրույդ պարագա,—
Եվ այնտեղ էլ սիրի՛ր նրանց, իսկ ես քանի կենդանի եմ, 600
Մտադիր չեմ լինել կնոջ ենթակա:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Պալատից, նրա աջ կողմի դռնից, դուրս է գալիս արտոսրախան
Իսմենեն):

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Ահավասիկ՝ և Իսմենեն մուտքի մոտ,
Յուր մահացած հղբուր սիրով վշտահար,
Այտերն ահա կարծես արյամբ են ցողված.
Արտասվում է նա դառնադառն, իսկ հոնքերն
Խոր տխրության ամպի թխսով են ծածկված:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Դու, որ տանն իմ սողսողալով իբրև օձ
Դադտ ինձ խայթում, ըմպում էիր իմ արյունն,
Իսկ ես, ավանդ, միշտ անզիտակ և միամիտ
Մնում էի ընդդեմ դահիս երկու ստոր թշնամանք. 610
Ե՛կ, ինձ առնա. — խոստովանում ես արդյոք.
Որ հղել ես դու իսկապես այդ թաղումին մասնակից,
Թե՛ ևրդումով պիտի ժխտես դործն այդ դաժան:

Ի Ս Մ Ե Ն Ն

(Անսիդոնեն)

Դու մեղավոր ճանաչեցի՛ր քեզ արդեն.
Եթե այո,—քեզ համերաշխ—

Նույնը կանեմ նաև ես.
Մեղադրանքը ես կընդունեմ,
Իբրեւ թե քեզ ես եղել եմ մասնակից:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Ո՛չ, կրկին ոչ: Այդ չի՛ր լինի—ճշմարտությանն հակառակ,
Ապրիլը այստեղ, իսկ ինձ մահն է վիճակված: 620

Ի Ս Մ Ն Ն Ն

Բայց դու, դժբախտ.—հրը կրակն ես ընկել արդեն,
Չեմ աժաչի, եթե իրոք ես մասնակցեմ քո տանջանքին:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Մեղանչողին դիտե Հադեսն՝
Անդ աշխարհում սանդարամեա.
—Սերը սակայն խոսքի մեջ չէ,
Գործով է սերն հավերժակամ, ցնծավետ:

Ի Ս Մ Ն Ն Ն

Քեզյը իմ, դու ինձ մի՛ անարդիւր.
Թույլ տուր սակայն, որ անբաժան
Մենք մահանանք միասին,
Ու մեր մահով սրբադորձենք մեռյալներին: 630

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Դու չես մեռնի: Ինչ որ ինքդ չես կատարել
Դու քեզ արարք մի համարիւր:—
Ես մահանամ, բայց է այդքանն:

Ի Ս Մ Ն Ն Ն

Բայց առանց քեզ ո՞վ լույս կը տա,
Ո՞վ սեր կը տա իմ կյանքին:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Հարցում արա դու այդ մասին կրեոնաին.
— Շատ էիր դու նրա մասին հողատարված:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Ի՞նչ ես տանջում իդուր դու ինձ.—
—Վիշտըս այդպես չես ամոքի:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Քեզ խնայիր,—չար նախանձից դու խուսափել չե՛ս կարող: 640

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Ալմուղ, դժբախտ.—Ընչպես քեզնից, քո վիճակից զրկվեմ ես:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Քեզ եմ թողնում ես կյանքը,
Ասլըր՝ այստեղ, իսկ ինձ մահն է վիճակված:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Սակայն՝ չէ՞ որ իմ խոսքերուսն ամոթաբեր ոչինչ չը կար:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Լավադույնը քեզ է մնում, իսկ մնացյալն ես կը հողամ:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Բայց մեղքը մեր բնավ մեկ չէ, ոչ էլ դործը հավասար:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Հանգիստ եղիր,—քոնն է կյանքը: Մինչ վաղուց է իմ հոգին
Արդեն նետվել մահվան գիրկը, որ հարգանք տա մեռյալներին:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այս աղջիկներն,—համողված եմ,—խելալորույս են լիովին.—
Մեկը նոր է խելքից զրկված, իսկ երկրորդը դեռ մանկութ: 650

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Այո, արքա՛, զժնության մեջ աղետաբեր
Խելքահան ենք,—էլ բնատուր խելք չունենք:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Պարզ է, որ դու խելաթափ ես և առգետ,
Քանզի կյանքդ դու կապել ես չարագործի հանցանքի հետ:

Լ Ս Մ Ե Ն Ե

Ոհ, լինչ անեմ, առանց սրան չեմ կարող ես ապրել բաժան:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Բայց մի առի. «առանց սրան», քանզի արդեն հա չըկա:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Միթե, միթե պիտ սպանես հարսնացուին քո զավակի:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ցանքսի համար հարմարացուցն վարելահող կը գտնենք:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Միթե ոչինչ պիտ համարես կապը նրանց սիրատուջը:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ոհ, զգվում եմ,—չեմ ցանկանա անպիտան կիներն իմ
զավակին:

660

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

(Հանկարծ բռնկվելով)

Այդպես, Հեմսն իմ սիրելի, անարդուս է հայրդ քեզ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Եվ դու արդեն, և սերը քո առիկի եք չափազանց:

Ի Ս Մ Ե Ն Ե

Անջատել ես միթե ուզում դու սրանից քո սրզուն:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Մահն է եկել—ինքը Հադեմն,—հա վերջ կտա դրանց սիրուն:
Իսմենեն, ձեռներով դեմը ծածկած, լալիս է,
իսկ Անտիգոնեն հանգիստ կանգնած է իր սեղոյ:

Ե Ր Գ Չ Ա Ն Ո Ի Մ Բ

Քո վճիռն է,—կարծեմ, սրան մատնել մահվմն:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Եվ ձեր, և իմ: Պետք չէ սակայն զուր գանդաղել:
Դուք, պահակներ, սրանց իսկույն այժմ ներս տարեք—

Այս գուլգ կանանց հսկողութեան տակ պահեք,—
Ազատագրուել թող մնան դեռ:

(Դիմելով Անտիգոնեին)

670

Գիտեմ, դու շատ խիղախ ես,
Բայց և խիղախն, անկասկած,
Ընկնում է խոր հուզմունքի մեջ,
Երբ մահն է մոտ արդեն կանգնած:

(Պանակները, Եղծպատելով Իսմենեին և Անտիգոնեին, նրանց ներս են հանում պալատ:
Կրեոնը մնում է, մոռյո նստած վիմակեռ-
նստահանի)

ՍՏԱՍԻՄ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԵՐԳՁԱԽՈՒՄԲ

Ս ա ր ո Ֆ 1.

Երջանիկ է, ով իր կյանքում դեռ չի փորձել մեղքն ու սճիրը,
Սակայն եթե սասանւած է տունըդ կամքով աստվածներին,—
— Բյժւր-բյժւրերն են սերունդներից դժբախտութեան
հնթակա.—

Ինչպես ծովունն, հուզմունքի մեջ դըժընդակ՝
Ալիքները փոթորկալից և անողոր
Թրակիական ժանտ հողմերի շնչի տակ
Դուրս են նետում ջրի երեսն անդունդների սև դժոխքն,
Եվ մթադույն տիղմն և ավազն հատակի՝
Խիստ դողդոջուն և հողմահար՝ —
Դուրս են դալիս լույս աշխարհ, —
— Աղմկում են հառաչանքով խորախոր
Փայռերը դու ավունքի:

Ա ն տ ի ս ա ր ո Ֆ

Տեսնում եմ ես Լարդակիդեյան տան սճիրը վաղընջյան.—
Կաշկանդեի է նա իբր ադետ, սերունդների կյանքն ամբողջ.
Եվ չի կարող ասհմի մեղքը քալիլ ցեղի մեկ գավալին.
— Ինքն աստվածն է կործանողը, և հճւյս չըկա փրկութեան:
Ստորերկրյա աստվածների մանդալն է ժանտ,
Արյունալի և դաժան:

690

Հնձում է այն վերջին ծաղիկն,—ցեղի վերջին ճառագայթն,
Որն էղիպի հին օջախին լույս էր սփռում տակավին:
— Այ՛ս, խոսքի անմտությունն խայթող օձ է հոգու համար:

Ս տ ր ո Փ

Զեւ արարիչ, ո՞վ կարող է ցեղիցն արդյոք մարդկային
Յուր վեսությամբ խորտակել քո զորությունն:
Եվ երազը կախարդական, դործերը բյժեր, բյուրաղղի,—
Վաղքն անընդհատ ժամանակի—
— Անկարող են շեղել կամքը քո գերազույն:
Հավե՛րժ ես դու, անծերական, ամենակալ.
Քեզ շոյում է Ոլիմպոսի շողյունը միշտ լուսավայր:

700

Սակայն անխախտ է օրենքը մարդուն տրված—
Կյանքում և այժմ, և անցյալի, և ապագա.
Եվ չի կարող բնավ ոչ ոք ճամփին յուր՝
Խուլս տալ պատժիցն օրհասական, ընդհանուր,
— Որքան էլ նա ջանք ունենա, կամ խիստ տոկա:

Ա ն տ ի ս տ ր ո Փ

Խարուսիկ են նաև հույսերը մարդկանց,—
Շատ շատերին խոստանում են փառք և օգուտ:
Մինչ շատերին նետում է մերթ փորձանքի մեջ ժանտաժուտ
Թեթևամիտ էրոտների խարդախ ցանցն:

710

Մերթ անցնում է մարդն իր ճամփի ելեւջն,
Բայց չի տեսնում չարիքը նա դժբնդհի.
Եվ անցնելիս մերթ ընկնում է կրակի մեջ,
— Նրան կիզում և այրում է բոլր կրակն:

Եվ հերավի՛ իմաստալի խոսք է ասված.
— Երբ մեր հոգին, մեր միտքն անփորձ
Արհավիրքի կողմն է մղում ինքն աստված,
— Մենք միշտ չարիքն համարում ենք վսեմ դործ
— Եվ այդպիսով միայն մի կարճ ժամանակ
Մենք աղետից օրհասական դերժ կը մնանք:

720

ԱՐԱՐ ԵՐՐՈՐԴ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Դաշտի կողմից երևում է մոտեցող Հեմոնը: Նրան նկատում և նանաշում է երգչախումբը և այդ մասին հայտնում է Կրեոնտին):

Ե Ր Գ Ձ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Հեմոնին եմ տեսնում, ահա՜ վերջինն է նա
Ջավախներից քո մեկուճարն:
Ահավասիկ՝ դեմքն է տխուր ու ցավալար.—
Գուցե դիտե օրհասական վիճակն
Անտիդոսն հարսնացուի
Եվ տանջվում է սիրո վշտով, հիրավի:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այո, շատ լավ զխուս ընկար, շուտ իմացար:
Ո՛հ, իմ որդյակ,—գուցե իրոք դու, լսելով իմ վերջին
վճիռն ընդդեմ հարսնացուիդ,—զայրացած ես քո հոր դեմ.
Թե՛ մշտապես հավատարիմ պիտի մնաս քո ծնողին,—
Թեկուզ ինչ էլ նա կատարի:

730

Հ Ե Մ Ո Ն

Հայր իմ, այո՛,—քոնն եմ ես միշտ, և քո կամքը վսեմական
վեհ ուղղություն միշտ կտա ինձ: Իմն եմ հաշվում ես քո
վճիռն,
Եվ ես բնավ ուրն ու հմայքն ամուսնության՝ չեմ համարի
Ավելի վեհ կամ գերադանց, քան խորհուրդը քո բարի:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ճիշտ այդպես է, թվ իմ զավակ, ավելի վեհ ոչինչ չկա,
Քան հայրական միտքն, ու խրատը բարեբեր,
Որոնց հանդեպ իրոք պետք է ետ նահանջի ամեն բան:
Եվ միայն այն նպատակով փափագում ենք մենք զավակներ,
Որ, ծնվելով, միշտ հնազանդ լինեն իրենց օջախին,
Որ մեծարեն բարեկամին՝ հոր հարգանքին հավասար,
Իսկ թշնամուն՝ միայն լինեն վրեժխնդիր, խստասիրտ:

Եթե դառնալին իր ծնողին անօգուտ է, անուշադիր,—
— Ի՞նչ կարող է նրա մասին ծնողն ասել ուրիշին,—
Թե ոչ լոկ այն, որ յուր համար վիշտ է ծնել նա խորին,
Իսկ թշնամուն ծաղրանքի լմով առարկա:

Մի թող, որդյակ, որ կանացի հաճույքն ու կիրքն
Հաղթահարեն և կաշկանդեն քո հոգին:

Լմվ իմացիր, եթե դառնա ստոր մի կին քեզ կողակից,
Գրկախառնումն այդ կըրերի քեզ ցրտաշունչ փոթորիկ,— 750
— Չը կա այլ վերք ավելի ժանա, քան ընկերը ստոր ու վատ:
Այո, որդի, ձգիր նրան, ատիր սրտանց.— թշնամի է նա մեզ
միշտ:

Նոր փեսացու թող որոնի նա դժոխքումն, ուր կա Հադեսն:
Հանցանքի մեջ արդեն նրան ես բացահայտ մերկացրեցի:
Ողջ քաղաքում՝ լոկ նա կզավ իմ պատվերին անհնազանդ.—
Քաղաքի դեմ ես չեմ կարող լինել հիմա սաախոտ.

Նրան պիտի մատնեմ մահվան: Թող մեր ազգի հովանավոր
Զևսին կանչի նա օգնության: Եթե թույլ տամ, որ դժառության
Սիրմերն աճեն մեր ցեղի մեջ,— ավելի խիստ
Նրանք կաճեն մեր ցեղից դուրս: 760

Նա, ով իրոք յուր տան միջև անբասիր է և օգտակար,
Եվ պետության գործերի մեջ նա կը լինի արդարահայց:
Իսկ ով դուռուղ, սանակոխ է օրենքն անուժ բռնաբար,
Եվ ջանում է իշխանությանն ընդդեմ իշխել ինքնապարծ,
— Նա իմ կողմից խրախուսանք դանել իսպառ չի կարող:
Ով քաղաքի իշխող տերն է, պետք է նրան հնազանդվել
— Թե մեծ, թե փոքր գործերի մեջ, արդարացի և անարդար:
Եթե այդպես է մարդն իրոք,— ես փստահ եմ,— նա քաջունակ
Կարող է միշտ իշխել վսեմ, նաև լինել հնազանդ:

Եվ ուղմական փոթորիկի մեջ նա կը ջանա գեղ հաղթանակ, 770
Ու մարտակից քեզ կը լինի արդարասեր ու քաջարի:
Մինչ անիշխան կացությունն է չարիքների վաաթարագույնն.—
— Նա կործանում է քաղաքներ,— ընտանիքի և տան մեջ
Մոծում է նա ավերածի դաժան թույն:

Միությունը քայքայելով նա դաշնակից հզոր գործի,—
Նրան մատնում է փախստյան: Զորքն է սակայն փրկիչ ու վես,
Երբ նա ամբողջ հնազանդ է և օրենքին պահապան:
Այդպես ուրեմն.— եղբւ պաշտպան - իշխանությանն, - օրինակիր,
Եվ բնավին, երբեք կնոջ ազգեցության չը հնթարկվես:

Եթե պիտի մենք տապալվենք,—լավ կը լինի, եթե անկմանն 780
Արժանանանք տղամարդու ձեռքովն ընտիր,—
Քան իրբե զոհ,—հաղթահարված տենչով կ'նռջ գեղեցկության:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Դու,—կարծում ենք,—եթե միայն մեզ թույլ կըտա մեր
~ ծերութիւն,—
Խոսքն ասացիր,—ինչպէս միայն խոսեւ գիտի իմաստունն:

Հ Ն Մ Ո Ն

Այո, հայր իմ, իմաստութեանն ամենագոր և բարձրագոյն
Պարզէն է ճիշտ,—աստվածներից մարդկանց արված իրը
հասուցի:

Մինչ չեմ կարող,—չեմ էլ ուզում կարող լինել,
Աղացուցել, որ խոսեցիր դու իսկապէս անիրաւի:
Բայց, հիրավի, ճշմարտութեանն կա հակադիր և կարծիքում:

(Կրեմնն այս խոսմանից հետո վրդովմունքի
ցոյցեր է անում և այնուհետև սկսում է ու-
ղուկ լսել միայն ճիշտութեամբ):

Դու չըզիտես և չես կարող տեսնել ճիշտը, 790
Թե ժողովուրդն ինչ է խոսում, ինչ է անում նա արդյոք,
Եվ կամ ռեմն է նա կշտամբում: Այդ ևս զիտեմ, ես եմ զկա-
Քո հայացքից սարսափում է ամբսին անհայտ.
Եվ չին հասնում քեզ այն խոսքերն, որոնց լսելն տհաճ է քեզ:
Մինչ ևս անտես՝ ստվերի տակ՝ ճիշտ լսում եմ ամեն բան:
Քո զավակին ողջ քաղաքն է այժմ ամոսսում.
Ձայն է հնչում ամենուրեք.—«Միթե պետք է մատնել մահվան
Նա, որ բնավ կործանումի արժանի չէ ամենից շատ,
Նա, որ վսեմ քաջարութեամբ՝ փառավոր է և անբիծ.

Նա, որ արդար չըհանգուրժեց, որ եղբայրն իր անթաղ մնա— 800
Եվ զիշտաիչ թռչուններից ու շներից անարդի:
Միթե. միթե չըպետք է մենք նրան սրտանց մեծարենք
Պատկենքով արժանափառ և ոսկեշողջ:

Այդպէս համբալն է տարածվում լռութեան մեջ մթաղուն:
Մինչ ինձ համար, հայր իմ,—չըկա գործ ավելի մեծարժեք.
Քան պատիվը քո փառապանծ, քան զիրքը քո քաջանուն:
Քանզի անշուշտ որդու համար փարթամաճով փառքը հոր

Ավելի մեծ և պերճաշուք դարդարանք է և շնորհք.

— Ինչպես և փառքն ազնիւ զոգու յուր հոր պարծանքն է
անշուշտ:

Թող քո հպարտ այդ վարմունքը—և մի կարծիր ինքնազոր, 810

Որ իբրեւ թե այնտե՛ղ է լուի ճշմարտության վսեմ լույսն,

Որտեղ միայն դու ես տեսնում քո մտքերով մեծահույս:

Եւ նա՛, ով զուր կարծում է դեռ, որ միայն ինքն է քաջամիտ,

Քաջակողու, որ միմիայն յուր հոգին է ճշմարիտ,—

Անշուշտ մի օր կմերկանա, և կը տեսնեն ակներեւ

Ունայնասեր բարքը նրա ու գովեստը սնապարծ:

Մարդ ես դու լսի: Որքան էլ իսկ իմաստնադույն լինես դու,

Ամոթ չէ քեզ—լավ հասկանալ և ըմբռնել անմուր,

Որ վայել չէ լինել դաժան կամ կամակոր չափազանց:

Երբ հեղեղը մրրկահույզ՝ անձրեւաշատ եղանակին 820

Ահազնակի, հորդ սահում է դեպի հովիտ, դեպի հեռուն,

Արմատախիլ ոչնչացնում, ջախջախում է ծառերը հաստ,

Մինչ դիմանում և փրկվում են միայն ճյուղերը ճկուն:

Նույնը նաեւ ժանտ հավաստին.—երբ նա, լարած սարքը նալի,—

Մրրկներբի բըռնկման մեջ ընթանում է կամակոր,

Նալը նրա կործանվելով, դեպի անդունդ կը նետվի,

Եւ ծովային գործը նրա կուլ կը դնա ծովախոր:

Ուրեմն, հայր իմ, զիջող եղիր և բըռնկվող սիրտդ զսպիր.

Թույլ տուր և ինձ,—թեպետ փոքր եմ, երկտասարդ,—

Որ նաեւ ես քեզ խոսքն ասեմ իմ խելամուտ.— 830

Այն քաջին եմ ես համարում լուի բանիմաց—մեծիմաստ,

Ով յուր սրտումն է միշտ պահում յուր զիտությունն, իբրեւ

դանձ:

Եւ թեպետ իսկ քչերին է հասնում գանձը այդ վսեմ,

Բայց և խրատը խոսքերի՝ գործ է վսեմ իբր ուսմունք:

Ն Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ճշմարիտ է, ով թագավոր, եթե տեղին է խոսքն ասված:

— Թե երկուսդ էլ ճիշտ ասացիք,—

Ապա ուրեմն օգտակար են խրատն—ուսումը՝ փոխադարձ:

Կ Ր Ն Ո Ն Տ

Ալեւոյթի մեջ ենք արդեն մենք իբրեւ ծեր,

Եւ վայել չէ, որ նորատին ուսում տա մեզ:

Հ Ե Մ Ո Ն

Ճշմարիտն է ուսուցանողն: Եթե դեռահաս կամ տակավին, 840
— Պետք է տեսնել միայն հասակն,—սկսած է նայել և զործին:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Միթե զործ է մեծարանքը ըմբոստության և հանցանքի:

Հ Ե Մ Ո Ն

Ո՛չ, ես ընտել չխնդրեցի ոճիրն հարգել վատանուն:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Իսկ դու նրան չես համարում նույն այդ մեղքին պատկանող:

Հ Ե Մ Ո Ն

Ո՛չ ես և ոչ Թեբ քաղաքի մեծ ժողովուրդն համախորհուրդ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Կամրոդ է ինձ հրամաններ տալ քաղաքի ժողովուրդն:

Հ Ե Մ Ո Ն

Տե՛ս,—դու արդեն մի շատ նոր խոսք ասացիր:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Բայց ռժմ կամքով պետք է իշխեմ ես այս երկրին,
— Իմ սեփական, թե՛ ուրիշի:

Հ Ե Մ Ո Ն

Ո՛չ, չի կարող քաղաքն ամբողջ դառնալ միայն սոսի մի մարդ: 850

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Մինչդեռ անլ կերպ չեն հասկանում թաղավորներն—
— Ի՞նչ է արդյոք «ժողովուրդն»:

Հ Ե Մ Ո Ն

Կարո՞ղ ես դու միահեծան, բարվոք իշխել
Անապատումն ամայի:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Նըրեռւմ է, որ դու սաստիկ ննթարկված ես միայն կնոջ:

Հ Ե Մ Ո Ն

Եթե իրավ դու ես կինն այդ: Բո մասին եմ ես հողատար:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ո՛հ, գիտարարք ե վատախոս. դատ ես վարում դու քո հար գեմ:

Հ Ե Մ Ո Ն

Դատ չեմ վարում ես քո գեմ,
Այլ քո սխալը շեշտեցի:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Սխալվում եմ, բայց հարգելով իշխանությունն իմ ինքնադու: 860

Հ Ե Մ Ո Ն

Ո՛չ, չեմ հարգում.—այլ ստնտառակ ես դու անում
Աստվածներին պատիվն անդամ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ո՛հ, զաղրելի դու գիտարարք,
Ստոր կնոջ հաճոյակամ:

Հ Ե Մ Ո Ն

Ես ոչ մի վատ, խայտառակ գործ չեմ կատարում:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Սակայն ամեն մի խոսքը քո նրա մասին է միայն:

Հ Ե Մ Ո Ն

Ե՛վ քո, և՛ իմ,—աստվածներն,
Մեռյալներն մասին նաեւ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Կնոջ սարճակ ե վատախոս դու զավակ:

Հ Ե Մ Ո Ն

Դու խոսելու հաճույքն ունես,—
Բայց խոսողին չե՛ս լսում:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Նրան երբեք դու կենդանի
Քեզ իբրեւ կին չե՛ս ստանա:

Հ Ե Մ Ո Ն

Կը մահանա նա, հիրավի,—բայց ոչ մենակ,—
Կը խորտակվի և մեկ սւրբիչն:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Սպառնանքով ևս ցույց տալիս
Հանդըդնության քաջարվեստն:

Հ Ե Մ Ո Ն

Ո՛չ մի սպառնանք.—
Ունայնամիտ մարդուն արդյոք խոսքն ի՞նչ կանի:
Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ունայնամիտ մարդու սանիկն
Ուսուցանել ինձ չի՞ կարող:

880

Հ Ե Մ Ո Ն

Եթե ինձ հայր չը լինեիր,—
— Կանվանեի խելադար:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Արդարախոս ևս չափազանց:—
Ուրմայրսը մեզ վկա,—
Որ հրճվանք չէ այս բնավին,—
— Պարսավանքով հայհոյեցիր:
(ՊահակԱՅԵԻԱ)

Ներս բերեք շուտ ոճրագործին մեղսակիր,
Որ տեղն ու տեղ, փեսացուի աչքի առաջ՝
Իսկույն նրան մատնեմ մահվան:

890

Հ Ե Մ Ո Ն

Ոչ, ոչ. երբե՛ք չի լինի այդ. զուր մի՛ կարծիր.
Զի մահանա նա իմ առաջ,—աչքիս դեմ.
Ոչ հարսնացուն կը տեսնի ինձ և իմ աչքերն

Եւ ի՞նչ էլ դու: Փնտրիր դու քեզ
Այլ սիրելի և խելագար ընկերներ:
(Հեռանում է գնայի դատս):

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Կրեոնտը մնալով մենակ, փոքր ինչ հաճատանում է: Մերուկ-
ները սկսում են փսփսալ իրար հետ):

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Զայրույթիցն է, արքա, այդպես քայլում արագ ու շեշտակի.
Վշտացած է նա ծանրագին,—բորբոքն է այդ հասակի:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Թող հեռանա և ալիւլի սնապարծ—
Ինքը իրեն թող համարի նա աստված,
— Բայց այդպիսով նա կույսերին բնավ մահից չի փրկի: 900

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Որոշել ես—երկուսի՞ն էլ մատնել մահվան:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ո՛չ, ո՛չ, մեկը չի մասնակցել,—
Հավ է, որ այդ հիշեցիր:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Սակայն մյուսի մահն օրհասի—
Ի՞նչպես պիտի կատարես:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այնտեղ, վայրումն իսկ ամայի, ուր հետք չկա մարդկային,
Փորել կտամ ես ժայռի տակ մի վիմակերտ դամբարան,
Եւ անդ նրան պիտի փակեմ ես կենդանի և վեմասույզ.
Կը տամ նաև փոքր-ինչ ուտեստ,—եղած ծեսին համաձայն,
Որ զերծ մնա քաղաքը մեր այդ արարքից սղծալի: 910
Թող աղերսի նա Հաղեսին անդ աղոթքով մեծահույս,—

Քանզի նա մյուս աստվածներից նրան է խնայ մեծարում:
 Դուքն Հադեսն իրավ փրկի մահից նրան,—
 — Իսկ եթե ոչ,—նա կլմանա այն ժամանակ,—
 Որ դրադատ աշխատանք է մեռյալների մեծարանքն:

(Այդ ասելուց հետո պահակների հետ միասին
 հեռանում է դեպի պալատ):

ՍՏԱՍԻՄ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐԳՁԱԽՈՒՄԻ

Դու ես, էրոտ, մարտակուլում միշտ հաղթասլանծ,
 Դու ես, էրոտ, սրտին տալիս խանդ ու թախանձ,
 Եվ կույսերի քնքշության մեջ նրբատենչ
 Դու ես շողում սիրատոչոր գիշերանց:
 Շրջում ես դու ծովերի տակ, ծովածիր,
 — Դաշտերի մեջ դու դահ ունես քաջընաիր:

920

Ո՛հ, չի կարող անմահներից քեզ ոչ ոք
 Յուր սրտի մեջ չտալ շքեղ ապաստան.
 Նվաճել ես դու կարճակյաց մարդուն իրոք,
 Եվ կյանքում միշտ մոլեգնում ես անկործան:

Արդարասեր խելքը հաճախ, միտքը պայծառ՝
 Առականքի մեջ ես նետում չարախինդ.
 Դու ես և այժմ թշնամանքը անարդար
 Այս հարադատ մարդկանց սրտում հիմնել պինդ:

Բայց հայացքը մատաղ կույսի բարեմուշն
 Հաղթանակեց սիրո տենչով երջանկաբեր,—
 — Սիրո շանթովն հզորագուշն,
 Որն իշխում է նույնիսկ, նույնիսկ
 Դերաշնորհ օրենքների սահմանից վեր:
 — Ո՛հ, Ափրոդիտ աստվածուհի,
 Տենչանքն է քո—
 Անպարտելի, ամենագու:

930

ԱՐԱՐ ԶՈՐՐՈՐԴ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Զախ կողմի դռնից դուրս է գալիս պահակներով շրջապատված
Անտիգոնեն: Մերուկներին տեսնելով, նա դիմում է նրանց),

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Ո՛հ, լճնչ է սա: Տեսնելով այս, ինքս անդամ
Օրենքների խիստ սահմանից դուրս կը դամ.
Չեմ էլ կարող դադարեցնել արդեն անդուլ
Արտասուքիս խիստ վարարող հեղեղն այս:
Արդ տանում են Անտիգոնե չքնաղ կույսին
Դեպի հավերժ յուր օթեանն ամենակուլ:

940

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Ա՛խ, նայեք ինձ, հայրենակից քաղաքացիք.
Ես անցնում եմ վերջին ուղին
Եվ նայում եմ վերջին անգամ արևին:
Հույսը նրա շողշողադարդ, զեղեցիկ,
Երբեք, երբեք էլ չեմ տեսնի իմ ճամփին:
Հազեսն ահա տանում է ինձ կենդանի—
Դեպ խավարչճւտ, ժանտ ավուռնքը Աքերոնի,—
Եվ դնում եմ, զրկված զարդիցն հարսանիքի.
— Չե՛ն ողջունում,— չե՛ն ողջունում, ավա՛ղ ինձ
Քաղցր հնչյուններն հարսանեկան քաղցր երգի:
Ես եմ, այո,— մահը միայն ինձ հոգածու,
Դառն ու դաժան Աքերոնին հարսնացու:

950

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Դ՛հա մեծագույն,— դ՛հա, անբասիր և փառունակ,
Գնում ես այժմ դեպի հովիտն ստվերների,
Չե՛ն խորտակել, չե՛ն կործանել քեզ տակավին
Ժանտ վերքերը արյունալի, հիվանդագին.—
— Չի կտրատել սուրբ նաև քս մարմինն,
Այլ իջնում ես դու ողջ-առողջ, ինքնաբար,
Դու գնում ես կենդանավետ ու մենակ
Դեպի օրենքը Հադեսի, զեպ մեռյալներն մուժ աշխարհի:

960

Կա մարդկանց մեջ համբավ և լուր բաղմատխուր,
 Որ կործանվեց երբեմն աշտպես վշտադին
 Փըռլուզիական Տանտալտի վատարախտ հյուրն—
 — Անդ Սիսիլի լեռան բարձր զաղաթին.—
 Նիորեն էր, որն հաղթահար դարձավ քար.
 Նրան,—խիստ սկինդ հաղուստի մեջ վիմական
 Ոռոգում են անձրևները զառնագսուն:
 Նրա համար չըկա ձմեռ, չըկա բուք.
 — Ջայլակոծի հորդ արցունքով հեղեղված,
 Ողորում է նա ժայռերի մերկ բարձունքն:
 — Նույն վիճակին մատնում է այժմ ինձ աստված:

970

ԵՐԳՁԱՆՈՒՄԸ

Բայց նա չէ՞ որ դիցունհի էր, աստվածածագ.
 Իսկ մենք միայն մահկանացու, մարդկանց զավակ,
 Մինչ կործանվում է մահապարտ նա, որ դստո՞ղ՝
 Յուր կյանքն հաշվում է հավասար
 Ամենագետ աստվածներին:

ԱՆՏԻՓՈՆԵՍ

Ի՞նչ միտք ունեն կշտամբանքի խոսքերն այդ.
 Զէ՞ որ հանուն հայրենական աստվածների
 Հեռանում եմ,—հանդըգնութունն իմ բացահայտ,—
 — Այլևս երկար ես չեմ մնա կենդանի:
 Ո՞հ, իմ քաղաք մեծահարուստ, ցեղակիցներ սրտատենչ.
 Եվ դու, և դու, շողշողաղարդ Դիրկե աղբյուր,—
 Դեղեցկասաց թեր քաղաքի թավ անտառ,—
 — Ախ, բոլորը՞ վկա եղեք միահամուռ,
 Ինչպես դաժան նետում է ինձ մահվան ձեռքն,
 Զճրկ ծեծերից սրբադործող օրենքի,
 Զճրկ արցունքից բարեկամի, հարզանքի.—
 Փակում են ինձ շիրիմ դարձած բլուրի տակ,—
 Դերեզմանումն այդ անսովոր, դժբնդակ:
 Ալմիդ, իրքան դժբախտ եմ ես ու թշվառ,—
 Էլ ես չըկամ մարդկանց միջև,—այլ վտարված,
 Ոչ կենդանի եմ խկապես, ոչ էլ մեռած:

980

990

Քաջագործի վերջին սահմանը դու անցար,
 Եվ լուսաշող ճշմարտության ուղղված դահլին՝
 Քաջաբանիկ խոսքն հնչեցիր դու մեծափառ
 Եվ դնում ես այժմ ինքնաբար, թվ դավալ,
 Արժանացած այդպես քո հոր վիճակին:

1000

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Ախ, հիշեցիր դաժանադուլն դու իմ ցավերն,
 Իմ ժանտալի և ահալսր տառապանքն,
 Մեծահուշակ ու փառավոր իմ հոր վիճակն,
 Եվ մեծափառ Հարդակիդյան ամբողջ ցեղի
 Ճակատագիրն անասելի, աղետաբեր:
 Ո՛հ, մայրական դու հարազատ, դժբախտ մահիճ,
 Ժանտ անկողին, քո մեջն, ավանդ, ամուսնաբար
 Կապվեց մայրը յուր որդու հետ հարազատ:
 Իմ տառաբախտ մայրը, այո, իմ մեծ հոր հետ:
 Եվ ես նրանց արյունիցն եմ կործանիչ,
 — Այդ արյունիցն եմ ես ահա ծնվել թշվառ:
 Իսկ այժմ, ավանդ, ես անիծված և ամուրի
 Հեռանում եմ լույս արևիցն աշխարհի:
 Եվ դո՛ւ, եղբայր, հարաբաստիկ իմ եղբայր,
 Սերը փորձած ամուսնության, մահացար
 Ու տանում ես ահավասիկ նաև ինձ
 Դեպ հեռացած մեռյալների մութ աշխարհն:

1010

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Պետք է հարգել աստվածներին—բարեպաշտ,
 Իշխանության տերը, սակայն, մշտապես
 Պետք է լինի իշխանության պաշտպանը մեծ,
 Որ չխախտվի,—չտապալվի դահն անհաշտ:
 Իսկ քեզ՝ քո միտքն ինքնահոգար յուր կրակով կործանեց:

1020

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Ախ, դնում եմ անողբառաց, անբարեկամ—
 Հարսանիքիս քաղցրահնչյուն երգերից դուրի:
 Անցնում եմ ես այս ճանապարհն վերջին անգամ:

Եւ իրավունք չունեմ երբեք, հեք ու անհույս—
 Տեսնել կրկին իմ սրբափայլ աչքիս լույսն:
 Մեկը չկա, որ արտասովի ողբանովադ,
 — Զը կա ընկեր, որ սգալի ողբա թշվառ իմ վիճակն:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

(Պալատից դուրս է գալիս Կրեոնտը: Տեսնելով, որ Անտիգոնէին դեռ չեն տարել, գայրաճում է դիմելով երգչախմբին):

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այստեղ է սա տաղավին: Մի խանդարեք.
 Թող որ այդպես մահից առաջ երգն իր երգի,
 Եւ ողբն անի հեծեծանքով արտոսրախառն,
 Թող մահամերձ՝ արտասանի արտունջի խոսքն:
 (Դիմելով պահակներին)

Բավական է վերջապես.
 Տարեք շուտով և փակեցեք սրան այնտեղ.
 Կամարաշեն բլուրի տակ, ինչպես արգեն ասել եմ ձեզ.
 Թող ամայի, մենակ մնա: Եթե պետք է, թող մահանա,—
 Կամ ինքն իրեն և, տաղավին կենդանի,—
 Թող անձավում—մենության մեջ ամուսնաւոր:
 Եւ այդպիսով՝ մենք կը մնանք գեթ մաքուր,
 Սրբադիմութեամբ ժանտ պղծանքից դրա դործի:
 Վտարելով կյանքի լույսից դրան՝ արդար ես ղրկեցի:

(Կրեոնէսի հրամանը լսելով, պահակները փութում են Անտիգոնէին բռնել և կալանքի օակ օակել, բայց Անտիգոնէն նրանց ձեռքից ազատվում է և խոսքով դառնում է երգչախմբին):

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ն

Ո՛հ, դու բլուր դամբանական, ո՛հ, հարսնարան,—
 Դ՛հա, գետնափորը, հավերժապահ ժանտ օթեան:
 Արդ՝ դալիս եմ ես դեպի ձեզ, հարազատներ իմ մեռյալ,—
 Դեպ ձե՛զ, որոնց,—բաղմաբազում կործանված,—
 Արդեն իր մոտ ընդունել է Պերսեփոնեն հյուրընկալ:
 Ես դալիս եմ, բայց վաղաժամ,—դաժան մահը ինձ պարգև,—
 Թեպետ բախտն էր խոստացել ինձ կյանք հարատև և անբիծ,

Բայց հուշս ունեմ ես սրտազին, տենչում եմ ես խանդավառ,—
 Դալ գեպի քեզ, հայր իմ, իբրեւ սիրահամբույր սրտակից, 1050
 Դալ գեպի քեզ, մայր իմ, իբրեւ սիրամեծար քս գոտրիկն,
 Եվ գեպի քեզ, մեռած եղբայր, իբր անձնազոհ սիրող քույր:
 Երբ, հայր ու մայր, դուք մահացաք, սուրբ օրենքին հակառակ,—
 Ես ինքնաձեռն ձեզ լվացի, զոհ բերեցի ձեր շիրիմին:
 Քեզ, Պսիխիկ, ես թաղեցի, հողին հանձնած քս մարմինն,
 Որի համար և ստացա արդ՝ պատիժն այս զբժնդակ:
 Պատվազուրկ եմ ես քեզ համար, բայց վարվեցի խեղացի,—
 Ես չեմ զղջում: Եթե իբրք ես լինեի սրդոց մայր,
 Կամ վշտարեկ, իբրեւ այրի,—որի մարդն է մահացած, 1060
 Ես պետության կամքին ընդդիմ չէի վարվի բռնաբար:
 Մինչ խոսում է իմ մեջ արցան՝ ազդակցության վեհ օրենքն.
 Արդ՝ մահացած ամուսնու տեղ՝ կը գտնվի այլ ամուսին,
 Այլ ամուսնուց կարելի է և այլ դավակ ունենալ:
 Մինչդեռ եթե հայր ու մայրըս զժոխքումն են, տանն Հադեսի,
 Մի այլ եղբայր ես չեմ գտնի այլեւս երբեք:
 Այն, իմ եղբայր, նրա համար, որ չափազանց հարգեցի քեզ,
 Կրկնաբար իմ արարքը օրինադանց՝ մեղք համարեց—
 Եվ ահուկի հանդգնությունս եվ արդ՝ հիմա կալանքի տակ 1070
 Տանում են ինձ գեպի մահվան օթեանն:
 Ձուրկ մահիճից ամուսնական, զուրկ հարսնական քաղցր երգից,
 Դեռ չփորձած ամուսնության քաղցրությունը բերկրալի,
 Դեռ չը հասած դավակների մայր լինելու խնդության,
 Ես ամուսրի և միայնակ, առանց սիրող ընկերի,—
 Բայց կենդանի արդ մահում եմ մահաբերան դամբարանն:
 Ռ՜ւր է, ասեք. այն աստվածը, որի օրենքն ես խախտեցի.
 Դեթ ես, զժրախատ, նայեմ նրանց, աստվածներին,
 — Եայնժմ, ավճա, և հարցում տամ.— Ձե՞ն ցանկանում լինեի

արդյոք

Ինձ, թշվառիս, հովանավոր և կարեկից:
 Ձէ՞ որ վսեմ գործի համար ես պիղծ, անարդ ճանաչվեցի,— 1080
 Իսկ եթե ճիշտ՝ աստվածներն են ճշմարտության հղոր
 պաշտպան,
 — Դժբախտությունն իմ հանցանքի՝ պարզ կլինի միայն
 այնտեղ:

Ավանդ, եթե ես իմանամ, որ մեղանշողն զոք եք իրավ,—
Ձե՛ղ կը թողնեմ վիշտն իմ կրած և առաւելանքն անարդար:

(Եղջախմբին մասնակցող ծերուկները սկսում
են փոխադարձ հարց ու փորձ և խոսակցու-
թյուն- երևում է, որ մեծամասնութիւնը Ան-
սիգոնեի կաբեկցող է և կողմնակից):

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Խռովահույզ բորբոքն հողու տակաւին
Չի հանդարտվել սրտ մեջ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ճիշտ է, այո: Բայց տանողներն զանդադության
Մեղքի համար արդարացի կը պատժվեն:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Ավանդ, արդեն ինձ մտնամերձ՝
Դեպ կործանեմն ես նետում դու:

1090

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այո, նույնիսկ խորհուրդ չեմ տա քեզ բնավ
Որեւէ կերպ հույս ունենալ փրկության.
Ընդհակառակ՝ լավ է, եթե դու շուտով
Քո օրհասին հանդիստ լինես անձնատուր:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

Ո՛հ, դու, երկիր,— իմ հայրենի թեր քաղաք,—
Ո՛վ նախածին դուք աստվածներ, մնաք բարի.
Ես գնում եմ,— այլեւ ոչ ի՛նչ պետք չէ ինձ:
Իշխանազոր զոք, թեր-քաղաք, ավանդ, նայիր,
Տեսե՛ք և դուք, և դուք մարդիկ հայրենակից.
Արդ գնում է արքայադուստրը աղնիով՝
Միակ ժառանգը թերական իշխանության,
Ձեր աչքի դեմ արդ շողում է զործն իմ վսեմ.

1100

Եվ արդ սա է մարդկանց հատուկ դատաստանն.

Ախ, իմ կյանքը և սրբալույս իմ պատիւն

Ես դոհեցի իմ բարեպաշտ քաջությանն:

(Աճեփղոնեն ուզում է Կենդանութեան իրեն պահպանել, սակայն նրան քաջութեան և հաւատարմութեան անհրաժեշտութեան մասին հիշեցնելու համար ասում է Կենդանութեան իրեն պահպանելու մասին):

Ս Տ Ա Ս Ի Մ Չ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Եվ Դանայեն, մահվան առջև համբերապարտ՝

Մի ժամանակ կրեց դաժան այս վիճակն—

Փակ խուցի մեջ,—դռները յուր պղնձադարձ,—

Երբ արեւի լույսը փոխվեց մթության,—

Եվ երբ նրան յուր մեջ փակեց դամբանական ննջարանն: 1110

Վսեմափայլ յուր մեծ ցեղի պատիւն էր նա,—սով զավակ,—

Ջեւեր էր նաև նրա կրծքին ցողել անձրև ոսկեցայտ:

Ահալոր է ճակատագրի մեծ զորութիւնն հաղթանակող.—

Ո՛չ աշխարհի գանձն ու ոսկին փարթամ ու ճոխ,

Ո՛չ մարտական զենքն ու զսրքը կորովալիր,

Ո՛չ պարիսպներն, ո՛չ ալիքներն մըրկաճայթ,

Ո՛չ նավերն իսկ զբահալիր,—

Ո՛չ, չէն կարող խույս տալ երբեք

Նրա կամքիցն անշեղ ու ժանտ:

Պատժվեց նաև Դաւանտոսի ցասկոտ որդին՝

1120

Հեղոնական մեծ թաղաւորն,—որի քենը թունաւոր

Ջգաց նուշխոսի Դիոնիսոս աստվածն հզոր:

Փակվեց և նա փականքի մեջ վիճակառույց,

Եվ թառամեց անդ նրա քենը գոռող.

Կատաղաբար ու ծաղրանքով պարսաւում էր նա ասածըն,

Հայհոյում էր Բաքոսուհի նա կանանց—

Սիրո բորբոքն, հուրն ու կիրքը—ուռնչված,

Այլև վսեմ—սրնդահար մոռսաների երգը խնդուն:

Ահալասիկ՝ անդ, ուր կապույտ ժայռերի մոտ անասան՝

Կայուն սահման կա իսկապես երկու խորունկ ծովերի,

1130

Ուր անուշիկ Սալմազեսը թրակիական

Սպասում է լուսորդներին Բոսպորի,—

— Արեւն այնտեղ քաղաքամերձ

Կույր փենեւի դավակների
վերքն անիծյալ նկատեց.—

Կործանվեցին նրանք խորթ մոր ձեռքով վայրագ,—

Մանուկների աչքերի մեջ լույսը մարեց միատեղ.

Մինչ սուրը չէր, սր խափանեց աչքերի լույսն,

Այլ արյունոտ ձեռքում շարժվող ջուլհակի սուր և ժանտ ասեղն:

Նրանք, դժբախտ, մաշվում էին դամբարանում դժբնդակ. 1140

Հալիս էին և հեծեծում, իբրև դավակ

Չարարատիկ և թշվառ մոր ամուսնության,—

Որը սակայն ծագում ունեւ վաղընջյան.—

Մայրն էր նրա էրեքթեայան արքայադուստրն,

Որի հայրը թագավորն էր աթենական:

Թեթևաթև մրրիկները մի օր նրա հոր համար՝

Մի հեռավոր բարձր լեռան անձավի մեջ

Արագավազ, մրրկահուլզ ձին ծնեցին,—Բորեաս.

Եվ այդ նժուլդն էր արդյունքը աստվածչերի մասնակցության:

Արդ՝ հասկացավ արքայադուստրն այն ժամանակ 1150

Հավերժական ճակատադրի զորությունը, թվ դավակ:

(Անտիգոնեն երգչախմբի երգից հետո անձնատուր եղած
պահակներին, նրանց հետ միասին հեռանում է):

ԱՐԱՐ ՀԻՆՓԵՐՈՐԴ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Կրեոնտը նստած է դեռ քարաշեն նստարանի վրա. հեռվից
լսում է մոտեցող քայլեր):

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Ո՞վ Թերական մեծ իշխաններ,—մենք երկուսով ահա եկանք
Ճանապարհով մի ընդհանուր,—մի զույգ աչքով երկու հոգի,—
Աչք ունեցողն առաջնորդն է ինձ սկս կույրին:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

(Ճանաչելով Տերեզիասին, ընդառաջում է նրան)

Ի՞նչ նոր բան կա, ասա, ծերուկ Տերեզիաս:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Ես կը հայտնեմ, բայց զուշակին պետք է լինել հնազանդ:

Թող բարիքը մեր քաղաքի պարզե լինի քիչ արժանի:
Իմ տեսածը կամ իմ փորձը միայն օգուտն է ցույց տալիս:

Տ Ե Բ Ե Ջ Ի Ա Ս

Բայց դու նորից անելու ուր բերանին ևս ման դալիս:

Կ Բ Ե Ո Ն Տ

Ի՞նչ կա արդյոք քո խոսքի մեջ,
Կարծես ինչ որ ձայն է հնչում երկյուղի:

1160

Տ Ե Բ Ե Ջ Ի Ա Ս

Այդ կիմանաս դու լսելով այժմ արվեստիս նշաններն.
Նստած էի ես իմ դահլին վաղնջական հավակունչ,
Անդ, որ իրոք ամեն տեսակ թռչունների կայանն է իմ:
Եվ լսեցի անհայտ մի ձայն,— ժանտ մի կռինչ թռչնական,—
Մի աղաղակ խիստ մոլեղին, վայրենական չաբաղետ:—
Արյունալի մազիկներով թռչուններն
Ահագնակի ջարդում, հոշում էին միմյանց.
Եվ հնչում էր հաղթ թևերի ազմուկն հեռվից անիմաց:

1170

Սարսափի մեջ՝ իսկույն եկի կամեցա ես
Հրահրված դո՛հ կատարել մեհյանի մոտ ամենակեղ,—
Բայց չվառվեց հեփեսոոսյան՝ հուրն հոդր,—
— Չը շողշողաց դո՛հ տակից: Միայն մղլած հեղուկն ազդրի
Սկսեց հոսել մսիւրի վրա կաթիլ-կաթիլ ու հանդարտ.
Ծխում էր նա թշնջալով: Մինչդեռ լեզվն թաղանթից
Ցայտելով դուրս, տաքածվում էր դեպի վերև և ամենուր:
Եվ ծորում էր՝ դոհաբերված ազդրը ծածկող
Պարարտ ճարպը, - մերկացնելով միտն իր տակից:
Այդպես, ահա՝ անհետացան, անհայտ դարձան իմ դուշակման
Սուրբ նշաններն, իսկ այդ ամենն ինձ ցույց տվեց այս
պատանին,

1180

Քանզի սա է ինձ առաջնորդ,— իսկ ես ամբողջ ժողովրդին:
Ահավասիկ՝ ողջ քաղաքն է հիվանդադին վիճակի մեջ.
Շնորհիվ քո մտադրության ու մտքերին, սփ աբքա:
Գեշ դիակից պղծված են խիստ կրակարանն ու մեհյանն.—

Թռչուններին և շներին այժմ ուռեցող առարկա
 Դարձել է դին զժրախտ սրբու՝ էղիպի,
 Ուստի ազոթք զոհամատուցյ՝ չեն ընդունում աստվածներն,—
 — Չեն ընդունում նաև ազգրերը բոցավառ զոհական:
 Իսկ Թռչուններն,—մեռած մարդու սրբարար արյունը ճաշակած,
 Չեն արձակում իմաստալի «բարենշան» հնչյուններ: 1190
 Ուրեմն, որդյակի, լավ մտածիր, դու խելքի եկ բանիմաց.
 Սխալանքը հատկությունն է բոլոր մարդկանց:
 Երբ սխալված է մարդն իրոք,—երբեք անդեռ չի լինի նա,
 Ոչ էլ անբախտ, եթե միայն վայր բնկնելիս
 Տեղումն անշարժ նա չմնա, այլ խելացի—վեր բարձրանա:
 — Տղիտության մեղքն է լինել ինքնահավան և ինքնակամ:
 Ե՛կ դու դիժիր այդ մեռյալին: Ընկած մարդուն չե՛ն հարկածի—
 — Մաջություն չէ—սպանվածին սպանելը երկրորդ անգամ:
 Բարեխոս եմ ես քեզ համար,—լավն եմ խոսում՝ քեզ բարեհայց.
 — Լսիր խրատն իմ հաճությամբ, որն ասացի ես սրտանց: 1200

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

(Որն սկզբում կառնկցաբառ և հոմույնով էր
 լսում ձերուկին, վերջը զայրացած և խռա-
 սիրտ պառասխանում է նրան):

Ո՛հ, ձերունի,—դուք ամենքըդ քաջազնդհերբդ զերազատ,
 Ինձ եք բռնել իրբե նշան ձեր նետերին.
 Եվ արդ հիմա արդեն միայն գուշակությունն է ինձ պակաս,—
 — Գուշակումները անկատար: Տահմիս կողմից լիովին
 Գնահատված և վաճառված եմ ես արդեն: Վաճառեցե՛ք,
 Ինձ վաճառքի հանեք իրբե շահեստով լի մի ադրյուք,
 Որքան կուզեք, դուք ձեռք բերեք, բերել ավելք քաջարար
 Հնդկաստանից բազում ոսկի, կամ Սարգիքից քահրիրար,—
 Սակայն նրան բնավ թաղել թույլ չեմ տա ես:
 Թեկուզ ինքը Ձևսի արծիվն, հափշտակած զիսկը գեշ, 1210
 Տանի հասցնի վերև այնտեղ Ձևսի գահին երկնաբերձ,
 — Չե՛մ վախենա և պղծանքը հողին բնավ չեմ հանձնի:
 Գանդի գիտեմ,—ես լավ գիտեմ համոզված,
 Որ չի կարող աստվածներին պղծել անմիտ մահկանացուն:
 Ո՛չ, ո՛չ, ձերուկ, թ՛վ Տերեղիաս, այդպես անթաղ նա կը լինի:
 Բայց իմացիք, որ մեծ մարդկանց իմաստությունը նույնիսկ

Առականքի միշտ կը փոխվի,—երբ միտումով շահագետ՝
Փորձեն նողկանքը պարսուրել պերճապայծառ բառերի մեջ:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Այնպէս, մարդիկ,—ով է ձեզնից ընդունակ
Վսեմ գործը արժանաբար կշռադատել և հասկանալ: 1220

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ի՞նչ գործ է այդ, ի՞նչ ընդհանուր գործի մասին է խոսքդ
այժմ:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Թե որքան բարձր և հզոր է խկապեա
Խոհեմությունն ամեն տեսակ այլ գործերից:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Սակայն որքան,—կարծում եմ ես,—
Տգիտությունն է ավելի ազեղալից:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Այդպեա արդեն քո անձնական հիւլանդությունն հայանեցիր:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Մինչ ես բնավ չեմ ցանկանում
Մարդարեւին պատասխանել հայհոյանքով անարժան:

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Բայց ասացիր, որ իբրեւ թե՛ դուշակելիս ոտում ես:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Գուշակներին հատուկ է, ճիշտ, ազահությունն արձաթառեր: 1230

Տ Ե Ր Ե Ջ Ի Ա Ս

Մինչ հատուկ է արքաներին շահամոլ կիրքը բռնության:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Գիտե՞ս,—որ դու թաղամասի դեմն ես հնչում խոսքերն այդ:

Տ Ե Ր Ե Զ Ի Ա Ս

Գիտեմ,—սակայն քո փառքերով իշխանական
Դու ինձ միայն պետք է լինես շնորհապարտ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Իմաստունն ես դու, թվ դուշակ, սակայն նաև անազնիվ:

Տ Ե Ր Ե Զ Ի Ա Ս

Զգուշացիր, քանզի արդեն
Բորբոքեցիր խորքսմն հոգուս՝ զուշակուսներն իմ սրբալուս:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Թող բորբոքվեն, որպեսզի զեթ
Անշահասեր հանդես դան:

Տ Ե Ր Ե Զ Ի Ա Ս

Ուրեմն այդպես՝ կարծում ես դու,— 1240
Որ դործում եմ ես, հիրավի, իբր վաճառված, կաշառակեր:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այո, այդպես: Պետք չէ բնավ,
Որ իմ պատիվն շահագործեն և դուրս բերեն վաճառքի:

Տ Ե Ր Ե Զ Ի Ա Ս

Բայց լսվ հիշիր,—շատ չի անցնի ժամանակ,
Շատ չեն սահի արագավազ և անխնայներն արևի,
Եվ մահացած դու կը տեսնես
Ամենամերձ, արյունակից և սիրելի քո մարդուն,
Նա կը լինի մահվան զրկում այլ մեռյալի փոխարեն,
Եվ, իբր արդար մի հատուցում քո արարքին,—
Կը կործանվի, կյանքն իր անբախտ, մահամատույց: 1250
Դու կրկնակի մեղապարտն ես իսկական,
Կույսի հոգին, որ տակավին լույս աշխարհին կը պատկանի,
Դու, ամբարիշտ, դամբարանի մեջ փակեցիր կենդանի:
Իսկ դիակն այն,—սր բաժինն է ստորերկրյա աստվածների.
Դու պահում ես այժմ պատվազուրկ, անթաղ ու պիղծ և անծես:
Մինչդեռ այդ դին չի պատկանում բնավ ոչ քեզ:

Եվ ոչ բարձրյալ աստվածներին, և դու սակայն
 Ստիպում ես անթաղ թողնել, — որ անմահներն հանդուրժեն այն:
 Բայց էրիններն վրեժխնդիր և պատժարար, ժանտաժուտ,
 Որ հլու են աստվածներին և Հագնոին դարանամուտ, 1260
 Կը հետևեն և կըստեղծեն արժանավոր քեզ թակարդ,
 Եվ կը նետվես դու նրա մեջ աղետակոծ ու պատժապարտ:
 Դու պնդում ես, որ իբրեւ թե դուշակում եմ ես շահագետ,—
 Արծաթասեր, սգևորված միտումներով շահադուրծի:
 Տես, ժամանակը չի գանդալի, և քո տան մեջ չարազետ
 Բազում կանայք, աղամարդիկ ողբ կըսկսեն ջաշակոծի:
 Եվ քաղաքները քինահուշդ, վրդովմուռնքից բորբոքված,
 Հանդես կը դան քո դեմ լարած արդարացի թշնամանք,—
 Երբ թռչուններն ու զաղաններն և կամ շները սոված
 Անդ տարածեն նրանց շուրջը պիղծ դիակի կտորտանք, 1270
 Երբ ամբարիշտ պղծադուրծվին սրբավայրերը պետության:
 Քո ասելով՝ քաջադեպ եմ ես, հիրավի.
 Արդ՝ զայրացած ծանրացասում, իրոք իբրեւ քաջադեպ՝
 Քո սրտի մեջ բյուր սլաքներ ես վարսեցի ալժամահեղ.—
 — Դու չես փրկվի երբեք նրանց ժանտ կրակից կտրովի:
 Տաք, պատանի,—ինձ դեպի տուն,—քանզի սիրտը ծերուկի
 Պետք չէ հանձնել ջահելների հանդըգնությանն անսպառ.—
 Բայց կը մաղթեմ, որ ունենան խաղաղ լեզու ու մեղմ ճառ,
 Բանական միտք և բարեկութ, փսեմ հալի:

(Այդ ասելուց հետո, Տերեգիտս ծերուկն բազ
 հեռանում է: Սյուսները մնում են ապշած և
 անաթիկ վիճակում):

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ե Ր Գ Չ Ա Ե Ո Ւ Մ Ր

Արքա, գնաց դուշակն ահա, այց դուշակեց ահուկի. 1280
 Մինչ ես դիտեմ,—այն օրվանքց անցել է շմտ, շմտ ժամանակ,
 Երբ սեպուսն վարսերը իմ դարձան ճերմակ,
 Բայց բնավին ես չեմ հիշում, որ նա իբրք, երբեկեցե
 Սուտ դուշակումն արած լինի կյանքում հզոր քաղաքի:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ես ինքս այդ հասկանում եմ,—բայց բռնկվեց իմ հագին.
 Զիջել արդյոք,—բայց դործն է այդ ահավոր,

Մինչ առավել ահուելի է և դաժան
— Հողին թաղել սարսափի մեջ դժբախտության:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Նղիր զգոն և հե տևիր լսոհմության,
— Արքա ես դու, ով Կրեոնոս Մենեկեյան:

1290

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Թայց լինչ պետք է, որ կատարեմ: Համաձայն եմ, ասան շուտ:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Պան, կույսին շուտ ազատիր այն դամբանից դեանալոր,
Իսկ զիսկը, անթաղ թողած,— հանձնիր հողին գերեզմանի:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Դոնչ ես կարծում, ընդունեմ այդ և կատարեմ:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Այո, արքա,— և շուտավազի: Շտապող է ճակատադիրն,
Մեղապարտին շուտ կը հասնեն աստվածներից ուղարկված
ժանտ աղետներն արագավազ, չարախնդիր:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ալմդ, ալմդ, դժվարին է այդ կատարել—
Եվ այդպիսով սանձահարել իմ հողին:
Թայց մաքառել ես չեմ կարող ընդդեմ հզոր
Անհրաժեշտի օրհնքին:

1300

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Դան, շուտով, ինքդ անձամբ կատարիր,
Գործն ուրիշին մի հանձնիր:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Այո, դնամ, դնամ շուտով: Եկեք, վաղեք, իմ ծառաներ,
Դուք բոլորդ թե՛ բացակա և թե՛ ներկա եղածներն,—
Վերցրեք շուտով դուք կացիններն և շտապեք դեպի բլուրն:

(Ապարանգից դուրս եկ քափվում Կրեոնիսի րն-
սանիքի անդամները):

Իսկ ես, այո՛, ձեր ետեւից կզամ ես, ահա վասիկ,
 Ես եմ կապել հանդուլցը ժանտ, պիտ արձակեմ ես, ստիպված:
 Այո, միայն նա կարող է կյանքն ավարտել երջանիկ,
 Ով ապրում է խղճմտանքի բարձր օրենքով՝ չը զրված: 1310

Ս Տ Ա Ս Ի Մ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Դու, բաղձանուն,
 Կաղճոսածին հարսնացուի վարձամաշող զեղեցիկութուն.
 Զեւ ասածու որոտաձայն շանթ կայծակի դու զավակ.
 Դու լցրել ես ողջ Խալիլի մեծամիտ.
 Դու իշխում ես իւրեւ արքա,
 Ելեզինյան մարդերի մեջ հմայակ,
 Որն ազգերի սպաստանն է գերակա:
 Շողշողում ես դժու Դեմեդա—
 Աստվածուհու կրծքի վրա:
 Դու ես, Բաքոս, մեր իշխողը աստվածամիտ, 1320
 — Մայրաքաղաք Թերն է քեզ միշտ զեղեցիկատես բնակավայր:
 Դու ապրում ես Իսմենիի հորդ հոսանքի
 Խոնավակերտ այն ավերին,
 Ուր հնչում են բաքոսուհիք երգերն անդուսպ հրճվանքի,
 — Ուր երբեմն ցանքսը աճեց վիշապածին:

Սլանում ես դու հաղթարար՝ երկրլիանի ժայռերից վեր,
 Անդ, ուր ծուխն է վեր բարձրանում շողշողուն.
 Այնտեղ, որ ժիր ցառկոտում են Կորրիկոսյան
 Հավերճահարս Նիմփաներն,
 Եվ մոլեգնած բաքոսուհի կանանց խմբերն: 1330
 Կարկաչահոս աղբյուրն այնտեղ կաստիլիա
 Խոխոջում է յուր զրույցը անպակաս:
 Դու ես, Բաքոս, երկնաբուխ
 Բաղեղնաղարդ զուգել բարձունքն Նիոս լեռան.
 Դու ես սնում բաղձապտուղ,
 Կանաչազգեստ տերեն ու թուփ խաղողաբեր:
 Դու ես, դու ես, որ հնչելով քո երգերն
 Միշտ զալիս ես անմահական Թեր քաղաքին այցելության:

Դու ամենից միշտ գերադանց Թեք քաղաքն ես սիրում
 սրտանց,
 Այն, որ եղավ քո շանթածին մոր օթեանն մեծապանծ: 1340
 Ե՛կ նաև այժմ դու, ի՞նչ Բաքոս երկնազիր.
 Քո սիրելի մեծ քաղաքն են լսնի մաշում մեղքն ու ոճիրն:
 Թողած բարձունքը Պառնասի, նեղուցն անցած բաղմահառաչ,
 Ե՛կ և մաքրիր քո սրբավայրն բարեհաճ:
 Բույլքն աստղերի երկնաշող,
 Փարթամ հանդեսը երկնքի հրավառ,
 Քո պատվին են փայլում այդպես մեծափառ,—
 — Զէ՞ որ դու ես զիշերային բերկրանքների մեծ իշխողն:

Դու, երկնազոր Զեւի դավակ.
 Շուտ հանդես եկ՝ քեզ ուղեկցող բաքոսուհի կանանց հետ. 1350
 — Թող քաղաքում՝ շվայտանքում զիշերն ամբողջ ցնծավես
 Թնդան, հնչեն խելացնոր խմբապարերն անսպառ,
 Բաքոս, Բաքոս, դու ես նրանց միշտ երկնաշունչ զեկավար:

Է Ք Ս Ո Դ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Երեկոյան մրնշաղն է. դաշտի կողմից գալիս է սուրհանդակը՝
 Կրեոնտի ծառան, որը գնացել էր Պոլիեիկի դիակը բաղելու):

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ամփրոնի և Կադմոսյան տան բնակիչ հարեաններ,
 Կյանքը մարդու,—ինչպես էլ նա լինի թեկուղ,
 Հարկավոր չէ ոչ պարտավել ոչ էլ դովել տակավին.
 Պատահարն է իշխողն հզոր: Երջանկավետը մեծահույս
 Եվ դժբախտը՝ միշտ հավասար ենթակա են նրա կամքին.
 Մեկին վեր է բարձրացնում նա,—մյուսին նետում է տնդունդ,—
 — Ինչպե՞ս, կամ երբ,—այդ չի ասի զուշակն անգամ
 մեծախորհուրդ:
 Իմ կարծիքով՝ Կրեոնտն էր երջանիկը արժանագույլ, 1360
 Որն աղատեց ժանտ թշնամուց Կադմոսական երկիրն համայն,—
 Իշխանությամբ միահեծան իշխում էր նա փառաշուք:

Գեղեցկատես, փարթամ որդին փառքն էր նրա մեծ և հատուկ:
Կործանված է աշխարհի մեծ ինչ: Եվ, հիրավի, երբ վերանա

Մարդու կյանքի և զոյսութեան բերկրանքի լույսն,—

— Նրա կյանքը -- կյանք չէ բնավ... Անտարակույս՝

— Միայն շրջիկ և կենդանի դիակ է նա:

Եղբւր հարուստ և քո ստան մեջ որքան կուզես հավաքիր

Գանձն աշխարհի,—կյանքդ թեկուզ պսակիր

1870

Արքայական փառք ու պատվով, սակայն եթե դու, իրավ,

Զուրկ ես կյանքի ցնծութեանից,—քո փառքն ու մեծ քո

համբալի

Արժանի չեն նույնիսկ ծիւի ունայնական սովերին:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ի՞նչ դառնութեան առարկա է արքայական տունն արդյոք:

Ս Ո Ի Բ Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Մեկը մեռավ: Բայց մահացման պատճառն է դեռ կենդանի:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ո՞վ էր սակայն սպանողը. ո՞վ սպանեց, շուտ ասա:

Ս Ո Ի Բ Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Կործանված է Հեմոնն արդեն... նա սպանվեց ինքնակի:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Յուր հօր ձեռքով, թե՛ սեփական յուր ձեռքով:

Ս Ո Ի Բ Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ինքն իր ձեռքով նա սպանվեց: Հոր զայրույթն էր

մահապատճառն:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ավանդ, գուշակ,—դու ճշմարիտն ասացիր:

1880

Ս Ո Ի Բ Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Այդպես, այո՛. կատարվեց այն, ինչ սահմանեց նա իրոք:

Հոբել: Ահա տեսնում ես դու: Էվրիդիկե դժբախտն է այս,—
Թագուհին է Կրեոնախ: Թերևս որդու պատուհասն
Ապարանքից նրան շտապ կանչեց դուրս:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

(Պալատից դուրս է գալիս Էվրիդիկեն, Կրեոնտի ամուսինը և նրա
հետ երկու ստրկուհի ծառաներ):

Է Վ Ր Ի Գ Ի Կ Ն

Ե՛ս, հերամի, քաղաքացիք, այդ խոսքերը լսեցի,
Երբ կամեցա ուղևորվել,— որ դիցուհի Պալլասին
Ջերմ աղոթքով ես աղոթեմ: Հենց որ դուռը ես քաշեցի,
Որ պարզունակն իր աեղ գցեմ,— թնդաց իսկույն իմ ականջին
Ընտանիքիս դժբախտության աղաղակն այդ բոթարեր:
Ես վայր ընկա մեջքիս վրա ուշագնաց. 1390
Այդ վիճակումն, ահավասիկ, ինձ վերցրին ծառաներն:
Այնուհետև այսանդ եկա: Խոսքն ասացիք ինձ ճշմարիտ,
— Շատ եմ կրել ես ատուապանք,— աղետներով եմ փորձված:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Սիրափափազ ով թագուհի, ես ամեն ինչ տեսա, գիտեմ.
Եվ քեզ առանց այլևայլի խոսքը կասեմ ճշմարտության.
Արդ՝ ամսքիչ խոսքի կարիք այսանդ չըկա:
Ինչո՞ւ ասել այնպիսի խոսք, որ քիչ հետո
Ստույթյան մեջ գուր մերկանա,— ոչ, ճշմարիտն է փառահեղ:
Իբր ուղեկից քո ամուսնուն, եկա, հասա ես այստեղ— 1400
Դաշտավայրի բլուրի մոտն,— ուր ընկած էր շնակեր
Պոլինիկի զին, շներից ժանտ հոշոտված և ահեղ:
Մենք աղոթքով աղերսեցինք անդ Հեկատե աստվածուհուն,
Այլև հզոր Պլուտոսին, որ զեթ լինեն ողորմասեր,
Եվ զայրույթի քենը մոռցած, տան թողություն:
Այնուհետև դին լիացինք մենք ջրի մեջ սրբազան.
Եվ ձիթենու ճյուղերի մեջ թարմաղեղ—
Ծիսակատար՝ հրկիզեցինք այնանդ իսկույն:
Ու թաղեցինք բլուրի տակ՝ բարձրակատար և հարազատ:
Հետո անցանք դեպի դամբանը վիմափաղ այն կույսի,

Որ դեռնամուտ հարսնացուէն էր Հագեսի:

1410

Ահա՛վասիկ, այդ ծխադուբիկ դամբարանից դեռնատաղ
Հեռվից հեռու լավեց մի ճիւղ և հանելի աղաղակ,—

Որն իսկապէս՝ մեր թաղալուր Կրեոնտին էր ուղղված:

Եվ ցուցմունք էր անուամբ նրան: Անհայտ ձայնը նորից թնդաց

Ու տարածվեց այնքան մերձ արքայի շուրջն ապարախտ:

Բացադանչեց արքան իսկույն,— խոսքն հնչելով լալաղին.

— «Ալմիդ, որքան թշվառ եմ ես, ալմիդ, ալմիդ, իմ հողին

Գուշակում է ինչ որ աղետ ահա՛վոր,

Մինչ իմ ուղին դառնադառն է և դաժան:

Ձայնն է դուցե այդ իմ որդու, որ շոյում է իմ ականջն: 1420

Շուտ, ծառանհ'ր, վազե՛ք, վերցրե՛ք դամբարանի վերին քարն.

Եվ վիմարդել այն երդիկից, անցքից ուղիղ նայե՛ք ներս.

Համ վիմացե՛ք,— ողինքն են այսպէս խաբում ինձ չարաչար,

Թե՛ իսկապէս աղաղակն է ձայնը կանչող իմ զավակի»:

Ահաբեկված արքան վհատ այգսկե գոռաց ուղղակի:

Շուտ ավեցինք մենք դամբարանի վերին ծայրին դրված վեմն:

Անցքը բացվեց: Ներս նայեցինք մենք դեմառւելմ.—

— Կախված էր նա յուր հագուստի ոլոր գոտու օղակից,

Իսկ Հեմոնը յուր գրկի մեջ և հուպընդհուպ նրան բռնած,

Անիծում էր յուր դեռնատաղ հարսանիքն այդ դառնակոկիծ, 1430

Վճիռն անեղ յուր ծնող հոր և կործանումն հանելի:

Երբ Կրեոնտն այդ նկատեց,— հառաչանքով, ահընկեց—

Շուտ ներս մտավ դամբարանի մեջ և հեծեծաց ու կանչեց.

— «Ո՛հ, դու գժբախտ. այս ի՞նչ գործ է, կատարեցիր.

Ո՞ւր էր խելքդ: Ո՞ր սլառուհասն այսպէս գրգեց քեզ վշտահար:

Դձուրս եկ, որդյան, այս դամբարանից, դձուրս եկ իսկույն.

Աղաչում եմ ես քեզ, հանուն աստվածների հովանավոր»:

Նայեց որդին արհամարհող ժանտ հայացքով, վայրենաբար,

Եվ առարկեց յուր ծնողին նա կատաղի, դեմ-հանդիման:

Ապա քաշեց սուրն երկսայրի, ուղղեց հարվածն դեպի հայրն. 1440

Նա խուշո ավեց,— և վրիպեց հարվածն այն:

Հետո անբախտն,— սակայն արդեն ինքնաբար,

Խիստ կատաղած ու մոլեղին, սուրը ամուր սեղմած ձեռքին—

Վարսեց իսկույն յուր կրծքի մեջ: Գիտակցութեան մեջ

տակավին,

Նա ջերմ գրկեց, սեղմեց կրծքին կուշտի գիակը չարաղետ.

Նույնիսկ հողին ավանդելիս՝ թոշնած այսը մեռած կուշտի

Նա ուռողեց կաթիլներով կարմիր արշաճ:
Երկու զիակ միմյանց կողքին ընկած էին այնտեղ դաժան.
Իսկ հարսնական չարաբաստիկ ուխտը կնքեց տունն Հաղեսի:
Արդ՝ աղետն այս խրատական թող դատ լինի մարդկանց

համար,— 1450

— Անմոռությունն ամենամեծ դժբախտության հիմքն է չար:

(Եվրիդիկեն լուռ և գլխակո՛ւ լսելուց հետ,
կաճեն ասլած մնաց մի երկու ակճրաբո՛ւ:
Սրափվելով, նա լոկայն հեռացավ դեպի
սպալասը):

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ի՞նչ բան էր սա: Վերադարձավ ու ետ դնաց թաղուհին,—
Բայց մունջ ու լուռ,— ոչ լավն ատաց և ոչ վատն:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ջարմացած եմ ահա և ես: Բայց հույս ունեմ, համոզված,—
— Ձը կամեցավ դժբախտությունն իր զավակի, ցավն իր սրտի —
Արտոսրախառն ողբալ այստեղ,— ներկայությամբ ժողովրդի,—
Այլ վիշտը յուր գաղտնի սլահած, հա ներս դնաց,
Որպեսզի անդ ընտանիքում, ծառաների հետ միասին,
Խոր վերքերը յուր դառնության սզա սրտանց ու լալաղին:
Անխմաստ չէ վարմունքը այդ:

1360

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ձեմ հասկանում: Թվում է ինձ, որ այդ անխոս լռությունն
Շատ ավելի դառնալի է, քան եթե նա
Խեղացնոր աղաղակեր և ողբն աներ անխնա:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ճիշտ է: Եթե վիշտը գաղտնի նրա սրտի
Քողարկված է այժմ լռության ծածկույթի տակ,
Տուն կը մտնեմ և կիմանամ,—
— Դու ճշմարիտ խոսք ասացիր,—
Շատ ավելի վշտական է լռությունն այդ,
Քան ողբաղին լացն ու կական:

(Դաշտի կողմից դանդաղ ու տխուր վերադառնում է Կրեոնտը ծառաների հետ: Ոմանք ձեռներին բռնած ունեն ջահեր: Կրեոնտը յուր ձեռքերի վրա բերում է Հեմոնի դիակը, իսկ ծառաները Անտիպոնների դին):

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Ր

Ահա և հա.—Թագավորը ինքն է գալիս, 1870.
 Ձեռքին նշան բռնած ունի,—հետքն անմոռաց հիշատակի:
 Եթե խիղճս թույլ տա ասել,—հանցանքը չէ այդ ուրիշի,
 — Աղետն է այդ յուր սեփական սխալմունքի:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Դո՛ւ ես, ավա՜ղ. իմ խելագործը խելքի հանցանքն,
 Մեղք մահացու իմ կամակույժը ցանկալիս:
 Տեսե՛ք և դուք,—բարեկամներ ազգական,
 Սպանողին զըժընդակ,
 Սպանվածին սղորալի,—
 Դժբախտ արգյուհն իմ մեղապարտ մտքերի:
 Ոհ, իմ դավակ, քեզ զեռահաս 1880.
 Հնձեց այսպես զեռածաղիկ՝ մահն օրհաս:
 Ավա՜ղ, ավա՜ղ.
 Կործանվեցիր և մահացար այսքան վաղ,—
 Ոչ սեփական քո կամքով,
 Այլ իմ հոգու չարահոժար հանցանքով:

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Ր

Ճմարտության, ինչո՞ւ դու ուշ հանդես եկար:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ավա՜ղ, ավա՜ղ.
 Ես, ապարախտ,—ըմբռնեցի արդեն այդ:
 Իմ գլուխըս,—չար գլուխս աստվածն անհայտ
 Ձեռք այս մեծ աղետի մեջ բաղմաչարչար. 1890
 Իմ մտքերը նա հորդորեց զեպ ճանապարհն այս վայրագ:
 Նա ստիպեց ոտնահարել կյանքի բերկրանքը վերին,—
 — Այդ է, ավա՜ղ, մահկանացու ջանքը մարդու վշտադին:

Ո՛հ, թագավոր իշխանատեր,
Դու դալիս ես դեպի տուն,
Դու բերում ես ցամփե անավոր, դառնություն:
Մինչ քո տանը տեսնելու ես դու իսկույն՝
Դժբախտության նո՞ր աղետի նո՞ր վշտեր:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ի՞նչ կա, ասե՛ք, վշտաբեկ.
Կամ մի՞թե կա աղետներից տառվել մեծ
Եվ գերազույն մի աղետ:

1400

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Արդ մահացավ և սպանվեց ինքը արդեն թագուհին—
Մայրն ընդհանուր—և՛ այդ թշվառ մեռածի՝
— Դրա,— որ ինքն յուր հարվածով արդեն եղավ ինքնասպան:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ավա՛ղ, ավա՛ղ. ո՞ւր ես դժոխք դու Հաղետի,
— Անմաքրելի—և զաղրադույն նավակայան,—
Ե՛կ, ինձ լսիր, շուտ մահակուլ արա ինձ:
Ո՛հ, դո՛ւ, որ ժանտ լուրն հայտնեցիր չարագուշակ,—
Եվ աղետով զբժընդակ
Ջախջախեցիր դու իմ հողին դառնակսիլիժ,—
Կործանվածին վշտադին
Խորատակեցիր դու կրկին:
Այո՛, որդյակ, ես հանձնեցի քեզ օրհասն,
Խոսքըդ խոսիր նահատակված գեռահաս:
Ավա՛ղ, անմիտ մի կոտորած, ժանտ մահացան,
— Որդուս մահին, անխ, միացավ և իմ կնոջ մահը դաժան:

1410

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ք

Ինչ որ պետք էր, արդեն տեսար,
— Էլ զաղտնացած ոչինչ չըկա:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ավա՛ղ, ավա՛ղ.
Ջարհուրելի՛ վիշտ ու կական,

1420

Տեսնում եմ ես աղետն երկրորդ դաժանության:
 Վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, ինչի՞ է պետք ինձ այլևս կյանքը իմ.
 Ինչո՞ւ ասլերել և սպասել նոր վիճակի,
 Երբ ձեռքերիս բռնած ունեմ թարմ գիակը իմ զավակի.
 Իսկ աչքիս դեմ ցցված է արդ մի այլ աղետ, մի նոր զոհ:
 Ա՛ռ քեզ, ավա՛ղ, մի հողնակի մահարձան
 — Ապարմխտ մայր և հեք զավակ ինքնասպան:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Մեհյանի մոտ սուր դանակովն նա սրբածես
 Յուր աչքերի լույսը կտրեց՝ կործանումովն աղետադույն,—
 Բայց նախապես սղբաց վիճակը անվանի Մեղաբոսի,
 Մահը ողբաց աղետալի Հեմոնի,
 Վերջ ի վերջո հառաչանքով անիծեց քեզ
 Իբրև դաժան որդեսպանի:

1430

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ավա՛ղ, ավա՛ղ, սարսուժ եմ ես զարհուրանքից,
 Ջրկա՛մ միթե, բարեկամներ, մեկը ձեզնից,
 Որը իսկույն արդարացի, դեմ-հանդիման
 Սուրբ վարսի իմ կրծքի մեջ,—սուրն երկսայրի ու դաժան:
 Դժբախտ եմ ես: Ա՛խ, բախտս չար, օրն իմ խավար,
 Թշվառ եմ ես, թշվառադույն.
 Ա՛խ, բորբոքվեց իմ սրտի մեջ
 Երկրի բոլոր ժանա ցավերի կրակն անվերջ:

1440

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Այո, այդպես: Մեղքը երկու աղետների,—երկու մահվան
 Հանդուցյալը վերադրում էր միայն քեզ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Սաեայն ի՞նչպես, ի՞նչ միջոցով,
 Նա սպանվեց կյանքից զրկված:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Կուրծքն իր ինքը պատռեց սրով,—ինքը անձամբ, ինքնաձեռն,
 Երբ իմացավ յուր զավակի ողբը մահվան բոթարեր:

Սյո, վաճ ինձ, վաճ իմ զլիւին ու գործին.
 Ավաղ, չկա,—մեկը չըկա մահկանացու մարդկանցից,
 Որ ինձ լինի այս աղետում, այս մեղքի մեջ կարեկից: 1450
 Ես եմ, այո, սպանել քեզ, ես՝ մահաբերո.
 Ես եմ մահվան ճշգրիտ պատճառն:
 Տարեք, տարեք,—ինձ շուտ տարեք, ծառաներ,
 Տարեք շուտով, տարեք հեռուն, դեպ խաղարը կործանիչ.—
 — Ինձ, որ իբազ ոչինչ էի և առավել դարձա ոչինչ:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Օգուտն, իբազ. հորդորիչ է, կամ համոզմունք,—
 Եթե իբոք աղետներից կա մի օգուտ իրական,—
 — Աղետալի տառապանքի վերջն է միայն
 Ամենամեծ, ամենաճիշտ օգուտն,—արդյունք:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Եկ, շուտով եկ դու, իմ օրհաս. 1460
 Կյանքիս վերջին, վերջին ժամ.
 Ամենավեհ, ամենաբարձր ու փառթամ
 Պարգևը ինձ դու կը լինես, եթե դաս:
 Վերջին դու ժամ, վերջին սահման դոյության—
 Ե՛կ դու շուտով, որ ես վաղվան
 Արշալույսին չտրժանանամ:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ձի դանդաղե, նա կը դա:
 Բայց դու միայն պարտքըդ անչեղ կատարիր,
 Իսկ մնացյալն իբրեւ զալիք անխուսափ
 Անշուշտ կը դա, և այդ մասին կասկած չը կա: 1470

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Սակայն այն եմ ես աղերսում ցավիս մեջ,
 Ինչ ամենքին է ցանկալի ու սրտատենչ.

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Մի աղերսիր, իդուր է այդ,—
 Մինչ հախօքք վիճակվածն է անխուսափ.

Երբեք, երբեք մահկանացուն չի կարող
Խույս առլ, փրկվել յուր վիճակից միշտ անհայտ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Տարե՛ք, տարե՛ք, իրբե անմիտ խելաղարի
Ինձ դեպ հեռուն, մի ամայի, խուլ անկյուն,—
Ինձ, որ այսպէս քեզ տկամա սպանեցի, թվ դավակ,
Եվ քեզ, իմ կին: Ավաղ, վա՛յ ինձ, դժբախտիտ: 1486
Երկու կողմից՝ ե՛ տատ, ե՛ անդ մահն է շնչում դժընդակ,
Ասե՛ք, արդյոք, անեծքը չէ՞ սա կյանքիտ
Արդ ամեն ինչ շուրջս սխալ է, այլանդակ, այլայլված.
Ա՛խ, իմ գլխին ճակատագիրն թափեց դաժան մի կլակ,—
— Անտանելի ու ծանրադին մի հարված:

Ե Ր Կ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Խոհեմության բարքն է, այո՛, անաղարտ
Երջանկության առաջին վեհ օրենքը միշտ.
Երբեք, երբեք պետք չէ լինել դեպ աստվածներն ամբարիշտ,
Իսկ մեծամիտ վիսուքյան տեր գոռուին,
Իբրե պատիժ արժանապարտ,— 1490
Հասնելու է ժանա աղետի հարված,
Որ ծերության դեթ հասակում խրատ լինի անմոռաց:

(Պալատի դռներ փակվում են. երգչախումբը
ցրվում է):

ԳԼԻՐԻՊԻՆԻՍ

ԵՎՐԻՊԻԴԵՍ

ՄԵՐԵՍ

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

Դայակ

Մանուկների դաստիարակ

Մեղեա—Յաղոնի կինը

Կրեոնտ—Կորնթական թագավոր

Յազոն—Մեղեայի ամուսինը. Արդոնավորդ հերոսների ղեկավարը, Իոլիսո քաղաքի աղնականներից մեկը

Էգևոս—Աթենական թագավոր

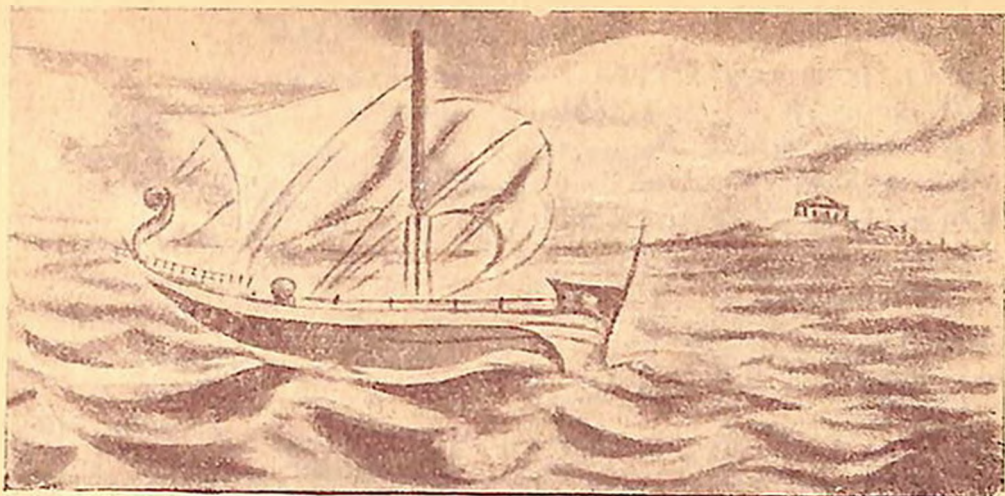
Սուրհանդակ—Յաղոնի սարուկներից մեկը

Մանուկները Մեղեայի

երգչախումբ,—Կորնթացի կանանցից բաղկացած

Գործողությունը կատարվում է Կորնթոս քաղաքում:

Պրերգույանը տուջին անգամ բեմադրված է
Արեւելում 431 ր. (մեր էր. առ.) զարնանը

Մ Ե Ղ Ե Ա

ԴՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

Տունը Մեղեայի

Դ Ա Յ Ա Կ

Ա՛խ, երանի Արգո նավը,—սըն հաջողակ
 Սիմպլիգադի սև ժայռերը անցկացավ,—
 Չը մոտենար Կողքիդական ափերին:
 Ո՛հ, երանի Պելիոնի անտառապատ ձորի մեջ
 Չը կտրատվեր և վայր չընկներ եղենին,
 Որ թի դարձավ ձեռքին հզոր հերոսների,
 — Որոնք այժմ, արշավեցին մի ժամանակ
 Ոսկեզեղմը հայթայթելու Պելիասին:
 Այժմ, եթե այդ չը լիներ, իմ Մեղեա թագուհին,
 — Հաղթահարված անկ սիրով Յագոնի,—

10

Ծովն անցնելով՝ չէր դա երբեք դեպ պարխապներն Իռլիոսի,
Եվ նա երբեք չէր համողի դսարիկներին Պելիասի,
Որպեսզի անդ նրանք իրենց ծերունի հորն սպանեն.

— Ձէր բնակվի յուր ամուսնու և որդոց հետ Կորնթոսում,—
Թեպետ այնտեղ յուր փախուստով արժանացավ
Երկրի ամբողջ ժողովրդի համակրանքին փառավոր.
Ինքն էլ իրոք սրտի խորունկ սիրով դարձավ Յաղոնին
Հավատարիմ, սիրանվեր ամուսին:

Իբրով, չը կա երկրի վրա

Ավելի բարձր և ավելի երանավետ երջանկություն,

20

Քան այն, երբ միշտ համերաշխ են մարդն ու կինը

միմյանց հետ:

Մինչ ամեն բան փոխվել է այժմ թշնամանքի.

Այն, ինչ առաջ սեր էր միայն,— ատելի է դարձել այժմ,—

Յաղոնն ահա դավաճանած իմ թաղուհուն և յուր որդոց,

Յանկանում է փեսա դառնալ թաղավորի քնտանիքին,—

— Ամուսնանալ երկրին իշխող Կրեոնաի դստրիկի հետ:

Իսկ Մեդեան թշվառագուշն,— անարդանքից վշտաբեկ,

Վերհիշելով սուրբ երգումներն,— ետ է կանչում մեծադույն

Խոստումները հավատարիմ և սիրատենչ մտերմության,—

Աղերսում է առավածներին՝ վկա լինել արդարացի,

80

Թե ճրքան ժանտ և ապերախտ վարվեց Յաղոնն իր հանդեպ:

Երբ իմացավ նա ամուսնու ժանտ վարմունքը դավաճան,

Քաղցած, ծարավ մատնվեց ցավին տառապանքի.—

Օր ու գիշեր արցունքի մեջ մաշվում է այժմ կականալիբ,

Հայացքն անշեղ դեպի դետին սեեռած.

Չի ցանկանում վեր բարձրացնել աչքերն անդամ,

— Ասես մի ժայռ, ինչպես ծովի հուժկու հորձանքն,

Էլ չի լսում նա բարեկամ մարդկանց խրատն և սփոփանքն:

Բայց և հաճախ վեր ուղղելով յուր ձյունափայլ ճերմակ վիզն,

Նա ջալլակոծ ողբում է յուր սիրելի հորն, հայրենի հողն

40

Եվ սուրբ օջախն, որոնց թաղեց իրրե գաժան դավաճան,—

Հանուն միայն յուր երախտիքն այժմ ուրացող ամուսնուն:

Եվ միայն այժմ է հասկանում վշտերի մեջ՝ նա դժբախտ,—

Թե իսկապես ճրքան քաղցր է և ցնծավետ—

— Չը բաժանվել, չը հեռանալ հայրենիքից սրտատենչ:

Ատում է նա նույնիսկ որդոց յուր հարազատ,

Բերկրանք ու սեր նա չի զգում նրանց վրա նայելիս.

Երկյուղ ունեմ, զուցե նուշնիսի մտադիր է կատարել
 Մի որն է առնելի զործ: Անդուսպ է խիստ և հիշաչար.
 Նա հանդուրժել կամ մոռանալ վիրավորանքը չի կարող.
 Նրան, ավանդ, ես լավ գիտեմ,—վախենում եմ ուստի խիստ.
 Գուցե, ավանդ, նա ներս խուժի յուր նշարանն
 Եվ կատաղած՝ վարսի սուրըն իր կրծքի մեջ.
 Կամ սպանի Կրեոնտին, այլև նրա փեսային—
 Ու ավելի դառն ազեար, արհավիրքի մեջ քնկնի:
 Ահադնադժւոյն է Մեդեան,—դարհուրելի բարձր տեղ —
 Եվ հեշտութեամբ յուր թշնամուսն նա անձնատուր չի լինի:
 Արդ՝ տեսնում եմ, ետ են դալիս մարգարանից մանուկներն,
 Բայց անհոգ են և չգիտեն դժբախտութեանն իրենց մոր.
 — Կյանք սլատանի,—գու չեա սիրում վիշտ և հոգսեր:

(Ներս եմ գալիս մանուկները դաս-
սիաբակի հետ միասին):

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

(Դայակը, դաստիարակն ու մանուկները)

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Իմ ախրուհու դու վաղեմի սպասավոր,—
 Ի՞նչ ես կանգնել դու միայնակ դռների մոտ.
 Եվ կաբժես թե վիշտն ես սղլում դառնաբար.
 Արդյոք ինչպե՞ս առանց քեզ
 Կարողացավ մենակ մնալ Մեդեան:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ո՛հ, ծերունի, դու Յադոնի մանուկների դաստիարակ.
 Կով ծառայի սրտի համար հուզիչ է խիստ վիշտը տիրոջ,
 Որն, հիրավի, արհիսծում է հողին:
 Արդ՝ այնքան եմ ես տանջահար, որ ցանկացա դալ այստեղ
 Եվ ողբալիծ սլատմել երկրին ու երկնքին
 Իմ Մեդեա իշխանուհու դժբախտութեան սլատուհասն:

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Մի՞թե դժբախտը տակավին
 Չի դադարել լալ ու ողբալ:

Լալաւաւս ես զու, ծերունի,—սկիզբն է զեռ՝
 Նրա դաժան տառապանքի.
 Կեսը նույնիսկ յուր տանջանքի
 Նա չի կրել տակաւին:

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Ո՛հ, խեղազուրկ,—եթե միայն
 Կարելի է այդպէս ասել տիրոջ մասին,—
 Դեռ չգիտե,—ի՞նչ աղետներ, ի՞նչ նոր փորձանք
 Կա յուր առջեւ սպասելիք:

80

Դ Ա Յ Ա Կ

Ի՞նչ կա, ավաղ, ի՞նչ ծերունի,
 Մի չարչարիւր, աստ ինձ:

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ: Գուցե նույնիսկ արժանի եմ սուրջանքի,
 Որ այդ խոսքը ասացի:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ծերուկ, հանուն քո ծերութեան, բնավ ինձնից՝—
 — Համաժառա քո ընկերից, մի ծածկիր.
 Իսկ ես, եթե անհրաժեշտ է, երբեք բերանըս բաց չեմ անի
 Եվ այդ մասին խիստ լռութեամբ կը պահեմ:

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Արդ՝ մի անգամ, անցնելիս,
 Ես գնացի, հասա այնտեղ,—
 — Գերամեծար Պիլիքի աղբյուրին,
 Անակնկալ անդ լսեցի,—
 Բայց առերես ինձ չը լսող ցույց տալով,—
 — Ծերունիները,—նոստաւած՝—
 Այդպէս դամա խաղալիս
 Խոսում էին, որ Կրեոնան՝
 — Մեր այս երկրի թագաւորն,
 Որոշել է Կորնթոսից արտաքսել զուրս,
 — Աքսորել այս մանուկներին և սրանց մորն:

90

100

Սակայն ինքքս չը գիտեմ լավ,—
— Որքան արդյոք ճշմարիտ է այդ համբալն.
Կը ցանկայի, որ այդ երբեք չը կատարվէր:

Դ Ա Յ Ա Կ

Սակայն միթե Յազունն իրավ թույլ կը տա,
Որ հարադատ յուր որդոց հետ վարմեն այգալես,
— Ինքը թեպետ իսկապես
Սրանց մոր հետ խռով է այժմ և թշնամի:

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Նորագույն սերն է ավելի միշտ զերազատ,
Քան վաղընջյան աղգակցությունն: Յազունն հիմա
Բարեկամ չէ յուր վաղեմի ընտանիքին:

110

Դ Ա Յ Ա Կ

Կորած ենք մենք: Հին աղետից
Չենք ազատվել տալավին.
— Մինչդեռ արդեն նոր կսկիծ,—
— Նոր կրակ է թափվում ահա մեր գլխին:

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Բայց իմացի՛ր, ժամանակ չէ հարմարագույն,
Որ այդ մասին մեր տիրուհին իմանա.
Ուստի լռի՛ր, և այդ առթիվ բերանդ փակ,
Ամենեկին և ոչ մի տեղ ոչ մի խոսք:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ո՛հ, մանուկներ, խեղճ մանուկներ,
Գեթ լեցեք, թե ինչ մարդ է ձեր ծնող հայր,
Բայց ես նրան չեմ անիծի,—տերն է նա իմ.
Թեպետ և խիտ, դաժանարար,—
Վատ է վարվում յուր բարեկամ մարդկանց հետ:

110

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Ո՞վ կարող էր մահկանացու մարդկանցից—
Նույնը չանել: Եվ միթե դեռ չդիտես,
Որ ամեն մարդ ինքը իրեն ավելի է սիրում միշտ,

Քան ուրիշին,—մերձավորին,—ոմանք սակայն
Ազնվաբար են այդպես վարվում, ոմանք էլ խիստ շահախնդիր:
Ուստի պարզ է՝ երկրորդ անգամ ամուսնացող
Հայրը անշուշտ դադարում է այլևս սիրել
Յուր վաղեմի նախկին կնոջ զավակներին:

130

Դ Ա Յ Ա Կ

Տուն գնացեք դուք, մանուկներ, լավ կը լինի ամեն բան:
Դու, ծերունի, սրանց անջատ, առանձնակի տանը պահիր,
Մի թող գոնե, որ մտենան իրենց մօրը զայրազին.
Նկատել եմ ես շատ հաճախ, որ նույնիսկ այս մանուկներին
Նա նայում է միշտ կատաղած, վայրագ ու ժանտ հայացքով.
Եվ կարծես իսկ սրանց հանդեպ մտքում ունի դժման մի գործ,
Քանզի դիտեմ, ես լսով դիտեմ,—չի զաղարի նրա քենն,
Մինչև որ նա մեկն ու մեկին չը խորտակի զժնարար,
Բայց թող զայրույթն այդ բռնակլի թշնամու դեմ վրեժանդիր,—
Եվ ոչ, ավանդ, յուր բարեկամ մարդկանց հանդեպ:

140

Մ Ե Դ Ե Ա

(Բեմի ետևից)

Ավանդ, ավանդ.

Թշվառ եմ ես, զժրախտագեղձն,—

Անվախճան է տառապանքը զժնի կյանքիս.

Վա՛յ ինձ, ինչո՞ւ չեմ կործանվում ես, ավանդ,

Ո՞ւր ես, ժանտ մահ, ինչո՞ւ դեպ ինձ չես գալիս:

Դ Ա Յ Ա Կ

Այդպես է միշտ, իմ սիրելի մանուկներ,
Խիստ մոլեղնած է ձեր մայրը, ահավասիկ,
Բորբոքված է, ինչպես վառվող բոբը կրակ:
Եվ զայրույթն է նրա սրտի՝ այդպես ետում ահուելի: 150
Շուտով, շուտով առն գնացեք, ձեր մօր աչքին չերևաք.
Նրան այնտեղ չը մտենաք: Զգուշացեք դուք խստիվ—
Նրա բարքից վայրագ ու ժանտ,—զարհուրելի բնույթից,
Հայացքներից հպարտ ու վնաս:
Ուրեմն իսկույն տուն գնացեք
Եվ թաքնվեցեք ներսումն, այնտեղ:

(Մանուկները հետևում են):

Պարզ է արդեն... սիրտը այրող տառապանքի դառնության
Լուկ առաջին ամպն է ահա, որ այդպես
Արդ՝ կուտակվում է թանձրախիտ և ահեղ.
Եվ շատ շուտով պիտ ընկնի, իրբև ուժգին փոթորիկ.
Ա՛խ, ով գիտե,— ի՞նչ կարող է դեռ կատարել անդիմադարձ,
Ծանրացասում,— ժանտ վշտերից դադադած
Եվ անսահման դայրույթով լի անդուստ հողին:

160

Մ Ե Դ Ե Ա

(Բեմի ետևից)

Վա՛յ ինձ, ավա՛ղ.
Ա՛խ, սրքան ևս տարարախտ եմ և թշվառ.
Բյուր մեծագույն հեծեծանքի արժանի են ցավերն իմ.

(Նկատելով մանուկներին)

Եվ դժւք, և դժւք, խիտ չարաբախտ մոր զավակներ,
— Գեթ կործանվեք, չքվեք ընավ դուք ձեր հոր հետ,
Գեթ խորտակվի, ավեր դառնա մեր տունն հիմքից,
Թող չքանա, ոչնչանա և մեր ամբողջ բնառնիքն:

170

Դ Ա Յ Ա Կ

Ավա՛ղ, ավա՛ղ,
Վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ,— դժբախտ եմ ես:
Ոհ, ինչո՞վ են քո դեմն,— ասա, մեղապարտ
Խեղճ մանուկներն մեղքի համար իրենց հոր:
Կամ ինչո՞ւ ես այդպես ատում դու սրանց:
Ավա՛ղ, թշվառ և բախտադուրկ դուք մանուկներ,—
Սարսափե՛մ եմ, ահարեկված եմ չափադանց...
Ո՛հ, մի դուցե զարհուրելի պատուհաս է սպասում ձեզ:
Միշտ ահավոր կրքի տեր են թագավորներն,
Եվ միշտ սակավ, քիչ են լսում նրանք խորհուրդ կամ խրատ,
Բայց առավել սիրում են խիտ հրամայել և իշխել:
Դժվար է շատ նրանց համար դսպել կրքի տենչը դաժան:
Մինչդեռ իրոք մարդու համար շատ ավելի
Ցանկալի է և դերադատ՝— կյանքն հավատար,—
Ինձ, օրինակ, շատ ավելի զրավիչ է և սրտատենչ —
Աղբիլ հանդիստ և ծերանալ անվտանգ,

Քան իշխանք վարել վարժամութեան վայլի մեջ:
«Եզիր համեստ և չափավոր», — խոսքերն են այդ իմաստուն,
Վսեմափայլ ու հաղթական: Չափավոր իշխանք, —
Դու ես միայն մարդկանց համար կարոտադին,
Երանափառ և մեծարժեք երջանկութեան.

190

Մինչդեռ անմիտ դոտողութեան նիստուկացն,
Հպարտութեանն և դերադո մեծ սլէքանքն
Մարդուն երբեք չեն խոտտանում և չեն տալիս երջանիկ իշխանք:
Ընդհակառակ, բնտանիքի և տան համար
Վաստակում են ավելի շատ վիշտ ու աղետ,
— Նամանավանդ՝ երբ աշդդիրով զայրացած են աստվածներն:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐՐՈՐԻ

(Դայակն ու երգչախումբը)

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

(Դառնալով դայակին)

Մենք լսեցինք ազադակներ: Մենք լսեցինք իրարոց, —
Կողքիդացի տիկնոջ լացը և հեծեծանքն աղեցավ.
Զի՞ մեղմացնել նա տակավին: Ի՞նչ կա, ասա, ի՞նչ սպառավ. 200
Կանգնած էինք մենք դուռն մոտ և լսեցինք
Ներսիս հնչող սրտաճմլիկ սղրակոծն:
Ո՛հ, բնավին մենք ուրախ չենք այս տան վիշտը աւանդով,
Հավատա մեզ, ի՞նչ կինարմատ, մենք հիւրավի —
Կարեկից ենք քո տիրուհու ցավերին:

Գ Ա Յ Ա Կ

Չը կա, չը կա այս բնտանիքն, — չքացել է նա տրդեն.
Տերն է նրա ամուսնութեամբ կապվում հիմա
Թագավորի դստրիկի հետ.

Մինչդեռ դժբախտ իմ տիրուհին սենյակի մեջ
Տառապում է ժանտ վշտերից հալումաշ,

210

— Խուլ է կարծես և չի լսում ոչ ոքի, —
Ոչ էլ նույնիսկ յուր բարեկամ մարդկանց խոսքերն ամոքիչ:

Զե՛ս արարիչ, և դո՛ւ, և դո՛ւ, արեւի լույս.
 Անմահ երկիր,—լսե՛մ եք դուք
 Խոր ջալակոծն և հեծեծանքն
 Աղաղակոյ և շարարախտ այդ կնոջ:
 Եվ մի՞թե դու տառապում ես այդքան խորունկ
 Ամուսնական մահճի համար փափազատենչ
 Ու հեկեկում ես այդ առթիվ սրտահուլով:
 Ի՞նչ ես իդուր մահըդ կանչում, ով անդեռ.
 — Մահը կգա ինքը հապճեպ և անկոչ:
 Լսի՛ր շուտով և թող անմիտ այդ աղերսանքն:
 Եթե իրավ քո ամուսինն բացահայտ
 Թողնում է քեզ, փնտրելով սերն այլ կնոջ,
 — Նրա վրա մի զայրահա բորբոքված,
 Քանզի Զեհն է քո ստահապանն արդարադուր:
 Մի վշտանար և դառնապես մի ողբար
 Ամուսնական քո մահիճն:

220

Մ Ե Դ Ե Ա

(Բեմի ետից)

Ո՛հ, դու, Թեմիս ամենազոր, դու, Արտեմիս իշխանավոր,—
 Տեսե՛ք, ինչպես տանջվում եմ ես, որ անիծյալ ամուսնու հետ 230
 Կապված էի երգումներով մեծագույն:
 Ո՛հ, զեթ մի օր, մի ժամանակ տեսնեի ես
 Այդ ամուսնու և նրա նոր հարսնացուի գիակներն—
 Բեկորներումն անդ խորտակված ապարանքի.
 Քանզի նրանք հանդգնեցին վխտարար—
 Նախ և առաջ խիստ անարդել, անստույգ ինձ:
 Հանձր իմ, հանձր իմ, ուր ես, ամուր,
 Քեզ եմ կանչում, իմ հայրենիք հեռավոր.
 Ա՛խ, չէ որ ես, իբրեւ դաժան դավաճան,
 Զեզ թողեցի և խայտառակ հեռացա.
 Այո՛, նույնիսկ,—սերն իմ սրտում ահեղի,—
 Սպանեցի ես հարազատ իմ եղբորն:

240

Դ Ա Յ Ա Կ

Արդ, լսե՛մ եք, ինչպես ահա կանչում է նա
 Այժմ Թեմիսին ուխտակտուար, այլև Զեհին,

Որք մարդկանց երգումներն տերն է հօկիչ.

Այն, հիմա իմ թաղուհին հաղուդդ կըտա յուր դայրույթին,
Ահագնակերպ կատարելով յուր շրեթը մեծադույն:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Ա ն տ ի ս տ ր ո ֆ

Ինչո՞ւ զեպ մեզ զուրս չի զալիս սենյակից,
Որպեսզի գեթ զրույց անի մեզ հետ այստեղ.—
Մենք կաշխատենք մեր ամօքիչ խորհրդով
Գեթ փարատել նրա վշտերն ու կոկիծ
Եվ մեղմացնել նրա դայրույթն ահեղ,—
Քանզի իրոք պատրաստ ենք մենք բարեկամին՝
Տառապանքի մեջ չթողնել անկարեկից:
Գնա՛, կանչիր քո թագուհուն,
Թող սենյակից զուրս գա այստեղ.
Չը մոռանաս նաև հայանել զու նրան,
Որ եկել ենք մենք սիրարար այցելության:
Աճապարիր, քանի շուտ է, քանի գեռ նա
Չի կատարել աղետալից գործեր ահեղ,
Քանզի նրա զարհուրելի վիշտն ու տանջանք
Հեշտ կարող են նետել նրան զեպի փորձանք:

250

260

Դ Ս 3 Ա Կ

Շատ լավ եք ասում,—ահա, կաշխատեմ ես այդ կատարել.
Բայց երկյուղ ունեմ,—բնավ հույս չը կա,
Որ կարողանամ մի կերպ համոզել ես իմ արքունուն,—
Թեպետ սիրալիբ ես կիրադործեմ ձեր խնդիրն իսկույն:
Երբ սարուկներից մեկն ու մեկն հաճախ, մոտ գալով նրան,
Փորձում է խոսել, կամ մի բան ասել,—սհ, այնպիսի՛ ժանտ,
Վայրագ, մոլեղին հայացքով է նա նայում ամենքին,
— Ինչպես առյուծ—մայրն,—ստահապան կանգնած յուր

կորյուններին: 270

Եվ լնչպես, ասեք, հիմար չանվանել,—կամ իսկ անխմատ,—
Հին, վաղնջական այն նախնի մարդկանց, որոնք, հերավի,
Վառ խրախճանքի—և հանգիստվոր խնջույքի համար,—
Իբրև միջոցներ խորունկ բերկրության, ցնծավետ կյանքի,—
Հորինել են պերճ և գլարճաճայն երգեր ու նվագ:

Բայց չի մտածել ոչ ոք բնավին բաղմաձայն երգով
 Կամ ջերմ, հոգեղմայլ քաղցր նվաղով—
 — Զսպել մեծազուլն և կործանարար կրքերը մարդկանց,
 Նաև ամոքել ժանտայլի վիշտը տառապող սրտի
 Եվ վերացնել այն, որ իսկ պատճառն է, ահուկի պատճառն,— 280
 Ընտանիքներում հաճախ կատարվող ժանտ աղետներին:
 Այն, շահավետ և լավ կլիներ,— դյուրին չափազանց—
 Միշտ քաղցրանվազ երգերով բուժել վշտերը մարդու:
 Արդ՝— ի՞նչ կարիք կա,— խնջուքին հարուստ և փարթամաճսի
 Զուր, աղմկաձայն երգել, նվաղել,— քանի որ այնտեղ—
 Սեղանի առառ, ճոխ ուտեստներով,— նույնիսկ առանց այդ,—
 Մարդիկ կստանան լիուլի բերկրանք և սրտին հաճույք:
 (Հեռանում է)

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Մենք լսեցինք հեծեծանքդ բաղմահառաչ,
 Ո՞վ Մեղեա տանջալից,—
 Դու լալիս ես ահալնաձայն, դառնակսկիծ:
 Անիծում ես ուխտադրուժ քո ամուսնուն՝ 290
 — Դավաճանին ամուսնական սրբության:
 Ո՞հ, անարգար անարգ եղած կանչում ես դու
 Զեւ— զզոնի հզոր զստրիկ Արտեմիսին,
 — Այս դոյության երգումների պահապանին:
 Ազերսագին, սրտամորմոք կանչում ես, արդ՝
 Նրան, ավաղ, որ ներշնչեց երբեմն քեզ,—
 Ո՞վ տարաբախտ աքսորական,—
 Մուկ գիշերով անցնել աղի ծովը Պոնտոս
 Եվ սլանալ դեպի օտար հեռուները,— 300
 Դեպ անծանոթ և հեռավոր Հելլադան:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԸ ու Մեղեան

Մ Ե Դ Ե Ա

Ահա, դուրս եկա ես իմ սենյակից
Դեպի ձեզ, կանայք, — թվ կորնթացիք,
Որ դուք, հիրավի, առիթ չունենաք կշտամբելու ինձ:
Շատ մարդկանց գիտեմ ես, ահավասիկ,
Որոնք հայանի են իրրե սնապարծ կամ վեհ ու հպարտ, —
Եվ լինչ, այդ մարդիկ արժանացել են այդ վատ համբավին, —
— Ոմանք, շնորհիվ իրենց վարմունքին դեպի շրջապատն,
Ոմանք էլ միայն շնորհիվ իրենց տնակցության —
Եվ դեպի մարդիկ սոսկ արտահայտված անտարբեր կյանքի: 310
Բայց չէ՞ բնակվում ճամարտությունը աչքերով մարդկանց:
Դեռ հողին մարդու լավ չը հասկացած, պատրաստ ենք խելուն
Մենք մեր առաջին միայն հայացքից առել և նրանց,
Որոնք մեզ երբեք չարիք չեն արել, — ոչ էլ վատություն:
Օտարերկրացին պետք է սերտորեն կապվի, միանա
Բնիկների հետ: Սակայն և նրանց, — որոնք հարազատ,
Հայրենի երկրում դեպ իրենց բնիկ քաղաքացիներն
Արհամարհիչ են, իբր ինքնահավան, հպարտ, անխնա, —
Բնավ չենք կարող վառարանելով՝ դովառանք անել:
Ես հիմա պատմեմ իմ մասին նաև. — արդ՝ վերջին հարվածն, 320
Որ անակնկալ շանթահարեց ինձ, կործանեց հողիս, —
Խորտակեց կյանքս, իրրե ժանտ աղետ անսպասելի:
Ինձ համար արդեն կորած են կյանքի հմայքն ու տենչանք.
Ո՛հ, սիրելիներս, չեմ ուզում ապրել, կարոտ եմ մահվան:
Եվ այն, որ իրոք ճիշտ ամեն բան էր ինձ համար ընդմիշտ, —
— Իմ ամուսինը, ընտրյալն իմ սրտի, — դուք լավ գիտեք այդ, —
Այժմ հանդես եկավ իրրե մի ստոր, իբրև ամբարիշտ,
Ջաղիր դավաճան: Բայց մենք՝ կանայքըս, — կասեմ բացարձակ,
Հողի, նաև միտք ունեցող բոլոր արարածներից
Դժբախտադեմն ենք և թշվառական: Ստիպված ենք նախ 330
Մեզ համար, ավաղ. ոսկի օժիտով դնել ամուսին
Եվ հանձնել նրան, այդ բռնակալին, մեր ստրուկ մարմինն:
Վատթարաբույրն է չարիքը վերջին, — չարաղետ մի դործ:
Ապա կանգնում է հեք կնոջ առջև մեծադույն խնդիր, —

— Վսեմազմեյնն է ամուսինն արդյոք, թե՞ նենդապաւիր:
Անպատուությունն է ատահարդանն, իրբն մի միջոց,
Մինչդեռ չի կարող կինը հեռանալ ստոր ամուսնուց:
Եվ այդպես ահա նա մի նոր աշխարհ ընկնելով հանկարծ,
Պիտի հարմարվի նոր օրենքներին, նոր վարք ու բարքին—
Իրր ամենապետ, իրբն մարդարեւ: Քանզի անշ. նրան— 340
Հայրենի տան մեջ չէին ուսուցել, թե լինչպես արդյոք
Նա պետք է սարի, սերտսրեն կապվի յուր ամուսնու հետ:
Եվ լմով է, եթե մեր բոլոր ջանքերն անցնեն հաջողակ,
Եթե ամուսինն արժանավայել, կնոջն համերաշխ
Հանդուրժում է հաշտ յուր լուծը կրել կյանքի գոյության:
— Սակայն եթե ոչ, այդ մահ է, ավանդ, մահ կնոջ համար:
Ամուսինն իրավ, եթե յուր տան մեջ, յուր ընտանիքում
Ձանձրույթ զգալով, բերկրանք չի գտնում յուր սրտի համար,
— Գնում է դեպի հասակակիցներն, ընկերներին մոտ,
Որպեսզի այնանդ հազուրդ տա սրտին: Մինչ մենք՝

կանայքս, 350

Ստիպված ենք միշտ նայել լոկ մեկին, մեկի աչքերին:
Ասում են հաճախ, որ տան մեջ փակված կինը անվտանգ,
Անվրդով խողաղ միշտ կյանք է վարում, մինչ նրանք այնտեղ
— Պատերազմի մեջ ահեղ կռվում են, ձեռքերին նիզակ:
Անհեթեթ կարծիք: Կը ցանկամ իրավ, ես ավելի շուտ
Եռակի կռիւ մարտական դաշտում վահանը ձեռքիս,
Քան լոկ մեկ անդամ ծանր երկունքով ծնել մի զավակ:
Բայց ձեր վիճակը նման չէ բնավ իմ հեք վիճակին.
Դուք այստեղ ունեք և հայրական տուն, և քաղցր հայրենիք.
Հմայքն ու սերը լավ ծանոթներին, — շահեստ և օգուտ, 360
Հարազատ երկրի և բարօրության ամեն մի բարիք.
Մինչդեռ ես, ավանդ, մենակ եմ, օտար, հայրենիքից դժբաղ,
Խաբված, կեղեքված ձեռքով ամուսնու ստոր և անգութ:
Աքսորված եմ ես, ոհ, օտար երկրից. չունեմ ես այստեղ
Ոչ մայր, ոչ եղբայր, ոչ արյունակից և ոչ հարազատ,—
Որոնց մոտ հիմա գեթ մի ապաստան գտնեի ես ինձ՝
Իմ դժբախտության այս ժանտ օրերին:

Ես, սակայն ձեզնից, ով սիրելիներ, խնդրում եմ մի բան.
Եթե ես մի կերպ միջոցներ գտնեմ, — վշտիս փոխարեն
— Իմ կրած ահեղ այս տառապանքի վրէժն առնելու
Իմ վարչ ամուսնուց և նորահարսից կամ հորիցն հարսի,—

870

Լուր այդ մասին և մի մերկացրեք դուք իմ անելիքն:
 Վախկոտ է կինը, մարտական զործին օգտակար չէ նա.
 Սարսափում է խոտ ուրից, արյունից: Բայց եթե իբրեք
 Վերավորված է նա ամուսնութեան իրավաւորի մեջ,—
 — Սյդ դեպքում արդեն անկողնույն ևն նրա քենն ու ոխն
 Եվ ժանտ վրեժի ու կոտորածի զայրույթն ազմկող:

Ե Ր Գ Չ Ա Ե Ո Ւ Մ Բ

Ճիշտ կը կատարենք քո խնդիրը մենք, այո՛, Մեղեա,
 Սըղաբացի ևս վրեժըդ լուծում դու քո ամուսնուց.
 Մենք չենք զարմանում, որ ողբում ևս դու քո տխուր վիճակն: 380
 Բայց տես, գալիս է ինքը Կրեոնան, երկրի թագավորն,
 Որպեսզի այստեղ քեզ հայտարարի յուր վճիռը նոր:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

(Նույն անձիքն և կրեոնա)

Կ Ր Ե Ո Ւ Տ

Քեզ եմ ասում, մոռոյլատես ճի՛վ վհուկ,
 Դձ, Մեղեա, որ զայրազին սպառնում ևս քո ամուսնուն,—
 — Պատվիրում եմ, որ իմ բոլոր երկրներից դու քո երկու
 սրգոց հետ
 Շուտ հեռանաս դեպի աքսոր,—այդ է վճիռն իմ հատուկ:
 Սըղ՝ շուտ արա, մի՛ գանդաղիր,—որ կատարես կամքն արքայի,
 Իմ անձնական պատվերն է այդ,—ևս դեպի տուն ետ չեմ դնա,
 Մինչև որ քեզ դուրս չընկեամ ոսանաներիցն իմ երկրի:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ո՛հ, ևս դժբախտ, կործանված եմ, իմ օրհասի ժաֆն է
 վերջին: 390
 Հալածում են թշնամիներն ինձ հետամուտ, անողոր.
 Արհավիրքի մեջ եմ ահա, մինչ փրկվելու ճար չըկա.
 Եվ թեպես իսկ իմ վիճակն է թշվառագույն և ծանրագին,—
 Բայց և այնպես հարցում կանեմ:—Դձ, Կրեոնա, իմ արքա,—
 — Ի՞նչ պատճառով այդպես դու ինձ արտաքսում ևս քո երկրից:

Կարիք չըկա, որ թաքցնեմ աչդ: Երկյուղ ունեմ ահալասիկ,
 Որ մի՛ն գուցե իմ դատրիկի կործանումին դառնաս պատճառ:
 — Դեռ շատ լաւն կա — իմ երկյուղը և կտակածանքն հաստատող.
 Իմատուռն ես դու չափազանց, չար գործերի ընդունակ.
 Եվ բացի աչդ՝ համարելով քո ամուսնուն դավաճան, 400
 Նրա հանդեպ այժմ կատաղի գայրացած ես դու իրոք:
 Ես լսում եմ, — քանզի արդեն ինձ հայտնել են աչդ մասին, —
 — Սպառնում ես վրեժ առնել դու միեւնուշյն ժամանակ
 Նորահարսից և փեսայից, այլև նրա աներից:
 Ուստի և ես ցանկանում եմ կանխել գալիք աղետներն
 Եվ պահպանել իմ ընտանիքն, ինձ և իմ տունն:
 Շատ ավելի լավ կը լինի, որ ես, թվ կին,
 Քեզ իմ հարվածն այս ուղղելով, այժմ ատելի դառնամ քեզ,
 Քան զուր ողբամ իմ բարությունն հետազայում,

Մ Ե Գ Ե Ա

Ավանդ, ավանդ.

410

Այժմ առաջին անգամը չէ, այլ շատ անգամ, թվ Կրեոնտ,
 Որ իմ փառքը մեծահոգակ ինձ չարիք է վառտակում:
 Խեղացի մարդն, որ գիտությամբ է իմատուռն, չը պետք է զուր
 Որդոց միտքը ծանրարեռնի խոր ուսմունքով չափազանց.
 Ով չափից գուրտ, երկարատե անձնատուր է գիտության,
 Նա շահում է տգետների տակությունն ու նախանձն
 Եվ կշտամբանքն՝ իրը հատուցում անգործության:
 Փորձիր հայտնել հիմաքներին ճշմարտության բարձունքներ,
 — Եվ կանվանեն նրանք խիղցն քեզ անպիտան ու ողետ:
 Սակայն եթե միշտ համարվես դու առավել խելացի, 420
 Քան ամբոխի գատառտանովն իմատուղից ճանաչվողներն,
 — Քաղաքի մեջ ողորմելի, — թշվառագուշն կը դառնաս:
 Ճիշտ այդպես է և իմ վիճակն, ով Կրեոնտ.
 Ահա ես իմ իմատուրթյամբ ատելի եմ ոմանց համար,
 Ոմանք անմիա և հիմար են անվանվում ինձ,
 Ոմանց համար ես մի մարդ եմ անտանելի, — նուշխիտի բիրտ.
 Իսկ ոմանք էլ համարում են ինձ խելացի և բարեսիրտ:
 — Մինչդեռ իրոք ոչ իմատուռն, ոչ մեծագույն, —
 Այլ մի կին եմ ես հատարակ, սովորական իմ խելքով:
 Մի՞թե և դու մտածում ես այլոց նման, իմ թաղավոր, 430
 Որ իրքե թե ես կարող եմ վատ լաւն անել քո հանդեպ.

Ո՛հ, քաղ լիցի. թող այդ միտքը: Մի վախենա ինձնից երբեք.
 Ես, իբրեւ կին, այս վիճակում, ով կրեմնա,
 Արքայազսր մարդկանց հանդեպ չեմ մեղանշի ընտելին:
 Ի՞նչ ես արել դու ինձ արդյոք, չես անպատվել ընտելի դու ինձ.
 Քո ազնիվն ես մարդու տալիս եւ կարող ես, իրավացի—
 Քո հավանած մարդուն ընտրել, —ով հաճելի է քո սրտին:
 Մինչ միմիայն ես ատում եմ իմ ամուսնուն:
 Իսկ դո՛ւ, դիտեմ, վարվում ես այժմ բարեխորհուրդ եւ իմաստուն:
 Ձեմ նախանձում ես քո ներկա երջանկությանն, ահավասիկ, 440
 Եվ դատելիկ չքնադ բախտին, — բարձր սարքեւս դու հարստիքն:
 Բայց մի բան եմ ես աղերսում. — թող որ մնամ ես այստեղ
 Եվ ընտելեմ քո երկրի մեջ: Ճիշտ է, թեպետ—
 Վերավորված եմ ես իրոք, բայց կը լսեմ այդ մասին, —
 Միշտ զիջելով իշխանության եւ սեփին:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Բարբառում ես դու քաղցրաձայն, — երկյուղ ունեմ ես սակայն,
 Որ քո սրտում կա չար դավանք, եւ նյութում ես դաժան մի գործ.
 Շատ ավելի հեշտ է, իբրով, պաշտպանվել
 Մի կատաղի ժանտ կնոջից կամ նույնատիպ աղամարդուց,
 Քան իմաստուն եւ լուսեր թշնամուց: 450
 Ուստի իսկույն եւ անհաղաղ, — շուտ այստեղից հեռացիր.
 Մի ճոռմիր ունայնախոս. իմ վճիռը պիտ կատարվի:
 Որքան էլ դու վարվես խարդախ, նենդադատիր,
 Ոչինչ այստեղ քեզ չի օգնի, — մնալ այստեղ չես կարող.
 — Թշնամի ես, — իմ թշնամին իսկական:

Մ Ե Դ Ե Ա

(Ծուճկ չոփելով)

Ո՛հ, խնայիր հանուն դատեր քո նորահարս,
 — Աղերսում եմ, ահա քո գեմ ծնկաշոք:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Թուր խոսքերն ավելորդ են եւ ունայն.
 Ջուր մի փորձիր ինձ համոզել, — չես կարող:

Մ Ե Դ Ե Ա

Դու ինձ ուրեմն արտաքսում ես եւ ազգպես
 Անուշաղիր, անտես անում իմ աղերանքն:

460

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Քանզի քեզնից շատ ավելի ես սիրում եմ իմ ընտանիքն:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ո՛հ, հայրենիք, որքան ծանր է և դառնալից
Այս միջոցին հիշել քեզ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ինձ առավել սրտալի են և ավելի սիրատենչ
Իմ զավակներն, իմ հայրենիքն:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ավանդ, ավանդ, սեր մարդկային,
Դու որպիսի մեծ չարիք ես կյանքի համար:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ինձ թվում է, որ չարիքի և բարության տնօրենն
Բնիստն է միայն,—բնիստը հզոր:

470

Մ Ե Դ Ե Ա

Զեռ երկնատեր, չարչարանքիս մեղավորին
Մի ազատիր լրեժից:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Ո՛հ, անմիտ կին. կորիք շուտով և ազատիր ինձ հոգսերից:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ես ավելի և չափազանց շատ հոգս ունեմ,
Մինչ նոր հոգսեր պետք չեն ինձ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Զղուշ, թե ոչ կը պատվիրեմ, որ ծառաներն
Քեզ ուղղակի բռնի ուժով դուրս ձգեն:

Մ Ե Դ Ե Ա

(Նրա ձեռք բռնելով)

Բայց սպասիր, աղերսում եմ, ո՛վ արքա.
Մի այլ խնդիր ես ունեմ:

Մ'յ կին, կարծեմ, ուզում ես ինձ դու ավելի զայրացնել:

480

Մ Ե Դ Ե Ա .

Մի վախենա, կը հեռանամ, աքսոր կերթամ.

Մի այլ բան կա, որի մասին աղերսում էիմ հիմա քեզ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Էլ ինչո՞ւ ես դու համարում

Եվ չես ուզում կորչել, գնալ իմ երկրից:

Մ Ե Դ Ե Ա

Թույլ տուր մնալ ինձ լուի մի օր, միայն այսօր,—

Որպեսզի ես զեթ մասածեմ և խմանամ որսշաղի,

Թե ո՞ւր արդյոք պետք է գնամ,—հրահղ, ինչպես ինքնաբար

Ես կարող եմ զավակներին համար զտնել մի աղաստան:

Մինչ հայրը՝ յուր որդոց մասին հոգատար չէ բնավին:

Խղճմ նրանց. ինքը՞ նույնպես հայր ես ծնող

490

Եվ ընդունակ կարեկցության: Իմ մասին չէ, քալ լիցի,

Որ հոգածու եմ սրապղին: Թող սր աքսոր ընկնեմ ես.

Աղերսում եմ նրանց համար թախանձագին,—

— Նրանց դժբախտ վիճակին է այդ, որ լալիս եմ գառնապետ:

Կ Ր Ե Ո Ն Տ

Բռնակալ չեմ ես, հիրավի, ոչ էլ գաժան, անողոր.

Եվ շատ հաճախ զթուխյունն իմ շահադուրծել են մարդիկ:

Նույնպես և այժմ—զիտեմ, ա՞յ կին, որ սխալ է իմ արածն,

Սակայն հոժար կը կատարեմ ես քո խնդիրն, ահավասիկ,—

Բայց նախապես՝ հայտնում եմ քեզ,—եթե ճաճանչն արշալույսի

500

Վաղ առավոտ քեզ, նաև քո զավակներին

Տեսնի այստեղ, իմ երկրի մեջ,—կը կործանեմ քեզ իսկույն:

Լավ հասկացիր,—խոսքըս ուրբ է և հաստատուն.

Եթե պետք է, տալիս եմ քեզ միայն մի օր ժամանակ,

Դանդի զիտեմ, մեկ օրվա մեջ չես կարող դու

Ինձ պատճառել վիշտ ու աղետ ահարկու:

(Կրեոնը հեռանում է):

Ո՛հ, դու զժրանիս և թշվառ կին.
Ավաղ, ավաղ,
Մենք լալիս ենք քո մասին:
Ո՛ւր կարող ես դու գնալ,
Ո՞վ կը լինի քեզ հյուրընկալ.
Ո՛ւմ հարկի տակ դու տաքաղիր ու մենակ
Պիտ ուրոնես քեզ, քո սրգոցն ապաստան:
Ո՞րտեղ, ի՞նչպես, ո՞ր երկրի մեջ
Դու կը գտնես քեզ փրկութեան՝ քո վշտերից.
Ո՛հ, ո՞րպիսի աղետների հարձանքի մեջ
Ավաղ, նետեց քեզ անողոք ժանտ աստվածն.

510

Մ Ե Դ Ե Ա

Արհավիրքն է աղետալի ինձ հալածում ամենուր,
Բայց չը կարծեք՝—ընկճված է իմ հոգին.
Ե՛վ նորահարսն, և փեսացուն,—նաև նրանց միացնողն,—
Շատ փորձանքներ դեռ կը տեսնեն դառնաղին:
Կարծում եք դուք, որ ես իզո՛ւր կարողացա նրա դեմ
Շողոքորթել, քծնել նույնիսկ—հչ, հչ, երբեք.
Եթե ես շահ չտեսնեայի, եթե չօգնեի իմ գործին այդ,
Ես նրա հետ չէի խոսի աղերսանքով սրտալի,
Ձեռքը նրա չէի սեղմի, որ չը պղծեմ ձեռքերը իմ,—
Մինչ հիմարն այդ—այնքան իրոք տգետ եղավ և անմիտ.
— Կարող էր նա մի մերժումով նստատակներն իմ խորտակել,
Եվ արատքսել, ինձ դուրս նետել երկրից առ միշտ:
Մինչ թույլ ավեց այսպեղ մնալ ինձ մեկ օր.—
Իսկ ես, այո, այդ մեկ օրում կարող եմ ճիշտ
Խորտակ անել, զիսկ դարձնել անշուշտ երեք թշնամի մարդ,—
— Նորահարսին, իմ ամուսնուն և հարսի հորն:—
Դրանց կյանքը ոչնչացնող շատ մահացու կտն ուղիներ.
Բայց չը դիտեմ,—ո՞րն է արդյոք հարմարագույն,
— Ո՞րը պետք է ես ձեռնարկեմ, սիրելիներ:
Արդյոք հըրժվ տունն հրկիզեմ հարսանեկան.
Թե՛ լուռ, զաղանի ես ներս խուժեմ անդ՝ ննջարան, դեպի
մահիճն

520

530

Եվ սրտասլու սուրբ վարսեմ սրտերի մեջ երկուսի,

Բայց ինձ համար անշուշտ այստեղ կա անհարմար մի
հանդամանք.

Եթե այստեղ ծրագիրն իմ կատարելու ժամանակ — 540

Ապարանքի շենքն անցնելիս, ձերբակալվեմ ես հանկարծուստ,
— Ինձ կը սպանեն ու կը ծաղրեն ինձ՝ մեռածիս, իմ թշնամիք:
Բայց լավագույն, ամենաճիշտ, — կանանց ձեռքով լավ ստուգված,
Միջոցն է, արդե — Թուենավորել նրանց թուշնով:

Թող գլուխդ դա դործը այդպես:

Դիցուք՝ նրանց սպանեցի. — դեպ թե քաղաք, դեպի թե
Պիտ հեռանամ այնուհետև: Ո՞ր երկրի մեջ, թե՛ տանը ինձ,
Իբր օտարի, — կարող են տալ դեթ անվտանգ ապաստան:
Ո՞վ կը դառնա ինձ, ասացե՛ք, երաշխավոր ու պաշտպան:
Ո՛չ, չի լինի: Դեռ կոպտեմ քիչ ժամանակ, — 550

Մինչև որ ինձ հաստատ գտնեմ ես ապաստան մի անվտանգ:
Ապա իսկույն դադանի ու նենդ կը կատարեմ սպանությունն:
Մակայն եթե ինձ հալածի իմ անողոր ճակատագիրն,
Այն ժամանակ սուրբ ձեռիս, — խիզախությամբ զայրալիր —
Կը հարձակվեմ, թեկուզ մահը ինձ սպառնա,

Եվ կը սպանեմ, կը կոտորեմ նրանց արդեն բացերաց:

Արդ երգվում եմ ես անուսովն իմ գիցուհի չեկառեի,
Որին անշուշտ հարգում եմ ես ամենից շատ և գերաթան,
Որին նաև ընտրել եմ ինձ ես գերափառ օգնական, —

Որի արձանն է միշտ զրված սրբավայրումս ապարանքիս, — 560

— Երգվում եմ ես նրա փառքով, որ չէն կարող անպատիժ
Վերք պատճառել նրանք սրտիս, թուենավորել վշտով հոգիս:
Թող որ լինի հարսանիքը նրանց զժրախտ ու դառնավեր,
Իսկ աքսորն իմ, խնամությունը նորակերտ —

Լինելու են նրանց համար դառն ու դաժան, չարագետ:

Հապճն հառաջ, թվ Մեղեա, շուտ դործի դիր մտքերը բյուր,
Դրսեվորի խոր խորհուրդներ, կախարդական քո թովչանքն,

— Շարժվիր դեպի քո մեծազույն և ահավոր նպատակն:

Այսօր եթե դու հանդես բեր քաջարության գերահանձարն...

Լավ մտածիր, ինչպե՞ս ես դու անմեղ կդամ, չարարատուի, 570

Մի՛ հանդուրժիր, մի՛ թող, որ քեզ ծաղրեն որդիք Սիդիփոսի,

Որ Յազոնի սիրուհիները քեզ դարձնեն խաղալիք:

Դատրիկն ես դու փառապանծ հոր, որ ծնունդ էր Հելիոսի. —

— Պատրաստ եղիր և իմաստուն: Զուր չի ապավ, որ մենք՝

կանայքս,

Անկարող ենք ազնոյարարո ձեռնարկի մեջ,—բայց քաջունակ
Եվ հզօր ենք աստարեղօւմ ամեն տեսակ չարութեների:

(Հեռանում է):

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ս ա ր ո Փ

Ետ են հասում սուրբ զեռերի՝ սուրբ ջրերն,
Ոտնակսիւ են պատիւն տրդար, իրավունքն,
Խախտոված է արդ՝ ամեն բանի վեհ ընթացքն,
Նենդամիտ են մարդիկ արդեն ու խարդախ,
Ուխտագանց են բոլորն իրօք
Եվ ծաղրում են երդումն — հանդեպ աստվածների:
Բայց կը փոխվեն զեպի լավը, զեպ փառահեղն
Խոսքն ու կարծիքն այս գոյության կյանքի մասին.
Եվ կը լենեն կանայք նսրից պատվի տեր,
— Կը հայթայթի ցեղը կանանց նոր մեծաբանք.
Կանանց մասին ոչ ոք երբեք ու բնավ
Չի տարածի զժողովն կարծիք վատհամբավ:

580

Ա ն տ ի ս տ ր ո Փ

Դուք, մեծառքանչ երգիչների փառունակ
Ով մուտաներ վաղնջական,
Կը դադարէք հնչել երգերն ու նվազ
Ուխտագրութ զործի մասին գոյության:
Ինչեւ արդյոք Ֆոյրոսն, հզօր Ապոլլոնն—
— Վեհ երգերի առաջնորդը զերահանճար,
Մեզ չի ավել քաղցրահնչուն նուրբ քնար,
— Ձիրքը երգի աստվածադոր, երկնածոն,—
Որ հյուսեինք մենք պերճ երգեր
— Տղամարդկանց արարքներին նվիրված.
Որ հնչեին երկար շարքով հին դարերն՝
— Ճակատապիրն ու բախտը մեր և նրանց:

590

600

Ս ա ր ո Փ 2

Իսկ դու, իսկ դու, զժբախտ կին,—
Սիրակարտա կրքի ուժով մոլեգնած,
Քո հայրական տունը, ավաղ, թողեցիր—
Ու երկվորյակ ժանտ ժայռերի միջովն անցած,
Դու անվեհեր ծովն ակեկոծ լող ավեցիր,—

Եվ ապրում ես օտար երկրում, տարարախտ,—
 Դավաճանել, ձգել է քեզ քո ամուսինն,
 Իսկ այժմ անտեր, խիստ անարդիւմ ի պատվազուրկ
 Պիտի աքսորվեա, պիտ հեռանա երկրիցն այս—
 — Միշտ տարագիր, դաժան բախտին իրրե տուրք:

610

ԱՆՍԻՍՏՈՐՈՓ 2

Զի կատարվում երդումն արդեն սրբանվեր,
 Իսկ ամոթը վսեմափայլ, ազնվարար
 Հեղադական երկրիցն հզօր, մեծափառ
 Հեռացել է գեպի երկինքն ու եթեր:
 Մինչ դու, անբախտ, զուրկ ես, չունես հայրական տուն,—
 Որք դառնար քեզ ապաստան.
 Եվ ազատեր քեզ քո վշտիցն անազօրուն:
 Ահա վասիկ, ամուսնական քո մահիճին
 Տիրացել է իշխանազօր մի այլ կին,—
 Արդ քո տան մեջ տերը նա է և անօրեն.
 Քո ամուսնու սերը նա է քո փոխարեն:

920

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐԿՐՈՐԳ

(Նույն անձինք և Յագոնն)

ՅԱԶՈՆ

Ոչ միայն հիմա, այլև շատ հաճախ համոզվել եմ ես,
 Որ վայրագ զայրույթն միշտ անուղղելի չարիք է կյանքում.
 Դու, ահա վասիկ, կարող էիր միշտ, աստ հյուրընկալված,
 Մնալ և ապրել ապարանքի մեջ,—եթե անտրտունջ
 Հլու լինեիր,—սրտանց հնազանդ կամքին արքայի:
 Մինչդեռ քո հիմար խոսքերի համար
 Այժմ, ահա վասիկ, արժանացել ես դու աքսորանքի:
 Քո խոսքն ինձ համար ոչինչ է բնավ.—կարող ես դու միշտ
 Ասել, քարոզել, որ մարդկանց միջև Յագոնն է, որ կա
 Վաթարազունը, վերջին զովելին, այլև ամբարշտան:
 Սակայն քեզ համար ճիշտ երջանկութուն պետք է համարես,
 Որ արքաներին կշտամբանք տալով, անարգ անելով,
 — Պատժվում ես միայն, միայն աքսորով:

630

Եւ շահաւոր, շահաւոր անդամ եւ շահաւոր եւ թափել, որ արքայի քենն
 Մի կերպ մեղմացնեմ իմ աղերսանքով.— որ քեզ թողնի աստ:
 Սակայն դու, անմեղ, անուղղելի ես.— շարունակ անոտստ—
 Վատարանում եւ թաղավորներին խոսքերով դադիր.
 Ուստի անխուսափ աքսորում են քեզ: Չը նայած դրան՝
 Եւ չը կամեցա խղել կապերը բարեկամութեան,—
 Եւ ահա եկա, սրտանց կարեկից, մի կին, դեպի քեզ,
 Որ դու ձեռնունայն, առանց դրամի,
 Խիստ կարիքի մեջ դավակներով հետ աքսոր չը գնատ.
 Քանզի, հիւրավի, աքսորանքի մեջ վիշտն է անպակաս:
 Եւ թեպէտ զխան, որ թշնամարար ատում եւ դու ինձ,
 Սակայն քեզ համար անկարող եմ եւ ցանկանալ չարիք:

640

Մ Ե Դ Ե Ա

Վախկնտ, դու վախկնտ, ամենազաղիր, ավաղ, իմ լեզուն
 Ձի կարող անդամ դեթ նշավակել զսրտութեամբ խոսքի
 Քո գործ, տմարդի, նողկանքի արժան մեծ ստորութեանն:
 Ինչպէս Դու եկար, դու եկար մեղ մեղ: Միթե դու իրոք
 Հանդգնեցիր գալ, իբրեւ գերագույն վերջին ատելին:
 — Լինել դավաճան յուր բնականիքին և դատարանագույն
 Աղէտ պատճառել սիրելի անձանց,— հետո պարզերես
 Ու դեմ հանդիման հանդգնել նայել նրանց աչքերին,—
 — Քաջութեան է աչք, կամ հանդուրժելի մի խիզախութեան,
 Թե ամենազարդ և նողկ ոճիւրը մարդկանց մեջ իրոք:
 Լավ է, որ եկար, քանզի կարող եմ թեթեւցնել դեթ
 Տանջանքը սրտիս,— դեթ թափել հոգուս թույնը չարազետ,—
 — Պատմել քո մեղքերն, որ բարոյապետ խորտակվեա, երկչոտ
 Պատմեմ սկզբից,— վաղանց օրերի պատմութեանն է այս.—
 Տեղյակ են, դիտեն բոլոր հույները, սրտն անդ քեզ հետ
 Նավակովն Արդո ճանապարհակցին,— թե ինչպէս իրոք
 Փրկեցի եւ քեզ աշտուկ այն ժամին, երբ քեզ հանձնեցին
 Լըծել հրաշունչ եղներն ու ցանել լայն արտը մահվան.
 Ահա վիշտալին, որ բաղամալտույա պառկած էր անքուն,
 Եւ պահպանում էր ոսկեղեղմն աշտուկ,— եւ սպանեցի,—
 Եւ քեզ աղալիսով փրկութեան գտա: Եւ էի միայն,
 Որ եւ դարձրեցի քեզ լույսն արեւի և քո զոյւթյունն:
 Դավաճանեցի եւ իմ ծնող հորն,— թողեցի մեր տունն
 Եւ եկա քեզ հետ դեպի Պելիոն,— դրոված ավելի—

650

660

670

Սիրո հուզմունքով,— քան իմաստության ներշնչման ներքո:
 Արդ՝ իմ շնորհիվ յուր զավակների ձեռքովն ահաբկու
 Պեղիտան սպանվեց ու մեռավ մահովն ամենադաժան,—
 — Որ դու վառնուից տղատվես միայն և ապրես անհող
 Եվ փոխարենն ինձ,— թի՛ դու զաղբաղործ,— զավաճանեցիր:
 Իբրեւ որդոց հայր, ամուսնանում ես մի այլ կնոջ հետ.
 Եթե լինիր իրոք անզավակ, դուցե և մի կերպ
 Ներելի լիներ նոր կրքիդ սերը, նոր ամուսնությունն:
 Ոչխնչ ես դուցե դու այժմ համարում հավատն ու երգում.
 Գուցե կարծում ես, որ էլ չեն իշխում աշխարհին, կյանքին 080
 Աստվածները այն, որոնց անունով երգվեցիր դու խիտ.
 Կամ դուցե հիմա նոր օրենքներ են զործում մարդկանց մեջ,—
 — Քանզի լավ գիտես, որ դեժել ես դու երգումն ու խոստում:
 Եվ ինչո՞ւ, ավա՜ղ, դու աջ ձեռքը իմ սեղմեցիր հաճախ,
 Ինչո՞ւ ես իդուր թույլ ավեցի քեզ, թվ՛ դու զաղբաղործ,—
 Ծնկներս զրկել, աղերսն աչքիդ մեջ, բայց սիրտդ խարդախ:
 Սակայն ուղում եմ ես քեզ հետ խոսել այժմ իբրեւ ընկեր,
 Իբրեւ բարեկամ,— թեպետ լավ բանի հույս չունեմ քեզնից:
 Մեկ է ինձ համար.— մինչ իմ հարցմունքովն այժմ, ահավասիկ,
 Պարզ կը մերկանա վիճակը քո ժանտ անամոթության: 690
 Ո՞ւր գնամ ես այժմ: Դեպի հայրն իմ ծնող, թե՛ դեպի մեր տուն,
 Որոնց ես, ավա՜ղ, հայրենիքիս հետ,— զավաճանեցիր:
 Կամ դուցե գնալ դեպի Պեղիտի դստերն ասպարախա.
 — Անշուշտ, նրանք ինձ շատ լավ կընդունեն իրենց հարկի տակ,
 Որտեղ իմ ձեռքով սպանվեց հայրը նրանց զժընդակ:
 Ճիշտ չէ՞ միթե սա, հարազատներից զրկվեցի առմիշտ,
 Եվ արդ այն մարդկանց թշնամի դարձա,— որոնց խկապես
 Պետք չէր քնավին չարիք պատճառել: Սակայն ամենն այդ
 Ես կտարեցի հանուն քո սիրուն: Եվ դրա համար
 Ինձ հելլադական բոլոր կանանց մեջ
 Դո՛ւ վեր հանեցիր, ինձ դո՛ւ, միայն դո՛ւ,
 Պերճ երջանկություն և երանավետ կյանք պարգևեցիր.
 — Ի՞նչպես կարող եմ ես այդ սւրանալ, քանզի ես՝ գժրախոս,
 Լուկ քո մեջ գտա, քո դաժան սրտում, քո էության մեջ—
 Սրբություն սրբոց, ինձ հավատարիմ և սուրբ ամուսին,—
 Եվ դրան ահա մի անժխտելի և պարզ ապացույց,
 Ա՛յն է, որ ես այժմ, դառն հալածանքի, զրկանքների մեջ
 Արդ՝ անբարեկամ, մենակ, անընկեր և միշտ տարազիր

700

Աքսոր եմ գնում որք, անօղնական դավաններին հետ:
 Կեցցէ՛ս ամուսին, կեցցի՛ քեզ նման արժանավոր քաջն, 710
 — Արժանի ես դու վսեմ փառքերի, երկնային պատվի.
 Քեզ արդարագով մեծարանքն է պետք այս դառն օրերին,
 Երբ աքսորվում է յուր խեղճ սրբոց հետ քեզ փրկող քո կինն,
 Երբ արաքսովում է նա իբրև վերջին հեք թափառական:
 Ավանդ, աստվածներ, թհ, Ձեռ երկնավոր, ինչո՞ւ դու մարդկանց
 Նշան տվեցիր հեշտով տարբերել կեղծիքից սակին,
 — Մինչ չունեն ընավ մարդկանց մարմիններն որեւէ նշան,
 Որով ճանաչել կարելի լիներ նողկ սրիկային:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ջարհուրելի է և անբուժելի այն թշնամանքը,
 Որ բռնկվում է ժանտ գծառթյունից սիրելի մարդկանց: 720

Յ Ա Ձ Ո Ն

Կարծեմ պետք է ես լինեմ մեծարվեստ, փայլուն ճարտասան,
 Կամ իբրև նավի հմուտ նավապետ մրրիկների դեմ,
 — Պետք է լայնալիր մեկնեմ, բայց անեմ առաքատուր իմ,
 Որ դեթ ազատվեմ, ա՛յ կին, կծվակի՞ծ քո անդուսպ լեզվից:
 Թեպետ չափազանց բարձր ես դու դասում՝ օղնությունը քո,
 Բայց ես կարծում եմ, որ ինձ ծովերի ճանապարհն հաջող
 Պարգևեց միայն ինքն Ափրոդիտն և սւրիշ ոչ ոք—
 Մարդկային ցեղիցն և աստվածների հույլից երկնադո:
 Իմաստուն ես դու և շատ նրբամիտ,— ուստի լավ գիտես,—
 — Թեպետ ձանձրացնել քեզ չեմ ցանկանա,— որ միայն
 Էրոսն,— 730

Սիրո գիցուհին անխուսափելի սլաքներով յուր
 Քեզ ուժգին դրդեց, իրոք ստիպեց ազատել իմ կյանքն:
 Ես չեմ ցանկանում չափազանց ուշիմ և մանրակրկիտ
 Այդ գործը քննել,— լավ թե վատ, սակայն օդնե՛լ ես դու ինձ:
 Բայց դու,— ինչպե՛ս ես այդ կապացուցեմ, ստացել ես արդեն,—
 — Մի բան էլ ավել,— ինձ ազատելու գործի փոխարենն,
 Նախ՝ դու ապրում ես Հելլադում և ոչ բարբարոս երկրում,
 — Ըմբռնել ես դու այստեղ իրավունքն արդարապատում:
 Բացի այդ, իրոք, հույները բոլոր ճանաչում են քեզ
 Եվ փառարանում իբրև իմաստուն, խելացի կնոջ: 740
 Մինչդեռ եթե դու ապրեիր հեռու ծայրումն աշխարհի,

Ոչ ոք քո մասին, քո փառքի մասին չէր խոսի երբեք:
 — Թեկուղ օրինակ իմ մասին անձամբ: Ձե՛մ ցանկանաւ ես
 իմ տանն ունենալ ոսկեղեն և զանձ, գոհար ու զարդեր,
 Կամ երգեր հնչել ավելի շքեղ, քան ինքն Օրփիոս,—
 — Եթե, հիրավի, իմ վաստակներին փառք չի վիճակված:
 Իմ կատարածի արդյունքի մասին լավ է և այսքանն,
 Որքան ասացի, ստիպված եղա այդ մասին խոսել,
 Քանզի, Մեղեա, այս վեճի առիթն ստեղծեցիր դու:
 Վերջապէս դառնամ իմ ամուսնության իսկական խնդրին, 750
 Որի առիթով կշտամբում ես ինձ այդքան չարաչար:
 Ես կապացուցեմ, սր ես վարվել եմ նախ իմաստնարար,
 Խելոք և ուշիմ, երկրորդ՝ ազնվազույն նպատակներով,
 Եվ երրորդ՝ իբրեւ սրտատենչ ընկեր քեզ, ով Մեղեա,
 — Իմ ընտանիքի և զավակների բարեքն հողալով:

(Այդ խոսքեր լսելով՝ Մեղեան վրդովմունքից
 ցնցվում է):

Զուր մի վրդովվիր և լսիր հանդիսաւ,— ինչ եմ ասում քեզ.
 — Երբ դարհուրելի ժանա աղետներով հալածված, թշվառ—
 Իսկևս քաղաքից ես այստեղ եկա իբր աքսորական,—
 Ի՞նչ կարող էի ընտրել ինձ համար, իբրեւ նորազուտ—
 Երջանիկ վիճակ, իբր անակընկալ բախտ երանավետ, 760
 — Եթե ոչ միայն ամուսնությունը կայսեր դստեր հետ:
 Ձանձրալի չէ ինձ կյանքն իրավ, քեզ հետ, և չեմ ատում ես
 Բնավ քո մահիճն.— ինչպէս կարծում ես դու խանդից զրգված:
 Հափշտակված չեմ ես նաեւ կրքով նոր հարսնացուի:
 Ձե՛մ մրցում նաեւ բաղձաթիվ սերունդ ունենալու մեջ,
 — Շահա զավակ ունեմ, և դժգոհելու բնավ հիմք չըկա:
 Մինչդեռ մեծազույն նպատակն էր իմ ապրել ապահով,
 Առանց կարիքի և միշտ վայելուչ: Գիտեի ես լավ,—
 Որ աղքատներից խորշում են մարդիկ, նույնիսկ ընկերներն:
 Հափշտակում էր ինձ այն փափաղը, որ կարողանամ 770
 Տալ զավակներին արժանավայել վսեմ կրթություն.—
 Իսկ եթե ծնվեն երկրորդ կնոջից ինձ նոր զավակներ,—
 Եվ նրանց դարձնեմ քո որդոց սիրող, սրտալի եղբայր,—
 Հավասարաբար մեկ ընտանիքում աճած ու սնված,
 Երբ կա բաղձանքն այս,— էլ ի՞նչ կանես դու ուրիշ նոր զավակ:
 Մինչդեռ ինձ որդիք երկրորդ կնոջից պետք են, հիրավի,

Որ նեցուկի դառնա՞ն նաև անդրանիկ մյուս զավակներին:
 Ի՞նչ կարծիք ունես,—միթե բաղձանքն իմ լավ չի մտածված:
 Հարկավ եթե իմ նոր ամուսնության խանդը չլիներ,
 Համոզված եմ ես,—ճշմարտությունը չէիր բացասի:
 Մյուսեւ եք, կանայք, ձեզ համարում եք դուք զերերջանիկ
 Եվ ամենատեր, երբ ամուսինն է հավատարիմ ձեզ:
 Իսկ եթե հանկարծ ձեր ամուսնական դուռ իրավունքին
 Ու ձեր մահիճին սղառնում է չնչին հեռավոր կասկած,
 — Պատրաստ եք իսկույն դուք ամենալավ, վսեմ գործն անգամ
 Դարձնել առարկա ձեր դաժանագույն չար թշնամանքին:
 Ավաղ, երանի կարողանային մարդիկ գեթ այլ կերպ
 Զավակներ ծնել,— իսկ կանայք ընավ գեթ չլինեին,
 Եվ չէր իմանալ մարդկությունն այնժամ տանջանքն ու աղետ:

780

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Յաղսն, գիտես դու զարդարել ճառերը քո փարթամաճոխ,
 Բայց կարծում եմ,—թեպետ իրավ իմ կարծիքն է քեզ հակառակ,
 Որ քո կնոջ զավաճանած, գործ ես արել դու անաղնիվ:

790

Մ Ե Դ Ե Ա

Բաղմաբազում ես մարդկանցից կարծիքոջն իմ տարբեր
 համ միշտ:
 Համոզված եմ, ահավասիկ, որ ոճրագործը ամբարիշտ,—
 — Որքան էլ նա կարողանա լինել փարթամ ճարտասան,—
 Արժանի է դատապարտիչ ամենաժանտ պատիժներին:
 Լոկ զորությամբ լեզվի, խոսքի կարող է նա
 Սուտն ու կեղծիքը դարդարել պչրանքի ճոխ հագուստի մեջ
 Եվ վիսարար դործել անվերջ նողկ ոճիրներ և չարություն,
 Սակայն երբեք նա այդպիսով լինելու չէ իմաստուն:
 Նույնպես նաև վարվում ես դու: Ուստի հիմա իմ առջև
 Թող այդ փարթամ խոսքերը քո,—ճառերն ունայն, գեղեցկաձև:
 — Հարկավոր է ինձ լոկ մի խոսք, և կործանված ես դձև, սուր.—
 Եթե իրավ չէիր ուղում ինձ պատճառել դու չարիք,
 Սնհրաժեշտ էր, որ իմ կամքը հարցնեիր դու արդարապես,—
 Նախքան նորից ամուսնանալն:—Մինչ դու, դաժան զաղրադործ,
 Այդ ձեռնարկը կատարել ես զաղտադողի և թաքուն:

800

Ո՛հ, թրպիսի հարմարագույն և գեղեցիկ օգնական
 Պիտ գաների հանձնին քո,—եթե իրոք նախապես
 Քեզ հարցնելի ամուսնության զործիւ մասին,—
 Մինչդեռ և այժմ չես կարող դու զսպել սրտիդ վայրագ
 զայրութիւն:

810

Մ Ե Դ Ե Ա

Այդ չէր բնավ քեզ խանդարող խոչընդոտն.—
 Չէիր ուղում կապված լինել մինչ ծերության ալեւայթն
 Օտարազդի մի կնոջ հետ,—սրբ սակայն չէր կարող
 Քեզ խոստանալ փառք ու պատիւ, շահ և օգուտ:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Ո՛հ, չես ուղում դու հասկանալ,—ոչ թե իրոք կնոջ սիրուն
 Ամուսնանալ ես կամեցաւ արքայական դասերիկի հետ,
 — Այլ միմիայն ցանկանալով,—այդ է խոսքըս,—քեզ բարեք,
 Միայն հանուն ընտանիքիւ բարեկեցիկ կացության,
 Որպեսզի իմ և քո սրգոյց տամ պինդ նեցուկ—
 Զավակներովն, որ պիտ ծնվեն արքայական արյունից:

826

Մ Ե Դ Ե Ա

Պետք չէ, պետք չէ ինձ բնավ
 Քո խոստացած կյանքը հարուստ, բայց ախար,
 — Կյանքն երջանիկ,—որն իմ սիրտը միշտ կը կրծի զառնավեք

Յ Ա Ջ Ո Ն

Լճով մտածիր, խոհեմ եղիր և ուշիմաց,—
 — Հայացքներըդ դեռ կը վռխովեն, կը հասկանաս:
 Վսեմադույնն, ավճադ, դու վատ մի համարիր,
 Բախտն երջանիկ բնավ, երբեք զժրատությունն չը հաշվես:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ի՞նչ կա, իրավ, կարող ես դու հեղինել, ծաղրել վրաբար,
 Քանզի ունես կորովալիր և՛ օգնական, և՛ տպավին,—
 Իսկ ես, զժրատ, աքսոր ընկնեմ անտուն, անտիր և տարազիր:

836

Յ Ա Ջ Ո Ն

Դու ես միայն այդ բանի մեջ մեղավոր,
— Ուրիշներին դուր մեղապարտ մի ճանաչիր:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ի՞նչ եմ արել ես, հիրավի, դավաճանե՞լ եմ քեզ արդյոք,
Բեզ պես զուցե կին եմ առել ես կրկին:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Արքաներին անիծել ես դու չարաչար, ամբարիշտ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ես պիտ դառնամ մի ժամատ անեծք և՛ քեզ, և՛ քո բնառանքին:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Ես չեմ ուզում քեզ հետ անվերջ դատել, դատվել վեճի մեջ.
Թե ուզում ես վերցնել ինձնից քեզ, քո սրդոց փող ու նպաստ—
— Իբր օգնութիւն սե օրերին քո աքսորի,—ասա, և ես 840
Այս իմ ձեռքով առատ տալու այժմ հոժար եմ ու պատրաստ:
Կը տամ նաև ես նամակներ հանձնարարիչ—
Իմ բարեկամ ծանոթներին, որ հյուրընկալ ընդունեն քեզ:
Տես դու, մյ կին, եթե մերժես, վատ կը վարվես և անիմաստ.
— Մինչ՝ դսպելով դայրույթը քո, լավագույն շահ կունենաս:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ոչ, ես բնավ կարիք չունեմ քո բարեկամ ծանոթների,—
Բեզնից ոչինչ չեմ ընդունի, այդ առաջարկն է իզուր,
Բանդի պարզեն ստոր մարդու, դադրադործի—
Անօգուտ է,— բախտ չի բերի մեզ երբեք:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Կանչում եմ ձեզ, թվ աստվածներ, եղեք վկա,— 850
Արդ՝ կարեկից այժմ կամեցա ես օգնել քեզ ու քո որդոց.
Բայց ինքնապարծ դու ժխտեցիր իմ բարության վսեմ գործն,
Եվ վիսաբար վանում ես քո հավատարիմ, սիրող մարդկանց—
— Այդպես միայն կավելացնես դու քո տանջանքն և կը զղջաս:

(Հեռացում է):

Վաղէր շուտով, մի գանդաղիր.

Քանզի չէ՞ որ տիրում ես դու աշտուղ՝ առանց նորահարսիդ.

Շատ ժամանակ անց է արդեն, երբ դու տնից դուրս եկար:

Այժմ կատարիր քո մեղքամխան:—Թող լսեն ինձ աստվածներն,—

Մի արդար օր դու կը զղջաս և անխնայ կանւանես

Քո նորագյուտ ամուսնությունն:

860

Ե Ր Դ Չ Ա. Խ Ո Ւ Մ Ր

Ս տ ր ո ֆ

Ո՛հ, երբ սիրո խոր հուղմունքն է չափազանց,

Կիրքն է նաե՛ւ սիրո առթիւ անչափովոր,

— Նա չի բերում երբեք մարդկանց

Ոչ բարի փառք և ոչ պատիւ:

Սակայն եթե Կիւրուհին

Չափովոր է ոգեշնչում մեր հոգին,

— Չիք ավելի չքնաղ աստված,

Քան ինքն է նա մեծաքանչ:

Ո՛հ, դու երբե՛ք, աստվածուհիդ իշխանաղոր,

Քո աղեղովն սսկեղբւյժ

Գեթ մի ձգիր զեպի մեղ

Քո անխուսափ և թունավոր սուր սլաքն:

870

Ա ն տ ի ս տ ր ո ֆ

Թող մեծարենք կյանքն անարատ համեստության՝

Վսեմադուլն սլարդեն անմահ աստվածներն,—

Թող որ ահեղ աստվածուհի Կիւրուհին

Մեր սրտերում երբեք, երբեք չը վառի

Կիրքն ու սերը զեպ ուրիշի ամուսինն.

— Թող չը ձգի մեղ նա անվերջ և անհաղ

Թշնամանքի, վիճճունքի մեջ դժբնդակ.

Թող հարդարի անբիծ կանանց ամուսնությունն

Հաշտ, ողջախոհ, իբրև սիրո սրբություն:

880

Ս տ ր ո ֆ

Ո՛հ, հայրենիք, հայրենի տուն.

— Դեթ մենք երբեք աքսորակա, չդառնանք—

Եվ չը տեսնենք աքսորի մեջ
 Կարեկցության միշտ արժանի, թշվառագուշն,
 Անօղնական, վշտակիր կյանք:
 Միայն մահով, միայն մահով ժանտալից
 Թող այն օրը խավարի,
 Երբ պիտ հասնենք մենք դառնացած աքսորի:
 Ավմդ, չկա ավելի դառն մի վիճակ,
 Քան զուրկ լինել սիրակարոտ հայրենիքից:

890

Ա Ն Տ Ի Ս Տ Ը Ռ Փ

Տեսանք, տեսանք դառնությունը քո վիճակի.
 Եվ կարող ենք խոստովանել մենք ինքնակի,—
 — Այո, անձամբ, և ոչ այլոց խոսքով միայն.—
 Ոչ մի քաղաք և ոչ մի մարդ,— ոչ ոք անդամ
 Մերձ մարդկանցից բարեկամ—
 Քեզ չը խղճոց, ձեռք չմեկնեց կարեկցության—
 Այն ժամանակ, երբ ահավոր վշտի մեջ
 Տառապում ես դու չարաչար և անվերջ:
 — Թող կործանվի և չքանա ապերախտն,
 Բարեկամին չմեծարժող դաժան մարդն,—
 — Այն սիրատունչ բարեկամին, որը նրան
 Հանձնեց մաքուր և սուրբ սրտի բանալին:
 Ո՛հ, նա երբեք մեզ բարեկամ չի լինի.

906

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Մեղեան և երգչախումբը: Հանկարծ հանդես է գալիս ուղորդի
 հագուստի մեջ արեմական քաղալոր էգևսը):

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Ողջեւն, ողջուշն, ով Մեղեա,—
 Բարեկամիս համար ճիշտ—
 Ես չը զիտեմ ավելի պերճ նախաբան:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ողջեւն և քեզ, ով էգևս,— ո՛հ, դու զավակ
 Իմաստալից Պանդխտնի,
 Ո՞րտեղից ես դու գալիս:

910

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Ֆոյլերսի հին վաղընջական
Գուշակավոր սրբավայրից:

Մ Ե Դ Ե Ա.

Ինչո՞ւ էիր դու գնացել դեպ աշխարհի կորընթարդն—
— Գուշակական այդ սրբավայրն:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Ուղում էի ես իմանալ,
Ինչպէ՞ս արդյոք զավակների լինեմ հայր:

Մ Ե Դ Ե Ա.

Ո՛հ, աստվածներ,— և միթե դու մինչև հիմա
Քաշքշում ես կյանքիդ օրերն անզավակ:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Այո, կամքովն աստվածների
— Անզավակ եմ տակավին:

920

Մ Ե Դ Ե Ա.

Ունե՞ս արդյոք կին—կողակից,
Թե՞ ասլըում ես դու միայնակ, ամուրի:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Վաղուց է, սր խկատեա
Ամուսնական լուծն է դրած իմ վզին:

Մ Ե Դ Ե Ա.

Եվ ի՞նչ ասաց ֆոյլերսը քեզ—
Ձավակների մասին արդյոք:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Մարդու խելքին անմատչելի—և անխմայ
Մի պատասխան տվեց նա:

Մ Ե Դ Ե Ա.

Զի՞ կարելի, սր նաեւ ես իմանամ
Այդ գուշակումն ասածու:

93

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Ո՛հ, ինչո՞ւ չէ, քանզի իրավ սրտ համար
Հարկավոր են իմաստալից խելք և միտք:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ի՞նչ գուշակեց: Եթե միայն կարելի է,
Ասա, որ ես նույնպես լսեմ և իմանամ:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Ասաց, որ ես արի-տկճորի բերանը
Չը հանդղնեմ բաց անել:

Մ Ե Դ Ե Ա

Շվ մինչև Թրբ.—մինչև որ դու լինչ բան չանես,—
Կամ Թր երկիրն մինչև չըզնա:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Մինչև որ ես ետ չը դառնամ
Կրկին իմ տունն հայրենական:

940

Մ Ե Դ Ե Ա

Ինչո՞ւ աստ դու կամեցար
Ճանապարհին, նավըդ ուղղել դեպ այս երկիրն:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Կա իմաստուն մի թաղավոր՝
— Պիթևոսը Տիրեղենի:

Մ Ե Դ Ե Ա

Այո, զիտեմ, ասում են դա
Պեղեպոսի սուրբ դավան է բարեպաշտ:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Յանկանում եմ հայտնել նրան գուշակումը աստվածության:

Մ Ե Դ Ե Ա.

Այո, իբրեք իմաստալից մարդ է նա,—
— Բաղմահամուտ այդ օրինակ զործերի մեջ:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Եվ բացի այդ իմ զինակից ընկերներից
— Ամենամերձ իմ բարեկամն:

950

Մ Ե Դ Ե Ա.

(Տխրածայն)

Ուրեմն այդպէս.— ցանկանում եմ հաջողություն,
Եվ քեզ բարի ճանապարհ:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Սակայն ինչո՞ւ դու նստ ես դու,
— Դեմքըդ մոայլ է, Մեղեա.
Իսկ հայացքդ անչափ աղուտ.
Ի՞նչ է արդյոք սլառահեղ քեզ:

Մ Ե Դ Ե Ա.

Ո՛հ, էդեհոս, մահկանացու մարդկանց մեջ
— Իմ ամուսինն ամենազարշ մարդն է իբրեք:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Ի՞նչ ես ասում.— քո յիշտը ժանտ—
Պարզաբանիւր ինձ բացահայտ:

960

Մ Ե Դ Ե Ա.

Վիրավորեց Յաղոնն ինձ զուր,
Նույնիսկ առանց սլառճառի:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Ի՞նչ արեց նա: Պատմիր ստույգ և մանրամասն:

Մ Ե Դ Ե Ա.

Ուղում է նա նոր կին բերել
Եվ այս տան մեջ զարձնել նրան տիրուհի:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Ե՛վ մի՞թե նա հանդգնում է այդ անամոթ
Ու խայտառակ զործն անել:

Մ Ե Դ Ե Ա

Այո.—նույնիսկ արհամարհում,
— Ատե՛ւմ է ինձ և սերը իմ:

970

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Արդյոք սիրում է միլ կնոջ,
Թե՞ քո մահիճն է ատելի նրա համար:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ո՛հ, մեծապես սիրահարված լինելով,
— Յուր ընտանիքն և սերը իմ
Արհամարհեց երդմնազանց:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Եթե իրոք զաղրազործ է, ինչպես արդեն ասացիր,
Դու թող նրան և մոռացիր:

Մ Ե Դ Ե Ա

Իդձն է նրա և բաղձանքը սրտալի՝
— Արքաների ազդակցությունն հայթայթել:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Խոսքըդ սակայն կարճ կտրիր,—
Ո՞վ է նրան աղջիկ տալիս,—
Ո՞վ է նրա հարսնացուն:

980

Մ Ե Դ Ե Ա

Կրեոնտը,—իշխող տերը և թաղավորն
Կորընթական այս երկրի:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Այժմ հասկացա՛ Դժբախտ դու կին,
Շատ բան ունես տխրելու:

Մ Ե Դ Ե Ա

Կորած եմ ես, և բացի այդ—
Ահա շուտով աքսորում են ինձ այս երկրից:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Ո՞վ, կամ ինչո՞ւ: Այլ նորանոր աղետներ,
Որոնց մասին ցանկանում ես դու զեռ պատմել:

990

Մ Ե Դ Ե Ա

Կրեոնան է Կորնթոսից աքսորում ինձ:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Իսկ Յաղոնը.— միջամտել չի՞ ուզում նա:

Մ Ե Դ Ե Ա

Խոսքով դեմ է, բայց յուր սրտում կողմնակից է այդ բանին:

(Չոփում է էգեոսի առաջ):

Աղաչում եմ ես հանուն քո ծերության,
— Արքայական քո ծնկների, որոնց առջև
Չսքած եմ ես, աղերսմնքը շրթունքիս,
Խղճե՞մ դու ինձ և կարեկցիր իմ ահռելի զժրախառնությանն.
Մի թող, որ ես աքսոր գնամ անապատառ, տարազիր.
Բայց դռները քո օջախի, ինձ ընդունիր քո երկրի մեջ.
Թող փոխարենն տոտվածները,— ինչպես դու ես փափաղում

այդ,— 1000

Շուտ պարգևեն քեզ դավակներ ու երջանիկ կյանքի վախճան:
Դու չը դիտես, ի՞նչ ես գտել հանձինս իմ և իմ մեջ—
— Ո՞րպիսի գյուտ հրաշագործ, ի՞նչ դադանիքներ մե՞ծ արվեստի:
Կը վերացնեմ ես անդավալ վիճակը քո,
Եվ անպտուղ կյանքըդ իրոք դառնալու է բեղմնավոր.
Սերմեր կը տամ դավակների և անընդհատ սերընդի,—
— Քանզի ունեմ շնո՞ւ միջոցներ,— ամեն տեսակ զեզորայք:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Պատրաստ եմ ես, մյ կին, օգնել քեզ կարեկցից.
— Կը կատարեմ քո աղերսանքն ես մի քանի գրգուռներից.—
Նախ և առաջ հանուն անմահ տոտվածների,

1010

Հետո.—դու ինձ խոստացար տալ սերունդ, դավակ,—մի բան, որից,
Ո՛հ, դուրկ եմ ես,—որն իմ սրտի ջերմ փափագն է ըզձալիր:
Այսպես կանամ.—եթե անձամբ դու ինքըզ դաս իմ երկիրն,
Ես կաշխատեմ քեզ ընդունել արդարապես և հյուրընկալ.—
—Քանզի ոչ ոք վարմունքը այդ ինձ արդելել չի կարող:
Սակայն մի բան,—ես քեզ, ա՛յ կին, կըզդուշացնեմ նախապես.
Ինքքս անձամբ չեմ ցանկանա քեզ դուրս բերել այս երկրից.
Այլ եթե դու, իբր աքսորված, հոժարակամ տունս դաս,
Քեզ կընդունեմ.—իմ հաքկի տակ դու անվտանգ կը մնաս,—
—Չեմ հանձնի քեզ: Իսկ այս երկրիցն ինքըզ անձամբ
հեռացիր, 1020
 —Քանզի կուզեմ լինել անմեղ և բոլորին բարեկամ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Շատ լավ, այո՛, բարվոք է այդ—
Եվ այդպես էլ թող լինի.
—Բայց դու երզվիր ուխտադիր,
Որպեսզի ես վստահավատ և համոզված՝
Հույսով լինեմ, որ փափագն իմ կը կատարես լիովին:

Է Դ Ե Վ Ո Ս

Միթե դու ինձ չես հավատում
Կամ ինչպես ես ահաբեկված դու հիբավի:

Մ Ե Դ Ե Ա

Հավատում եմ, բայց հզոր են իմ ռիսերիմ թշնամիներն—
—Կրեոնաք իշխանազոր և Պելիասի ընտանիքն. 1030
Եվ արդ՝ եթե կապված լինես սուրբ երզումով, ուխտաբար,
Թույլ չես առ դու, որ քո երկրից դուրս հանեն ինձ:
Մինչդեռ եթե խոսք տաս միայն,—բայց երզումովն աստվածային
Պարտավորված դու չլինես,—հեշտ կարող ես նրանց հետ,
Բանակցության մեջ մտնելով, իբր հարզելի բարեկամ,—
Համաձայնվել և ինձ հանձնել նրանց խոտիվ պահանջին.—
Քանզի չէ՞ որ դժբախտ եմ ես, իբրք անզոր և անպաշտպան,
Սակայն նրանք արքաներ են ազդու, հարուստ և հզոր:

Ճիշտ որ,—ա՜յ կին, հեռատես ես և խմատառուն.
 Եթե իրոք ցանկանում ես, կը կատարեմ, չեմ մերժի քեզ. 1040
 Քանզի նաև իմ գիրքն աշխարհ հաստատադուշն կը լինի.
 Ես կարող եմ քո թշնամի մարդկանց ցույց տալ այդ
 փաստարկված

— Արդարացումն.— և կը լինես աշխարհ իրավ դու անվտանգ:
 Ուստի՝ հայանիր,—աստվածներից ում անունով երգվեմ ես:

Մ Ե Դ Ե Ա

Անմահ երկրի, իմ նախահայր արևի՜,
 Նաև բոլոր ոլիմպական աստվածներին:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Երգվեմ աշխարհ,—որ թո՛ղ անեմ,
 Կամ թո՛ղ պետք է չը կատարեմ.—
 — Յո՛ւնյաց սուրբ, ասա:

Մ Ե Դ Ե Ա

Որ բնավին ինձ քո երկրից չես վտարի դու անձամբ, 1050
 Եվ որ իրոք իմ թշնամի նաև մարդկանց, —
 Եթե նրանք ցանկանան ինձ քո օջախից բռնի ստանել,—
 — Դու թույլ չես տա հոժարակամ,—
 Մինչև կյանքիդ վախճանն իսկ:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Երգվում եմ արդ՝ երկրովն անմահ,
 Պայծառ լույսով փայլեհազարդ արևի,—
 Եվ ողորմությամբն հավերժ—բոլոր աստվածներին,—
 — Որ սրբությամբ կը կատարեմ այն, որ քեզնից լսեցի:

Մ Ե Դ Ե Ա

Բավ է աշխրանն: Սակայն եթե քո երգումին
 Հավատարիմ դու չըմնաս,—թո՛ղ կը լինի:

Է Գ Ե Վ Ո Ս

Կարժանանամ ես ահռելի այն պատժին,
 Որին հավերժ արժանի են երգըմնադանց միայն մարդիկ:

Գնահատ ըստ ի: Գործք արդեն գլուխ եկավ գերադանց:
 Երբ ամեն լահն եւ կատարեմ,— իրազործեմ իմ փափազն, 1060
 Կաճապարեմ եւ շուտափուլթ
 Գալ գեպի քեզ եւ քո քաղաքն:

(Էգկոսը հեռանում է):

Ե Ր Գ Չ Ա Ե Ո Ւ Մ Ռ

(Էգկոսի ետևից)

Թող Մայասի դավախ: արքա,
 — Ուղորդներ ի հովանավորը գերակա,—
 Քեզ ուղեկից դառնա ըստ ի
 Եվ հաջողակ գեպի տունը քեզ ըստ ի:
 Ո՛հ, շուտափուլթ Թող կատարվեն
 Քո փափազներն ըղձալիւր.
 — Քանզի գիտենք մենք հաստատ,
 Որ դու ազնիւ ես, էգկոս,
 Եվ ըստ իսկ, իբրեւ մարդ:

1070

Մ Ե Դ Ե Ա

Ձե՛ս երկնատեր, եւ դժւ, եւ դժւ, Ձեռի դատրիկ արդարություն,
 Ո՛հ, փայլակիր արեգակի պայծառ լճւյս,—
 Արդեն ահա գտել եմ ես ամենաճիշտ ճանապարհն,—
 Եվ կը տանեմ, ըստ իսկ, եւ հաղթանակն իմ վսեմ.
 Իմ ատելի եւ թշնամի մարդկանց ընդդէմ:
 Թշնամության կը վճարեմ եւ վրեժով չարաչար.
 Կանգնիր, կանգնիր իմ սրտի մեջ քո մեծ դահը, թվ մեծ հույս.
 Ինչպէս գտա ես այդ մարդուն գթվար ժամին իմ դոյության,
 Եվ նա դարձավ իմ տանջալից փափազներին հավակայան.— 1080
 Ա՛րդ փառավոր ես կը ձգեմ մեծ խաբիսիւր իմ նավի,
 Երբ ժամանեմ, մանեմ քաղաքը Պալլասի ամրապինդ:
 — Լսե՛ք, պատմեմ եւ ըստ իսկ անեմ ձեզ իմ բոլոր խորհուրդներն.
 Թեպետ գիտեմ,— սրտամվածքն ահեղ ձեզ չի կարող տալ հաճույք:
 Ես կուղարկեմ ստրկուհի ծառաներից մեկն ու մեկին
 Եվ կը խնդրեմ, որ Յագոսը շուտ դա ինձ մոտ:
 Իսկ երբ նա դա, եւ նենգաբար ու շողոքորթ,
 Մեղմ ու զիջող կը ձևանամ,— խոսքեր կասեմ հաճելի,
 Կը համոզեմ, որ մեր միջև, իմ կարծիքով, այսուհետ

Չըկան բնավ ոչ զժտուրթյունն, ոչ ալլ կարծիք տարածայն, — 1090
 Որ, հիւրավի, ամուսնուրթյունն արքայական զսարիկի հետ,
 — Հանուն որի նա ինձ թողից, — հորդորիչ է և բանական, —
 Ընտանիքին մեր օգտավետ, — ուշիմ ու լավ մտածված:
 Ասկա նրան ես կը խնդրեմ, որ իմ որդոց թողնեն այստեղ:
 Բայց զբռնով չեմ ուզում ես զավակներս, հիւրավի, —
 Թողնել երկրում թշնամական, ուր թշնամիքն իմ սխերիմ
 Պիտ վիտացած արհամարհեն և դառնապես ծաղրեն նրանց, —
 — Այլ միտք ունեմ նրանց ձեռքով ես նենդորեն ու չարազետ
 Ոչնչացնել ու կործանել թաղավորի զսարիկին:
 Նրանց ձեռքով հարսնացուին ես կուզարկեմ ընծաներ, — 1100
 — Մի ռսկկուռ շքեղ պսակ և ձեռագործ մի նուրբ զգեստ:
 Իսկ մանուկներն, ընծաները անդ հանձնելիս, կաղերսեն, —
 Որ դեթ իրենք ազատ քնան աքսորանքից:
 Երբ զարգարանքն ու հաղուսար կույսը վերցնի ու հազնի, —
 Կը կործանվի նա տանջալից և ամեն ոք, ով կաշի,
 Քանդի ծծված են նվերներն թույնով ահեղ ու մահացու:
 Այստեղ, ավաղ, կարող էի ես զաղար տալ իմ պատմվածքին,
 — Սարսափում եմ ես այն զսրծից, որ աակավին
 Վիճակված է ինձ կատարել. — պիտ սպանեմ ես իմ որդոց,
 Եվ չի փրկի նրանց մահից ոչ մի ուժ: 1110
 Երբ լիովին ոչնչացնեմ սերունդն ամբողջ Յազսնի,
 Կը հեռանամ ես այս երկրից, — որտեղ, ավաղ, զաժանաբար
 Ես իմ ձեռքով կոտորեցի զավակներին իմ սիրատենչ.
 Ուր գործեցի ամենանողկ և ամբարիշտ այս սճիւրն,
 — Մի զաղրելի եղբունուրթյուն, որին չըկա նույնիսկ անուն:
 Քանդի բնավ, սիրելիներ, չի կարելի հանդուրժել,
 Որ վիտարար ծաղրանք նետի մեղ մեր զաժան թշնամին:
 Թող կատարվի: Ինձ լինչ օգուտ դառն իմ կյանքից, պետք չէ

նա ինձ.

Երբ ես չունեմ՝ ոչ հայրենիք, ոչ սփոփանք իմ վշտերին,
 Ոչ բարեկամ, ոչ ապաստան, ոչ տուն ու տեղ, 1120
 Երբ ապրում եմ թշվառի պես սրտակոտոր և անհույս:
 Սխալվեցի, երբ հեռացա ես մեր տնիցն հայրական,
 Հավատալով երդումներին նենդապատիր, սուր հուշնի,
 Բայց ես նրան, կամքովն անմահ առավածների,
 Կը վճարեմ չար վրեժով, — կը կործանեմ նրա սերունդն.
 — Զավակներին, ինձնից ծնված, ես կենդանի չի տեսնի.

Եվ չի ծնի նրան զավակ նորապսակ նաև կինն,—
 Որք,— իբրև ամենանոդի և զավաճան տարլիածու,
 Կը խորտակվի դաժան մահով՝ թուլնիցն իմ ժանտ և անխուսափ:
 Թող չը հաշվեն ինձ բարեսիրտ, թույլ կամ անզոր,
 Վեհերոտ — 1130

Եվ հեղ մի կին.— *հչ, հչ, երբեք այդպիսին չէ Մեղեան:*
Ձարհուրելի՜ ատում եմ ես իմ ոխերիմ թշնամուն,
Բայց ուժղնակի սիրում եմ միշտ բարեկամին հավատարիմ:
 — Միայն այդպես կարող ենք մենք փառքն հայթայթել
 վեհագույն:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Եվ քանի որ մեզ հայտնեցիր քո մտածած ծրագիրն.—
 Հանուն բարձր, վսեմազույն օրենքների մարդկային,
 Հանուն նաև քո անձնական բուն բարիքի ու շահերի,—
 — Աղաչում ենք,— հորդորում ենք. մի կատարիր այդ բնավ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ո՛չ, չի կարող այդ չլինել: Հեշտ է, այո, ձեզ համար
 Եվ կարելի,— այդպես դատել, մտածել... 1140
 Քանզի ինձ պես չեք տառապում դուք չարաչար:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Եվ միթե դու ոլիտ հանդգնես զավակներդ հարազատ
 Մորթել, ա՛յ կին, քո սեփական դաժան ձեռքով:

Մ Ե Դ Ե Ա

Սո՛ւ: Այլ կերպ չեմ կարող ես ավելի խիստ, ավելի ծանր
 Խայթել սիրտը ամուսնուս:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Բայց կը լինես դու այդպիսով
 Դժբախտագույն, ամենահեք, թշվառ կինն:

Մ Ե Դ Ե Ա

Թող որ լինեմ: Բավական է: Ավելորդ է արդեն հիմա
 Միջնորդության ամեն տեսակ խորհուրդներն:

Գնա շուտով և Յաղոնին կանչիր, թող գա:

1150

Այո, դու միշտ եղել ես ինձ հավատարիմ.—

Եթե ազնիվ կին ես իրոք և սիրում ես քո տիրուհուն,

— Լռիր, ոչինչ և ոչ մի խոսք ոչ սքի

Չասես երբեք իմ մտքերի, գործի մասին:

(Դայակը հեռանում է):

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Ս տ ր ո ֆ

Աթենացիք, սերունդ հավերժ երջանիկ.

Հնադարյան դուք զավակներ

Հավերժակյաց, երանավետ աստվածներ:

Ապրում եք դուք սրբազնասուրբ երկրի մեջ,

Երբե՛ք, երբե՛ք ավերմունքի չը մատնված:

Մնվում եք դուք պտուղներով ազնւթյան,— 1160

— Անկրկնելի իմաստությամբ փառապանծ:

Դանլում եք միշտ փայլենադարձ նուրբ օդի մեջ,—

— Անդ, ասում են, Հարմոնիեն քաղցրատենչ,

Խաբարչաղեղ,—սրտում սերը ճշմարտ՝

Ծնեց երբեմն ինը մուսա Պիերիդ:

Ա ն տ ի ս տ ր ո ֆ

Եվ Կիպրուհին՝ սիրո հավերժ գիցուհին,—

Ասում են, անդ բարեհաճ

Գեկեցկահոս ջինջ հորձանքից Կեփիսի

Ջուրը հանած թարմադույն

Նուրբ հողմերի շնչով արգանք, հողեղվարճ

1170

Ոգեշնչեց, ցանեց երկրի երեսին:

Գեղեղափայլ գանգուրները յուր վարսերի

Միշտ զարգարված պերճ պսակով

Անուշաբույր և անթառամ վարդերի,

Նա՛ Կիպրուհին, իմաստության հետ միասին—

Առաքում է սերն անբասիր, իբրեւ նեցուկ,

— Իբր համախոհ առաքինի գործերին:

Միթե քաղաքն հավերժակյաց,
 Որ կանգնած է սուրբ, հոսանուտ զետերի մոտ,
 Միթե երկիրն այժմ հյուրընկալ, սիրակարոտ, 1180
 Որ սուլոր է միշտ ընդունել սիրող մարդկանց,—
 — Կարող են այժմ ընդունել քեզ,
 Եղեռնագործ և սրգեսպան զազրելի մորն,
 Որին նման չը կա սլարկեշտ կանանց մեջ:
 Մտածել ես, կամ տեսնում ես դու արդյոք
 Արյունն ահեղ սրդիական անմեղ վերքի,—
 Մտածել ես, կամ լսում ես դու իրոք
 Հառաչանքը ժանտ մահացող զավակի:
 Ո՛չ, այդ չանեւ,— խնայիր.
 Մենք բոլորքս քո դեմն ահա ծնկաչոք 1190
 Աղերսում ենք, աղաչում ենք սրտամորմոք,—
 Գթա՛, ի՛նչ, ի՛նչ, զավակներդ մի սպանիր:

Ա ն տ ի ս տ ր ո ֆ

Եվ ռաեղից կը գտնես դու
 Խիղախությունն այդ տհարիւր,
 Կամ ռաեղից ուժ կըստանա քո ոգին,
 Եվ հիվ կը տա ժանտ ուղղություն քո ձեռքին,
 Որ բարձրանա նա դժնաբար
 Ընդդէմ սրդոց անսպաշտպան:
 Եվ միթե դու պիտ հանդգնես, ի՛նչ դաժան,
 Իրադործել ցանկությունն այդ բաղմաչար: 1200
 Միթե արցունքն չի հեղեղի քո աչքերից,
 Երբ որ նայես, սպանելիս, քո սրդոց.
 Իսկ երբ, ավաղ, ծընկներդ մոտ ընկնեն նրանք աղերսալից,—
 Դու չե՛ս կարող,— չեւ հանդգնի քո ձեռքն անգութ
 Անդ ոռոգել նրանց անմեղ արյան մեջ,—
 — Թեպետ սիրտն է քո ահուելի— և ժանտաժուտ:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Յագոնն ու Մեղեան

Յ Ա Ձ Ո Ն

Կանչել ես ինձ: Արդ ես եկաւ Չայրապաժ ես թեպէտ իմ դեմ,
Բայց սխալ չէ քո համոզմունքն, որ պատրաստ եմ լսելու քեզ:
Ի՞նչ ես ուզում: Ի՞նչ նոր բան կա,— ա՛յ կին, առա:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ներողամիտ եղիր, Յագոն. ներիր դու իմ զայրույթն ու

քենն 1218

Եվ քեզ հասցրած վիրավորանքն: Արդարացի, կարող ես դու,—
Հանուն սիրուն մեր վաղեմի,— ներսդ լինել զեպի ինձ:
Ինքքս իմ մեջ ինձ դատելով՝ հաշիւի առած իմ վարմունքն,
Կշտամբեցի ես ինձ այսպէս.— «Ո՛հ, դու գոռոզ և դժբախտ,
Ինչո՞ւ ես զուր դու կատաղում և զուր ատում այն մարդկանց,—
Որոնք միայն լավն են ուզում և բարիքը քեզ համար:
Ինչո՞ւ ես դու թշնամացել թաղավորին այս երկրի—
Եվ ամուսնուդ,— որն իսկապէս վաստակում է քեզ մեծ օգուտ՝
Ամուսնութեամբ թաղավորի դստրիկի հետ, նա,— բարեգութ,
Ցանկանում է տալ քո որդոց նոր եղբայրներ աշխատելուն: 1220
Լավ չե՞ լինի, որ ազատիս ժանտ ցատումից դու սիրտը քո.
Մի՞թե կյանքը լավ չեն հոգում աստվածները երկնազոյ:
Կամ կարճդ ես դժգոհ լինել,— որ զավակներ չունես դու:
Մինչ ա՛յլ երկրից աքսորվածներն,— հասկանա՞ւմ ես դու, թե՞ ոչ,—
Առանց այդ էլ շատ քիչ ունեն մերձ բարեկամ և ընկեր:
Այս ամենը ինքքս իմ մեջ ես քննեցի կշռադատ
Եվ դպացի ես արդարեւ, որ արարքն է իմ հիմար,
Որ իմ վարմունքն իմաստ չունի,— և զայրույթն է իմ ունայն:
Ուստի հիմա ես հանկապ, որ քայլն է քո ճիշտ և ուշիմ,
Որ հիւրավի, քո վարմունքն է լոկ արժանի գովեստի,— 1230
Քանզի միայն հոգացել ես դու իմ շահը, իմ բարիքն:
Մինչ ես, անմիտ, ինքքս պետք է ուրախառիթ
Մասնակցելի քո սրտատենչ հարսանեկան խորհուրդներին.
— Ինքքս պետք է հոգեղվարճ աշխատի հարսանիքիդ գործի
համար»

Այո, սրտանց պետք է ինքքս աջակցելի հարսնացուին,—

Բարեշնորհ պատրաստվելու ամուսնության պատկի:

Քայց մենք՝ կանայքս, — ես չեմ ուզում խոսքեր ասել

սլարսավանքի:

Ինչպես որ կանք և եղել ենք, — այդպես էլ կին կը մնանք:

Հարկավոր չէ, որ վեճի մեջ պատասխանես դու նրանց

Հայհոյանքին — հայհոյանքով, — հիմարությանն —

հիմարությամբ:

1240

Արդ՝ սխալներն իմ հասկացած, զոջում եմ ես հոգեւորեն —

եւ արդեն լավ զիտակցում եմ իրադարձը իմ և քո մեջ:

(Մոտենում է պալատի դռան և կանչում):

Ո՛վ զավակներ, իմ զավակներ, շուտ դուրս եկեք սենյակից, —

(Մանուկները դաստիարակի հետ դուրս են գալիս բեմի վրա):

Ինձ մոտ եկեք, — զրկեք սրտանց, ողջունեցեք դուք ձեր ճերմ, —

Համբուրեցեք ինձ հետ նրան: Թշնամանքը զհալի նա,

Ձեր մոր նման, փոխեք սիրտ և սրտալի քաղցրության. —

Հաշտություն կա մեր մեջ արդեն, դժտությունն է մոռացված,

Ձեռքը սեղմեք սիրելի հոր: Այսօր, ծանր է և տանջալից, —

Ձեզ նայելով միտք եմ անում, — ի՞նչ աղետներ կըսպասեն ձեզ.

Ո՛հ, զավակներ, արդյոք երկաթ դեռ ժամանակ, կյանք

վարելով 1250

Պիտի զրկեք, պիտ փայփայեք ձեր ձեռքերով ձեր ծնող մորն:

Դժբախտ եմ ես, և ինձ համար ծանր է, ավաղ, և դառնալեր:

Պատրաստ եմ ես լաց լինելու, դողն է բռնում մարմինն իմ:

Ծիշա է, երկար, շատ ժամանակ խռով էի ես ձեր հոր հետ,

Բայց այժմ արդեն վերացած է դժտությունն այդ և ես,

հաշտված՝

Խոր բերկրանքի ջերմ արցունքով սոսկում եմ ձեր նուրբ այտերն:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Պայծառ արցունքն հորդ թափվում է և մեր աչքից,

Ոհ, երանի ավելի մեծ դժբախտության չհանդիպեք:

Յ Ա Չ Ո Ն

Գովելի է այդ ամենը, այ կին, որ այժմ առաջի.

Իսկ անցյալը ես կշտամբել չեմ կարող:

1260

Քնական է, որ կինն հաճախ զայրանում է ամուսնու դեմ,
 Երբ նա կնոջ կենդանության դեռ ժամանակ—
 Ամուսնությամբ կապվում է նոր, այլ կնոջ հետ:
 Մինչ դու հիմա լավ ես արել, նոր մտքերի հանդերձ,
 Հաճելի է, որ խկապես կարողացար դու բարեժամ
 Անցնել այդ նժր և անսխալ մտածության ճանապարհին,
 Ուր անկասկած քո խելքն ուշիմ, հաղթանակող կը լինի,—
 Ուստի արդեն հանդես եկար իրդե խոհեմ, իմաստուն կին:

(Դիմելով իր որդոց)

Իսկ ձեր հանդեպ, ժն, սիրասուն իմ զավակներ, ձեր ծնող հայրն
 Եղել է միշտ բարեշնորհ, բարեխնամ հոգատար,— 1270
 Եվ դորությամբն աստվածների կատարել է ձեզ շնո բարիք:
 Հույսով եմ ես, որ Կորնթոս քաղաքի մեջ դուք մի օր
 Առաջնակարգ մարդ կը դառնաք, ձեզ հետ նաեւ ձեր եղբայրներն:
 Արդ աճեցեք,—իսկ մնացյալն ձեզ կը հողա ձեր սիրող հայրն,—
 Եվ մեկն ու մեկն աստվածներից՝ ձեր զաւիքը բարեմատույց:
 Ո՛հ, գեթ աեսնեմ ձեզ աճեցուն, բարեանունդ, ժիր և արբույն,
 — Որ միշտ լինեք ձեր կյանքի մեջ իմ թշնամուն հաղթանակող:
 Ինչո՞ւ ես դու, ա՛յ կին, լալիս և ուռուցում քո այտերն
 Դառն արցունքի կաթիլներով շողշողուն,—
 Եվ քո գունատ դեմքը ինչո՞ւ մի կողմ թեքած 1280
 Մրտահաճո դու չես լսում ուրախալիւր խոսքերն իմ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ոչինչ, ներժր,—մտահոգ եմ այսպես ես իմ որդոց մասին:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Հանդիմատ եղիր: Նրանց համար ես ամեն բան կը հողամ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ո՛հ, կաշխատեմ հանդիստ լինել, հավատում եմ քո խոսքին:
 Կինը սակայն յուր կանացի բնությամբ
 Հակված է միշտ լաց ու կոծի, արցունքի:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Ո՛հ, ինչո՞ւ ես դու, ապաքախտ, դուր հառաչում որդոց մասին:

Ձէ՞ որ նրանց ես եմ ծնել: Ահա՛վասիկ՝ երբ պարծեցա
 Ես իմ որդոց դայիք կյանքով, — արտասովեցի հողահուլդ,
 Քանզի խելույն մտածեցի, — կը կատարվի՞ արդյոք այդ: 1200
 Ես, տակավին, իմ ասելիքն, որի համար կանչեցի քեզ,
 Ձեմ ավարտել: Ուստի լսի՛ր, որ խոսքըս ես շարունակեմ:
 Երբ ցանկանում է թաղավորն ինձ արտաքսել յուր երկրից, —
 — Հասկանում եմ ես ուշիմաց, — որ արդարեւ ինձ համար
 Ամենալավ և բարեբեր բարիքն է այդ: —
 Ճիշտ է, դիտեմ, — եթե այստեղ բնակութեան ես քնամ,
 Քեզ և երկրի թաղավորին զուր խոչընդոտ կը դառնամ, —
 — Թշնամի են ինձ համարում մարդիկ իրենց օջախին:
 Ուստի և ես մտադիր եմ շուտ հեռանալ դեպի աքսոր,
 Բայց մեր որդոց այստեղ պահիր քո ձեռքի մեջ, խնամքիդ
 տակ, 1300
 Եվ աղերսիր Կրեոնտին, որ Հաքսորի դեթ նրանց:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Բայց չը դիտեմ, — կարո՞ղ եմ ես արդյոք նրան համոզել,
 Թեպետ անշուշտ կը փորձեմ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Դիմիր սակայն հարսնացուիդ, թո՞ղ նա խնդրի յուր ծնող հօրն
 Որ Հաքսորի նա այս երկրից մանուկներին:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Շո՞տ դեղեցիկ, — ենթադրում եմ, — կը համոզեմ ես նրան,
 Քանզի չէ՞ որ այլ կանանց պես մի կին է նա:

Մ Ե Դ Ե Ա

Արդ՝ այդ դործում կօղնեմ ես քեզ և իմ որդոց ձեռքով նրան
 Ես կողաբրկեմ մի այնպիսի ընծա-պարզ և շքեղագեղ,
 Որ մարդկանց մեջ, համոզված եմ, — գերհրճ է և
 մեծաոքանչ. — 1310
 Մի ձեռագործ շքեղ զգեստ և պերճ պսակ մի սսկեկուռ:
 Շուտով, շուտով պիտ պատվիրել ստրուկներից մեկն ու մեկին,
 Որ շուտավույթ, այստեղ բերի զարդարանքն այդ մեծաշուք:
 Բախտավ՞որ է, երանավ՞ա, — և ոչ միայն մեկ անգամ, —

Այլ բոլոր անդամ երջանիկ է այն հարսնացուն,
 Որն հայթայթի քեզ պես ազնիվ, վսեմափայլ ամուսին
 Եվ ստանա պսակն անեղծ,— որ ինքն Հելիոս իմ հախահայրն
 Պարզելիլ էր յուր թոռներին՝ երբեմն իրբե փարթեամ ընծա
 Շնչա, իմ որդիք, վերցրեք, տարեք այս զերհրաշ զարդարանքն
 Եվ հանձնեցեք անգ արքայի երանափառ գոտրիկին,— 1320
 Ստանալով նա այդ պարզեն, երբեք, երբեք չի մոռանա:

Յ Ա Ձ Ո Ն

Ո՛հ, միամիտ, ինչո՞ւ ես զուր զրկում դու քեզ: Կարծես, իրավ,
 Տունն արքայի կարբ՝ք ունի զգեատների: Կարծում ես զու,—
 — Ոսկեղեն է նրան պակաս: Պահիր այդ քեզ.—մի տուր նրան:
 Համոզված եմ ե լավ զիտեմ,—հարգում է ինձ հարսնացուն,
 — Ոչ մի գանձով ինձ չի փոխի նա բնավ:

Մ Ե Գ Ե Ա

Ո՛հ, ո՛չ, պարզեն զայթակղիչ է աստվածների համար նույնիսկ,
 Մինչդեռ ոսկին մահկանացու մարդկանց աչքում
 Միշտ առավել ուժղնազույն է, քան բոլոր ճառեր ճարտասան:
 Նրան արդեն բախտն է ժպտում: Աստվածներն են նրա
 համար 1330

Բարեշնորհ խնամակալ, ե իշխող է նա արդեն:
 Մինչ իմ սրդոցն աքսորանքից փրկող գործին պաարտոտ եմ ես
 Տալ ոչ միայն ոսկին ու գանձն, այլև զոհել կյանքս ու հոգիս:
 Արդ՝ զավակներ, շնչա գնացեք փարթեամձոխ աղաբանքն
 Եվ պարզեն այս հրաշակերս՝ հանձնեք ձեր հոր նոր կնոջը,—
 — Իմ պատվական նոր տիրուհուն,— ե ինզրեցեք աղերսալից,
 Ազաչեցե՛ք, որ չաքսորեն ձեզ այս երկրից:
 Գլխափսրը այն է սակայն, որ ինքն անձամբ ե իր ձեռքով
 Անգ ընդունի պարզեք պերճ: Ճանապարհովե՛ք հիմա շնչա,
 Եվ հաջողակ կատարելով հանձնարարված գործը ձեր,— 1340
 — Փափաքատենչ համբավ բերեք ձեր մայրիկին շուտափույթ:

(Յագսնն ու մոմուկները հեռանում են):

Ե Ր Գ Ձ Ա Ե Ո Ւ Մ Բ

Ս տ ր ո ֆ

Արդեն, արդեն էլ հույս չըկա,—հույս չունեմ ես,
 Որ մանուկներն այժմ կենդանի կը մնան.

Արդ զնում են ճանապարհով նրանք մահւման:
 Եւ կընդունի ոսկի պսակը հարանաջուն,—
 — Նա կընդունի յուր անիծւած կործանումն:
 Ո՛հ, իր ձեռքով և իր գլխին խաբախշագիդ
 Նա կը դնի այժմ դժոխքի զարդն անեղ:

Ա ն տ ի ս տ ր ո ֆ

Պերճ հազուստի և ոսկեկուռ վառ պսակի
 Դեղեցկությունն իր շողյունովն անմահական 1360
 Կը հմայի, կը կախարդի հարսի հողին.
 Հրատուրւած նա կը հաղնի այդ զարդարանքն,
 Որ զկոստովն հարսանեկան իջնի դժոխք՝
 — Ստվերների, դաժան մահու մութ աշխարհն:
 Ո՛հ, այնպիսի թաղարդի մեջ կընկնի նողկ,
 Որից արդեն փրկությունն է անհնար,
 Որտեղ նրան սրտալու է մահւման ողին չարադաժան:

Ս տ ր ո ֆ 2

Իսկ զճւ, իսկ զճւ, ճհ, ամուսին դժբախտագույն,
 Որ կամեցար թաղավորին փեսա լինել արքայաշուք.
 Բայց ակամա, անգիտաբար պատրաստեցիր 1360
 Մահ և կորուստ անագորույն
 Գո նոր կնոջն և քո որդոց գեռ մանուկ,
 Եւ ծաղրճւմ է քեզ չարադետ ճակատապելիրն:

Ա ն տ ի ս տ ր ո ֆ 2

Ողբում ենք մենք և քո, և քո վիշաք դաժան,
 Ով դժբախտ մայր՝ դժբախտ որդոց,
 Դու շատ շուտով լինելու ես որդեսպան
 Եւ քո խախտւած ամուսնական իրավունքի
 Վրեժխնդիրն ահադնակի:
 Դու անարդ ես, վիրավորւած,— քանզի քեզ
 Դավաճանեց ժանտ անօրեն քո ամուսին, 1370
 Որ տուն բերի նա յուր համար մի նոր կին:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐՐՈՐԴ

(Մեղեան, երգչախումբը և դաստիարակը)

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Ո՛վ տիրուհի, ահա և քո զավակներն.

Բեկանված է նրանց աքսորն: Արքայական հարսնացուն

Սրտահաճո անդ ընդունեց ընծան ձեռքից քո որդոց:

Մանուկների վիճակն արդեն ապահով է և հանգիստ:

Սակայն ինչո՞ւ կանգնած ես դու խիտո հոգեհուշդ և ալեկոծ
Նվ չես հրճվում այժմ՝—լսելով խոսքերը իմ ուրախառիթ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ավա՛ղ, ավա՛ղ:

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Ի՞նչ միտք ունի քո հառաչանքն,—

Բարեգեկույց իմ համբավին չի հարմարվում նա բնավ:

1880

Մ Ե Դ Ե Ա

Ավա՛ղ, ավա՛ղ:

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Յանկանալով քեզ լավագույն համբավը տալ,

Գուցե, սակայն, չիմանալով, վա՛ստ լուր իրոք հայտնեցի:

Մ Ե Դ Ե Ա

Դու հայտնեցիր, ինչ որ պետք է հայտնելի:

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Ինչո՞ւ ապա աչքըդ զետնին սեւեռած,

Դառն արցունք ես թափում այդպես:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ո՛հ, ծերունի, չեմ կարող ես լաց չլինեք.

Երբ իմ զայրեցյթն և աստվածներն

Ինձ նետել են կրակի մեջ:

1890

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Հանդստացիր, կանցնեն օրերն և կրկին դու
Այստեղ կապրես զավակներիդ հետ միասին:

Մ Ե Դ Ե Ա

Նախ ես ինքքս, իրեր և զժրանիս,
Ուրիշներէն պիտ սեղարկեմ աքսորանքի:

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ

Դու չես միայն, որ անխուսափ պիտ բաժանվես զավակներից,—
— Մահկանացու մարդիկ պետք է իրենց վիճակն հանդուրժեն:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ես կաշխատեմ հուշնը անել: Դու ներս զնա ապարանքն
Եվ պատրաստիր, ինչ որ պետք է մանուկներին մեկ օրում:
Ո՛հ, մանուկներ, իմ մանուկներ, դուք դեռ ունեք տո՛ւն,
ապաստան, 1400.

Ուր բնակված դեռ պիտ ապրե՞ք,—բայց ատանց լինձ,
զժրախախտ,—
— Ձեր հեք մորից, թշվառ մորից միշտ, հավիտյան անջատված:
Մինչ ես մենակ, միշտ տարազիր պիտ աքսորվեմ օտար երկիր:
— Հոգեզվարճ ու բերկրալից էլ չեմ տեսնի ես, ավաղ,
Ձեր կյանքն երբեք երջանկավետ, հարսանիքը ձեր ցնծավետ.—
Ձեմ զարդարի ձեզ, ձեր կնոջն, ամուսնական ձեր մահիճն,—
Ո՛հ, չեմ բռնի ես իմ ձեռքով հարսանեկան ձեր ջահն ուրախ:
Թող անիծվի իմ տարաբախտ չար զայրույթը ինքնապարծ...
Ավաղ, ձեզ դուր ես սնեցի,—սրտակարճս իմ մանուկներ,
Ձուր տանջվեցի չարազաժան, զուր կրեցի խոնջանքն և
վիշտ. 1410.

Իզո՛ւր, իզո՛ւր ձեզ ծնեցի ես երկունքով դառնավեր:
Ո՛րքան, ավաղ, պայծառ հույսեր հյուսեց երբեմն իմ խեղճ
հոգին.

Քաղցրագորով հե՛լյս ունեի, որ ծերության իմ օրերին
Ինձ կը պահեք, ինձ կը սնեք զուք հոգատար և սրտացավ.
Հե՛լյս ունեի,—երբ կը մեռնեմ,—զուք ձեր ձեռքով սիրամեծար
Ինձ կթաղեք վայելչապեղ, հարգանքով լի, արժանազով,
—Մարդկանց սրտին նախանձարկե՛ւ: Այդ քարցր հույսերն,
ըղձանքը վառ

Կորած են այժմ, ընդմիշտ կորած: Իսկ ևս ձեզնից միշտ
անջատված,—
Պիտ կյանք վարեմ զառնակսկիծ, զուրկ ու մենակ, վշտառած,
Եվ զուք, ավաղ, էլ չեք տեսնի ձեր հարազատ մայրիկին. 1420
Ձեր աչքերով միշտ սիրատենչ էլ չեք նայի ձեր մորն երբեք,
Քանզի արդեն վիճակված է ձեզ այլ մի կյանք, այլ գոյություն:
Ավաղ, ավաղ, ձեր հայադքն ևմ տեսնում քեքուշ, սիրաշատ.—
Ի՞նչ եք նայում ինձ, զավակներ, ձեր աչքերով լուսառող.
Ի՞նչ եք ժպտում զուք ինձ այգուկս ձեր ժպիտով վերջնական:

(Դիմելով երգչախմբին)

Ավաղ, վաճ ինձ: Ի՞նչ անեմ ես: Ծանր է, ծանր է վիճակն իմ,
Ո՛հ, թուլացավ սիրտս արդեն.— ի՞նչ անեմ ես, մի կանայք,—
Մինչ նայում են,—ինձ են նայում զավակներին շողշող աչերն:
Ոչ, ո՛չ երբեք, ես չեմ կարող թող հեռանա, թող չքանա,
Առ միշտ կորչի իմ զավակիր, անխնա միտքը նախկին,— 1430
Ես այս երկրից զուրս կը տանեմ զավակներին ինձ հետ աքսոր:
— Ի՞մն են սրանք: Ինչո՞ւ սրանց անմեղ մահով մահապարտ
Պետք է անշուշտ վրեժխնդիր վրեժ առնեմ իմ ամուսնուց,
Եվ ինձ ապա ձգեմ այգուկս տանջանքի մեջ կրկնակի:
Ո՛հ, չեմ անի: Թող սր կորչի զավանքը իմ չաբամիտ:

(Մտնողով)

Իսկ հետո ինչ: Մթթե պետք է հանդիստ սրտով ևս հանդուրժեմ,
Որ թշնամին,— ժանտ թշնամին ինձ միշտ ծաղրե անդատապարտ,
Որ իմ պատվին հեղնանք նետե չարախնդիր և անպատիժ:
Օ՛հ անդր, ոչ, սաքի կանգնի՜ր զու ջախջախիչ խիզախություն,
Ո՛հ, ամոթ քեզ,— հաղած ամոթ, իմ քաջունակ, ուշիմ սիրտ, 1440
Որ հղացար այգուկս քո մեջ այգքան ստոր, զարշիլի միտք:
Ջաղրելի է, երբ մեր հողին—յուր գոյության գլխար ժամին
Կարեկցության կամ գիջումի խոսք է հնչում մեր աղանջին:
Ո՛չ, Հեռացեք, իմ մանուկներ. տուն զնապեք շուտափուշթ,
Թող հեռանա, ով հիբավի չը պետք է աստ ներկա լինի
Այս ահեղի զոհարերման ծխաբանումն իմ անդուլթ,—
— Իմ զոհն այստեղ ժանտ մսրթելիս:— Ձեռք իմ, ձեռք իմ,

չը զողմա:

(Մանուկներին ուղեկցում է մինչև դուռ. բայց
եսմի մոտ կանգ է առնում. ձեռք գավակնե-
րին մեկնելով. լաց է լինում արտավախառն):

Ավանդ, ավանդ, սիրտ իմ, սիրտ իմ,—մի կատարիր,—այդ զործը թող.
Ո՛հ, դժբախտ կին, թող զու սրանց,—խղճած, խղճած քո որդոց:
Ինձ հետ այնտեղ միշտ ապրելով, ինձ միշտ բերկրանք կը
սպառնառեն: 1450

Բայց ո՛չ, ահա երգվում եմ ես ժանա դժոխքոյն Հաղեայան,
— Ստորերկրյա ոգիներով վրեժխնդիր ու դաժան,—
Երբեք, երբեք չեմ թողնի ես, որ զավակներն իմ սիրասուն
Չար թշնամուս ձեռքին դառնան լիրբ ծաղրանքի առարկա:
Վերջացած է,—կը կատարվի ճակատագիրն անխուսափ.
Մեկ է օրհասն.—և չեն կարող սրանք մահից խժեյա տալ երբեք:
Ես եմ ծնել սրանց իրօք և ես էլ իսկ կըստանամ:
Բայց լսվի դիտեմ. սրտին է այժմ արքայազուն հարսի գլխին.—
— Կը կործանվի նա չարաչար հազուստի մեջ թունավոր:
Ո՛հ, կանգնած եմ ահավասիկ՝ աղետարեր ճանապարհին, 1460
Մինչդեռ նրանց աղետազույն կը սպառաստեմ ճանապարհ:
Սակայն պետք է զավակներին սիրով գրկեմ վերջին անգամ,
— Ավանդ, նրանց վերջին անգամ սիրտկարոտ ողջեւնքս տամ:
Թողե՛ք, թողե՛ք, իմ մանուկներ, որ ձեր մայրը համբուրե ձեզ.
Ձեր ձեռքը քացր ու դալար:

(Համբուրում է մանուկներին):

Եվ որքան նուրբ, քաղցրանուշ են ձեր ձեռքերն այս սիրունիկ,
Ո՛րքան սիրուն, սրտառուչ են գանգուրազեղ ձեր գլուխներն,
Ձեր տեսքը վառ, ձեր դեմքն անմեղ, հայացքը ձեր ազնվագույն.
Ո՛հ, մանուկներ, լսվի հզեք միշտ և երջանիկ, սակայն այնտե՛ղ,
Իսկ երկրային ձեր բախտն, ավանդ, ձեզնից արդեն շորթեց
ձեր հայրն: 1470

Սիրուն և հեզ իմ մանկիկներ, զգաւմ եմ ես
Ձեր քաղցրությունն, սուրբ համբույրի վսեմական
քաղցրությունն,
Մշտաժպիտ ձեր նուրբ այտերն, ձեր մեղմագեղն անբասիր շունչն:
— Բայց հեռացե՛ք, շուտ հեռացե՛ք. էլ չեմ կարող նայել ձեզ.
Սիրտս է, ավանդ, հաղթահարված գառնության մեջ վշտերի,—
Տեսնում եմ արբ.— զարհուրելի, դժնական է իմ անելիքն:
Մինչդեռ կիրքը ուժգնագույն է իմ ուժերից բանական,—
— Նա աղբյուրն է այս աշխարհում միշտ մեծագույն աղետների:

(Մանուկները հեռանում են, իսկ ինքը հայացն ուղղած դեպ հեռուն, հայում է լուռ):

Ես խեղճով նրբապուշտ որոնել եմ հաճախ,
 — Մրցական վեճի մեջ հետախույզ եմ եղել —
 Այն հարցով, — որն իսպառ ու երբեք
 Դյուրամամբ, մատչելի՞ չէ կանանց:
 Ճիշտ է, ճիշտ, — որ մուսայթ երկնածին
 Ներշնչում են հաճախ նաև մեզ
 Եվ դրդում են հոգին գեպի վեր,
 — Դեպի վեհ թռիչքներն իմաստուն, —
 Սաղայն ոչ բոլորին,
 — Այլ միայն հազվական քչերին, —
 Բազմաբյուր շտաբերից լսել մեկին:
 Ճշմարիտ է սաղայն,
 Որ հատուկ է, իրավ, և կանանց
 Ողեշունչ արվեստի սուրբ ոգին:

1480

1490

Արդ լսե՛ք, որ հիմա ասեմ ձեզ.
 Մարդկանց մեջ հայրերին համեմատ —
 Նա է լուկ ավելի երջանիկ,
 Ով անկին, ամուրի և անհագ
 Չի ծնել յուր կյանքում զավակներ:

Քանզի ճիշտ՝ ազնվական մարդիկ միշտ, —
 Լինելով անտեղյակ, անծանոթ այն հարցին, —
 — Ի՞նչ հաճույթ խնդության, ի՞նչ վշտեր դառնալի
 Հայրերին պատճառում են հաճախ զավակներն, —
 — Միշտ ազատ են հոգսից ծանրազին
 Եվ բազում ցավերից սրտավեր:
 Իսկ նրանք, որոնց տան հարկի տակ
 Կան լազում քաղցրատենչ, ծաղկաբույր մանուկներ,
 — Չէ՞ որ միշտ նրանց կյանքն է անհագ —
 Խոնջանքի, հոգեհույզ հոգսերի
 Անխափ և անվերջ դառնություն, —
 — Անսահման հոգսերի,
 Որ մաշում և հուզում են ամեն ժամանակ:
 Անհրաժեշտ է իրոք նախ հոգալ, —
 Թե ի՞նչպես պիտ վարվել, ի՞նչ միջոց ձեռք առնել,
 Կամ ինչպես լավագույն և վսեմ —

1500

1510

Ազնվարար կըթուփյուն տալ նրանց.
Կամ ինչպես հայթայթել միջոցներ
Նրանց լուրջ, ապագա ապրուստին:

Այլ ամենն հոգալիս տակավին,
Դժբախտ հայրը բնավ չը գիտի,—
Ո՞ր որդին, իսկապես, հուսալիր,
Լինելու է ազնիվ, պիտանի,
Ո՞ր մանուկը, իրոք, անպիտան,
—Կյանքի մեջ վատամարդ պիտ լինի:

1520

Իբրև հայր, աշխատիր չարաչար.
Սակայն դու ոչ մի կերպ չը գիտես,—
—Ձեռ կարող դու բնավ իմանալ—
Այն գաղանի և վերջին ժանտ աղիան,
Որ մարդու կյանքի մեջ անհաստատ՝
Լինելու է անշեղ, բայց անհայտ:

Եվ ասենք՝ թե հաջող, շնորհքով դու գտար
Քո որդոց գոյության լավագույն մի նեցուկ.
—Հիմնեցիր անվտանգ, արբույն կյանք երջանիկ,
Կրթեցիր քո որդոց մեծապես փառաշուք.—
Եվ ասենք՝ թե նրանք մեծացան անաղարտ,
Զորացան աստըծու խնամքով,— գեղեցիկ,
—Ազնվագույն և փսիմ դարձան մարդ.—

1530

Մինչ, ավանդ, հանկարծուստ մահը չար
Հարձակվում և շորթում է նրանց
Եվ նեղում դժնի տունն Հադեսի,
Իբրև տեղիք և ավանդ խավարին անթափանց:
Արդյոք կո՞նք ձեզ համար, թվ հայրեր,
Անկործան բերկրանքի խնդություն,
Երբ, ավանդ, անողորմ աստվածներն
Մարդու բյուր ցավերին սրտակոծ,
Անսաման և մաշող տանջանքին
—Միացնում են նաև սաստկագույն
Ամենից ավելի չարադետ, դաժան վիշտ ծնողին,—
—Կործանումը նրա սիրտուուն զավակի և որդւոց:

1540

Սիրելիներ, — ահա երկար սպասում եմ, աչքըս ճամփին, —
 Անդ, պալատում կը կատարվի՞ իմ հնարած զործն արդյոք:
 Բայց տես, զալիս է Յաղոնի ծառաներից մեկն ահա.
 Կարծես նույնիսկ շնչապատառ վազ է տալիս և երեկ
 Նոր աղետի համբավ ունի հայտնելու մեզ:

1550

ՏԵՍԱՐԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

(Սուրհանդակ, Մեղեա, Երզնասումք)

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ո՛հ, Մեղեա. փախի՛ր շուտով, փախի՛ր նավով ծովի վրա,
 Կամ կառքի մեջ և ցամաքով, փախի՛ր, թեկուզ ոտքով լինի,
 — Քանզի ահեղ և ահօրեն եղևո՞ւնություն կատարեցիր:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ի՞նչ պատահեց, — որ պե՛տք է ես այլքո՞ն հասցնեալ
 Շուտով փախչե՛մ, հեռանամ:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Կործանվեցին այս բողեին ժանտ զորությամբ՝ քո թույնի
 Ե՛վ դստրիկը թագավորի, և՛ ինքն արքա Կրեոնան:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ամենուրախ, դերբերկրալի խոսքն ասացիր, սուրհանդակ, —
 Բարեզործ ես դու ինձ համար: Այսու հանդերձ դու կլինես
 Իմ սիրելի, — ամենամերձ և պատվական բարեկամ:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ի՞նչ ես խոսում: Խելքըդ մի՞թե կորցրել ես դու.
 Խեղագոր ես գուցե, ա՛յ կին: Խելքի եկ.
 Թագավորի ընտանիքն է կործանված,
 Մինչ համբավեա այս դու լսեցիր հոգեզվարձ
 Ե՛վ ցնծավե՛տ, առանց վախի, — չե՞ս էլ դողում ահարեկ:

Կարող էի քո խոսքերին պատասխանել ես տեղին,
 Բայց մի շտապիր, մի զայրանա, պատմիր հանգիստ, —
 Ինչպես արդյոք կործանվեցին: Կուրախացնես ինձ
 Կրկնակի, — 1570
 Եթե իրոք մահն էր նրանց խոտադածան և ահադ:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Երբ երկուսով քո զավակներն հոր հետ եկան —
 Ու ներս մտան հարսի սենյակն, ուրախացանք մենք, ծառաներս,
 Իբրև վշտին քո ցավակից. քանզի արդեն լուր տարածվեց,
 Որ վերացել է քո նախկին զժառիթյունը ամուսնուդ հետ:
 Մանուկների շուրջն հավաքված, մեկն համբուրեց նրանց
 ձեռքերն,
 Մյուսը շոյեց, — համբույր տալով, — խարտիշագեղ գլուխներին:
 Այն ժամանակ և ես իսկույն — մանուկների ետեփց
 Կանանցական բաժինն անցա ուրախալիր:
 Մեր տիրուհին, — որը հիմա քո փոխարենն էր տան մեջ —, 1580
 — Քո երկվորյակ զավակներին դեռ չը տեսած, — սիրատենչ
 Եվ բարեհաճ հայացք ձգեց դեպ ամուսինն իր Յագոն,
 Սակայն հետո երբ նկատեց մանուկներին,
 Իսկույն ևեթ, — ահաճությամբ լցված խորունկ, —
 Կկոցելով աչքերը յուր, մի կողմ թեքեց դեմքը պայծառ
 Այդ ժամանակ ամուսինըդ, մեղմացնելով քենը կույսի,
 Այսպես ասաց — «Մի զայրանա, այլ հայացքդ դարձրու այս
 կողմ,
 Եվ բարեսիրտ սիրիք նրանց, ում սիրում է քո ամուսին, —
 Արդ՝ ընդունիր պարզեաներն այս և աղերսիր սրտանց քո հոր,
 Որ իմ սիրույն զավակներին աքսորանքի չենթարկի»: 1590
 Մինչ տեսնելով պերճ զարդերը, խիստ մեղմացավ կույսը իսկույն,
 Եվ մարդու հետ ամեն բանում համաձայնվեց: Հայրն ու որդիք
 Ապարանքից հազիվ էին դեռ դուրս եկել, երբ հարսնացուն
 Վերցրեց, հսկավ պերճ հագուստը խայտաճամուկի,
 Իսկ պսակոյնն այն ոսկեկուռ հյուսեց վարսերն իր գանգուր:
 Այնուհետև՝ նա սկսեց հայելու դեմ փայլենազարդ
 Զուգել, սարքել վարսերը յուր մեծաշուք:
 Այդպես զուգված՝ նա ժպտում էր, հիանում էր սրտահաճ

Հայելու մեջ արտացոլված յուր կերպարի ուրվականով.
 Հետո հանկարծ նա բազմոցից վեր կացավ 1600
 Եվ սկսեց սենյակի մեջ քայլել չորս կողմ նազենի,—
 Նա շարժում էր ձերմակ ոտքերն իր քնքշարար, նրբազեղ.
 Ման էր գալիս թեթե՛, թեթե՛ յուր ոտքերի մատներին,
 —Պարզենեքով խիստ հիացած, շուրջն էր նայում մերթափի:
 Սակայն հանկարծ մեր աչքի դեմ գործ կատարվեց զարհուրելի.—
 Դեմքն այլայլվեց խիստ սրվրթնած: Սաստիկ գունճա, մահազեմ
 Նա օրորվեց, հա-հա քաշվեց դողդողազին
 Եվ հագլով հագ, մի կերպ հասավ, իրեն ձգեց բազմոցին,—
 Որպեսզի դեթ չբզրվի դեմնի վրա, չընկնի տապառա:
 Անդ մի պառավ ստրկուհի, մոտոճելով, որ կույսի դեմ 1610
 Ինքը Պանոսն է զայրացած կամ մեկն ու մեկն աստվածներից,—
 Սկսեց խսկույն ջերմ աղոթել բարձրաձայն:
 Մինչդեռ հետո, երբ նկատեց, որ աղջկա շրթունքներին
 Ճերմակ փրփուրը տարածվեց, որ աչքերը շուռ եկան,—
 Դեմքը դարձավ արյունաքամ, — ճշմ, ոռնմց սարսափահար,
 —Աղաղակեց վայրենազոչ: Ծառաններից մեկն խսկույն
 Վազեց դեպի հոր սենյակը,—իսկ երկրորդը դեպ ամուսին,
 Որ համբավ տան կույսի մասին: Մի վայրկյանում ողջ
 տպարանքն
 Ուժգին թնդաց վազվզոցով, աղմուկի մեջ խառնաշփոթ:
 Մի ակնթարթ,—նույնիսկ չանցավ այնքան սակավ կարճ
 Ժամանակ, 1620
 Որքան պետք է աստարիզում քաջընթացիկ վազողին,
 Որ մրցության ճանապարհը անցնի արագ նա քայլով
 Եվ շեշտ հասնի մրցարանում նշանակի ուղիղ մետին,
 Երբ դժբախտը բացեց աչքերն, ուշքի եկավ,
 Ծանր հառաչեց.—տառապում էր տանջանքի մեջ նա կրկնակի,—
 Գլխի վարսերն ամուր սեղմող այն ոսկեհուռ պսակից
 Ցայտում էր ժանա բոցն ահավոր,—կրակն հզոր, ամենակեր.
 Իսկ նրբազեղ փայլուն զգեստն,— պարզեն, ավճառ, քո որդոց,
 Այրում, վառում, կտրատում էր ողջ մարմինը թշվառի:
 Եվ վեր թռավ նա բազմոցից ու վազ տվեց սենյակի մեջ,— 1630
 —Մարմինն ամբողջ բոցածավալ և բոցապատ:
 Նա յուր գլուխն ու վարսերը թափահարեց այլընդայլ,
 Կամենալով պոկել պսակն:—Բայց ոսկին էր պրկված գլխին:
 Եվ քանի որ թափ էր տալիս վարսերն ուժգին, թափահար,

էլ ավելի բորբոքվում էր գլխի կրակն հրածորան:
 Տանջանքի մեջ խիստ ուժասպառ, նա վերջապէս ընկավ գետին:
 Այդ վիճակում, բացի հօրից, ոչ ոք նրան չէր ճանաչի,—
 էլ չըկային պայծառ աչքերն, չքնաղ ու գեղ զեմքը չը կար.
 Վերուստ գլխից ծործորում էր արյունը մուգ, հրախառն:
 Անտես թուշնի ուժիցն անեղ միտն էր թափվում ոսկորներէից, 1640
 Ինչպէս վառվող եղէնու հյութ,— կուպրի նման ինչպէս խեժ:—
 —Տեսարանն էր զարհուրելի Չէր հանդգնում նուշնիսկ ոչ ոք
 Դեթ մերձենալ, գիպչել մարմնին մեռած կնոջ,—
 Քանզի նրա վիճակն արդեն մեզ խրատ էր անողոք:
 Թշվառագուշն հայրը հանկարծ,— դժբախտութեանն անտեղյակ,—
 Ներս խուժելով սննյակի մեջ, վրա վազեց դիպի դիակն:
 Նա զառնաձայն հառաչանքով գրկեց մարմինն ու ճշմոյշ.
 Եվ այս առաջ.— «Ո՛հ, տարաբախտ, ապերժանիկ իմ զավանկ,
 Ո՞վ էր արդեօք առավածներէից, որ անպատիւ, չարապետան
 Խորտակեց քեզ: Ո՞վ ինձ, ավանդ, գերեզմանիս արդեն արին 1650
 Մառնեց անգութ այս որբութեան: Ո՛հ, դու որդեակ իմ սիրասուն,
 Երանի՛ր թե և ես, և ե՛ս մեռնեմ քեզ հետ այժմ միասին»:
 Երբ հեծեձանքն ու ողբակոծն ձերն ավարտեց սրտաճմլիկ,
 —Նա կամեցավ ոտքի կանգնել, բայց անհաջող.— նուրբ զգեստն
 Բաղեղի պէս, ինչպէս ընկույզը գափնենի,— պիւրկ

փաթաթվեց

Մարմնին խսկուշն հեք ձերուկի,— և սկսեց պայքարն անեղ.
 —Ճգնում էր ձերն, որ վեր կենա, որ ազատի յուր ծնկներն,—
 Բայց մեռչալն էր նրան ձգում.— կաշկանդված էր նա ուժգին:
 Իսկ երբ ուժով փորձում էր նա պոկել հագուստն իր մարմնից,
 Կտրատելով միտն էր թափում միայն յուր ձեր ոսկորներէից: 1660
 Վերջ ի վերջս չարչարանքից հաղթահարված և ուժաթափ
 Յած դլորվեց նա մահակուղ և ավանդեց յուր հողին:
 Այժմ ընկած են հոր և որդու դիակն իրար մօտ:
 Արժանի է դառն արցունքի այդ վիճակը դառնաղետ:
 Բով է այսքանն: Ուրիշ խրատ այլեւ չունեմ քեզ տալիք,
 —Ինքըդ դիտես,— ինչպէս պետք է, որ ազատվես դու պատժից:
 Արդ՝ առաջին անգամը չէ, որ մարդկային կյանքն ամբողջ
 Ես հաշվում եմ միայն՝ նանի՛ր, ունե՛յն մի ստվեր,
 Ուստի պնդում եմ համարձակ.— և այն մարդիկ մահկանացու,
 Որոնք իրենց համարում են ամենազեւ ու ճարտասան, 1670
 Արժանի են ամենից խիստ՝ հիմարագուշն կոչվելու:

—Երջանիկ մարդ այս աշխարհում բնավ չըկա:
Իսկ եթե բախան հարստության,— հաջողությունն այլընդայլ —
ժպտաւ երբեմն մեկին ավել, մյուսին պակաս,—
Երբեք դու այդ երջանկություն չիմանաս:

(Սուրհանդակը հետանում է):

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Այսօր, Յագոն, աստվածները արդարացի՝ —
Կարծեմ բաղում, աղետալի՜ կրակ գլխիդ կը թափեն:
Ո՛հ, Կրեոնտ,— թագավորի թշվառագուշն դու գտարիկ,
Դու, որ հանուն ամուսնության Յագոնի,
Ներս ես մտնում հիմա դժոխք, գարրասներովն Հադեսի,— 1680
Ողբում ենք քեզ և գառնաղետ քո վիճակը, ահավասիկ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ավանդ, կանաչք իմ սիրելի, կարծեմ շուտով ես արդեն
Պիտ սպանեմ զավակներիս և հեռանամ երկրիցն այս հեք:
Իսկ եթե ես դեռ գանդաղեմ,— պիտ կոտորի իմ որդոց
Ա՛յլ, ավելի գաժանագուշն թշնամի ձեռքն,—
— Համենայն զեպս անխուսափ է մահը նրանց.
— Եթե անշեղ այդ պիտ լինի, կը կործանեմ ես, իբրեւ մայր,
Ես եմ նրանց աշխարհ բերել, ես էլ պետք է ոչնչացնեմ:
Ի՞նչ եմ այսպես զուր գանդաղում. անկարող եմ միթե ես
Գլուխ բերել ոճիրն անեղ, որն անխուսափ է, անշեղ: 1690
Քաջալերվիլը, ձեռք իմ անրանիտ, սուրը վերցրու, սուրն անեղ
— Վերցրա՛ւ շուտով և քաջ մտիր կյանքի տխուր ասպարեզն:
Մի՛ վախենա. հանդժեղն եղիր,— մաքրիցըդ հան գեթ մի բոսիկ,
Որ դու նրանց մայրն ես ծնող: Մի՛ մտածիր, որ դու իրոք
Նրանց սիրում ես սրտատենչ, այլ կարճատե, միայն այսօր
Գեթ մոռացիր, որ հիբավի զավակներն են նրանք քո—
— միայն հետո,— կյանքումդ ամբողջ դու լաց եղիր նրանց
համար:

Եթե նույնիսկ սպանես դու, թվ դժբախտ կին,
Երբեք, երբեք չես մոռանա, որ դու սիրում էիր նրանց:

(Մեղիան սուր բաժած նետ է մտնում պալատը
և իր ետևից փակում է դռները):

Ո՛հ, դու երկիր, դու արևի ամենաշող

1700

Նվ լուսաստիւյուն ճառագայթ.

Նայե՛ք, տեսե՛ք դեթ այս կնոջը կործանված,

Դանի դեռ նա, սուրը ձեռին արյունախանձ,—

Ձի մորթոտել զավակներին հաբազաւո:

Ո՛հ, դու, արև, լույսի աստված ճաճանչապեղ,

Ձէ՞ որ և սա ցեղիցն է ձեր երկնային,

Ձեր սերժւնդն է ոսկեշող.

Ահռելի՛ է, եթե ձեռքով մարդկային

Թափվի արյունն հավերժակյաց աստվածների,

Ե՛կ դու հիմա, լճյա արևի աստվածադարմ.

1710

Ե՛կ և զսպիր մոլեգնությունն ահագնակի.

Սանձի՛ր սրան, ապարանքից դժւրս վանիր—

—Սրան, որին ոգիներն են վրեժխնդիր

Դարձրել այսպես վրիժառու չար ոգի:

Ս. Ն. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս.

Ավանդ, իզուր դու. զավակներ քեզ ծնեցիր սիրակարոտ,

Նանիր և զուր դու քո որդոց սերտ սիրեցիր հոգատար,

Դու, հի՛ դժբախտ, որ լող տալով նեղուցն անցար—

Սիմպլիգադյան անհյուրընկալ ժայռերի մոտ:

Ահռելի՛ կին. ինչո՞ւ արգոյք չարապատան

Ձայրույթը այդ տիրապետեց քո սրտին.

1720

Մայր որդեսպան, ինչո՞ւ ես այժմ դու կրկին

Պատրաստվում նոր, արյունախանձ սպանության:

Դառնաղետ է և ծանրագին մարդկանց վիճակն,

Եթե թափեն նրանք արյունը ազգակից, միաժնուհ:

Աստվածները պատժում են ժանտ, դժբնդակ

Որդեսպանին, նրա օջախն ու սերունդն:

(Պալատի ներսից լսվում են մանուկների
ահաբեկ ձայները):

Մ Ա Ն Ո Ւ Կ Ն Ե Ր Ի Յ Մ Ե Կ Ը

Ավանդ, ավանդ, ի՞նչ անեմ ես. իմ մոր ձեռքից հըր փախչեմ:

Մ Ա Ն Ո Ւ Կ Ն Ե Ր Ի Յ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Կ Ը

Ո՛հ, չը պիտեմ եղրայր, եղրայր իմ սիրելի,

Կորած ենք մենք:

Հոռւմ եք դուք—լացն աղաղակի. լսում եք այս հեծեծանքն. 1730
 Ռհ գու թշվառ, եղևոնազործ, մահապարտ կինս
 Մտնենք,—մտնենք տունը արդյոք: Պետք է, պետք է մանուկներին
 Մահից փրկել,—ձեռքը զսղել արյունահեղ, գժնարամբ:

Մ Ա Ն Ո Ւ Կ Ն Ե Ր Ի Յ Մ Ե Կ Ը

Ռհ, օգնեցե՛ք, քանի շուտ է: Հասե՛ք, հանուն աստվածների—,
 Արդեն, արդեն մոտ է մահը, սուրն է շողում մեր գլխին:

Ե Ր Ք Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Ռհ, դու գժբախտ. քո սիրտն, ուրեմն, քո սիրտն իրոք
 Երկաթից է, կամ քար է, քար,—
 Որ քո ցանած կամ ծնած զավակներին
 Սպանեցիր դու ինքնաձեռն, անողորմ:

Մենք լսել ենք, գիտենք միայն մեկ օրինակ,—
 Ավանդ, միայն մի ժանտ կնոջ անցյալի,—
 Որն սպանեց զավակներին յուր սիրելի.—
 —Ինոն էր այդ խելացնոր.— մի ժամանակ
 Խելազար էր աստվածների նա կամքով,—
 Երբ աքսորեց նրան հանկարծ հայրենիքից
 Ձեռ-զգոնի ամուսինը խանդալից,—

1750

Նա բարձրաբերձ ժայռից մի օր նետվեց ծով
 Ջավակների մահովն անմեղ անբախտացած,—
 Նա կործանվեց հորձանքների անդունդի մեջ
 Եվ միայնով իր զուլդ որդոց սիրառանչ:

1750

—Ի՞նչ կա այստեղ ավելի ժանտ, անեղազույն, ո՞վ աստված:
 Ռհ, կանացի բաղձաչարչար դու մահի՛ծ,
 Ավանդ, սրբան ժանտ աղետներ, տանջանք և վիշտ
 Մտեղծել է կյանքում քո կիրքն ամբարիշտ,—
 —Ի՞նչպե՞ս այստեղ հանդես եկար իրբե գահի՛ծ:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԻ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Երգչախումբը եվ Յագոնը, որը դուրս է գալիս մյուս դռնից)

Յ Ա Ջ Ո Ն

Դժուր, թվ կանայք, որ կանգնած եք ապարանքի դռների մոտ,—
—Ու՛ր է, տուք,—տո՛նն է արդյոք եղևոնագործ Մեղեան,—
Որ կատարեց այս անօրեն, զարհուրելի եղևոնությունն,
Թե՞ հեռացավ, կամ հնալով արդեն գլխի՞ն վախճաւի:
Ավելի շուտ պետք է թաքնվի նա երկրի տակ, 1760
Կամ թե՛ տուած պետք է թռչի, գեպի եթեր բարձրացած,
Որ գեթ խույս տա ժանտ վրեժիցն արքայական ընտանիքի:
Մի՞թե իրոք, սպանելով թագավորին այս երկրի,
Մտադիր է նա անպտտիժ խույս տալ, փախչել այստեղից:
Բայց ես հիմա հոգսն եմ քաշում իմ հարազատ զավակների,
Եվ ոչ նրա,— որին անշուշտ պատժելու են այն մարդիկ,
Որոնց կյանքը նա խորտակեց չարագաժան:
Նա եկել էմ, որ հերավի, կյանքը փրկեմ իմ որդոց:
Վախենում եմ, թե՛ մի գուցե ազգականներն արքայի
Վրեժխնդիր լինեն իմ խեղճ զավակներին— 1770
—Մոր կատարած նողկ, ամբարիշտ եղևոնության փոխարեն:

Ե Ր Գ Ջ Ա Խ ՈՒ Մ Բ

Ո՛հ, դու, թշվառ, դեռ չըդիտես քեզ վրճակված պատուհասն,
Թե ոչ այդպես չէիր խոսի, թվ Յագոն:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Ի՞նչ կա արդյոք ի՞նչ պատուհաս.
Դուք եւ ինձ մտադիր է սպանել նա:

Ե Ր Գ Ջ Ա Խ ՈՒ Մ Բ

Սպանված են քո զավակներն ձեռքով արդեն իրենց մոր:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Վա՛յ ինձ, ավա՛ղ ի՞նչ ասացիր.
Դու ինձ արդեն, ա՛յ կին, այդպես խորտակեցիր:

Ե Ր Գ Չ Ա Ե Ո Ւ Մ Բ

Այո, ճիշտ է. իսկ դու հաշտվիր այն մտքի հետ,
Որ քո սրգիքն էլ չըկան։

1789

Յ Ա Չ Ո Ն

Սակայն ո՞րտեղ սպանեց նա,
Արդյո՞ք տան մեջ, թե՞ տնից դուրս։

Յ Ա Չ Ո Ն

(Մասենալով թան դռան)

Շուտով, շուտով դուք ստրուկներ՝
Ջարդեք, ջախք փակերն իսկույն,
Եվ բաց արեք դուռն իմ առջև,—
Որ ես տեսնեմ անդ տառապանքն իմ կրկնակի՝
Մահը, ավյո՞ղ,— իմ զույգ սրգոց դաժան մահն
Եվ վրեժը՝ սրդեասպանին սպասող։

1790

(Պալատի դռները բացվում են և այնտեղից կա-
խաղական, բնավոր վիճապներ լծված կառի
մեջ դուրս է քաշում Մեղեան)։

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

(Յագոնը, երգչախումբը եվ Մեղեան, որը բազմած է օդում բարձրա-
ցած կախաղական կառքի մեջ, իսկ նրա ոտքերի մոտ ընկած են
սպանված մանուկների դիակները)։

Մ Ե Դ Ե Ա

Ի՞նչ ես ջարդում դռներն այդպես.
Ի՞նչ է քեզ պետք, որ ուզում ես բռնի, զոռով ներս խուժել.
Դիակներն ես փնտրում արդյոք, թե՞ սպանություն կատարողին.
Բռնվ է։ Ի դուր մի չարչարվիր, եթե իրոք մե՞ս եմ քեզ պետք,—
—Ասա շուտով,— ի՞նչ ես ուզում։ Ձեռքդ սակայն ինձ չի հասնի.
Տե՛ս, կառքը այս, պաշտպանություն թշնամու դեմ իրրե պարզե,
Ինձ շնորհեց սլապն իմ Հելիոս՝ շողշող արևն։

Յ Ա Չ Ո Ն

Կին զաղբաղործ, մի գինաբարք դու հրե՛ջ,
Որ գերադանց առելի ես առավածներին,
Ինձ և բոլ՞որ, բոլ՞որ մարդկանց։ Դաժան մի կին, որ ժանոս
սրով

1800

Ոչնչացրեց ու խորտակեց յուր հարազատ զավակներին,—
 Եվ ինձ, ավանդ, մեկ հարվածով թողեց առմիշտ անզավակ
 Ո՛հ, դու, և դժուար կատարելով այդ նոդի ոճիրն,
 Հանդգնում ես նույնիսկ նայել դեպի արեւն ու երկիրն:
 Ա՛խ դու նզովք՝ թույն անեծքի, դեթ չքանածս, կորչե՞ս առմիշտ:
 Նոր հասկացա, թե որքան ես կույր եմ եղել ու հիմար,
 Երբ բարբարոս ընտանիքից քեզ բերեցի ինքնակի
 Դեպ այս երկիրն Հիլլենական,—քեզ, ով ժանտախտ, զաղրելի օձ,
 Քեզ, որ դաժան դավաճանեց յուր ծնող հորն, հայրենիքին:
 Աստվածներն են ինձ առաքել քեզ վրեժի չար ոգի:
 Նախքան Արգո դեղեցկատես նավի վրա բարձրանալն—
 Կատարեցիր դու այլ ոճիր և հայրական ձեր տան մեջ
 Սպանեցիր դու հարազատ քո եղբոր:
 Եվ այդ եղավ սկիզբն անկող, եղևոնական քո գործերի.—
 Այնուհետև ինձ պես մարդու դարձար դու կին
 Եվ ծնեցիր դու ինձ համար պե՞ճ զավակներ, որոնց, ավանդ,
 Սպանեցիր, թշնամացած ընդդեմ իմ նոր ամուսնության.—
 Դու քո որդից կործանեցիր, զինված խառնիկ կրքով դաժան:
 Այդպիսի գործ չէր կատարի երբեք, ոչ ոք, ոչ մի հույն կին:
 Մինչդեռ ես քեզ համարեցի նախընտրելի և գերադաս,
 Ուստի քեզ հետ ամուսնացա ես միամիտ, սիրասենչ:
 Քեզ սիրելով, վաստակեցի ինձ թշնամի անագորույն,
 Քանզի դու ճիշտ օ՛ձ ես եղել, թունավոր օձ սրտի մեջ:
 Ո՛չ, կին չես դու, այլ կատաղած և անողորմ մայր-առյուծ,—
 Ծառավալդի անգուլթ և ժանտ, քան Սքիլլան վայրենադույն,
 Որն ապրում է Տիրենական ծովերի մեջ անմատույց:
 Բայց ի՞նչ, դուր է նախասիրե՞քս այս: Այնքան դուռդ, հանգուգն
 ևս դու,

1810

1820

Որ քեզ ոչ ի՞նչ էլ չի օգնի, թեկուզ հազար եսերանք:
 — Կորի՛ր, կորի՛ր դու անամոթ, պիղծ, զաղրագործ որդեսպան:
 Ինձ մնում է միայն սգով, ողբով բախտը իմ դաժան,
 Ի՛նձ, թշվառիս, որ զրկվեցի իմ ամուսնուց նորասպակ:
 Իսկ ձեզ, իսկ ձեզ, ով զավակներ իմ քաղցրատենչ,—
 Որոնց սիրով և հոգատար ես սնեցի, իրբև հայր,
 Այլևս երբեք չեմ տեսնի ես,—կորած եք դուք,—առմիշտ կորած.
 — Մինչ ևս ինքըս պատճառ եղա ձեր կորստյան:

1830

Մ Ե Դ Ե Ա

Ես շատ երկար կարող էի առարկել քեզ,
 Իբր պատասխան քո խոսքերին, եթե Ձեռ հայրն չիմանար,
 Թե ինչեք եմ ես քեզ համար միշտ կատարել, և փոխադարձ
 Ինչո՞վ ես դու ինձ վճարել, Դու, որ իբրեւ դավաճան,
 Անարկեցիր իմ մահիճը և սրբությունն ամուսնական,— 1840
 Ձէ՛քր կարող անշուշտ վարել կյանք երջանիկ, ցնծավետ,—
 Եվ ինձ մատնել անպատվության ու ծաղրանքի:
 Այլև դուստրը արքայական, ինքը նաև կրեոնտն—
 — Հարսանիքիդ դորձը սարքող,— չը պետք է ժամա, անպատիժ
 Հանդգնեին դատապարտել ինձ անարդար աքսորանքի:
 Ուստի եթե հաճո է քեզ՝ անվանիր ինձ մայր-առյուծ,
 Կամ Տիրենուժ միշտ ընակիվող ժամա Սքիլլա,
 Մինչ այժմ ես ամեն կատարեցի, ինչ անշուշտ էր և ինձ պետք,—
 Եվ քո սրբին ես վարսեցի անբուժելի դաժան վերք:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Բայց նաև դու պիտ չարչարվե՞ս, նույն տանջանքին
 մասնակից: 1860

Մ Ե Դ Ե Ա

Թող, որ լինի Մինչ քաղցրատենչ է ինձ համար չարչարանքն,
 Երբ դու ընավ էլ ինձ ծաղրել չես կարող:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Խեղճ զավակներ, ռոքան ստոր կին է եղել ձեր մայրն, ավա՛ղ,
 Կամ ռոպիսի դարհուրելի մի ճիվաղ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Խեղճ զավակներ, կործանվեցիք դուք դավանքով միայն ձեր հոր:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Բայց իմ ձեռքով չեն սպանված,— դահիճը չեմ ես նրանց:

Մ Ե Դ Ե Ա

Քո վիսուքյամբ այլև քո նեղի ամուսնությամբ նորադյուտ:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Այնքան էիր քո մահիճը դու համարում գերադաս,
Որ այդ առթիվ սպանեցիր:

Մ Ե Դ Ե Ա

Կարո՞ղ ես դու կնոջ համար անարգանքը մահիճի 1866
Փոքր, լանջան վիշտ համարել:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Այդ արդար է կանանց մասին բարեւիրտ,—
—Մինչ դու, զազկէր, ստից գլուխ ստո՞ր կին:

Մ Ե Դ Ե Ա

Գիտեա, որ ճիշտ նրանք չըկան.—
Իսկ քեզ համար բավական է և այդքանն,
Որ միշտ, անվեճը դու տանջվես:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Գիտեմ, որ ճիշտ նրանք գեռ կան
Նվ պետք է միշտ քեզ հետեան, իբրեւ ուրի վրեժխնդիր:

Մ Ե Դ Ե Ա

Մեղապարտին ճիշտ կը դատեն աստվածներն:♦

Յ Ա Ջ Ո Ն

Նրանք, այժմ, ճիշտ կը դատեն չարապաժան քո հոգին: 1870

Մ Ե Դ Ե Ա

Ատիր դու ինձ: Իսկ կծվակի՞ծ քո խոսքերն
Կարող եմ ես արհամարհել:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Նույնը և ես ճիշտ քո մասին: Մեր անջատումն հեշտ կը լինի:

Մ Ե Դ Ե Ա

Սակայն ի՞նչպե՞ս, ի՞նչ կարող եմ անել ես.
—Այդ չափազանց ցանկալի է նաև ինձ:

Յ Ա Ձ Ո Ն

Տուր դիակներն իմ որդոց, որ դեմ նրանց
Ո՛ղբը անեմ և թաղեմ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Ո՛չ, կրկին ո՛չ,— ես դիակներն ինքըս ինձ հետ կը տանեմ
Եվ կը թաղեմ սրբազնասուրբ անտառի մեջ Հերայի,
— Լեռնակեցիկ բարձունքներում, որ իմ դոռող թշնամին 1880
Անդ չքանդի սուրբ գերեզմանն—
Եվ իմ որդոց քունն հավիտյան չը վրդովի:
Ես երկրի մեջ Սիզիփոսյան կը հորինեմ աստվածահայր
Ջոհարերման նոր պաշտամունք,— իրրե քավիչ իմ կատարած
Դժբախտագույն սպանության և իմ որդոց անմեղ արյան:
Ինքըս անձամբ ես կը զնամ դեպ Էդեսոս— Պանդիոնյանն,—
Որ բնակվեմ անդ՝ երկրի մեջ Էրեքթեսյան: Իսկ դու ստո՛ր,
Մահ կընդունես խիտ չարաղետ, երբ բեկորներն Արդո նավի,—
Թափվելով ցած, քո գլուխը դաժանաբար ջախջախեն,—
Քանզի տեսար դու հեք վախճանն իմ տարաբախտ
ամուսնության: 1890

Յ Ա Ձ Ո Ն

Թող որ, ավանդ, քեզ խորատկեն վրեժխնդիր ոգիներն
Եվ գիցունին արվարության:

Մ Ե Դ Ե Ա

Աստվածներից ո՛վ կը ցանկա
Այժմ քեզ լսել, երգը մնադմնաց, օտարամերժ ո՛վ սրիկա:

Յ Ա Ձ Ո Ն

Ավանդ, ավանդ, դու զաղբաղործ, պիղծ որդեստան:

Մ Ե Դ Ե Ա

Դնա, գնա դեպի սլալատն, որ լավ թաղես հարսնացուիդ:

Յ Ա Ձ Ո Ն

Դնամ, այժ, սակայն մենակ և որդեգուրկ
Առանց իմ գույգ գավակների:—

Մ Ե Դ Ե Ա

Դու արտասուք դեռ մի թափիր,
Դեռ պիտի դա քո ծերութեան դառն ակույթն, սպասիր, 1900

Յ Ա Ջ Ո Ն

Ո՛հ, զավակներ իմ սիրելի— և սրտատենչ:

Մ Ե Դ Ե Ա

Բայց մեր համար, և ոչ քեզ:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Ինչո՞ւ ասլա սպանեցիր:

Մ Ե Դ Ե Ա

Որպեսզի քեզ մատնեմ դաժան տանջանքի:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Վա՛յ ինձ, ռոքան ես, դժբախտս, կարոտ եմ
Գեթ համբույր առ շրթունքներին իմ որդոց:

Մ Ե Դ Ե Ա

Միայն հիմա կարոտեցիր, միայն հիմա սեր զգացիր,
— Մինչդեռ առաջ միտք ունեիր աքսորելու:

Յ Ա Ջ Ո Ն

Թույլ տուր հանուն աստվածների,
Որ գեթ շոյե՛մ, ձեռքով շփվեմ մաքմինն նրանց նրբագույն: 1910

Մ Ե Դ Ե Ա

Ո՛հ, կրկին ո՛չ: Իզուր խոսքեր մի վատնիր:
(Մեղեմս կախառդական կառի վրա քոչում
հեռանում է):

Յ Ա Ջ Ո Ն

Ջե՛ս հայր, արդոք լսե՛մ ես դու, ինչպե՞ս ավաղ, մերժեց
նա ինձ,
Ինչպե՞ս եմ ես տանջվում՝ դաժան որդեհականիցն այդ անիծված,
Այդ ատելի և զաղրապործ մայր-առյուծից:

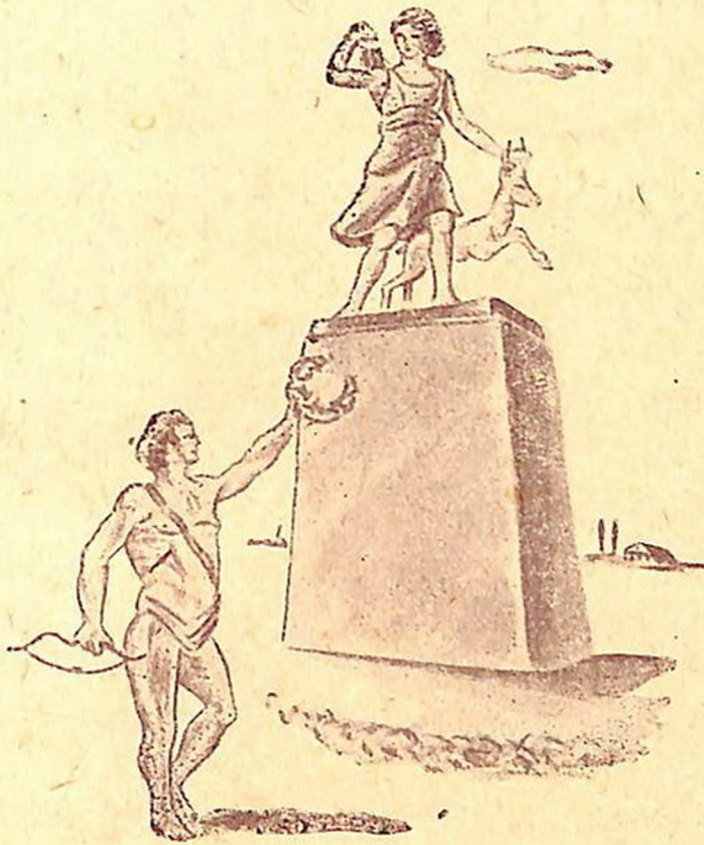
Ո՛րքան, սաղայն, կարող եմ ես, որքան իմ մեջ գորութիւնն կա,
 — Մինչեւ վերջին իմ շունչը իսկ՝ անմահներին կաղերսեմ,
 Կաղաղակեմ, ես կը կանչեմ աստվածներին, իբրեւ վկա,—
 — Ինչպե՞ս ահեղ մորթոսեցիր դու իմ որդոց,— Ինչպե՞ս անդուժ
 Թույլ չեա տալիս ձեռք տալ նրանց դիակներին և թաղել:
 Ա՛խ, երանի՜ հայր չը դարձած, ես ֆնայի միշտ անդալակ, 1920
 Որ գեթ երբեք չը տեսնեի, ինչպե՞ս դու, մայր,
 Դո՛ւ ժանտ ձեռքով կործանեցիր քո հարազատ զավակներին:
 (Հեռանում է):

Ե Ր Գ Չ Ս. Խ Ո Ւ Մ Բ

Ոլիմպոսում Ջեան երկնատեր կատարում է շատ գործեր.
 Բյուր-բյուրավոր անակնկալ գործ են վարում աստվածներն,
 Չի՛ կատարվում այն, ինչ հաստատ մեզ թվում է կատարվելիք.
 Իսկ գեղի այն, ինչ մենք իբրք համարում ենք անհնար,—
 Աստվածն անշուշտ գտնելու է ճանապարհ,—
 Այդպե՞ս եղա՞վ գործի վախճանն այլե տյտեղ, ահա՛վասիկ:

ԵՎՐԻՊՈՒԵՍ

ԻՊՊՈԼԻՏ.
ՊԱՍԿԱԶԱՐԴ

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Ափրոդիս — սիրո աստվածուհին
Իսպուլիտ — Թեզևս թագավորի և Ամազոնուհու որդին
Մառաներն ու որսորդներն, թիկնապահներն Իսպուլիտի
երգչախումբ, կազմված է Տրեզեն քաղաքի կանանցից
Դայակ
Ֆեդրա — Թեզևսի կինը
Թեզևս — Աթենքի թագավոր
Ֆեդրայի նաժիշտները
Սուրհանդակ
Արտեմիս — որսորդության և կուսության զիջուհին

Գործողությունը կատարվում է Տրեզենում, Պիրեոսի պալատի
առջև, հրապարակի վրա, որի աջ կողմում կանգնած է Արտեմիսի,
իսկ ձախ կողմում Ափրոդիսի արձանը:

Ողբերգությունն առաջին անգամ բեմադրված է Արենի
թատրոնում 420 թ., մեր էրայից առաջ:

ԻՊՊՈԼԻՏ ԴՍԱԿԱԶԱՐԴ

Պ Ր Ո Ն Ո Փ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ա Փ Ր Ո Փ Ի Ս

(Հանդես է գալիս առօրյա խոստանալով)

Ե՛ս եմ, ահա, աստվածունին փառահեղ,
 Ե՛ս, որ առնիշտ փառաբանված եմ մարդկանց մեջ,
 Իսկ երկնքում անծայրածիր ինձ կոչում են Կիպրունի:
 Ե՛ս եմ, որ միշտ կորովակի, վսեմաբար
 Բարձրացնում եմ և վեր հանում այն բոլորին,
 Ով կյանք ունի և ապրում է ամենուրեք,
 Պոնտոս ծովից մինչև վերջին սահմանազիծն Ատլանտի:
 Ով աչք ունի և տեսնում է շողքն արևի լուսավառ,
 Մեծարում է ինձ որտառնչ և հոգեզմայլ:
 Ե՛ս եմ, այո, որ ահարկու և տնողոր
 Ոչնչացնում և կործանում եմ միշտ նրանց,

10

Ով հսկարտ է, զոռոզամիտ և իմ հանդեսդ ամբարտալան:
Եվ այդ, որ ճիշտ էությունն է իմ խնկական զորության,
Հատուկ է միշտ ամբողջ ցեղին առավածների,
Որոնց համար հաճելի է, որոնք սիրում են անխտիր
Մարդկանց կողմից հարդված լինել արժանապես ու սրտանց:
Ահավասիկ, ճշմարտությունն այս խոսքերի
Ես կարող եմ ապացուցել իսկույն ևեթ.

Տրեղենի բոլոր բնիկ մարդկանց մեջ
Մեկն է միայն,— Ամադոնի և Թեդեսի զավակն ընտիր՝
Իսկուրիսը, վսեմավայլ Պիթևոսի սանիկն անրիժ,
Որն ինձ իրոք համարում է վառթարազույնն առավածներից.
Ժխտելով սերն ամուսնական բերկրանքի,
Խուսափում է նա մահճիցն ամուսնության:

Մինչ դրն թեղ հարդում է նա ֆոյբոսի՝ քույր
Ջեսի դստրիկ զերամեծար Արտեմիսին:

Վի նա, այո, անմահներից հավերժակյաց
Միայն նրան է համարում զերապատիվ.

Կանաչազարդ անտառներում՝ այդ կույսի հետ տնամեկին,
Արագավազ նա շներով հալածում է զազաններին:

Նա, հիրավի,— համակյաց է աղեղնավոր այդ կույսի հետ,—
Միշտ միաբան և ավելի՝ մտերմացած,

Քան վայել է մահկանացու այդ մարդկանց:

— Ինչի՞ս է պետք այդ ամենը, Ջեմ նախանձում ես ընտվ:

Սակայն միայն նրա համար, որ մեղանչեց իմ հանդեսդ,
Ջեմ հանդուրժի, այլ այսօր իսկ ես կը պատժեմ Իսկուրիսին.
Ահավասիկ՝ նոր հոգալու դորժ չըկա:

Եվ ամեն բան արդեն պատրաստ է շատ վաղուց:

Այսպես՝ երբ նա, Պիթևոսի տունը թողած, մի անգամ

Աթենք եկավ,— Պանդիոնի երկիրն այս,—

Որպեսզի սուրբ պաշտամունքի ծեսը տեսնի առավածակամ,

— Գործը ահա այն ժամանակ կատարվեց:

Արդ՝ երբ նրան տեսավ Ֆեդրան,— աղնիվ կինը նրա հոր,—

Իմ ահավոր ներշնչումի ազդեցությամբ սրտատենչ—

Հրապուրվեց, վառվեց իսկույն հուժկու սիրո կրքովն անշեջ:

Դեռ Տրեղեն զալուց առաջ՝ նա Պալլասի ժայռին մերձ

Ու գեմառդեմ մեր այս երկրին,— իբրև մի տուրք յուր սիրույն,

Կանգնեց տաճար (բարձր կոթող Ափրոդիտին)

Եվ պատվիրեց սուրբ կերտվածքը կոչել անվամբ Իսկուրիսի:

Այնուհետեւ, — երբ հետադարձ թեզէսն երկրից Կեղերօսյան 56
 եւ, ընդունած յուր միամյա աքսորանքը հայրենիքից,
 Խուսափելով անդ Պալլանտի որդոց արժան պղծանքից,—
 Տեղափոխվեց յուր կնոջ հետ այս երկիրն,
 Այն օրվանից հառաչանքով հեծեծում է դժբախտան այդ,
 Բայց տոչորված սիրո խայթով, լուսւմ է միշտ արտոտրացայտ:
 Մինչ անեցիք, նաեւ ըստը բարեկամներն ու մոտ մարդիկ
 Դեռ չըզիտեն նրա սրտի խորունկ ցավերն,—
 Նրան մաշող հիվանդութեան դաղանի պատճառը սոստիկ:
 Սակայն այդպէս և դրանով կիրքը սիրո չի վերանա,
 Յաւր նրա չի փարատվի: Մինչ գործը ես բաց կանեմ, 60
 եւ կը հայտնեմ այդ թեզէսին:— այդպիսով նա կը մերկանա,
 Երիտասարդ իմ թշնամուն հայրն անեծքով կըսպանի:
 Քանզի ծովի հզոր արքայն՝— երկնաստան Պոսիդոնն,
 Վազուց ի վեր խոստացել է իրրե պարզե թեզէսին,
 Երեք անգամ ճիշտ կատարել նրա սրտի ցանկութեանն,
 Ինչի մասին, որ իսկապէս նա ազերսի աստծուն,
 Թեկուզ նրա այդ փափաղը իրոք լինի անմիտ և սին:
 Բայց այս գործում կը կործանվի նաեւ Ֆեդրան փառապանծ:
 Թեպետ նրան չեմ մեծարում այնքան խորունկ և սրտանց,
 Որ ես հանուն նրա սիրուն, նրա համար 76
 Իմ թշնամուն թողնեմ հիմա առանց պատժի և վրէժի,
 Որն ինձ անշուշտ կը վաստակի փառք և պատիւ մեծագուն:

(Հեռվից լսվում են ուսուցիչների ձայներ և Արեւ-
 միս աստվածուհուն փառաբանող երգեր):

Բայց տեսնում եմ արդ դալիս է ինքը՝ որդին Թեզէսի:
 Որսորդութեան ծանր աշխատանքը թողել է Իպպոլիտն:
 Այս տեղերից ես շուտափութեթ պիտ հեռանամ:
 Ահա նրան հետեւում են օգնականներ բազմաթիւ,
 Որոնք երգով փառք են հնչում աստվածուհի Արտեմիսին:
 Մինչ չը պիտե, անտեղյակ է ողորմելին,
 Որ բացված են դռներն արդեն Հադէսի,
 Որ արեւի ճառագայթը լուսավոր 80
 Ինքը տեսնում է իսկապէս վերջին անգամ, վերջին օրն:

(Անհետանում է):

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

(Հանդես եմ գալիս Իպպոլիտը և որսորդները):

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

(Ձեռքին բռնած ունի ծաղկահյուս պսակ)

Ի՞նձ հետեւեք, ի՞նձ հետեւեք զուք խմբով.
Մեր երկնավոր հողատարին,
Զեսի զստրիկ Արամիսին
— Փառք հնչեցեք մեծազով:

Ո Ր Ս Ո Ր Դ Ն Ե Ր

Աստվածունիդ ամենազոր, փառապսակ.
— Բարձրապատիվ, դերաշնորհ, զու ցնծա.
Փառք քեզ, փառք քեզ, թվ վեհապետն Զեսի զավակ,
— Մեր աղոթքը, անմահ փառքը քեզ ընծա:
Զեսի զստրիկ, թհ, Լաթոնի կույս աղջիկ,
Հավերժական քո կուսությամբ անդրանիկ.—
Ո՞վ Արամիս, լայն երկնքի բյուր կույսերից
Դո՛ւ ես, զո՛ւ ես վսեմազույնն և անբիծ:
Դու տպրում ես, միշտ տպրում ես փառավոր
Ոսկեկառույց ապարանքում զերազնիվ հոր.—
— Հավերժացած պալատի մեջ Զես զլոնի,
Փառք քեզ, փառք քեզ, կույս երկնավոր անվանի,
Դո՛ւ ես, զո՛ւ ես, աստվածունիդ Արամիս,—
Պերճազույնը բյուր կույսերից Ուլիմպական,
Քեզ ենք հնչում աղոթքն ու փառքը հավիտյան:

90

100

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

(Մոտենալով Արսեմիսի արձանին)

Քեզ եմ բերում, իմ թաղունի, պսակն այս պերճ,
Որ վնջեցի շքեղազարդ քո մարդերում կուսական,
Հեռուն, այնտեղ, ուր հովիվը տակավին
Ոտք չի դրել, որ կերակրի յուր նախիրն,—
Ուր չի անցել և չի դորժել երբեք երկաթն, զերանդին,
Քյլ միմիայն անդ անբասիր մեղուներն
Ոստոտում են, թռչկոտում են բարեշնորհ զարունքին:
Անդ ամոթն է,—միայն ամոթն հավերժացող անմեղության,—
Արգար ցողով պերճ աճեցնում, անում բույսերը վսեմ,

Որպեսզի միշտ սուրբ ծագիկներ քաղի, փնջի միայն նա, 110
 Ով բնության կույս զորությամբն է առմիշտ հեղ և խոհեմ,
 Եվ ոչ կյանքի ուսմունքներով միշտ ունայն:
 Մեղապարտին ծագիկներն են անմատչելի,— անմատուցյ:
 Արդ՝ ընդունիր դու սրատանն, ով թաղուհի դերիշխող,
 Այս ծագիկհյուս վառ պսակը իմ ձեռքերից սրբազան,
 Իրբե պայծառ, պերճ զարդարանք զանգուրներից ոսկեշող,—
 Քանզի միայն ինձ է տրված մահկանացու մարդկանց մեջ
 Անմեղության պարզելը այս աստվածակամ:
 — Ի՛նձ, որ քեզ հետ համակյաց եմ և մշտապես քեզ միաբան:
 Ահավասիկ՝ ազոթելիս, սուրբ խոտքերն այս քեզ ուղղած, 120
 Ես լսում եմ, ես լսում եմ ողեշնչող ձայնը քո:
 Բայց չեմ տեսնում ես քո գեմքը: Տուր զորություն,
 Տուր զորություն, ով երկնավոր ինքնազո,
 Որ դեթ աշնպնեմ ես ավարտեմ կյանքս աշտակ,
 Ինչպես որ այն սկսեցի ես անմեղ:

(Բազմույթան միջից առաջ է գալիս ճնառն
 ծառան),

Մ Ա Ռ Ա

Արքա, միայն աստվածներին հավերժակյաց
 Պիտ համարել իշխանավոր:
 Ուստի, ասա՛,— բարեխորհուրդ իմ խրատն
 Ընդունե՛մ ես դու, թե ոչ:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ճիշտ է, այո, և անկասկած:
 Մինչ ես անմիտ պիտ լինեի,
 Եթե, իրավ, հակառակը պնդեի:

130

Մ Ա Ռ Ա

Գիտե՞ս արդյոք, կա օրենք
 Մահկանացու մարդկանց համար ստեղծված:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Չեմ հասկանում,— ինչ ես ուղում դու տես:

Ծ Ա. Ռ Ա.

Ի՞նչ ես կարծում. աստվածների մեջ նաև
նույն այդ բանը կա, թե ոչ:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Քանի որ միշտ աստվածներին օրենքովն է մարդն օգտվում:

Ծ Ա. Ռ Ա.

Ինչո՞ւ ասկա չես մեծարում զու գիցահուն սրբազան:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Որքան Զգույշ, քո լեզուն քեզ մեղքի մեջ չը ձգի:

140

Ծ Ա. Ռ Ա.

(Յույց տալով արձանը)

Ահա վասիկ՝ հենց սրան,

Որ կանգնած է այստեղ մեր դեմ, զոհերի մոտ:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Իբրև անմեղ և անբասիր, ես միայն

Ողջունում եմ նրան հեռվից:

Ծ Ա. Ռ Ա.

Մինչդեռ իբրեք մեծարելի է նա միշտ

Եվ փառահեղ՝ մարդկանց համար:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Թե մարդկանցից և թե նույնիսկ աստվածներից —

Մեկին ու է միշտ հաճելի, մեկ ուրիշին միայն նա:

Ծ Ա. Ռ Ա.

Եզիր սակայն, ինչպես պետք է, միշտ երջանիկ և խելացի:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Աստվածներիցն հաճելի չէ ինձ ոչ մեկն,

150

Որը միայն գիշերներն է հրապուրիչ և զերդմայլ:

Աստվածներին պետք է, որդյակ, մեծարանքով միշտ պատվել:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

(Իլիևելով որսորդներին)

Այժմ գնացեք, ուղեկիցներ,
Տուն հասնելիս պատրաստեցեք խկույն խնջույք,
Քանդի չէ՞ որ որսից հետո, խկապես,
Փարթամ սեղանն է սրտալի մեծ հաճույք:
Այնուհետև պետք է խկույն
Դուք ձիերի թիմարն անեք մաքրազան,
Որպեսզի ես, երբ ուտեռաւով հապենամ,
Կառքը լծեմ և կառարեմ մարդուխյունն,
Որը նրանց օգտակար է չափազանց:

160

(Իլիևելով նույն ձերուցի ծառային)

Իսկ Կիպրուհուն, ահավասիկ—
Ես ուղղում եմ բաղմապատիկ իմ ողջուն:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐՐՈՐԴ

(Ավրոդիսի արձանի առջև)

Աստվածուհի, այս պատանին օրինակ չէ ինձ ընավ.
Մտածելով, թե սարսկին ինչպես պետք է խոսել միշտ,
Աղոթում եմ քո արձանի առջևն ահա,
— Իշխանավոր դու Կիպրուհի, թվ երկնակյաց, ներքը նրան,
Որ աակավին երիտասարդ է զոռոզ
Եվ խոսում է, ավաղ, անմիտ ու հիմար.
Վարվիր այնպես, որ իբր թե նրա խոսքերն
Դու չես լսել ու չես լսում ամենեկին,
Քանդի չէ՞ որ ճամարիտ է, որ աստվածներն
Միշտ ավելի իմաստուն են, քան մարդիկ:

170

(Հեռացում է):

Պ Ա Ր Ո Վ

(Այլ կողմից հանդես են գալիս արեգեհացի կաճայք, րվով
15 հոգի, որոնք և կազմում են երգչախումբը):

Ե Ր Վ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Ս ա ր ո Վ

Ասում են. ժայռից, ձովափին աչնտեղ՝
Բխում է պայծառ, հոսանուտ մի ջուր,
Եվ գառնվայրից թափվում է վարար՝
Կճուճք յուր մեջ ծածկող մի աղբյուր:
Եվ աչնտեղ ահա իմ ընկերուհին,—
Հորդ ջրերի մեջ շողշող աղբյուրի,
Լվացված, կարմիր հագուստն էր փռում
Այն արեակեղ ժայռի լանջերին.
Աչնտեղից հանկարծ առաջին անգամ
Մեզ համբավել հասավ թաղուհու մասին:

180.

Ա ն ա խ ա ր ո Վ

Ժանա հիվանդությամբ հալումաշ եղած,
Մահիճումն է միշտ այսպես վշտարեկ.
Գլխին իր խարայաշ նուրբ քողով ծածկած
Նա դուրս չի գալիս յուր անից երբեք:
Ինչպես լսեցինք, արդեն երեք օր
Ուտեստի նշույլ չի դնում բերանն
Եվ խիստ զրկում է յուր մարմինն աղվար
Պերճ ու կենարար բերքից Դեմետրյան,
Դադանի վշտերի տառապանքի մեջ,
Մառացման մասնած հոգսերն իր մասին,
Միայն ժանտալի մահվան օրհասին
Կարոտում է այժմ նա փափաղատենչ:

190.

Ս ա ր ո Վ

Ասա մեզ, ա՛յ կին, հայտնիր քաղաքձաղ.
Դուք ե խկապես ներշնչված ես դու
Ահեղ Պանոսի քենով գրժնդակ
Կամ ա՛յլ ասածու գայրույթովն հուժկու:
Դուք ե սանձել է քեզ ահեղ սարսավին
Լեռների վեհ մայր մեծ Հեկատեի,
Կամ գերամեծար Կորիթանտների,
Որն աղբում է միշտ սրտին անխուսափ:

200.

Գուցե տանջվում ես՝ իրրե մեղապարտ
 Բազմազան սրսկոյն Դիկտենի դեմ.—
 Եվ այն պատճառով, որ նրան,— հպարտ,
 Զահեր չես տվել ազնիվ ու վսեմ.
 — Նրան, որ ազատ սահում է հզոր
 Անվերջ ցամաքի և ծովի վրա,
 Եվ որին իրոք մատչելի են միշտ
 Փսթորկվող ծովի անդունդները խոր:

2

Ա Ն Ս Ի Ս Տ Ր Ո Փ

Կամ էրեքթեայան արքայն մեծաշուք՝
 Քո վեհ ամուսինն ազնվազարմ, արի,
 Գուցե այլ կնոջ սիրով սրաալի
 Հրապուրված է յուր տան մեջ ծածուկ
 Ու ջերմ այդ սերը պահում է դադանի
 Յուր արքայական տիկնոջ մահիճից.
 Գուցե Կրետե կղզուցն անվանի
 Մեր նալակայանն հյուրընկալ, անբիծ,
 Մի նոր նալորդ է ժամանել, իրավ,
 Որ բերել է քեզ, մեր մեծ թաղուհուն,
 Անհաճո մի լուր, կամ տխուր համբալ.
 Եվ այդ լուրերը իրրե դառնաթույն
 Վշտով են լցրել հիմա քո հոգին
 Ու պամել այդպես քեզ քո մահիճին:

22

Է Պ Ո Ղ

Այդպես ծանրադին է կանանց վեճակն,
 — Դժբախտ ու դաժան միշտ դատավորված.
 Մերթ ծննդաբեր երկունքի կրակն
 Գիտակցող լույսից զբխում է նրանց,—
 Եվ այդպես նրանք արժանի են ճիշտ
 Խոր ցավակցության և դառն արցունքի:
 Եվ փոթորիկն այդ մի անդամ հանկարծ
 Նաև իմ գլխին թնդաց ուղղակի,—
 Ես ազերոսանքով գիմեցի խելույն
 Նրան, Արտեմիս անմահ թաղուհուն,
 Որ ծննդական կանանց համար միշտ

236

Հովանավոր է, գթառատ և միւր,
 Որ հազիթ նետում է սլաքն աղեղի:
 — Աստվածների մեջ՝ նոյ է ինձ համար
 Անհազիթ սլաքող և զերպմեծար:

240

Ա. Ր Ա. Ր Ա. Ռ Ա. Զ. Ի Ն

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Դայակը, ստրկուհիների հետ միասին, ապարանքից դուրս է բերում անկողիներ բեմի վրա, որի մեջ պառկած է Ֆեդրան, զլուխը քողով ծածկված):

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ի Մ Ր

Արդեն երևաց ահա դուան մոտ զայակը պառավ:
 Արդ՝ դուրս է բերում նա ապարանքից հիվանդ թաղուհուն:
 Դեմքն է մռայլված, ինչպես աճալի թուխոյ,
 — Ո՛հ, փափաղում է շուտով իմանալ իմ հուզված հոգին,—
 Դնչից է ծագել թուլությունն այդ խիտ,
 Ինչո՞ւ է այդպես զեմքովն այլայլված չքնաղ թաղուհին:

Գ Ա. Յ Ա. Կ

(Հիվանդի մասին նրա անկողնու մոտ հոգա
 ատուքյուններ անելով)

Ո՛հ, մահկանացու մարդկանց աղետներ,
 Տառապանք ու վիշտ, ժանտ հիվանդություն:
 — Ի՞նչ անեմ ես քեզ,— թո՛ղ է պետք, ավա՛ղ,
 Ահա քեզ և՛ լույս, և՛ օդ մաքրապույն.

250

Արդեն խել տնից, փակված սենյակից—
 Դուրս հանեցինք քեզ այս թարմ օդի մեջ.
 Քո հիվանդագին մահճումն ես այստեղ:
 — Ճի՛շտն ասեմք շուտով, գեթ դուրս տարեք ինձ,—
 Այդպես էիր դու կրկնում անընդհատ:
 Մինչ հիմա կրկին շտապում ես դու գեղի ննջարան:
 Տատանվում ես խիտ, և ոչ ի՛նչ, ոչ ի՛նչ հաճելի չէ քեզ.—
 Չես հավանում այն, ինչ կա քո առջև արդեն պատրաստի,
 Սիրելի է քեզ և միշտ հաճելի այն, որ գեո չքկա:
 Ա՛խ, գերադաս է և ավելի լավ գեթ հիվանդ լինել,

260

Դան միշտ խնամեի, նայել հիւանդին։—

Հիւանդությունից մարմինն է տուժում, մինչդեռ խնամքից
ճանջվում է հոգին, հոգնում են ձեռքերն։

Ա՛խ, կյանքը մարդկանց վշտազին է խիստ և միշտ դառնավեր,
— Անվերջ տանջանքից չըկա, չեա գտնի հանդիստ ու դադար։
Մինչ այն դոյությունն, որը մեր սրտին գյուլերն է իրոք,
Ծածկված է անհայտ խորունկ խավարի մեղուճն անթափանց։
Այդ է պատճառը, որ մենք միշտ ուժեղ սիրով ենք կապված
Երկրային կյանքի ժպիտների հետ, թեկուզ ինչ լինի,
Դանդի անպետ ենք, — ավա՜ղ, — չը գիտենք մյուս կյանքը
դադանի, 270

Որը երկիրն այս խորունկ իր խորքում թաքցրել է մեզնից։
— Մինչ առասպելը, — շփոթելով մեզ շեղում է մեր կամքն։

Ֆ Ե Դ Ր Ա.

(Անկողնու մեջ անհանգիստ շարժվելով)

Դեթ ինձ բարձրացրե՛ք, գլուխս բռնեք.

Ա՛խ, սիրելիներ, թուլացել են ողջ մարմնիս անդամներն։

— Բռնիր, սպասյալ, բռնիր նըրազեղ սիրուն իմ ձեռքերն.

Ծանրացած է խիստ կապոցը գլխիս.

Արձակիր, ձգիր, — թող ազնա թափվեն վարսերն ուսերիս։

Դ Ա Յ Ա Կ

Հանգիստ պահիր քեզ գոնե, իմ դավալ, անվրդով եղիր,

Այդպես ծանրազին դու մի չարչարիր իդուր քո մարմինն.

Տիրապետիր քեզ. մի կորցրու քո մեջ ինքնազոր ոգին, 280

Դիտես, որ մարդուն վիճակված է միշտ անխուսափ տանջանք։

(Երկու ծառաները երկու կողմից բարձրացնում
են Ֆեդրային, իսկ ետևից զայսկը գլուխն է
բռնում, բաց անելով կապոցը)։

Ֆ Ե Դ Ր Ա.

Ավա՜ղ ինձ, ավա՜ղ.

Թողեք, սառնորակ, մաքուր ազրյուրի ջրից սրտատենչ

Դեթ մի պուտ վերցնեմ, բերանս առնեմ, թաց անեմ շրթունքս,

Դեթ, այնտեղ, այնտեղ միշտ կանաչազարդ, ճոխ մարգերի մեջ

Քարզի ծառի տակ պառկեմ ես անդորը, — հանդիստըս խորունկ։

Զաւակ իմ, որդյակ, այդ ի՞նչ ասացիր,
 Մի լավ մտածիր, ինչ^եր ես խոսում ժողովրդի դեմ.
 Ի՞նչ խոսք էր անմիտ, որ դուրս նետեցիր դու քո բերանից:

Ֆ Ե Դ Բ Ա.

(Երազանքների անձնանունը եղած)

Տարեք ինձ լեռներն, որ ես անտառում ֆնամ, մեծաքանակ 290.
 Անդ հղենու տակ, որտեղ շները զաղանամարտիկ
 Հետապնդում են նախշուն հղիկներ՝ վաղքով մեծատանջ:
 Երգվում եմ կամքովն ես աստվածների,— սիրում եմ սաստիկ
 Բարձրագոյն կանչել շներին այստեղ.
 Եվ թեալական նիզակն հաղթարար
 Վեր բարձրացնելով մինչև գանգուրներն իմ խարտիշադեղ՝—
 Ժիր տեղեր նետել միշտ երկաթասայր:

(Այդ առասանելիս վեր է բռնում անկողնու
 միջից և ձեռքերով շարժումներ անում):

Դ Ա Յ Ա Կ

Քեզ ի՞նչ պատահեց, զաւակ իմ, ավա՛ղ.
 Ինչո՞ւ է հողիդ այդպէս տանջահար:
 Կամ ի՞նչ գործ ունես շնական որսի, որսորդության հետ, 300
 Ինչո՞ւ ես ուզում դու վաժաղատենչ աղբյուրի այդ ջուրն,—
 Մինչդեռ հենց այստեղ, քաղաքին ընթեր կա բարձր բլուր—
 Զրերովն հարուստ,— կարող ես իմել, որտանց հաղենալ:

Ֆ Ե Դ Բ Ա.

Տեր իմ Արտեմիս, թվ աստվածուհիդ ծովամերձ լճի,
 Որտեղ մարդությամբ թնդում է դուրյուն աշխույժ ձիերի,—
 Ա՛խ, տար նաև ինձ դեպ քո ժրածիր ձիարշավարանն,
 Թույլ տուր, որ ձիեր, հուժկու նժույզներ զոսկում վենետայան:

Դ Ա Յ Ա Կ

Այդ ի՞նչ խոսք էր նոր, որ դուրս նետեցիր դու խելացնոր.
 Քանի կար սաստիկ տենչում էիր դու գնալ դեպ լեռներն,—
 Որսին կարոտած, մինչ հիմա արդեն ձգտում ես անհաղ 310
 Դեպ անալեկոծ ավաղուտների հուժկու նժույզներն:

Հարկավոր է մեզ հմուտ մի ղուշակ, որ լավ իմանա,
— Թե ռը աստվածն է խելքահան արել քեզ, թիւ իմ զավակ:

Յ Ե Դ Ր Ա

(Վեր քնկնելով անկողնու մեջ)

Ա՛խ, դժբախտ եմ ես: Ի՞նչ պատահեց ինձ: Այս ի՞նչ արեցի:
Ինչպե՞ս եմ, տեսե՛ք, մոռացիլ ուղին բանականության:

Խելագարված եմ, աստվածն է խելքից, ավա՛ղ, զրկել ինձ:

Երեւի այսպէս ինձ հափշտակեց դաժան, չար ողին:

Վա՛յ ինձ և ավա՛ղ, — դժբախտ եմ ես խիստ:

Մայրի՛կ, դու կրկին ղլուխն իմ ծածկիր.

Ամոթ է, ավա՛ղ. ամոթահար եմ ես իմ խոսքերից.

820

Դեթ շուտով կապիր, — արցունքն է թափվում իմ խեղճ աչքերից.

— Ամոթապարտ եմ: Խայտառակությունն է կանգնած իմ դեմ:

Բանական դառնալ, խելքի գալ նորից, — տանջալից է այդ.

Մինչդեռ խելագար, ցնորված լինել, — վատ բան է անշուշտ.

— Ավելի լսի՛վ է անգետ մնալով՝ կործանվել առմիշտ:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ծածկում եմ ահա: Բայց ե՞րբ պետք է ինձ

Եվ այս մարմինն իմ շիրիմը ծածկի:

(Ծածկում է Ֆեդային):

Ես շատ եմ ապրել և շատ ավելի, քան հարկավոր էր:

Մինչ կյանքը երկար մեզ շատ բանի մեջ ուսմունք է տալիս.

Պետք է որ մարդիկ միշտ մահկանացու,

830

Միմյանց սիրելիս, լինեն չափավոր.

Իսկ սե՛րը խորունկ — հոգու խորքերից պետք չէ բնավին.

Տենչանքը սրտի և նրա կապերն պիտ լինեն այնպե՛ս,

Որ հեշտիվ քակովին, գյուրին կտրաւովին և հեշտ միանան:

Մինչ տանջալից է և խիստ ծանրագին, երբ մեկն իսկապէս

Միայն մեկ հոգսով ժանտ տառապում է երկուսի համար, —

Ինչպէս ես հիմա՝ արդ հանուն սրա տանջվում եմ անվերջ:

Ասում են, պետք չէ կյանքի գործի մեջ գերադույն, մեծ ջանքն.

— Նա ավելի շուտ ապեա կը բերի և ոչ բերիլություն, —

Իսկ բարեկեցիկ վիճակի համար կը շահի վտանգ:

840

Ուստի ես ընդդէմ չափազանցության պիտ զովեմ կանոնն —

«Ամեն բանի մեջ չափը ճանաչիր».

Այս բանում ինձ հետ կհամաձայնովին և իմաստուններն:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԳ

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ո՞վ հավատարիմ և բարի պառավ,
Դու, որ սնել ես Ֆեղրա թաղուհուն այգիքան պատվական,—
Թեպետ տեսնում ենք մենք քո տիրուհու չարչարանքը այդ,
Սաիայն չը գիտենք, ինչո՞ւ է հիվանդ,
Եվ փափագում ենք քեզնից իմանալ, զեթ լսել մի բան:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ձը գիտե՞մ, թեպետ փորձեցի պարզել.
Իսկ ինքը ոչինչ հայտնել չի ուզում:

360.

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Բայց ինչպե՞ս ծագեց,— ինչից սկըսվեց տանջանքը նրա:

Դ Ա Յ Ա Կ

Նույն հարցն ես տալիս: Լսում է միայն և ուրիշ ոչինչ:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Եվ որքան ահա թուլացել է նա, հալումաշ եղած:

Դ Ա Յ Ա Կ

Այլ կերպ չէ՞ր կարող,— ուղիղ հրե՞ք օր առանց ուտեստի:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Նեւադար է ճիշտ, թե փափագում է մահվան դալուստին:

Դ Ա Յ Ա Կ

Միայն մահանալ,— ոչինչ չի ուտում, որ վերջ տա կյանքին:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ջարմանալի բան.— միթե ամուսինն թույլ է տալիս այդ:

Դ Ա Յ Ա Կ

Թաքցնում է ինքը յուր հիվանդութունն.
— «Հիվանդ չեմ ընալ», այդպես է ասում:

Մի բն ամուսինն այդ չի հասկանում,
Դեմքին նայելով:

360

Գ Ա Յ Ա Կ

Ամուսինն՝ ի դեպ յուր այս երկրի մեջ՝ աշտտեղ չէ հիմա,—
Բացակա է նա:

Ե Ր Գ Չ Ա Ն Ո Ւ Մ Բ

Սակայն անհրաժեշտ դու չես համարում, որ լավ աշխատես՝
Ճիշտ իմանալու հիվանդությունն այդ, խելքահան լինելն:

Գ Ա Յ Ա Կ

Շատ եմ աշխատել, բայց ոչ մի արդյունք, հետևանք չեղավ.
Եվ հենց հիմա էլ ես ձեռք չեմ քաշի, վաղ չեմ դա բնավ,
Այլ խիստ կը ջանամ, որ տեսնես և դու, իրրե մի վկա,
Թե ի՞նչպես իրոք դժբախտության մեջ
Ես իմ տերերին հավատարիմ եմ և ազնիվ ծառա:

370

(Դիմելով Ֆեդրային)

Ո՛հ, գեթ ինձ նայիր, սիրասունը դավակ: Սոսքերն, որ առաջ
Այստեղ ասվեցին, ե՛կ, երկուսովս էլ մոռանանք առմիշտ:
Իսկ դու մեղմացիր, մի փոքր ավելի եղիր բարեհաճ.
Հոնքըդ մի՛ կախիր. սւրախ երեսով,— խելքըդ հավաքիր.
Ես ահավասիկ, նախորդ ճանապարհն, որով կամեցա
Քեզ հետ խոսակցել և քեզ հասկանալ,— թողնում եմ հիմա:
Ուստի կը խոսեմ ավելի դյուրին և սրտահաճ.
Լսիր,— եթե դու հիվանդ ես զադտնի, այլ հիվանդությամբ,
— Ահա և կանայք քեզ միշտ համակիր.—

Քեզ կօգնեն նրանք, իրրե կարեկից քո ամեն ցավին:
Իսկ եթե քո ցավն արգելակման չէ և աղամարդկանց,—
— Մի քաշվիր, ասո՛ւ, որ բժիշկներին հայտնենք այդ մասին:
— Շո՛ւտ, գոնե մի խոսք: Ի՞նչ ես, իմ զավակ, լռում կամակոր.
Վայել չէ լռելն.— հերքիր, եթե ես սխալ խոսեցի,
Կամ համաձայնվիր, եթե հիրավի, իմ ասածն է ճիշտ:
Գեթ մի ձայն հանիր: Շուտ այս կողմ նայիր. թե՛, դժբախտ եմ ես:

380

(Դռնում է երգչախմբին)

Տեսնե՞մ եք, կանայք, իմ բոլոր ջանքերն իզուր են, ավանդ,

Քան զուրս չի դալիս: Ինչպէս և առաջ, անտարրեր է խիստ,
Դեպ խոսողը խոլը,— և չի մեղմանում ոչ այժմ, ոչ առաջ:

(ԿԻԵՒԻՆ ԴԱՌՆԱՅԻՆ ՖԵՂԴԱՅԻՆ)

Հասկացիր դոնե,— թեկուզ առաւել ինքնահաճ ևս դու, 890
Քան ծովը դաժան,— եթե մահանաս, այդպիսով միայն
Քո դավակներին կը դավաճանես, կը զրկես նրանց
Առմիշտ հայրական ժառանգությունից:
Երգվում եմ նույնիսկ անվամբ ձիավոր և իշխանազուն
Ամազոնուհու,— որ տեր—տիրական ծնեց քո որդոց,
Թեպետ անօրէն, սակայն իր սրտով անշուշտ ազնվագույն,—
— Մեր Խաչովիտին, որին քաջիմաց և լավ գիտես դու:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

(Տեղից վեր բարձրացած)

Ա՛խ. վա՛յ ինձ, ավա՛ղ:

Դ Ա Յ Ա Կ

Միթե հուզվեցիր դու իմ խոսքերից:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Ինձ, մայրիկ, ավա՛ղ, դու կործանեցիր: Աղերսում եմ քեզ, 400
Ի սէ՛ր ասածու՝ այսուհետ լռիր այդ մարդու մասին:

Դ Ա Յ Ա Կ

Տեսա՞ր, որ իրոք լավ գիտակցում ես: Ձեռ ուզում սակայն՝
Խելքդ հավաքած կյանքդ պահպանել,
Որ գեթ քո որդոց լինես օգտակար:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Սիրում եմ որդոց. բայց այլ մի աղետ վիճակված է ինձ,
Որը սրտիս մեջ թաղել է մրրիկ:

Դ Ա Յ Ա Կ

Գուցէ քո անմեղ ձեռքերն են, որդյակ, այդպէս արյունոտ:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Ձեռքերն իմ անմեղ, սակայն հողիս է պղծանքով լցված:

Միթե թշնամի մարդու անհճքն է
Քեզ ձգել այդպես դժբախտության մեջ

410

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Սիրած բարեկամն, ավանդ, ակամա
Արդ՝ խորտակում է ինձ՝ կամազուրկիս:

Դ Ա Յ Ա Կ

Թեզե՞սն է դուցե, իրբե մեղսակիր, մեղանշել քո դեմ:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Դեթ ես նրա դեմ դործով մեղադարա երբե՞ք չը լինեմ:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ապա էլ ի՞նչ կա ահուկի ու ժանտ,
Որ դրդում է քեզ գնալ դեպի մահ:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Թող ո՞ր ես մնամ իմ ժանտ մեղքի մեջ,
Մինչդեռ ես քո դեմ մեղք չեմ կատարի:

Դ Ա Յ Ա Կ

Հոժարակամ,— հէ՛: Վերալուրջած եմ սակայն ես քեզնից,—
Բայց քեզ չեմ թողնի:

420

(Այդ ասելով՝ չոփում է Ֆեդրայի առաջ և բռնում
է նրա ձեռքերն ու ձեռները):

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Թող, ի՞նչ ես անում, այդպես ըռնաբար.
Մայրիկ, դու իզուր կպչում ես ձեռքիս:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ո՛չ, բայց չեմ թողնի նաև քո ծնկներ:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Դառնադետ մի վիշտ. եթե իմանաս,
Դու քեզ քո սրտին տանջանք կը շահես:

Դ Ա Յ Ա Ա

Խոնչն է ինձ համար ավելի վատթար,
Քան այն, որ եթե քեզնից զրկվեմ ես:

Ֆ Ն Դ Ր Ա

Ես կը մահանամ, սակայն զործը ինձ փոփոք կը վատտակի:

Դ Ա Յ Ա Ա

Էլ ի՞նչ ես թաքցնում վառահեղ զործը քեզ աղերսողից:

Ֆ Ն Դ Ր Ա

Իմ ամոթանքն եմ ուզում ես զարձնել վեհ ու վառահեղ: 430

Դ Ա Յ Ա Ա

Եթե դու հայտնես, ուրեմն ավելի մեծազուլն փառքի
Պիտ արժանանաս,— անկասկած է այդ:

Ֆ Ն Դ Ր Ա

(Վեր է կենում տեղից, մինչ դայակը բաց է
քողում նրա ձեռքերը):

Հեռացիր դռնէ: Ի սեր աստըծու, իմ ձեռքը դու թող:

Դ Ա Յ Ա Ա

Ո՛չ, ամենեւին... քանի չես տալիս, ինչ որ պետք է տալ:

Ֆ Ն Դ Ր Ա

Կը տամ, քանզի ես հարզում եմ քո ձեռքն:

Դ Ա Յ Ա Ա

Արդ՝ ես կը լռեմ, և խոսքը հիմա սլաակահում է քեզ:

Ֆ Ն Դ Ր Ա

(Մի փոքր լռությունից հետո ձեռքերը դեպի
երկնք կառկառելով)

Ո՛հ, մայր իմ դժբախտ, մայր չաբարաստիկ,—

Խոնչ զարհուրելի կըքով էիր դու, ավմիկ, բորբոքված:

Յուզ-եղան կըքով.

449

Սակայն դու, որդյակ, ինչո՞ւ հիշեցիր այդ մասին հիմա:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Եվ դ՞ու, տարարախտ քույրիկ իմ, ալմոդ,
Դիտնիտտին ամուսին դարձած:

Դ Ա Յ Ա Կ

Քեզ լճնչ պատահեց, սիրասունը զավակ,—
Խայտառակում ես դու քո ցեղն այդպես:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Քանզի երբորդն եմ ես, իրբե զժրախտ, որ պիտ կործանվեմ:

Դ Ա Յ Ա Կ

Սարսափն է տիրում ինձ ահավասիկ,
— Դեպ թեք ես ուղղում դու քո խոսքն արդյոք:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Շատ հեռվից ենք մենք,— մեր ճակատագիրն,
Եվ նոր չէ ընավ մեր զժրախտությունն:

Դ Ա Յ Ա Կ

Սակայն ալեկին դեռ ես չիմացա, ուղղում եմ լսել: 450

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Ալմոդ, երանի դու ինձ հայտնես այն,
Ինչ արդ՝ ասելու վիճակված է ինձ:

Դ Ա Յ Ա Կ

Քայց ես դուշակ չեմ, ոչ էլ մարդարե,
Որ հայտնարեբեմ գաղտնիքները քո:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Արդյոք լճնչ է այն,
Որ մարդկանց կյանքում անվանվում է «սեր»:

Գերազուրկն հաճույք և դաժան տանջանք:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Մինչդեռ ինձ, ավաղ,
— Ինձ վիճակված է երկրորդը միայն:

Դ Ա Յ Ա Կ

Այդ թնչ ասացիր, սիրասո՞ւնս դավակ,
Սիրահարված ես: Արդյոք հում վրաս:

469

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Թեկուղ թվ լինի,— միայն ծնունդն է Ամաղոնուհու:

Դ Ա Յ Ա Կ

Իսկույթն արդյոք:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Դու անվանեցիր,— ինձնից չես լսել:
(Նորից դեմքը ծածկում և մեկում է անկողին):

Դ Ա Յ Ա Կ

Որդյակ իմ, ավաղ, այդ թնչ ասացիր.
— Կործանված եմ ես, առմիշտ խորտակված.
Կանաճք, չեմ կարող աղետն այս տանել,
— Չեմ կարող, ավաղ, այս կյանքն հանդուրժել:
Ա՛խ, իմ դոյության օրն է անիծված,
Ատելի է ինձ և լույսն արևի:
Մ'չ, ո՛չ, ելք չըկա,— փակված է ուղին:
Այո, կը ձգեմ առմիշտ իմ մարմինն
Եվ հավերժապես կանջատվեմ կյանքից,—
Դաժան, անողոր խորտակելով ինձ,—
Ա՛խ, մնաք բարի,— ես չըկամ այլևս:
Վեհ, առաքինի և խոհեմ մարդիկ
Ակամա սիրով սիրում են ոճիրն,
— Սիրում են կիրքը դաժան մոլության:
Բայց ճիշտ է և այն, որ հաղթ Կիսրուհին
Աստվածուհի չէ միայն աննշան,

470

480

Այլ ավելի մեծ և կորովազուն,
 Քան մեկն ու մեկը այլ աստվածներից.
 — Նա, որ կործանեց Ֆեդրային և ինձ.
 Նա, որ խորտակեց և ամբողջ մեր տունն:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Զգայի՛ր, ավա՜ղ.
 Լսեցի՛ր արդյո՞ք—
 Ա՛յն անլսելին, ա՛յն անճառելին:—
 Երբե՛ք չը լսված, երբե՛ք չըսեսնված
 Տառապանքն էր այդ — հայանեց թաղուհին:
 Թող ես կործանվե՛մ,
 Եվ ժանտ խորտակվե՛մ,
 — Նախ քան քեզ նման, սիրելի դժբախտ,
 Խելադուրկ դառնամ: Վա՛յ քեզ, մեղապարտ:
 Ո՛հ, չարաբաստիկ,
 Դառնաղետ վշտով լցված է հոգիդ:
 Տանջանքն է սնել ձեր կյանքը, մարդիկ:
 Քո մեղքն հայանեցիր, որ դու կործանվես.
 — Ժամանակն այսօր ի՞նչ պիտի տա քեզ:
 Կատարվելու է չլսված մի դործ,—
 Արհավիրքն է քեզ պատրաստել այդ փորձն:
 Եվ պարզ է արդեն, որ քեզ Կիպրուհին
 Դեպ մահն է նետում,— մահը զըժընդակ,
 Վա՛յ քեզ, անեծքն է շոյում քո՝ հոգին,
 Մեղսոտ կրեաացու դու անբախտ զավակ:

490

500

Ֆ Ե Դ Ր Ա

(Մանգրազից մահողությունից սրափվելով վեր-
 է կենում անկողնուց):

Կանայք Տրեղենի, դուք, որ ապրում եք այժմ Պելոպոսյան
 Այս չքնաղ երկրի նախապալիթում,—
 Արդ մտածել եմ ես շատ դիշերներ. երկար ժամանակ,—
 Թե ի՞նչն է տանում կյանքը մարդկային դեպի կործանում.
 Եվ ես կարծում եմ. բանականության բնույթը երբեք
 Չի զրդում դեպի մեղքը մոլուխյան, քանզի շոտ շատերն
 Կշռադատ են միշտ և հայացք ունեն խորիմաց, ուշիմ:
 Իմ կարծիքն այս է,— առաքինության վսեմ պատգամներն

510

Հասկանում ենք մենք, թայց չենք կատարում,—

— Ոմանք շնորհիվ պղերդ ծուլության, ոմանք էլ հաճախ ճշմարտության գեմ հաճույքն են հաշվում միայն գերազաս։
Մինչդեռ այս կյանքում կան բյուրաբազում գայթակղություններ։

— Երկար զրույցներ անդործության մեջ, մեղքը քաղցրատենչ,—
Եվ ապա ամոթն, որ կա մեզ համար միշտ երկու տեսակ,—
Մեկն անմեղական բարեք է միայն և պատվին պատկ։

— Երկրորդը բն է ընտանիքի սուրբ գոյության համար։ 520

Եթե այդ երկու գաղափարի մեջ սահման լինեք պարզ,
Երկու տարբեր գործ մենք մեկ անունով չէինք հորջորջի։
Եվ քանի որ ես այս ճշմարտությունն հասկացա ստույգ,—

— Ձը կո՞ւ և ընտով չի կարող լինել ոչ գեղ, ոչ հմայք,

Որ այդ համոզմունքն իմ մեջ կսրծանի,

Որ գեպի ուղին խելագարության ինձ նսրից տանի։

Եվ արդ՝ պատմեմ ձեզ ես իմ խոհերի ճանապարհն հատուկ։

Երբ սերը Էրոս իմ սիրտը կրծեց խայթով դառնաթույն,

Ես մտածեցի խիտ ինքնագնին, երկար ու բարակ,—

— Ինչպե՞ս վաշկուռչ կրել, հանդուրժել ցամլն այդ դառնավեր։ 530

Եվ ես վճռեցի՝ հիվանդությունն իմ հանձնել լուսթյան։—

Քանզի լեզուն է ամեն գործի մեջ անհավատարիմ։

— Նա լավ կարող է ուղղել, խրատել ուրիշի հոգին՝

Եվ մարդկանց մտքին նշել ուղիներ միշտ վսեմական։

Մինչ ինքն իր համար վաստակում է մերթ

Բազմաթիվ փորձանք և թշնամության թույնը օխերիմ։

Երկրորդ հոգսն էր իմ՝—սիրտ անմիա կիրքն հանդուրժել խելքը

Եվ հաղթահարել այն խոհեմությամբ միայն նախատես։

Երրորդ վճիռն իմ կարոտն էր մահվան,—

— Մահանալ, այո՞, և այդպես առմիշտ վերջ տալ ցավերին։ 540

Բայց նպատակն իմ, ո՞հ, չիրագործվեց,— չըկարողացա

Հաղթահար անել, զսպել նիպրուհուն և կիրքը նրա։

Իմ ժանտ վիճակում, իրբե լավադույն մրցակից միջոց,

Էլ լինչ կարող էր հորինել, գտնել միտքն իմ ալեկոծ։

Եվ թող չը մնա գործն առաքինի անհայտ ու դադանի։

Իսկ իմ խայտառակ, ժանտ ամոթանքին

Ես չեմ ցանկանա ունենալ ըազում նաև վկաներ։

Ես լավ գիտեի, որ իմ վարմունքն է խայտառակ մի գործ,

Հասկանում էի ես միշտ խորամիտ,—որ կին եմ ես լսի,—

— Ամենքի համար ժանտ առելության միայն առարկա։ 550

Թող որ կործանվի ամենազաւթան մահովն անողոր
Այն կինն անիծյալ, որն օրինական մահիճն ամուսնու
Մի այլ մարդու հետ խայտառակ պղծեց առաջին անգամ:
Մինչդեռ կանանց մեջ աղնովական դասի յուր սկիզբն առավ,
Խայտառակ ծաղկեց մոլությունն անբավ: —
Երբ աղնովականներն հորդորանք ուղղեն խայտառակության,
— Ամբիոններն արդեն այդ պիտ համարեն վսեմ, պատվական:
Արդ՝ խտապաժան և միշտ ատում եմ ես նաև նրանց,
Որոնք խկապեա խոտքով են միայն համեատ, հեղամիտ,
Մինչ դադանի կերպով կատարում են միշտ զաղբելի դործեր: 560
Ո՛հ, դու, Կիպրուհի, իշխող ծովակալ, — առա ճշմարիտ, —
— Խնչպեա են զրանք նայում աչքերին խարված ամուսնու.
Ինչպե՞ս չեն զոգում և չեն սարսափում դաժան խավարից,
Որ միշտ վկա է ժանտ դաղբադործին, իրբև մասնակից,
Կամ չե՞ն մտածում, որ տան պատերն իսկ, — կրքին ունկնդիր,
Մի օր բարձրաձայն պիտ աղաղակեն չար դործի մասին:
— Այդ է զլխավորն և այդ է հաա, սիրելի կանայք,
Ինձ միշտ խորտակում և զեպ գերեզման կանչում անդադար,
Որ մի գուցե ես՝ ամուսնուս հանդեպ և իմ որդոց դեմ
Առիթ ստեղծեմ խայտառակության և ամսթանքի: 570
Թող ազատ ապրեն նրանք Աթենքում միշտ փառապսակ,
Իրբև ծաղկավետ ազատախոսներ, և թող հիշեն միշտ,
Որ մայրը նրանց անարգ, անպատիվ երբե՛ք չի անի:
Քանզի իրապեա ամենախիղճի, հզոր մարդն անգամ
Միշտ կըստորանա և կընկճվի սաստիկ, իրբև մի սորուկ,
Երբ որ իմանա խայտառակությունն յուր հոր և յուր մոր:
Եվ նա է միայն կյանքի պայքարում հաղթանակ տանողն,
Ով պահպանում է յուր խիղճը արդար և միշտ լուսաշող:
Մինչ ոճրադործին մերկացնում է խիստ հերթով անխուսափ
Ժամանակն հզար, — յուր առջև դրած հայելին շողշող, — 580
Ինչպեա զրվում է գեռահառ կույսի առջև նա հաճախ:
— Ո՛հ, ինձ այգլիսի մարդկանց շարքի մեջ չե՛ս տեսնի երբեք:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ողջախոհություն, մեծարելի ևս դու ամենուրեք,
Դու ևս ստեղծում միշտ մարդկանց համար փառք վսեմական:

Ինձ, թիվ թագուհի, քո զժրախտությունն, որ հանկարծակի
 Երեւան եկաւ, զարհուրանքի մեջ ձգեց քիչ առաջ:
 Բայց այժմ խորհելով, գտնուեմ եմ, որ ես հիմար վարվեցի:
 Իմաստուն միտքը նոր մեզ ժպտում է միշտ երկրորդ հերթին:
 Ոչինչ անսովոր և զարմանալի, ոչինչ արատաւարդ
 Քեզ չի պատահել. քենն է զիցուհու տանջում քեզ միայն. 590
 Սիրահարված ես Բայց լինչ կա այդտեղ զարմանքի արժան.
 Այդպիսով միայն հետեւում ես դու մարդկանց վիճակին.
 Եվ ինչո՞ւ հանուն սիրո էրոսի դու պիտ կործանես քո կյանքն
 ու հողին:

Ի՞նչ իմաստ ունի սերը այս կյանքում, սերը անխնա,
 Եթե միշտ սիրողն պետք է անխուսափ մահակուլ դառնա:
 Կամ թիվ կարող է հանդուրժանքով լի կանգնել զիմադիր
 Սիրո մեծ աստված Կիպրուհու հղսր հեղեղների դեմ:
 Ով իրոք խոնարհ զիջում է նրան,— նրա ետեւից
 Քայլում է հանգիստ հաղթ աստվածուհին: Մինչդեռ զսողկին,—
 — Ի՞նչ ես կարծում դու,— հալածում է ժանտ, ինքը
 զայրագին, 600

Ապա որսալով, խորտակում է խիտ, ծաղրում անողոր:
 Ամենազոր է Կիպրուհին անմահ,— իշխում է նա հաղթ
 Անեղը երկնքում և հորձանքի մեջ անհատակ ծովի:
 Նա է ամենուր ամեն ինչ ծնում,— ամեն բանի մայրն.
 Նա է սրտի մեջ միշտ կրքեր ցանում և տենչ ու կրակ,
 Եվ մենք բոլորքս այս երկրի վրա ծնունդն ենք նրա:
 Արդ նա, ով ձեռքին ունի հնազույն վիհ զբություններն,
 Ով համարձակ է միշտ ուղեշնչող մուսանների հետ,
 Նա շատ լավ գիտե, ինչպես Զեւսն երբեմն, խիտ կարոտատենչ,
 Պերճ Սեմելի մահիճը մտալ:— Ինչպես շողշողուն 610
 Արշալույսն երբեմն, սիրով կախարդված, գեղ Կեփալոսին
 Բռնեց ու տարավ գեպ աստվածների երկրային կաճառն:—
 — Նրանք նաև այժմ ապրում են այնտեղ երկնքում պայծառ,—
 Աստվածների հետ անբաժան ու հեղ և միշտ համակյաց.
 Քանզի հաղթահար հնազանդ են այժմ իրենց վիճակին:
 Իսկ դ՞ու՞. մթթե դու հանդուրժելու չես ներկա քո վիճակն:
 Կամ դուքե քո հայրն պետք է քեզ ծներ, ուրույն, առանձին
 Պայմանների մեջ. դուքե պետք են քեզ ուրիշ աստվածներ,—

Եթե չես ուղղում որանց օրհնքին լինել հնազանդ:
 Որքան խելացի կան ամուսիններ,— սրոնք տեսնելով 620
 Կնոջ զզվելի դավաճանությունն, հանդուրժում են այդ
 Եվ եղած փաստը անտես են անում միշտ խոհեմաբար:
 Կան բազում հայրեր, որոնք սրբոց հետ հանդուրժում են միշտ
 Կռիվը նրանց ընդդեմ Կիսրուհու նյութած պայքարին:
 Նո՛ւ, ով մարդկանց մեջ խմառատուն է ճիշտ,
 Խայտառակ զործը թաքցնում է անշուշտ,— անհրաժեշտ է այդ.—
 — Մարդկային կյանքին պետք չէ ծայրահեղ, անբավ
 խստություն,

Քանզի ծայրահեղ խստությամբն անբավ
 Անկարելի է ճշտիվ կառուցել նույնիսկ տան կառուին:
 Այդպես նաև դու.— Այդպիսով ընկած դժբախտության մեջ, 630
 — Խո՛չ ես մտածում,— լ՛նչպես պետք է դու վերկվես նրանից:
 Եվ քանի որ քո զործերը վսեմ և առաքինի—
 Առավելապես — ավելի շատ են և բազմապատիկ,
 Քան վատ արարքներն իրրե երկրածին մահկանացու մարդ,—
 Դու հեշտ կարող ես քո վիճակն հաշվել լմով ու երջանիկ:
 Ուրեմն թող այդ կամակոր մտքերն,— սիրելի դավակ,
 Դադարիր լինել ինքնապարծ և վես,— վեսություն է միշտ—
 Ցանկանալ լինել աստվածներից իսկ ավելի հզոր:
 Սիրում ես, սիրիր, բայց խիզախարար,—

Քանզի սերը քո կամքովն է նաև նույն աստվածների: 640
 Եթե հիվանդ ես, հիվանդությունըդ հաղթիր քաջունակ:
 — Կան հազթ երգումներ, կախարդիչ ճառեր, կա հզոր թովչանք:
 Որոնք կարող են բուժիչ դեղ լինել քո տկարությանն:
 Ճիշտ է, աղամարդն հեշտիվ չի կարող դառնել այդ գյուտերն,
 Եթե չը ճարենք, կամ չը հորինենք հարկավ մենք՝ կանայքս:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ ՈՒՄ Ր

Ֆեդրա, սա խոսեց անչափ օգտավետ քո տառապանքին,
 Սակայն ավելի մեծագույն է դու. թեպետ քեզ համար
 Դովեստան առավել անհաճո է միշտ, քան պարսավը չար.
 — Դառնությամբ է խիստ գովասանք լսում քո խրոխտ հողին:

Ֆ Յ Դ Ր Ա

Չափազանց շքեղ, պերճադույն ճառեր — այդ է, հերավի, 650
 Կործանումն հարուստ, շեն քաղաքների, ընտանիքների:

Սակայն պետք չեն մեղ և մեր ականջին հաճելի ճառեր.
— Թող հնչեն խոսքերն մեղ փառք ստեղծող,— փառքը կորսվի:

Դ Ա. Յ Ա. Կ

Միտք չունի լինել այժմ դոստոյամիտ: Զուր են պերճ խոսքերն.
— Հարկավոր է շուտ, որ դու քո մարդու կարծիքն իմանաս,
Որ քո գաղափրքը բաց անես նրան և խոսես ճշգրիտ:
Եթե չը լինեիր դաժան փորձանքի կյանքըդ ենթակա,
Եթե իբրև կին խոհեմ լինեիր, այլև ողջամիտ,
Ես հանուն կրքի կամ քո հաճույքի այստեղ չէի գա:
Մինչդեռ բորբոքված թնդում է արդեն մեծագույն պայքարն.— 660
— Քո կյանքն եմ փրկում: Երբե՛ք այդ չատես և չը մոռանաս:

Ֆ Ն Դ Ր Ա

Ավանդ, ահուկ խոսքեր էին այդ. բերանդ փակիր.
Նորից խայտառակ և ցոփ այդ խոսքերն էլ չարտասանես:

Դ Ա. Յ Ա. Կ

Այո, խայտառակ. բաց քեզ օգտագույն, քան խոսքը վսեմ.
Եվ լավագույն է,—կյանքդ փրկելու գործը կատարել,
Քան անուաներով լսի պարծենալիս—քայլել գեպի մահն:

Ֆ Ն Դ Ր Ա

Ի սեր ասածու, հեռուն մի գնա, բավ է և այդքանն.
Դու պերճ խոսքերով ամոթանքն ես այժմ զարգարում իդուր,
Մինչ ես իմ հողին չեմ հանձնել սիրո սպասարկությանն.—
Եթե դու այդպես խայտառակությանն գովասանք երգես, 670
Ո՛հ, կը խորտակվեմ, ես զո՛հ կը դառնամ այն գաղիւր գործին,
Որից ուզում եմ ես, ահավասիկ, խուսափել սրտանց:

Դ Ա. Յ Ա. Կ

Այդպես դատելով՝ չը պետք է բնավ մեղանչելիք դու.
Մինչ երբ որ մեղքն է արդեն կատարված, հնազանդվիր ինձ,
— Իսկ ես կրկնակի քեզ կը ծառայեմ օգտավետ, ազդու:
Մենք մեր տանն ունենք,—հիմա հիշեցի, միտքըս լավ բնկավ,—
Դյուքիչ սիրադեզ, սիրո թավջություն,
Որոնք ամոթ չեն և չեն մլտսի քո պատվին, հողուն,—
Քո հիվանդությանն այդ վերջ կը դնի,—ցավիդ նաև վերջ,—

Եթե դու միայն զուր չահարեկվես, իբրև մի վախկտ.

680

Արդ հարկավոր է, որ գեթ ստանամ քո սիրականից
Որեւ նշան—վարսերից մի ճալվ, հազուստի փերթիկ,
Որ ես միացնեմ, կապեմ երկու սերն, երկու սրտի աւննն:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Ի՞նչ սիրադեղ է, որեւ խմբէ՞ք, թե՞ մի սպեղանի:

Դ Ա Յ Ա Կ

Անխմաց է այդ: Մի ձգտիր սակայն

Անշուշտ խմանալ: Որդյանկ, աշխատիր օգուտն ստանալ:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Սարսափում եմ ես, թերեւ չափազանց խորամանկ վարվես:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ահարեկվում ես դու. ամեն բանից,

Ի՞նչն է իսկ և իսկ սարսափ ազդում քեզ:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Վախենում եմ մի գուցե հայտնես

690

Դու որեւ բան Թեզեւի որդուն:

Դ Ա Յ Ա Կ

Բա՛վ է, իմ որդյակ. ամեն ինչ կանեմ, զործը կը սարքեմ:

(Դառնալով Ափրդիսի արձանին)

Դեթ դու, ծովակալ հզոր Կիպրուհի, ինձ օգնիր այստեղ,—

Մնացյալն արդեն, ինչ կա իմ մտքում և իմ գլխի մեջ,

Տանը կը հայտնեմ բարեկամներիս,—բա՛վ է և այդքանն:

(Հեռանում է):

Ս Տ Ա Ս Ի Մ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

Ե Ր Դ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Մ ա ր " ֆ

Էրժո, Էրոս, զո՛ւ, որ անխոնջ

Կիրքն ես լցնում աչքերի մեջ—

Եվ սրտերումս,— ում հնչում ես մարտակոչ,
 Սիրո փափազն ես զուցանում քաղցրատենչ:
 Բայց զեպի ինձ, սվ երկնահաս,—
 — Ոչ ազեատով, ոչ զայրույթով—
 Աններգաշնակ զու չը գատ:
 Ոչ կրակի բոցերը հուր լուսապես,
 Ոչ սլաքներն վառ առաղերի
 Բնավ այնքան հրադայտ չեն կամ բոցակեղ,
 Ինչպես հզոր սլաքները Սփրոգիսի,
 Որ նետում է ձեռքով անհաղ
 Էրտան անհաղթ՝ Զևսի գավակն:

700

Ա ն ա ի ս ու թ

Իզմուր, իզմուր, Ալփեսոսի հորձանքին մերձ
 Անդ Պիթոնում, սրբավայրումն Փոյլոսի,—
 Յուլ-եզները, զոհաբերված անհասին,
 Կոտորում ենք մենք սրահներ՝
 Մինչ մարդկության իշխանավոր Էրտան,
 — Որն իբ ձեռքին լռնած ունի սիրատարի
 Ափրոգիսի ննջարանի բանալին,
 Մենք չենք ձոնում զոհն ու պարզեն անխուսափ,
 Երբ շրջում է, նա բերում է լուրոր մարդկանց
 Ժանա ազետներ և ավերած:

710

Ս ա թ ո թ

Անամուսին, չամուսնացած և անբասիր
 Եվ ծանրազին ամուսնությանն անլծակից —
 Էքալական կույս աղջկան ժրափիր,
 — Թեթեալույն, զերդ Հալեսի Բաքոսունին,—
 Թիավարները շորթեցին յուր տնից:
 Եվ Կիպրունին այդ զեղ կույսին անաղարտ
 Ճանապարհովն արյունաներկ, ծխալից —
 Հարսանիքի խնջույքն արած արյունացայտ—
 Մարդու ավեց Ալքմենեի գավակին.
 Վա՛յ քեզ, վա՛յ քեզ և ավա՛ղ
 — Ամուսնության լուծն ընդունած հեք կույսիդ:

720

Ա ն ա ի ս ա թ ո թ

Դուք, Թեբական սուրբ պարիսպներ ծանրազին,
 Եվ դձև, և դձև, սվ Դիրկեի ջինջ աղբյուր,—
 — Վկա եղեք զուք Կիպրունու արարքին.

730

Արհալիրքում որոտների—
 Հրատարած շանթերի,
 Ծննդարեր կնոջն, ավանդ, փափազատենչ,
 — Որք ծնեց Զեաի զավակ Բաքոսին,—
 Դրեց երբեմն սիրականոտ անկողնու մեջ,
 Մատնելով ժանա, մահամատուցյ զիճակին:
 Սարսափով է ողեշնչում ամեն ինչ,
 — Չարադաժան չի խնայում նա ոչինչ.
 Թռչկոտում է, ասես մեղու, մեղրածոր.
 Կիպրուհին է,—մահաթույնի խայթն հզոր:

740

Ա Ր Ա Ր Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Դռան մոտ ծայտյալ ականջ է դնում տան ներքին
 սենյակներից լսվող ձայներին):

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Ավանդ, լուհք, լուհք, կանայք. կորած ենք մենք:

Ե Ր Դ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ի՞նչ աղետ է, ավանդ, ֆեդրա, որ բռնկվեց քո տան մեջ:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Սպասեցեք, թողեք լսեմ,—

— Ի՞նչ են խոսում այնտեղ անտ:

Ե Ր Դ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Մենք լուռն ենք,—ահավասիկ,—

Քո նախարանն աղետներ է դուշակում:

Ֆ Ե Դ Ր Ա

Վա՛յ ինձ, ավանդ, դժբախտ եմ ես.

Որքան սկսեք է տանջվեմ դեռ:

Ե Ր Դ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ի՞նչ ես ասում սրտահառաչ, Աղաղակողն թվ է արդյոք,

750

Ասա, ա՛յ կի՛ն, ի՞նչն է սարսափ ազդում քեզ,
Կամ ի՛նչո՞վ է քո սիրտն աշդպես ահաբեկված:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Կործանված ենք: Կանգնեք ապա այս դռան մոտ
Նվ լսեցեք, ի՞նչ աղմուկ է թնդում տան մեջ:

Ե Բ Դ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Դու կանգնած ես դռների մոտ—

Նվ հուզվում ես ազազակով,—որ լսվում է տան միջից.

Ասա, ասա, իմ թագուհի,

Ի՞նչ աղետ կա,—ի՛նչ սարսափ ես լսում դու:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Արդ՛—լսում եմ,—Ամազոնի որդին է այդ,

Նա,—ձիասեր Իսկուրիտը, որ զայրազին,

Որոտաձայն կշտամբում է իր ծառային:

760

Ե Բ Դ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Նա լսում եմ ձայն, աղաղակ,

Բայց հասկանալ չեմ կարող պարզ.

— Ի՞նչ ձայներ են, որ լսեցիր դռան միջից:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Լսում եմ պարզ.—նրան կավատ է անվանում մոլորթյան,

Նվ յուր տիրոջ իսկ մահիճին դավաճան:

Ե Բ Դ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ավա՛ղ, փորձանք: Մատնված ես դու, սիրելիս,—

Ի՞նչ պիտ անես. ի՞նչ կարող ես հնարել.

Քո զաղտնիքն է արդեն բացված,

Կործանման է, քո մահն է այդ:

770

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Վա՛յ ինձ, ավա՛ղ:

Ե Բ Դ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Քո մտերիմ բարեկամն է քեզ մատնողն.

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Կործանված եմ: Դժբախտությունն հալածեց,—

Թեպետ, ավաղ, սիրտաբար,
Սակայն բուժեց իմ ցավերը նա վատթար:

Ե Ր Դ Ձ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Եվ ի՞նչ հետո: Ի՞նչ պիտ ահես,
Ի՞նչ հնարք կա քո ձեռքին:

Յ Ե Դ Ր Ա

Ոչինչ, ոչինչ հա չը գիտեմ, բացի միայն մեկ ըսնից,
— Այս դառնադետ փորձանքի զեմ միայն մի՛ զեղ, մի՛ ճար կա,—
Ոչնչանալ, մահվան գիրկը նետովել շուտով:

780

(Մի փոքր հեռանալով քաֆկալսմ է Լևիտոյիսի
արձանի ետևը)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

(Աղաղակելով դուրս է գալիս դեպի բեմը, իսկ
ետևից դայակը):

Ո՛հ, մեյր երկիր. արե՛, արե՛ ճաճանչագեղ, լուսասփյուռ.
Ա՛խ, ռբայիսի վսեմագուշն, սրբազնասուրբ խոսք լսեցի:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ավանդ, լսի՛ր, սուս կաց, որդյակի,
Քանի ձայնը չեն լսել դեռ:

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

Ի՞նչպես, ի՞նչպես ես կարող եմ լսել, ավանդ,
Ժանտ զարհուրանքն այս լսելով:

Դ Ա Յ Ա Կ

(Իսպառլիթի փեռը բռնելով)

Աղաչեմ եմ արդ՝ ծնկաչաք,—
Դեղեցկարմուռնի ձեռքը բռնած,
Տես, քո ձեռքից եմ կախված:

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

(Դայակին իրենից վանելով)

Ձեռքըդ, ձեռքըդ ինձնից հեռու,—
— Շուտով հեռու, դեթ հալոստախ մի քրավիր:

790

Աղաչում եմ, ավանդ, ավանդ.

Մի սպանիր ինձ,—քո ծնկներին ես մատնեմ:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ինչո՞վ, ի՞նչպես,—քանի որ դու պնդում ես դեռ,
Որ իբր ոչխնչ, ոչ մի վատ բան չես ասել:

Դ Ա Յ Ա Կ

Իմ ասածը չը տարածես դու բնավ,
Նվ ոչ ոքի, ե ոչ մի կերպ չը հայտնես:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Լավագույնն է, եթե հայտնովի,
Եթե հայտնովի վսեմ գործը բազմության:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ո՛հ, իմ զավակ. երդումն երբեք չը խախտես:

800

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Այո, թեպետ լեզուն երդվեց,
Հողին, սակայն երդումներով չի կապված:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ա՛խ, իմ որդյանկ. ի՞նչ ես անում.
— Կործանում ես դու բարեկամ քո մարդկանց:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Դրանց մարտիկ ես չեմ կարող,—
— Ոճրագործը բարեկամ չէ ինձ բնավ:

Դ Ա Յ Ա Կ

Ներքի, զավակ, սխալական եմ մարդիկ:

(Դայակը հեռանում է դեպի Ֆեդան, իսկ
Իսկայուիթը դիմում է հանդիսականներին):

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ձե՛ռ երկնատեր. ինչո՞ւ ես դու մարդկանց համար ստեղծել կին,—
— Վատաբարո ե չարադատ այդ կեղծիքն,

Որ արեւը նաեւ նրան սփռի լույսն իր դերազնիւմ,—

810

Քանզի եթե միտք ունենիր ցեղը մարդու բազմացնել,
Պետք չէր, բնավ, որ այդ գործը կանանց ձեռքով գլուխ դար:
— Այլ փոխարենն այդ կեղծիքի,— պետք է մարդիկ մահկանացու
Դեպ սրբազան քո տաճարներն բերեին, զիտակցորեն
Ոսկի, երկաթ և պղնձի ծանր բեռներն—

Եւ գնեին արժանազտով մանկական սերմ, աճման սաղմեր,—

— Յուրաքանչյուրն իր բերածին միշտ համեմատ և համարժեք:

Այն ժամանակ մարդիկ անշուշտ կարող էին իրենց տանն

Առանց կանանց ապրել ազատ և պատվական:

Մինչդեռ հիմա, երբ կամենանք մենք մեր տան մեջ բերել կին, 820

Պիտ վճարենք, պետք է վատնենք զուլքը ամբողջ մեր տնային:

Պահրդ է ուրեմն, թե ճրպիսի մեծ չարիք է կինն խեղապես.

Հայրը նրան,— որ ծնել էր և սնել էր իբրեւ զավակ,

Օժիտ տալով,— վտարում է, դուրս է ձգում իր տնից,

Որ ազատով՝ վատախնդիր այդ դարձանքից,

Մինչ փեսացուն, վերցրած զաղիւր, փնտաւար նորատունկն,

Տուն է բերում, պերճ զուգում է նրան ուրախ, իբրեւ կուռք,

Այդ նոր գյուտը զգետններով զարդարում է նա ջերմեռանդ,

Եւ զուլքն ամբողջ վատնում է նա, կնոջ կամքին հնազանդ:

Իբր ստիպված մի շողոքորթ,— ամուսնության լուծն

ընդունած,—

830

Կեղծ ժպտում է նա աներոջն և խնամի լավ-լավ մարդկանց.

Եւ այդպիսով հարկադրված է անվերջ

Նա հանդուրժել մահիճն անպետք իր կնոջ:

Իսկ եթե կինն է բարեմիտ, սակայն վատ են և անպիտան

Աներ, զոքանչ, զոքանչամայրն,— պետք է և այդ նա հանդուրժի,

— Համբերելով անզուսպ չարիքն հանուն միայն բարության:

Լավ է նույնիսկ, եթե մարդու տունը դա

Ճիշտ մի չնչիւն, թեթեամբիտ և անփութ հիմար կին:

Խելոք կնոջ ատում ևս ևս Ո՛հ, իմ տան մեջ թող չլինի

Կինն առավել մեծ խելքի տեր,— քան վայել է այդ կանանց,—

Քանզի ճիշտ է, որ Կիւրճահին— իմաստալի խելոք կնոջ 840

Շատ ավելի հեշտ է զարձնում նենգապատիր և զաղբադործ:

Կինն հասարակ, իբրեւ անճար,— ծանծաղոթյամբն իր խելքի—

Փրկված է միշտ խելադարի ժանտ ու լալիւր զործերից:

Պետք չէ խալաւ, որ ծառաներն մուտք ունենան կնոջ մոտ.

Այո՛, միայն ժանտ զազաններն, անխոտուհակ և կծասող,—

Թող պահապան լինեն կնոջ, որ խոսք չասի նա ոչ ոքի,
Եվ ոչ ոքից պատասխանի խոսք չլսի բնավի՛ն,—
Այլապես միշտ ոճրագործ կլինն հորինում է մեղք ու մեղսանք,
Իսկ նախնիներն կամ աղախին,— իբրև նրանց ջատագույն,
Դուրս են հանում տաքածելու այդ զազրելի,— նողկ ապրանքն: 850

(Դառնալով դայակին)

Նույնը և դձև, ստորագույն, նողկ արարած,— հանդգնեցիր
Առաջարկել ինձ իմ մեծ հոր սուրբ մահի՛մը անբասիր.
Եվ նողկալի այդ առաջարկն ես լսեցի իմ ականջով.
— Շուտով, շուտով գետափ դնամ, ականջներս շփեմ ջրով,
Գեթ թոթափեմ այդ պղծանքը, Եվ մի՛թե ես ապաքեն,
Այնքան դաժան մեղսասեր եմ, որ լսելով պղծությունն այդ,
Ձը ցանկացա ինձ համարել ապականված ու զվայտ:
— Գիտցիր, մյ կին, որ փրկված ես լող բարեպաշտ իմ
սրբությամբ,
Եվ եթե ես սուրբ երգումով չը կապվեի անաղնկալ, —
Ձեր այս ամբողջ գործն՝ անհամբեր կը պատմեի ես իմ հոր: 860
Իսկ այժմ տնից կը հեռանամ, քանի թեղևսն է բացակա,
Եվ կը փակեմ ես իմ բերանն պիրկ կնիքով լուսթյան:
Այն ժամանակ միայն կըգամ, երբ որ նորից հայրս ետ գա,
Որ գեթ տեսնեմ հետաքրքիր,— թե ի՞նչպես դու, քո տիրուհին
Հանդգնաբար սեռք է նայեք այստեղ նրա աչքերին:
Գեթ կործանվեք դուք վերջապես: Իսկ ես քո պիղծ
հանդգնությունն

Լավ իմացա,— այսուհետև չեմ հագնեա ես երբեք
Անընկճելի ատելությամբ դեպի կանայք զազրադույն:
Թող ինձ ասեն, որ իրապես նույն բանն եմ ես կրկնում միշտ.
— Ձե՞ որ նաև նրանք են նույն այդ զազրադործ
ամբարիշտներն: 870

Կամ թող կանանց սովորեցնեն հեղաբարո, համեստ կյանքի,—
Կամ սեռք է ինձ թույլ տան, որ միշտ
Ես հարձակվեմ նրանց վրա կատաղի:

(Հեռանում է գեպի ֆողոֆ):

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ե Ր Ր Ո Ր Դ

Ֆ Ե Դ Ր Ա

(Դուրս գալով արձանի ետևից):

Ո՛հ, դառնադետ կանանց վրձակ,
— Դառնությամբ լի ու զրժընդակ.

Եվ կա՞ արդյոք հնար ու ճար,
 — Ամսքիչ խոսք, սիրող մի բան,
 Որ արձակի և բաց անի հանդժեյցն այս,
 Աղետներ, արհավիրքի ժանտ պատուհան:
 Մեղսապարտ եմ, գտաւձիռն է անխախտ,
 — Հատուցումն է իմ մեղքերի բացահայտ:
 Ի՞նչպես, երկիր, լժշտ արեւի, հաւ դու,—
 Ես խուսափեմ այս հարվածից մահացու:
 Ի՞նչպես թաքցնեմ ամսթանքն իմ, սիրելիներ,
 Եվ կամ ձեզնից, ի՞նչ տաւածներ, ի՞նչ մարդիկ,
 Ո՞վ կը լինի իմ վիճակին գորավիդ:
 Նոյն, անօրէն, իմ գործերին, իմ մեղքերին
 Ո՞վ կը դառնա այժմ մասնակից և ընկեր:
 Իմ չարչարանքն անկրկնելի, ժանտ և անվերջ
 Այս աշխարհում, այս կյանքի մեջ ելք չունի.
 Ե՛ս եմ, որ կամ,—դժբախտագույնն կանանց մեջ:

880

890

Ն Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ավանդ, արդեն կատարված են
 Փորձանքն, աղետն ահռելի:
 Քո ծառայի հնարքներն
 Գլուխ չեկան, թաղուհի.
 Այլ բըռնկվից միայն փորձանքն,—
 — Վերջո՞ք սրտին դառնաւիր:

Ֆ Ն Դ Ր Ա

(Դիմելով դայակին)

Ո՛հ, դու ստոր, վատթարագույն արարած,—
 Կործանիչն ես դու մտերիմ քո մարդկանց,—
 Ի՞նչ արեցիր դու ինձ, ավանդ,—այս ի՞նչ ցավ էր,
 — Ի՞նչ կրակ էր, որ թափեցիր դու իմ գլխին.
 Թող որ Զեւը՝ իմ նախահայրը հրկնավոր,
 Շանթ-հարվածով քեզ բնաջինջ խորտակի:
 Համբերություն դեթ չունեցար, չըստասեցիր,
 Եվ ես, ահա, պիտ մահանամ անփառունակ:
 Սակայն հիմա ինձ պետք է նոր մի ծրագիր.—
 — Զայրույթով է նրա սիրտը բորբոքված.
 Քո շնորհիվ յուր հոր առաջ, երբ ետ դառնա,

900

Զարհուրելի նա մեղադրանք պիտ նկատի ինձ,—
 Այո, նաև Պիթեոսին նա կը պատմի
 Դժբախտ զեպքը,— զործն անպատիւ, խայտառակ:
 Եվ կը լցվի երկիրը սղջ, բովանդակ՝
 Համբալեերով ամոթալի և զաղիւր:
 Ա՛խ, երանի անիծվեա զու բազմապատիկ:—
 Ո՞ւր ես, նզովք: Թող անիծվեն նաև նրանք,
 Որոնք անկոչ կարեկից են բարեկամին,
 Յուշց տալով մերթ ցավակցության չարաբաստիկ:

910

Դ Ա Յ Ա Կ

Ինձ, տիրուհիս, կշտամբում ես նրա համար,
 Որ ձեռնարկած իմ զործն այսպես չըհաջողվեց:
 Սակայն լսի՛ր, քո կարծիքը, քո մտքերը
 Դառնությամբ լի, վշտերով են արեկոծված:
 Մինչ այդ առթիւ,— եթե միայն ցանկանաս,—
 Արդարացման ես խոսք ունեմ համողիչ.
 Ես եմ անել քեզ խկապեա, միայն ես.
 Ես եմ իրոք քո կարեկիցը սիրող.
 Քո դառնադեմ և ահաւոր հիվանդության
 Դեղն ու ճարը ես փնտրեցի,—բայց անհաջող:
 Ավա՛ղ, սրտանց որոնածիս փոխարեն
 Այլ բան գտա,—իմ ցանկության հակառակ:
 Մինչդեռ եթե իմ ձեռնարկը հաջողությամբ ղուլիս դար,
 Ինձ անկասկած կանվանեիր զուր մեծագուշն իմաստուն,
 — Քանզի խելքը միշտ չափում են հաջողության համեմատ:

920

930

Ֆ Ն Դ Ր Ա

Բավական չէ, որ մահացու վերք հասցրեցիր զու իմ սրտին,—
 — Եվ հիմա նոր հորդսրանքի դասեր ես զու ինձ տալիս:

006

Դ Ա Յ Ա Կ

Շատախոս եմ, ուրիշ սչինչ,—անխելք, հիմար ես վարվեցի.
 Բայց և այնպես փրկության ելք կարելի է գտնել, սրզյալի:

Ֆ Ն Դ Ր Ա

Զայնդ կարիր: Վատ խորհուրդներ ինձ տվեցիր զու առաջ.
 Վատախորհուրդ քո ձեռնարկով կրակի մեջ ես ընկա.

Շուտ հեռացիր դու այստեղից և մտածիր լոկ քո մասին,
Իմ գործն ինքս լավ կը հոգամ,—քո օգնության կարիք չըկա:
(Իսայակը հեռանում է):

Իսկ ձեզ հիմա, Տրեզենի ով գերազնիվ գավաղներ,
Նս մի խնդիր ունեմ միայն,—կատարեցեք աղերսն իմ.
— Խիտ լուսթյա՛ն, գաղտնի պահեք, ինչ որ լսեք դուք այստեղ:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Նրդվում եմ ես սուրբ անունով Զեաի գառրիկ Արամիսի,—
— Քո փորձանքի մասին երբեք և ոչ ոքի չեմ հայտնի:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Լավ ասացիք, շնորհասպարտ եմ ես ձեզ հանդեպ.
Միտքըս լարված,—ես մեկ միջոց միայն գտա փորձանքիս դեմ,
Որ փառահեղ կյանքն իմ որդոց գեթ այդպիսով պահպանվի,—
Որ նաև ես դառնության մեջ թեթևություն գտնեմ ինձ:
Կրետական տունը երբեք ես խայտառակ չեմ անի,
Նվ ընդառաջ մեծ Թեղևին դուրս չեմ գա ես,—
— Ամոթանքի սև կնիքը իմ ճակատին,—
— Նրա աչքին չեմ երևա հանուն թշվառ այս կյանքի:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ի՞նչ ահռելի գործ ես ուզում կատարել:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Պիտ մահանալ,—այդ է, այժ, միակ ելքն,
Բայց թե ի՞նչպես. կը մտածեմ դեռ այդ մասին:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Իդուր ես դու պղծարանում:

Ֆ Ե Դ Բ Ա

Լավ խրատներ կարդա գլխիս.
Այսօր եթե ես Կիպրոհուն,—որն ինձ մատնեց կործանման,
Կուրախացեմ,—թեկը կյանքիս կարելով:
Կը խորտակվեմ, հաղթահարված սիրտ կը քով գառնավեր,
Բայց ընտրելով մահվան ուղին,—չեմ խնայի և ուրիշին,—

— Որպեսզի հա չհանգւնի դժբախտութեամբն իմ վիսանալ։—

— Մատնված դաժան և չարարախտ հուշն վիճակին, ինչպէս ես,
Թող սովորի համեատ լինել հաւ հա:

(Հեռանում է: Ստեղծիկները երա եսկից երա
են ցանում երա մանեակալը):

ՍՏԱՍԻՄ ԵՐԿՐՈՐԳ

Ե Ր Գ Ձ Ա. Ե Ո Ի Մ Բ

Ս տ ր ո ֆ

Ա՛խ, երանի,

Այրերի մեջ խորախորհուրդ թաքնվեմ ես,

Կամ թեւովոր թռչուն դառնամ,

— Աստվածների կամքովն անեղծ, երկնազոր,—

Եվ հավքերի երամների հետ ազատ

Միշտ դեպի վեր, դեպի եթեր ունամ:

970

Կը թռչի ես սրընթաց նետի պէս

Դեպ ալիքներն ծովածափալ Ագրիասի.

Դեպի ավազնքն Հերիդանի ջրառատ.

Այնտեղ, ուր հեք Ֆոյեթոնի անրախտ քույրերն,—

Եզրսը մահը միշտ սղրալով սրտատենչ,—

Լույս արեկից շառագունած հորձանքի մեջ

Թափում են մերթ կարեկցութեան սուրբ արցունքի

Սաթի հման փայլենազարդ կաթիլներ:

Ա ն ա ի ս տ ր ո ֆ

Կը թռչի դեպի երկիրն երանավետ,—

— Դեպի վայրերն Հասկերիկյան երզիչների.

980

Ուր ծաղկում են պերճ այգիներն անմահաբար՝

Պատուհներով սակեխնձոր ու փարթամ,—

Ուր ծովերի մեծ թագավորն երկնակամ,

Նավորդներին,— հորձանքի մեջ շառագուն,

Իշխանաբար ցույց է տալիս ճանապարհն:

Ուր երկիրքն է հաստատակ յուր անեղծ սահմանն

Հաղթ ուսերին հահատակիսող Ասլասի.

Ուր հոսում են հորդ աղբյուրներն ամբրոսական,

Եվ սակեկուռ կա ննջարանը Զեփ.

Դեպի այնտեղ, ուր լույսի մեջ բարերեր

990

Կենսապարզ և կենսաբույր երկիրն հավերժ

Աստվածներին բաշխում է ճշիւ և անմերժ
Երանության անմահական պառլզներն:

Ս տ ր ո ֆ

Կրետական հեռու, փայլուն արեւրից

Նաւը երբեմն ճերմակաթե,—

Ինքն ալեծուսի, ճեղքելով ծովն փրփրալից,

Հորձանքների իրարանցով խայտավետ,—

— Պալատներից հարուստ ու ճոխ, փարթամագուն

Աթենք բերեց մեր թագուհուն՝

Ամուսնության լծի համար դառնաղետ:

1000

Չարագուշակ թռչունները այն առավոտ

Ուղեկցեցին Կրեա կղզուց ձեզ դեպի ծով,—

Թե՞ դուրս եկան ձեզ ընդառաջ չարագուշտ

Նաե այնտեղ՝ փառապսակ Աթենքի մոտ,—

— Երբ հասնելով Մունիքոսի նավակայան,

Նաւորդները կառանեցին նախն աշխուշտ

Եվ դուրս եկան դեպի ցամաքը սրբազան:

Ա ն տ ի ս տ ր ո ֆ

Մինչ Ափրոդիտն, մեղսաթաթախ կրքերի

Հիվանդությամբն ահեղ ու մեծ—

Միրատենչիկ սիրաբը նրա խորտակեց:

1010

Չարհուրելի տանջանքներից հաղթահար՝

Արդ նա գնաց յուր հարսնական ննջարանն,

Որ պատրաստի անդ մահացու ժանտ օղակն:

Ահռելի է դեք դրդիչ և դաժան.—

Օղակն, հագցրած ճերմակ վզին նա կը ձգի,—

Պարտված ուժովն յուր մեղսամած չար կրքի:

Փառքն ու պատիվն համարելով գերադաս,

Մեր թագուհին դուրս կը հանի հոգու խորքից

Կրքի խայթը, կրքի թույնը, — իր պատուհասն,

Եվ կամոքի սիրան իր սիրո տանջանքից:

1020

Ա Ր Ա Ր Ե Ր Ր Ո Ր Դ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

Դ Ա Յ Ա Կ

(Բեմի ետից)

Ավանդ, շուտով, հասե՛ք շուտով,

Ո՞վ կա տան մեջ, շուտ,—բոլորը ալստե՛ղ եկե՛ք:

Արդե՛հն, արդե՛հն մեր տիրուհին,— արքայի կինն—
Արդե՛ կախոված է պարանոյ:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Ո՛հ, կատարվեց. չը կա այլևս թագուհին,
Կախովեց,— վղին օղակը կա մահացուն:

Դ Ա Յ Ա Կ

(Բեմի ետից)

Շուտով, շուտով, շտապեցե՛ք, սուրը բերե՛ք սրասայր,
Որ կտրատենք օղակը պիրկ և ազատենք վիզը յուր:

ԵՐԳՉԱԽՄՐԻ ԱՎԱԳ ՄԱՍՆԱԿԻՑԸ

Ա՛խ, ի՞նչ անենք, սիրելիներ. շճա, պալատի ներսը մտնենք,
Եվ թագուհու վղիցն օղակն արձակենք:

1080

ԵՐԳՉԱԽՄՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍՆԱԿԻՑԸ

Ինչո՞ւ: Միթե՛ անդ չըկան
Այլ ծառաներ զեռահաս.
Եվ, հիւրավր՝ վտանգավոր է նույնիսկ
Խառնվել այստեղ այդ գործին:

Դ Ա Յ Ա Կ

(Բեմի ետից)

Դժբանքս դիակն ուղիղ դրեք, կարգին ձգված.—
— Ավանդ, տխուր դու պահապան արքայական պալատի:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Արդե՛հն, արդե՛հն մահացել է թշվառ կինն,—
Եվ լսվում է, դիակն այնտեղ տեղավորում են արդեն:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

(Դիխին պսակ, Երա ետից գալիս եւ քիկնա-
պահները):

Դճաք, թվ կանայք, արդյոք դիտե՛ք, ինչ աղմուկ կա պալատի մեջ.
Ծառաների խիստ լաց ու կոծն հեռվից հասավ աղանջիս: 1040
Իսկ ինձ, ահա, վերադարձած ուխտավորիս,—
Ոչ ոք այստեղ չընդառաջեց: Փակ են իմ դեմ դռներն անգամ,

Եվ ինձ նույնիսկ ոչ ոք չառաց ողջունի խոսքն ըերկրալից:
Բան է գուցե նոր պատահել Պիթեոսին ծերունի,—
Թեպետ արդեն հասել է նա յուր գոյության մայրամուտին,
Ծանր է սակայն.—մեր տան համար խիստ վշտալի կլինի,
Եթե զրկվենք մենք փառավոր ծերուկից:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Ո՛չ, այս անգամ ծերե՛կիլ չէ, որ զոհ գնաց օրհասին,
Դու, թիւ Թեղևս, պիտ վշտանաս մահովիւ արդեն դեռահասի:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ավանդ, գուցե կյանքից զրկվեց մանուկներից մեկն ու մեկը: 1050

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Կենդանի են Թեպետ նրանք, բայց մահացավ նրանց մայրն,—
Մահով դաժան և տանջահար:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ի՞նչ ես ասում. իմ ամուսինն: Ինչի՞ց, ավանդ,— ի՞նչ պատուհաս:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Պիրի պարանի օղակը,—
Վզին կապած, խեղդվեց արդեն:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ջարհուրելի վշտի սարսճւուն
Արդյոք նրան խորտակեց,
Թե՞ կար նաև մի այլ բան:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Մենք այդքանը միայն գիտենք,
Եվ նոր եկանք մենք մեր անից,
Որ քո վշտին, արքա Թեղևս,
Այստեղ լինենք կարեկից:

1060

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ավանդ, վա՛յ ինձ, դժբախտիւս.
Ինչի՞ս է պետք, որ ծաղկահյուս այս պսակն

Ահա վասիկ՝ — այժմ իմ պիճւիքը զարդարի,
— Գլուխն անբախտ ուխտավորի:

(Գլխից պոկում, դեռ է գցում պսակը):

Շուտով, շուտով, դուք, ծառանե՛ր,
Ջախե՛ք, ջարդե՛ք պիրի վականքը դռներին,
Պոկեք շուտով դրանց բոլոր կապերը,
Որ գեթ շուտով տեսնեմ թշվառ իմ կնոջ,
Որը, ավա՜ղ, այսպես դաժան մահանալով,
Եվ լինձ, և լինձ անապորույն կործանեց:

1070

(Դռները բացվում են, և մահիճի վրա երևում
է Ֆեդրայի դիակը):

Ե Ր Դ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Ավա՜ղ, վա՛յ քեզ, թշվառ կին.
Խորտակվեցիր ժանա ցավերից դու դառնավեր,
Անտանկի տանջանքի մեջ վշտակոծ —
Կատարեցիր, ա՛յ կին, ահեղ դու մի գործ,
Որն և տճենըդ կը կործանի բնավեր:
Վա՛յ քեզ, ավա՜ղ — հանդգնության ժանա կորով.
— Բռնի մահով դու մահացար.

Մեղսապարտ էր, ամբարիշտ էր և չարաչար
Քեզ աջակցող մահվան գործիքն.
Կործանվեցիր անապորույն քո ձեռքով —
Պայքարի մեջ չարաբաստիկ.
— Ո՞վ էր արդյոք կյանքըդ շրթեց, թվ թշվառ:

1080

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ավա՜ղ, վա՛յ ինձ, վա՛յ տանջանքին իմ ահավոր,
Դեթ իմացե՛ք, լմի՛լ հասկացե՛ք, քաղաքացիք,
— Չարչարանքիս սահմանն է սա ծայրահեղ.
Դեռ չըլտված, ամենաժանա, ամենադառն
Վիճակն է սա, որ արդ՝ այսպե՛ս ինձ հասավ:
Ճակատադի՛ր չարադաժան և չարադավ,
Դժև ջախջախիչ մեկի հարվածով խորտակեցիր
Իմ գոյությունն, իմ կյանքն ու ինձ և իմ տունն,
Դժև ես, դու ես, վրեժխնդիր դաժան ոգի, —
Այս բոլորի չարացասե՛մ կատարողն.
Քո գործն է սա, — զարհուրելի այս արհավիրքն,

1090

Այս ամսթանքն անակնկալ խորտակման:

Ո՛հ, կյանք չէ սա, այլ կործանում և մահվան կիրք,
Մահ—կոտորած և տեսարան դժոխքի,—

Շուրջըս ծով կա,—իսկ ես՝ դժբախտ, չարակործմն:

— Ծով կա, այժ, մերկահույզ աղետի ծով, —

1100

Այնքան հուժկու, ահուկի ծով, որից դուրս գալ չեմ կարող ես,—

Ահհնար է փրկվել, խեղճ տալ հորձանքներից նրա չար:

Ի՞նչ խոսք ասեմ ես քեզ, ավանդ, ի՞նչ կարող եմ ասել, անց կին,—

Դո տանջանքի, քո կործանման, քո ծանրածանր բախտի մասին,
Թռչունի պես դու իմ ձեռքից թռար անտես,

Եվ ուղղեցիր քո ժիր թռիչքն դեպի դժբախտ, դեպի Հադես:

Վե՛րջ ինձ, վե՛րջ ինձ: Մե՛ծ է, մե՛ծ է վիշտը սրտիս ցավալար:

Եվ վաղուց է, շատ վաղուց է, որ կրում եմ ես պատիժն այս—

Անխախտ կամքովն աստվածների, իբր անխուսափ պատուհաս՝—

— Իմ պատերից մեկն ու մեկի հղեռնական մեղքի համար: 1110

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ի Մ Ր

Մենակ դե՛ւ չես, միայն դե՛ւ չես, իմ թագավոր,

Որ մատնվեցիր այդ փորձանքին ահավոր.

Շատերը կան, — շատ շատերի ազնիվ կանայք

Նույնպես, այո, կործանված են դժբնդակ:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Ա՛խ, գեթ թողվեմ ես երկրի տակ, գեալն մտնեմ.

Ընկնեմ այնտեղ, սառերեղիցյա մթուժյան մեջ.

Կյանքը թողած, գեթ հեռանամ,

Առե՛լ շատ սուգվեմ խավարներում անթափանց,—

Դանի որ դու այլևս չկաս,

Դու, սիրելիդ իմ սրտատենչ:

• 1120

Ա՛խ, քո մահով,— քո կորստյամբ դառնակսկիծ

Ավելի շե՛ւտ, ավելի ժանտ խորտակեցիր միայն ինձ:

Եվ թվ է նա,— որից մի կերպ ես գեթ լսեմ,

— Ի՞նչպես արդյոք յուր մահացու ժանտ հարվածով

Օրհասն անեղ խորտակեց քեզ, իմ անբախտ կին.

Եվ կա՞ արդյոք մեկն իմ տան մեջ,—

Որ ինձ գեալքը պատմի ստույգ,

Դուցե դուր է տունն արքայի

Պահում, սնում բազում ծառա և ստրուկ:

Վաճ ինձ, վաճ ինձ, անկրկնելի դժբախտիս.

1180

Տես, ճրպիսի զարհուրելի կրակ թափվեց իմ գլխին.

Կամ ճրպիսի աղետ, փորձանք թունդ որոտաց իմ տան վրա.

— Ոչ կարող եմ խոսքով տսել, ոչ կարող եմ հանդուրժել.

Մահն է եկել.—այդ է միայն ճմարիսը,—իմ մահն է այդ.—

Տունըս դատարկ և ամայի, զավակներս արգեն ճրբ.

Ո՛հ, սիրելիս, տանջանքի մեջ, արցունքի մեջ դառնադառն

ինձ թողեցիր, ինձ թաղեցիր և հավիտյան դու անցար.

Մինչ արևի լույսերի մեջ ճաճանչագեղ, շողշողուն,—

Եվ գիշերներ աստղանման լույսեր սփռող լուսնի տակ՝

Բոլոր, բոլոր կանանց մեջ

1140

Վե՛մագուցնը դու էիր, միայն դու:

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Ո՛հ, թագավոր դու տարաբնիս.

Ո՞րպիսի չար և ահարկու աղետների հասավ քո տունն.

Արդ աչքերս ոռոգում է կարեկցության արցունքի ցողն:

Եվ դեռ վաղուց սարսափահար դողդողում էր իմ հոգին

Գալիք դաժան աղետներից,—վաղընջական մեղքն հատուցող:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Ո՛հ, ի՞նչ է սա:

Ա՛ռ քեզ զարմանք, ավա՛ղ, տեսե՛ք, յուր սիրելի ձեռքի մեջ

Ամուր սեղմած նամակ ունի: Ի՞նչ բան ունեւ նոր ասելիք.

Քո տանջանքի առեղծվածն է, որ հանձնում ես գուցե ինձ. 1150

Գուցե իրոք սա դժբախտի վերջին կտմկն է մահամերձ,—

Մի խեղճ կտակ, աղերսանքով ինձ ուղղված:

Ա՛խ, միայն ինձ,—յուր ամուսնույն այրիացած,

— Մեր որբ ու հեք զավակների բախտի հարցով,

Մեր ամայի և սգավթր մահճի մասին:

Անբնիստ խղճուկ. հանգիստ եղիր և անվրդով.

Ո՛չ, կրկին թչ. Թեզևսն երբեք թույլ չի տա,

Որ մի այլ կին երբեք մտնի քո տուն

Եվ ամայի քո մահիճին մերձենա:

Ավա՛ղ, տեսե՛ք, ինչպե՛ս նրա,—

1160

— Որն ինքն արգեն էլ չըկա,—

Ոսկի նշանը մատանու, իբրեւ-կնիք,

Ոգեշնչում, հափշտակում է ինձ սաստիկ:

Սպասեցեք. միմյն, միմյն մեկ ակնթարթ,
 Եվ կը պարզվի: Ահա վառիկ, բաց կանամ հս
 Տախտակած ալ և կտակած այս նամակն,
 Որ իմանամ,— ի՞նչ է ուզում այժմ ինձ ասել այդ դժբախտն:
 (Պակում է նամակի կնիք):

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ի Մ Բ

Ավանդ, վաճ ինձ.
 Եղած ցավին ավելացավ նոր արհավիրք:
 Տեսե՛ք, աստվածն աղետների և վշտերի
 Նոր կրակ է թափում ահա մեր գլխին:
 Երբ նայում եմ այս ամենին, որ կատարվեց,
 Գոյությունն իմ,—կյանքս ամբողջ—
 Չքանում է, անգոյության է փոխվում:
 Ասում եմ ձեզ,—մեր արքայի տունն արդեն
 Կործանված է, խորտակված է, էլ չըկա:
 Ո՛հ, զորավոր աստվածուհիդ,
 Աղերսում եմ.—թե հնար կա,—լսիր ինձ.
 — Դեթ խնայիր, մի կործանիր այս օջախն.
 Ա՛խ, իմ հոգին, ինչպես դուշակն հավահարց,—
 Զգում է նոր ու ահավոր աղետներ:

1170

1180

Թ Ե Չ Ե Վ Ս

Ավանդ, սարսափ... թհ; ահռելի զարհուրանք.
 Մմենադաճի և զաղրելի նողկանքներից—
 Սա գերագույն և չը լաված գարշաճն է ճիշտ...
 Ահռելի՛ գործ.— ոչ կարող եմ խոսքով ասել,
 Ոչ կարող եմ հանդուրժել:

Ե Ր Գ Չ Ա. Խ Ո Ի Մ Բ

Բայց ինձ ասա.— ի՞նչ գործ է այդ.
 Կարող եմ ես զեթ հանդըգնել, որ իմանամ:

1190

Թ Ե Չ Ե Վ Ս

Աղաղակեմ է ահարկու,
 Աղաղակեմ և գուժեմ է տախտակն այս,
 Ա՛խ, ռւր փախչեմ այս գերագույն արհավիրքից:

Դժուք եք եկել ինձ այցելության ժամաւ պատուհաս,
 Ժանաւ կործանում,— ձեր կսկորդում թաղվեցի ես:
 Եվ ռըպիսի, ամիս, ռըպիսի գաթանություն կա զրված
 Քո երեսին, զժոխածին գու տախտակ:
 Եվ ռըքան գառն և անողոր,
 Երգ է լսվում այս չարաբախա տառերից:

1200

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Ավանդ, ավանդ,— խոսքերիդ մեջ
 Հնչում է այժմ սկիզբը նոր աղետների:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ո՛չ, չեմ կարող, էլ չեմ կարող փականք դնել շրթունքիս,—
 Անկարող եմ այլևս փակել զարբասները բերանիս:
 Անհնար է — կործանարար այս վարչանքը հանդուրժել:
 Ա՛խ, իմացիր, գեթ իմացեր
 Դու, հայրենի և սիրելի իմ երկիր, —
 Առանց ահեղ պատկառանքի,
 — Չամաչելով Ձեռն աստծու սուրբ աչքերից՝

1210

Իսկողնաբ. իմ գավաղը մեծագույն,—
 Փորձ է արել, — զարհուրելի, — բռնական փորձ,
 Ավանդ, պղծել իմ անկողինն:
 Կանչեմ եմ քեզ, ով Պոսիդոն, իմ մեծ հայր.
 Մի ժամանակ ինձ խոստացար,
 Որ կատարես ցանկություններն իմ երեք,—
 Արդ՝ կատարիր դու իմ փափագը վերջին,—
 Համբ, սպանիր այս զազրելի իմ գավաղին.
 Թող որ այսօր մինչ վերջալույսը արևի
 Նա մահանա և կործանվի,—

Եթե իրոք ունայնական և զուր չէին քո խոստումներն:

1220

Ե Ր Գ Չ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Ի սեր անմահ աստվածների, թվ արքա,
 Շուտ ետ վերցրու այդ ահուկի աղերսանքն,
 Ասկա թե ոչ զղջալու ես դու սաստիկ.
 Հսիր դու մեզ, — երկրի տերն ես գերակա:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ո՛չ, — չի լինի այդ երբեք.
 Նրան նաև ես իմ երկրից կաքսորեմ.

— Թող որ իրոք նրան հասնի մահահարված

Երկու ահեղ պատիժներէից մէկն ու մեկն.

Կամ Պոսիդոնն, երկրասասան մեծ աստվածն,

Կատարելով իմ աղերսը, պիտ խորտակի

1230.

Եւ շուտափույթ զեպ Հադեսյան դարբասները ուղարկի,

Կամ հենց այսօր նա, իմ կամքով աքսորված,

Պիտ թափառի երկրե երկիր, անապաստան

Կյանք վարելով թշվառագոյնն ու դաժան:

(Նեսս է գալիս այդ ժամանակ Իպպոլիսը, որ-
սորդներէի հետ միասին):

Ե Ր Գ Ձ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Իդեպ՝ ահա և քո որդին,— թաղաւոր,

Ինչպես պետք էր, ժամանակին եկավ, հասավ.

Սակայն զսպլնր դու քո զայրույթն, արքա Թեզէս,

Եւ լինելով միշտ հեռատես, քո ցեղին

Միայն բարիք պիտ ցանկանաս լավագույն:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Քո աղաղակն ես լսեցի,— ուստի շտապ, հայր իմ, եկա.

1240.

Եւ չըզիտեմ,— ինչո՞ւ ես դու ժանտ հառաչում, ի՞նչ գործ կա,

Ես ուզում եմ քեզնից լսել այդ մասին:

(Նկատելով դիակը)

Ո՛հ, ի՞նչ է սա: Տեսնում եմ արդ՝ դիակն է սա քո կնոջ.

Մինչ արժանի է մեծագույն սա զարմանքի:

Նոր սրանից բաժանվեցի.— կենդանի էր քիչ առաջ,

Շատ չի անցել դեռ ժամանակ, երբ տեսնում էր լույսն արեւի:

Ի՞նչ պատահեց, կամ ռըպիսի իրադարձի զոհ գնաց սա:

Քեզնից, հայր իմ, ցանկանում եմ այդ իմանալ:

Լռում ես դու: Աղետի մեջ լռությունն է անօգուտ:

Սիրտն ամեն բան իմանալու փափագն ունի կարոտատենչ, 1250.

Եւ առավել ազահ է նա այդ տենչանքով փորձանքի մեջ:

Մինչդեռ, հայր իմ, դու չես կարող իրավացի

Թաքցնել քո մերձ բարեկամից,— ավելի քան բարեկամից,—

Քեզ պատահած դժբախտության վիշտը դաժան:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ավանդ, մարդիկ ունայնամիտ, որ ձգտում եք ամեն բանի,

Փափագում եք միշտ իմանալ այս աշխարհում ամեն ինչ,—

Բայց ի՞նչ օգուտ: Ի՞նչ միտք ունի ուսմունքը խոր դիտութեան,
 Ի՞նչ իմաստ կա ձեր հորինած բոլոր-բոլորաւոր գյուտերի մեջ,
 երբ տակաւին գուք չըզիտեք, չեք իմացել ուսմունքն այն,—
 Ի՞նչպէս արդոյք խելքի բերել խելագարին, կամ ի՞նչպէս
 Բանական միտքն ուսուցանել խելքից բնավ զրկւածին: 1260

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Քո ասելով՝ ինչպէս ես քեզ հասկացա,—
 Հարկաւոր է մեծահռչակ իմաստուն,
 Որն, հիրաւի, կարողանա խելագարին ստիպել—
 — Խելոյք լինել և ուշիմաց:
 Սակայն, հայր իմ, մեզ համար այժմ
 Պետք է ընավ նուրբ զբաղմունքն իմաստութեան.—
 Երկյուղ ունեմ, մի գուցե—
 — Չափը անցնի քո լեզուն:

Ի Ե Ձ Ե Վ Ս

Ո՛հ, երանի մահկանացու մարդն ունենար
 Բարեկամին ճանաչելու ճիշտ ապացույց,—
 Որ մշտապես հնար լիներ լավ հասկանալ սիրտը մարդու,
 Եվ իմանալ,—ո՞վ է անկեղծ մեզ բարեկամ կամ թշնամի:
 Թող որ մարդիկ ունենային ընդմիշտ ուրույն երկու—ձայն,—
 Մեկը—միայն ճշմարտութեան խոսքը հնչեւ անկասկած,
 Իսկ երկրորդը,—ամեն տեսակ գեպքին հարմար,—որպեսզի միշտ
 Ստախոսին, սուտ ասելիս, ճշմարտութեան մերկացնէր.—
 — Եթե այդպէս գործը լիներ,
 Այն ժամանակ չէին ծաղկի խարեութեան պտուղներն:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Հայր իմ, գուցե մեզ բարեկամ մարդկանցից մեկն,
 — Ինքը իբրեւ ամբաստանիչ,
 Զբաղարեւ է ինձ քո առջեւ: Ես տուժում եմ իբրեւ անմեղ.
 Եվ միթե մեզ ստորութեան գրոհի գեմ չի պաշտպանի
 անմեղութեան:

Գործից ոչինչ չեմ հասկանում, ահալատիլ՝
 Արդեն սարսափ եմ ազդում ինձ
 Քո անիմաստ և խելագուրի ականքներն:

Ավանդ. վանքից, մարդկային խելք,—*հըր* կը հասնես զուայգպիսով.
Ո՞րն է, ասեք, ճիշտ սահմանը հանգըզնության, գոռողի՛:

Եթե այգպես միշտ սերընդից գեպի սերունդ.

Պետք է աճեն և բազմաթիւ մոլությունները մարդկանց, 1290

Եվ նախորդից,—չար գործի մեջ, միշտ գերազանց լինի հաջորդն,

— Աստվածները այս երկրից գուրս պիտ ստեղծեն մի անլ

աշխարհ,

Որ խկապես հնար լինի տեղավորել այնտեղ մի կերպ

Նողկ, անարգար մարդկային ցեղն և չարության գործերը ժանտ:

(Գլխելով եզգախմբին)

Նայեք սրան,—մի լավ նայեք,—իմ որդին է, իմ գավակն,—

Որ հանդգնեց գաժան ողջել իմ մահիճը, իմ անկողինն,—

Եվ մերկացած է մեռյալի կամքովն, իբրև զազրագործ:

Ուրեմն, եթե դու գիմեցիր զարհուրելի այդ ողջանքին,—

Դեթ քանջ եղիր,—ուղղահայաց նայիր քո հոր աչքերին:

Դհւ ես, ահա, մեծահոգակ, գերամեծար այն քաջամարդն, 18 0

Որն համակցաց է մշտապես աստվածներին գերազոր.

Համեռության և փայլազարդ անմեղության դու վեհ տիպար:

Էլ չեմ կարող ես հավատալ քո փառքերին ինքնապարծ.

— Ո՛չ, հատուկ չէ աստվածներին տգիտությունը մեղսամած:

Պարծեցի՛ր այժմ և ուտեստով քո բուսական,— անարյուն,—

Մարդկանց աչքին փոշի փչիր,— նկնդապատիր ողմտ խաբիր

Եվ անարգել քեզ անվանիր Օրփեոսի աշակերտ,—

Բյուրաբազում գլովածքների տխմարությամբ ողևորված:

— Սակայն դու այժմ մերկացած ես. ճանաչեցի քեզ քաջարար: 1810

Պատվեր կըտամ ես ամենքին,—որ խուսափեն միշտ մարդիկ

Քեզ պես գժնյա անհատներից, որոնք խոսքով են միայն

Հրապուրիչ, վսեմական,—

Իսկ էությամբ ամոթանքի վարպետներ են խայտառակ.

Սա մահացավ,—բայց դրանով քեզ ազատված չը կարծես,

Սրա մեջն է, ով սրիկա, քեզ մերկացնող մեծ աղացուցն.

Ո՞ր երդումը, խոսքն ու վկան պիտ նկատվեն հզորագույն՝—

— Որոնցով դու կարողանաս մեղքերիդ մեջ արդարանալ,—

Քան մեռյալի խոսքն ու երդում, քան նրա սճւրը գատառտանն:

(Յուց է ցալիս ցախսակածալ նամակը):

Դու կարող ես սակայն պնդել, որ առում էր նա միշտ քեզ, 1820

Որ ոխերիմ թշնամի է օրինական կինը միշտ—

Ապօրինի ծնված որդուն,—որ այգւլիսի խորթ զաւակն
Խորթ մոր սրտին աչքի փուշ է և ատելի—արարած:
Սակայն չէ՞ որ ճիշտ է և այն,—սիւ զաղրելի սրիկա,
Որ չէր կարող նա յուր ծաղիկ, մատաղ կյանքը
Զոհարեբել, դարձնել անմիտ թշնամանքի առարկա:

Միթե, միթե կարող էր նա յուր հոգին,
Նաեւ կյանքն իր փայլենազարդ և սիրասուն
Զոհել միայն ատելության անմիտ կրքին:

Դուցե նաեւ դու առարկես, որ կանացի հոգու մեջ

1830

— Զը կամ բնավ կյանքը սիրող զգացմունքը սրտատենչ:
Դու կարող ես ինձ առարկել,—գուրկ են կրքից տղամարդիկ,—
— Կնոջ հոգին է միշտ կրքով հուզվում ինչպես փոթորիկ:
Բայց ծանոթ են ինձ շատ և շատ պատանիներ դեռահաս,
Որոնք իրոք շատ ավելի դժուրաբարեք են կրքի մեջ.
Քան որեւէ մի կույս աղջիկ:

Մինչդեռ նրանք խուսափում են դատապարտիչ կշտամբանքից,
Այո, միայն նրա համար, որ տղամարդ են ծնված:
Բայց ասացեք, ինչ կարիք կա ճոռոմախոս վեճ հարուցել.
Տեսնեմ ես դու, ահալասիկ, սիւ զարշիկ,

1840

— Արդեն քո դեմ, աչքիդ առաջ է այս գիտկն,
Իբր ասլացույց անժխտելի,—խիստ բացահայտ և անշարժ:
Դատապարտված ես դու արդեն: Իսկեւն, իսկեւն և շուտափութ
Պիտ հեռանաս այս սուրբ երկրից: Այսուհետեւ և Աթէնք,
Եվ իսկ բոլոր երկիրները իմ պետության, և՛ օրենքն,
Օտար են քեզ ու քեզ համար փակված առմիշտ, հավիտյան:
Իսկ եթե այժմ ես հեղությամբ այս ժանտ ոճիրն հանդուրժեմ,
Զի ընդունի նույնիսկ Սինիսն,—Իստմական մեծ ավազակն,
Որ իսկ նրան սպանողը ես եմ եղել մի ժամանակ,—
Այլ կանվանի ինձ սնապարծ, ունայնախոս, անպիտք մարդ: 1850
Զի ցանկանա խոստովանել ծովամերձ ժայռն Սքիրոնի,
Որ չարագործ մարդկանց հանդես
Ես եմ, որ կամ, իբրեւ հզոր, ահաբեկիչ փոթորիկ:

Ե Ր Գ Ձ Ա Խ Ո Ի Մ Ր

Մարդկային բնիտ, երջանկության, խրքան, ավանդ,
Երկրի վրա անհաստատ ես դու իսկապես.
Քո երկնաբարձ, հալարտ ու վես ոշակերտներն
Խորտակված են, այսպես ահա տապալված:

Հաճիր իմ, հաճիր իմ, զարհուրելի է քո զայրույթն.
 Նաեւ հուղմունքը քո սրտի,— այդքան դաժան և անպուծ:
 Սակայն եթե արդարամիտ ճիշտ քննության ենթարկվի 1860
 Այն դործն, իրոք, որ դրդում է արտասանել բառերն այդ,
 — Կը մերկանա, և կը պարզվի ճշմարտացի,— բացահայտ,
 Որ քո ասածն ոչ պարկեշտ է, ոչ գեղեցիկ:
 Ես նըրախոս ճարտասմն չեմ՝ բաղմության դեմ ճառելիս.
 Մինչ առավել իմաստուն են համարում ինձ
 Հասակակից ընկերներին նեղ շրջանում:
 Եվ իսկապես,— բնական է այդ հանգամանքն,—
 Իրավ,— նրանք,— որ ոչինչ են մարդկանց առջև իմաստուն,
 — Սմբոխի գեմն հանդես գալիս՝ խոսում են պերճ ու ճարտար:
 Ուստի և ես ստիպված եմ,— երբ աղետ կա մեր առաջ, 1870
 Լեզվիս փականքը բաց անել: Նախ իմ խոսքը ես կըսկսեմ
 Ժիշտ աշխտեղից, ինչպես և դու: Հարձակվեցիր դու ինձ վրա
 Եվ ցանկացար անակնկալ ինձ խորտակել:
 Իսկ իմ կողմից առարկության չըսպասեցիր դու բնավ:
 Նայիր շուրջդ,— տեսնում ես դու լույսն արևի և երկիրն այս:
 Մինչ այս երկրում և այս շողշող լույսի տակ
 Չըկա ոչ ոք և ոչ մի մարդ ինձ պես համեստ և հեղամիտ,—
 Թեպետ և դու ժխտում ես այդ: Նախ և առաջ առաջվածներին
 Ես ուղիոր եմ լսվ մեծարել,— այդ է փառքն իմ իսկական:
 Միայն նրանք են բարեկամ և սիրելի ինձ համար,— 1880
 Ով անձնատուր չէ մոլության, ով ատում է ոճրագործին,
 Ով յուր սրտում վառ պահելով միշտ ամոթի զգացմունքն,
 Չի աջակցում ոճիրներին, չի դրվատում խայտառակին:
 Ինձ համակյաց ծանոթներին ես չեմ ծաղրում, հաճիր իմ, երբեք:
 Այլ անկեղծ եմ, իբրև ընկեր, և՛ դեմառդեմ, և՛ հեռվից:
 Նամանավանդ անմեղ եմ ես և այն գործում եղակի,—
 Որի մեջ դու համարում ես ինձ մերկացված մեղսապարտ.
 Կիրքն անկողնի, սերը կնոջ ես չըգիտեմ տակավին.
 Միշտ, հանապազ անբասիր է և կուսական իմ մարմինն:
 Գործը կըքի գիտեմ միայն ես լսելով պատմվածքներից, 1890
 Այլև երբեմն տեսել եմ այդ նկարներում: Թեպետ հաճախ
 Նրանց վրա նայելն անգամ հաճելի չէ իմ սրտին.
 Ուստի բնավ կուսական է և մաքրագույն իմ հոգին:

Տեսնում եմ,—դու չես հավատում պարկեշտությանն իմ ողջախոհ,
Թե այդ պես է, հարկավոր է տպացուցել, ցույց տալ քեզ,—
— Ի՞նչ կարող էր գայթակղության առիթ լինել ինձ համար:
Գուցե դժ յուր գեղեցկանազ պերճ մարմնովն էր գերազանց —
Եղած բոլոր կանանց միջև Գուցե սիրտն իմ սնում էր հույս,—
— Որ տիրելով քո մահիճին, կը ժառանգեմ ես քո գույքն:
Ո՞հ, այդ գեղարքում պիտ լինեի ես խիստ հիմար, խելակորժւյս: 1400
Գուցե սակայն գրգռւմ էր ինձ քո մեծ գահի հեռանկարը հատուկ,—
Ո՞հ, քավ լիցի. իմաստալի և ողջամիտ մարդու սրտին
Երբեք, երբեք հաճելի չէ իշխանությունն աշխարհի:
Հույժ խելագորկ պետք է լինել մահկանացու մարդկանց մեջ,
Որ արքայի իշխանության կիրքը սնել փափաղատենէ:
— Իմ բաղձանքն է.—տեսչում եմ ես, ավանդ, լինել և առաջինն
Ասպարիզում Հելլենական մեծակորով մրցության.—
Իսկ պետության գործերի մեջ ինձ վայել է երկրորդ տեղն,—
Որ շրջանումն իշխողների բարձրաստիճան ու վսեմ,—
Ընկերներիս հավատարիմ,—երջանկություն միշտ վայելեմ: 1410
Այդ վրձակումն ավելի լավ կը պաշտպանվեմ ես փառնակից
Ու գործերս միշտ կը վարեմ ավելի հեշտ և հաջող:
Այդ ավելի քաղցր է սրտիս և ինձ համար պարզեալից,
Քան արքայի իշխանությունն,—հուզմունքներից ալեկոծվող:
Արդ՝ ասացի ես ամեն ինչ,—մի բան մնաց,—լրացնեմ,—
— Եթե այնպես, ինչպես ես եմ, վկան լինեիր ինձ լսող,
Եթե նաև այժմ կենդանի լինեիր և դա,—իմ մեղադիրն,
Եվ նրա գեմն ես անեի բանակուիլն ու այս վեճն,—
Դու համոզված կը տեսնեիր մեղսամածին մեղքի մեջ:
Երգվում եմ արդ՝ ես երգումովն Զևս-դիոնի՝ երկնապոչ 1420
Եվ քաղցր հողովն հայրենիքիս, որ ես բնավ ու երբեք
Չեմ մոռեցել ու չեմ գիպել քո մահիճին, քո կնոջն:
Ո՞չ իմ մաքում, ոչ ցանկությամբ, ոչ գորությամբ իմ կամքի,—
Ոչ էլ գործով—երբեք, երբեք չեմ մեղանչել ես քո գեմ:
Թող կործանվեմ չարապաժան, անփառադմբդ, անպատիվ.
Թող թափառեմ երկրն երկիր անտճեն, աղքատ, հայրենազմբդի,
Թող ոչ երկիրն, ոչ էլ ծովը և իր ալիքն
Ոսկորներիս, մահից հետո՝ ոչ հանգիստ տան, ոչ ապաստան,—
— Եթե իրոք մեղանչել եմ և մեղսապարտ մարդ եմ ճիշտ:
Արքայք անլից, սարսափահար—սա խորտակեց կյանքն իր,— թե

ոչ, 1430

Ես չըզիտեմ: Իսկ ավելին տեսէ, ավանդ, ես չեմ կարող,
Ով չէ՞ր կարող պարկեշտ լինել, — հեղարարս դարձավ հանկարծ,
Իսկ ճշմարիտն համեստագուշն՝ — արժանացավ ամոթանքի:

Ե Ր Գ Չ Ա Ե Ո Ւ Մ Ր

Զրպարտութեան դաժան դործը սո՛ւրբ երդումով դու յխտեցիր,
Որն իսկապես երաշխիք է, հավատարիմ ճշմարտութեան:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Եվ միթե սա ճիշտ կախանդ չէ և կամ դյուրիչ մի վեճիկ,
Որ վորձ արեց այժմ հեղությամբն իր անդորր
Հաղթահարել անեղ զայրույթն իմ հոգու,
Եվ մանավանդ խայտառակել իր ծնող հորն:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Էլ ավելի դարմացած եմ, հայր իմ, ես քո խոհեմությամբ. 1440
Քանզի եթե ե՛ս լինեի իրոք քեզ հայր, իսկ դու որդիս,
Ոհ, քավ լիցի, քեզ աքսորով չէի պատժի ես ընավ,
Այլ տեղն ու տեղ կսպանեի քեզ չարազանով,
— Եթե հանկարծ հանդգնեիր դիպչել պատվին իմ կնոջ:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ոհ, որքան դու արժանագույն խոսք ասացիր, —
Բայց դու բնավ չես մահանա այդ մահով,
Որն արդ՝ — օրենք ես սահմանել քեզ համար:
Շուտափույթ մահն կամ Հաղեայան ճանապարհն —
— Նո՛ղի, ամբարիշտ մարդու համար թեթևագուշն է չափազանց,
Այլ աքսորված հայրենիքից, թափառման մեջ տարագլուխ, — 1450
Թշվառ, օտար կյանք վարելով, — պիտի հաճես երկրե երկիր.
— Այդ է արդար վարձն ու վճարն ոճրագործին ամբարիշտ:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ավանդ, միթե պիտ կատարես: Իսկ վկաներն, իսկ ապացո՞ւյցն.
Միթե չես տա արդարացման ինձ ժամանակ,
Այլ ուղղակի պիտ աքսորես այստեղից:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Հեռո՛ւ, այժ, անչափ հեռո՛ւ, ծովի մյուս կողմն,

Նվ Ատլանտյան սահմանից դուրս, — եթե միայն կարողանամ:
Այն, այնքան ես դու ինձ համար խիստ ատելի և զաղիր:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ինչպես, առանց սուրբ երդումի՞, առանց արդար դատաստանի՞,
Խախտած օրենքն հավատարիմ երաշխիքի.

1460

Առանց ծեսի՞ և անհրաժեշտ դուշակավոր ցուցմունքի—
— Ուղում ես դու ինձ դժուր նետել այս երկրից:

Թ Ե Ջ Ե Վ Ս

Սա է, ահա, տախտակն է այս, դուշակության նշաններից
Բազմապատիկ ավելի ճիշտ և զերազոր քո մեղադիրն.
Իսկ մեր վերև, գլխի վրա միշտ սավառնող
Թռչունների մասին այլևս ես չեմ ուղում խոսել անդամ:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Մհ, աստվածներ. միթե և այժմ թույլ չեք տա ինձ,
Որ արձակեմ ես փականքներն իմ բերանի.
Ձե՞ որ ես այժմ կործանվում եմ ձեր անուշով, ձեր պատվին,
Քանզի ես ձեզ և ձեր կամքովն եղած երդումն եմ մեծարում: 1470
— Պետք չէ սակայն: Հավատ չըլա: Ում որ պետք է, չեմ
համոզի,—

Միայն ի դուր պետք է խախտվի իմ կատարած սուրբ երդումն:

Թ Ե Ջ Ե Վ Ս

Ավանդ, որքան սպանի՞չ է քո սրբությունն.
— Շուտով, շուտով գեթ հեռացիր դու հայրենի այս երկրից:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ո՞ւր գնամ ես: Օտար երկրում մի ինձ կըտա ապաստան,
— Ինձ, դժբախտիս, այդպիսի ծանր մեղքի համար աքսորվածիս:

Թ Ե Ջ Ե Վ Ս

Ո՞վ կարող է հյուրամեծար հյուր ընդունել
Կանանց դաժան պղծազործին,—
Բնտանիքի դավաճանին խայտառակ:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ավանդ, վերքը սրտիս մեջն է,—կրծոտում է խորքը սրտիս. 1480

Արցճենք, արցճենք : • լաց կը լինեմ ես դառնադառն,
— եթե իրոք այդքան սոսճր, զազրելի եմ թվում ես:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Պետք էր միայն այն ժամանակ արցունք թափել ու ողբալ,
Երբ զազրելի դու պղծասեր, անարգեցիւր քո հոր կնոջ:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ո՛հ, դճւք, քարեր, ապարանքի լճու պատեր,
Գեթ ձայն հանեք, գեթ հնչեցեք ձեր աղաղակն.
Վկան եք դուք: Արդ՝ ասացեք,
Մեղք եմ արդյոք ես կատարել, մեղք եմ արդյոք ես մեղսապարտ:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Ննդապատիր, դիմում ես դու լուռ և անձայն վկաներին,
— Մինչդեռ գործը ինքն է ահա բացահայտ,— 1490
Առանց խոսքի և ցուցմունքի աղաղակում մեղքիդ մասին:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ավանդ, ավանդ.
Ա՛խ, եթե ես դեմ հանդիման, դեմըս կանգնած ինձ տեսնելի,
— Ի՞նչպես պիտի արտասվելի ես դառնաղետ,
Ո՞րքան պիտի ես ողբայի իմ տանջանքը չարաչար:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Շատ ավելի քեզ ես սիրում, հոգատար ես քո մասին.
Քան հարազատ ծնողներիդ, ինչպես օրե՛նքն է արդարի:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ավանդ, մայր իմ դժբախտագույն, թհ, դու ծնճենդ դառնավեր,
— Երբեք, երբեք չեմ ցանկանա բարեկամիս
Լինել զավակ ապօրինի: 1500

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

(Դիմելով ծառաներին)

Ինչ՞եւ սրան դուրս չեք ձգում դուք, ծառաներ,
Ձը լսեցի՞ք, որ ես արդեն ասացի.
— Իմ վճիռն է, որ սա իսկույն աքսորվի:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ի՞ր գլուխը պիտի ողբա դառնաձայն,
Եթե փորձի մեկն ու մեկը ձեռք տալ ինձ:
Իսկ դու անձամբ, եթե սրտիդ բաղձանքն է այդ,
Կարող ես ինձ շարահեղ դուրս:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Կը կատարեմ նաև այդ,
Եթե իրոք չես ցանկանում հնազանդվել իմ խոսքին,—
Իսկ ես բնավ չեմ ցավակցում աքսորական քո վիճակին: 1510

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Պարզ է արդեն, կատարված է ամեն ինչ.
Թշվառ եմ ես: Եվ լավ գիտեմ, հասկանում եմ առեղծվածն.
Սակայն, ավաղ, ոչինչ հայտնել չեմ կարող:
Ո՛հ, կույս, դստրիկ պերճ Լաթոնի,—աստվածներից
Ամենաջերմ և սրտատե՛նչ սիրելիս,
Դ՞ու համակյաց իմ երկնավոր, աստվածունիդ իմ որսակից,—
Տե՛ս, արդեն իսկ աքսորվում եմ փառապսակ ես Աթենքից.
Քաղաք, երկիր էրեքթևյան, Տրեզնի չքնաղ աշխարհ,
— Դ՞ուք, որ այդքան պերճ բարիքներ շնորհեցիք մատանդ
կյանքիս, 1520
Վերջին ողջույնն եմ ձեզ տալիս,—մնաք բարի:
Վերջին խոսքն է, որ հնչում եմ, վերջին անդամն եմ ասում
ձեզ:

Դեհ, շարժվեցե՛ք, երիտասարդ, հասակակից ընկերներ.
Ինձ ճանապարհ դրեք շուտով. «Դնաս բարի» ինձ ասացե՛ք.
Ավաղ, ինձնից ավելի հեղ մարդ չեք տեսնի դուք երբեք,—
— Հայրս թեպես բնավ այդպես չի կարծում:

(ԸՆԿԵՐՆԵՐԻ ճե՛ղ ուրս է գնում, որ ճեղհա
դեպի օտար երկիր: Թեզևս մեկնում է պայաքը):

Ս Տ Ա Ս Ի Մ Ե Ր Ր Ո Ր Դ

Ե Ր Դ Ձ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ս տ ր ո փ

Երբ միտս է գալիս կամքն աստվածների—
Նախասահմանված,—
Անհետանում են տառապանքն ու վիշտը:

Բայց և հավատն իմ, հուշսով պսակված,
 Զքանու՞մ է միշտ,—
 Երբ ես տեսնում եմ մարդկային գործերն
 Եվ չարադատան կյանքի դառնությունն:
 Փոփոխական է կյանքը մարդկության,—
 — Միշտ տարբերակի փոխվում ամեն բան:
 Հավիտենական իրադարձի մեջ
 Մարդկային ցեղն է հավերժ երերճն.—
 — Միշտ թափառական, միշտ կարոտատենչ:

1530

Ա ն տ ի ս տ ր ո Փ

Եթե աստվածներն աղոթքն իմ լսած,
 Ինձ շնորհերն բախան ի վիճակի,—
 — Կյանք երջանկավետ, անվրդժով հոգի,—
 Անվշտական սիրտ, հոգսից ազատված,—
 Պետք չէր բնավ ինձ իմացման դադանիք,
 Ճշմարիտ հայացք, մեծագույն կարծիք:
 Ինձ բավ կը լիներ և թեթե մի բարք,
 Եվ այն, որ վաղվա օրը կըտա գեթ,
 — Որ միշտ համերաշխ ուրիշների հետ
 Ես ունենայի—երջանիկ լավ կյանք:

1540

Ս տ ր ո Փ

Մթադնեց ահա կորովը խեղճիս.
 — Թեպետր հուշսն իմ խորտակվեց, չըկա,
 Տեսնում եմ ահա,— երկինքն է վկա,—
 Ամենափայլուն աստղը շողշողուն
 Արդ Հելլադական երկնքից հզոր,—
 Հեռացավ դեպի հեռճեն և աքսոր:
 Վա՛յ ձեզ, քաղաքի ամուսնք ավազուտ,
 Եվ քե՛զ, լեռնամերձ կուսական կաղնուտ,—
 — Ուր արագավազ շներովն անհադ,—
 Դիկախնեի սուրբ հսկողության տակ,
 Քաղաքներ էր նա որսում քաջունակ:

1550

1560

Ա ն տ ի ս տ ր ո Փ

Դու երբեք կառքը չես լծի այլևս
 Վենետիկյան ձիերն,
 Չե՛ս քըշի դեպի լճակի ափերն,—
 Դեպի ասպարեզն—

Քո ձեռքով զսպված ձիերը արի՛
 Եվ աշուհեաւ չեն հնչի երբեք
 Հայրական տանը՝ տալարանքումն հեք՝
 Մշտախոս լարերն քաղցր քնարի։
 Էլ չեն դարդարի պսակներն շողշող
 Եվ փարթամաճուխ,—

1570

Ծառերը թափուտ և կանաչազգեստ,
 Ուր միշտ կաթոնն է վայելում հանգիստ։
 Աքսորված ևս դու, պատանի վեհանձն.
 Եվ կույս աղջիկներն, մըցակից միմյանց,
 Էլ չեն վիճելու՝ թե ով կը լինի
 Քո փեսայությանն իրոք արժանի։

Է Պ Ո Ղ

Քո դժբախտությամբ վշտահար եմ ես—
 Եվ դառնակոկիծ։

Անբախտ վիճակիդ համար սրտակեղ—
 Արցունքն է հոսում իմ խեղճ աչքերից։
 Քո մայրը թշվառ քեզ ծնեց իզուր
 Տանջանքի համար.

1580

Ա՛խ, աստվածների կամքով երկնատուր՝
 Չայրույթն է կրծում սիրտըս չարաչար.
 Քարիտուհիներ համերաշխ կյանքի,
 Ավանդ, վշտադին—
 Այդ մեծ անբախտին, այդ սուրբ անմեղին—
 Հայրենի հողից, հարազատ տնից
 Ինչո՞ւ մատնեցիք դուք աքսորանքի։

Ա Ր Ա Ր Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

(Դալիս է սուրհանդակը)։

Ե Ր Ք Զ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Տեսնում եմ արդ,— Իսպուլիտի ուղեկիցն
 Տխուր դեմքով շաապ գալիս է դեպի տուն։

1590

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Կանայք, արդյոք հար գնամ ես,
Որ գեթ գտնեմ երկրի արքա Թեզեսին.
Եթե գիտեք, ցույց տվեք ինձ,
Պալատահմե է նա արդյոք:

(Պալատից դուրս է գալիս Թեզեսը):

Ե Ր Գ Ջ Ա Խ Ո Ւ Մ Ր

Ահա է նա դուրս է գալիս պալատից:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ես բերել եմ, Թեզես, համբավ, որն արժանի է տխրության,—
Եվ քեզ համար, և այն բոլոր քաղաքացի մարդկանց համար,
Որ ապրում են Աթինքի մեջ և շրջանում Տրեզենի:

Թ Ե Ջ Ե Վ Ս

Դ՞նչ էլ, ասա. միթե մի նոր աղէտ հասավ
Մեր այս երկու սահմանակից քաղաքներին:

1800

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Ի պարտիտը չըկա այլևս: Ճիշտը ասած՝—
Թեպետ տեսնում է տակավին լույսն արևի,
Սակայն կյանքն իր արդեն մազից է կախված:

Թ Ե Ջ Ե Վ Ս

Կործանվեց նա,—բայց համ ձեռքով: Գուցե իրոք
Նա ինքն իրեն վաստակեց ժանտ թշնամի,
Նրա կնոջն անպատվելով, իբր անամոթ պղծագործ,
Ինչպես վարվեց նա իսկ և իսկ յուր հոր հետ:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Յուր սեփական կառքը կղավ կործանումին այդ պատճառ,
— Անեծքն այլև քո բերանի, որով քո հորն—
Ծովաստառն թագավորին դու կանչեցիր՝
Վերեժխնդիր լինել ընդդեմ քո որդու:

1810

Թ Ե Ջ Ե Վ Ս

Ո՛հ, աստվածներ: Տե՛ր Պոսիդոն,
Ճշմարիտ, որ դու եղել ես իմ մեծ հայրն.

Քանզի արդար դու լսեցիր իմ աղերսանքն:

— Սակայն պատմիր. ի՞նչպէս արդյոք կործանվեց նա,
Ի՞նչ միջոցով և կամ ի՞նչպէս արդարութեան աստվածունին
Յուր խորտակիչ հարվածն հասցրեց ինձ խայտառակ անողին:

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Անդ. ծովափին, ուր ալիքներն հուժկու հորձանք են տալիս,
Քերոցներով ձիերն էլինք մենք թիմարում—լացակումած, 1620
Քանզի եկավ ու մեզ հայտնեց սուրհանդակն,

Որ Իսկուրիան էլ չի ապրի այս երկրի մեջ,—որ դու նրան
Ենթարկել ես աքսորանքի զժընդակ:

Այնուհետև՝ ինքը եկավ մեզ մոտ՝ այնտեղ ծովի ավին,

Նույն վշտազին լուրը բերած: Իսկույն նրա հաւելից

Եկավ նաև հասակակից ընկերներն մի ամբողջ:

Շատ ժամանակ չանցավ այլևս: Վիշտը նա յուր հաղթահարած,

Այսպէս առաց.—«Տառապանքի կարիք չըկամ:

Ձուր են այստեղ և ամբողջսնքն և հեծեծն.

Պետք է անշուշտ հնազանդվել հրամանին ծնող հոր:

1630

Շճւտ, ծառաներ, կառքը լծեք ձիերը զուսպ, լծակիր.

Հիմա արդեն օտար է ինձ այս քաղաքն:

Եվ մեղանից յուրաքանչյուրն զործի անցավ իսկույն եկթ:

Չանցավ այնքան, որքան պետք է անգամ մի խոսք ասելու,—

— Եվ ձիերը կանգնած էին արդեն առջև մեր տիրոջ:

Իսկույն կառքի նա բազրիքից ձեռքն իր վերցրեց երասանն,

Թուով, կանգնեց,—կառքի զողում յուր ոտները տեղավորեց,

Ու ձեռներն իր վեր կարկառած՝ աստվածներին նախ զիմեց.

— «Ձե՛ս երկնատեր, թող կործանվեմ, եթե մարդ եմ ես
չարագործ.

Իսկ եթե ոչ,—թող իմ ծնող հայրն հասկանա,—

1640

— Քանի դեռ ես կենդանի եմ, և կամ մահիցն իմ հետո,—

Որ իսկապէս դատապարտեց ինձ անարդար և անխնայ:

Վերցրեց ապա նա մտրակը և հարվածեց ձիերին:

Մենք, ծառաներս, կառքի կողքով վաղ ավելցինք մերձ ընդ մերձ,

Երասանին համարյա կից, ճանապարհովն ընդարձակ,—

Եվ արքային ուղեկցեցինք դեպի Արգոսն Էպիդամիւրոսն:

Երբ մեր երկրի սահմանն անցանք, մենք ամայի մի տեղ
հասանք.

Անդ՝ ծովափնյա կար դաշտավայր մի անծանոթ,—

— Սարոնիկյան ծովածոցի երկարությամբ տարածված:
Արդ՝ այնտեղից, թնդաց հանկարծ, ինչպես Ջեսի որոտն ահեղ, 1650
Ստորերկրյա, խալցուցիչ և ահռելի մի գըղըղյուն:

Ձիւերն իսկույն վեր ցցեցին, դեպի երկինք—վերամբարձ,
Գլուխները և ականջներն: Ջարհուրանքը կաշկանդեց մեզ.—

Ո՞րտեղից էր այդ որոտը, գըղըրդոցը ահագնագուն:

Մենք նայեցինք դեպի ծովափն, որ թնդում էր որոտագոչ:

Մեր աչքի դեմ հանդես եկավ զարհուրելի մի մեծ ալիք,—
— Մըրկվելով, լեռնակարկառ ուղղվում էր նա դեպ երկինք,—

Այնքան էր մեծ և ահաբեկիչ, որ մեր աչքից ծածկեց իսկույն

Սքիրոնի բարձր ափունքն, Իսամուսն ու ժայռն Ասկլեպիոսի:

Ալիքն ահեղ—ուռեց հանկարծ,—խիստ վիթխարի չափ

ընդունած, 1660

— Ամբողջովին փրփրաթաթախ,—շարժվեց ցայտուն, ծփաց

ուժգին—

եւ ծովահույզ շնչման թափովն հուժկու նետվեց դեպի

ափունքն,—

Ուր քառաձի կառքն էր կանգնած: Արդ՝ հորձանքն այդ

ահագնագուն

Մըրկահույզ իր զանգվածից ժայթքեց հանկարծ մի ցուլ հզ,—

— Չբռնանալով, վայրենագուցն և ահռելի մի հրեշ:

Դղըրդյունից շուրջանակի թնդաց, գոռաց երկիրն ամբողջ,

եւ տարածվեց շուրջն այնպիսի զարհուրելի—թնդյուն, աղմուկ,

Որին իրոք նայելն անգամ ահաբեկիչ է չափազանց,

Մինչ կործանիչ զարհուրանքը իսկույն տիրեց ձիւերին.

Բայց տերը մեր,—որ ձիւերի բարքը վրտեր քաջահմուտ,— 1670

Ջեռքին բռնած երատաններն.— ինչպես նախորդն է շարժում

թին,—

Սկսեց զսպել թունդ ձիւերին, ամբողջ մարմնով թեքված հակ:

Սակայն ձիւերն, իւր հրաշունչ,—ասես վայրագ փոթորիկ,

Կրծոտելով սանձի երկաթն ընրաններումն, ատամնատակ,—

Սահում էին անդ ուժգնագուցն և արագ.

Ժանառ վազքի մեջ—ոչինչ էին նրանց համար—

Եւ ձեռքը հաղթ նաւաւարի,—և երատանն ամբաձիգ,

Եւ ամբակուռ կառքը տիրոջ.— թռչում էին մոլեգին:

Երբ տերն, ավաղ, դեկը ձեռքին, փորձ էր անում ուղղել ընթացքն

Դեպ հաւատար հարթ ճանապարհն,—ցուլն էր հանկարծ հանդես

գալիս 1680

Եւ յառջեւից զարհուրանքի մատնում իսկույն բարկ ձիերին,
Որոնք արագ, հաւաքելիւծ թռչում էին հակառակ կողմն:
Մինչ երբ նրանք խելացնոր սահում էին դեպի ժայռն,
— Լուռ, առնթեր հետևում էր ցուլը կառքին:

Հանկարծակի ժայռից ուժգին անխնայեցիկ, —
Կառքն ահաբեկու գահավիժեց, և մեր տերը նրա հետ:
Եւ խճճվեց խառնաշփոթ վիճակի մեջ ամեն ինչ:
Ձախջախիւծ էր կառքն ամբողջ. — թռչում էին օդի մեջ
Շրջանակներն անխնայի և սռնակի երկթներն:
Իսկ ինքն, — անբախտ մեր թափալուրն, արդեն անդոր, խիստ

խճճված 1690

Երասանի փոկերի մեջ և կապանքում՝ գահավիժեց, —
— Յուր սիրասուն գլուխն այնտեղ ժայռին ահեղ զարկելով:
Կտրաւիցին մարմնի մասերն, — ինքն ահաւոր ձայն արձակեց. —
— «Ո՛հ, կանգ առեք, դուք իմ ձիեր, մտաւնեւումս իմ՝ սնված.
Մի խորտակեք դուք ինձ իդուր: Ո՛հ, հայրական անգութ անեծք.
Անմեղ եմ ես: Ո՞վ կա, ավանդ, որ ցանկանա փրկել ինձ»:
Մինչ շատ կային ցանկացողներ, — մենք բոլորը: Սակայն, ավանդ,
Հեռու էինք գետքի տեղից, — և չը հասանք այնտեղ նրան:
Ինչպե՞ս էր նա դուրս պրծել անդ երասանի պիրկ փոկերից, —
Եւ վայր ընկել. — մենք չիմացանք: Բայց մահամերձ է հիմա 1700

Ու հազիվ հազ շունչ է քաշում. այլևս երկար նա չի՛ տարի:
Մինչդեռ ձիերն նաև հրեշ ցուլ եղը այն աղետարե՛ր
Անհետացան և չքացան իսկույն երկրի երեսից:
Արքա, թեպետ սարուկն եմ ես քո հոյակապ ապարանքի,
Սակայն երբեք ես չեմ կարող ոչ հավատալ, ոչ ընդունել,
— Որ իբրև թե մեղսապարտ էր և չարագործ քո որդին:
Թեկուզ լինեն աչքիս առջև բոլոր կանայք խեղդամահ,
Թեկուզ նույնիսկ բոլոր փարթամ եղենիներն Իդա լեռան
Տախտակ շինեն և նրանցով բասրանք տնեն զրպարտության, —
— Ես այդ գետքումս էլ միշտ կրկրկնեմ իմ խոսքն անշեղ և

անահ, — 1710

Որ մարդ էր նա վսեմակամ և աղնվաղճ:

Ե Ր Գ Ձ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Ավանդ, ավանդ, կատարված են նոր աղետներն արհավիրքի,
Իսկ անխուսափ ճակատագրից բնավ չըկա փրկություն:

Այդ չարադետ անցքի մասին քո պատմությունն
Ուրախությամբ ես լսեցի,—սակայն հիմա,
Սիրտըս լցված մեծարանքով դեպ աստվածներն և դեպի նա,—
Որն հիբավի իմ զավակն էր՝ իմ արյունից,—
Ոչ ուրախ եմ, ոչ վշտացած,—
Բայց զգում եմ, որ դեպքն է խիստ աղետալից։

Ս Ո Ւ Ր Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Սակայն հիմա մենք լինչ անենք.—արդյո՞ք բերենք այստեղ
նրան, 1720.

Թե՞ պետք է մենք այլ կերպ վարվենք թշվառի հետ,
Որ քո սրտին քաղցրահաճո լինենք, արքա։
Հավ մտածիր, եթե միայն համաձայն ես իմ խորհրդին,—
— Հարկավոր չէ, ո՛վ թագավոր,
Անկարեկից դաժան լինել դեպի դժբախտ քո որդին։

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Բերե՛ք, բերե՛ք, որ իմ աչքով տեսնեմ նրան ես այստեղ,
Նրան ով խիստ բացասում էր, որ սղծել է իմ մահիճն,—
— Գեթ վրեժը աստվածների մատնանշե՛մ, իբր պապացույց։
(Սուրհանդակը հեռանում է)։

Ս Տ Ա Ս Ի Մ Ջ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Ե Ր Գ Ջ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

Կիսրուհիդ հզոր և սլարգեատու,—
Անսասան, անհաղթ սիրտն աստվածների
Եվ մարդկանց հոգին նվաճե՛մ ես դու։
Խայտաթեն էրոս քեզ հետ միասին,
Թափահարելով թևերն իր արագ
Սլանում է միշտ երկրի երեսին՝
Եվ մեծահնչյուն ծովովն անհատակ։

1730.

Էրոսն է միայն.—ինքն հավերժ թռչուն,—
Եվ ոսկեշողուն,—
Դյուրթում, կախարդում անշեղ ամենքին,
Ում սիրտն ու հոգին

Խեղագար է միշտ և ջնորակոծ,
Ում մեջն անմար է բորբ կրակի բոցն:

1740

Կենդանի—գոյակ
Արարածներին միշտ լեռնաբնակ,
Բյուր էակներին, ծովերումն ապրող,
Եվ այն բոլորին, որոնց երկիրն է առատ սնուցող,—
Ուր արեն է վառ նետում իր հայացքն,—
Միշտ, ամենուրեք, ամենքին անշեղ իշխում է հզոր
Միայն Կիպրուհին,—տիեզերքումն ամբողջ
Թագավորում է նա միշտ զերազոր:

Է Ք Ս Ո Ւ

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ .

(Հանկարծակի հանդես է գալիս աստվածուհի
Արեմիսը):

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Գեղ, վառապանծ Էդեսի մեծ զավակին,
Պատվիրում եմ ես՝—Արամիս աստվածուհիս,—
— Լաթոնի գետրիկըս կույս: Լսիր ինձ:
Թեզևս, ինչո՞ւ ուրախացար գժրախառնթյամբ քո որդու,
Որին անմեղ ու անարգար սպանեցիր,—
Հավատալով զրախորհուրդ, —սճեա խոսքերին քո կնոջ,—
Արարքն անհայտ համարեցիր դու բացահայտ:
Ինչո՞ւ, ասա, քո մարմինը դու չես թաքցնում ամոթանքից—
Տարտարոսի խավարչուտու՞մն անթափանց.
Կամ ինչո՞ւ շուտ, թռչուն գարձած, չես սրանում վերամբարձ,
Որ ազատվես այս աշխարհում քեզ սպասող տանջանքից: 1700
Մարդկանց միջև փեմակա՞ն և ազնվասիրտ՝
Այլևս երբե՞ք չես գտնի դու հանդուրժելի և լավ վիճակ:
Լսիր, Թեզևս,—քո մեղքերի,—գժրախառնթյան անշեղ

սպամովածքն:

Բայց օգտակար չեմ լինի քեզ, այլ կըստանաս միայն վիշտ:
Արդ ես եկա, որ հաստատեմ քո զավակի անմեղությունն,
Որպեսզի նա արդարացած և վառահեղ մահանա,
Որ քեզ հայանեմ կիրքն ամուսնուդ, նաև նրա ազնիվ
վարմունքն:

Նրա սրտում խիստ թունավոր խայթը դորժեց այն դիցուհու,
Որն, հիւրավի, աստվածներից ղեկավարքն է, ամենատալ
Միշտ մեզ համար, որոնց սրտին անմեղուկ յուզնն է մեծ

հաճույք: — 1770

Արդ՝ այդպիսով կինըդ ուժգին սիրահարվեց որդուդ վրա, —
Ու կործանվեց յժէր դայակի թակարդն ընկած ակամա:
Երգում վերցրած քո գավակից, որ ոչ ոքի չի հայտնի այդ,
Նրան դայակն հայտնեց գաղտնի քո ամուսնու հիվանդությունն.
Մինչ քո որդին, իբրեւ ազնիւ, արդարամիտ,
Մերժեց նրա հորդորանքը և առաջարկն հանցանքի: —
Իսկ սուրբ երգումն նա չըխախտեց քո դեմն, իբրեւ բարեպաշտ,
— Թեպետ նրան նախատեսիր և տանջեցիր չարագաժան:
Մինչ քո կինը սարսափահար մտածելով, որ արարքն իր
կմերկանա,

Գրեց, թողեց քեզ սուտ համակը գրադարտ.
Ի՞նչ քո որդուն կործանեց նա նենգապատիր,
— Իսկ դժէ նրան հավատացիր:

1780

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Ավաճղ, ավաճղ:

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Տանջայից են քեզ խոսքերն իմ,
Բայց՝ սպասիր, հանգիստ լսիր. դեռ շատ և շատ պիտ հառաչես:
Անմահ քո հայրն, հիշում ես դու, խոստացել էր քեզ երբեմն,
Որ կատարի փափագն երեք քո ցանկության:
Մեկ փափագովն այդ ցանկության, — թէ, դու անմիտ,
դաժանագոյն,

Խորտակեցիր ոչ թե քո չար թշնամուն,
— Այլ հարագատ և ազնվասիրտ քո որդուն:
Անմահ քո հայրը ծովակալ, — քո ցանկությանն ի տրիտուր, —
Քեզ բարեհաճ պարգևեց այն, ինչ որ իրոք խոստումն էր յուր.
Մինչ դու սաստիկ մեղանչեցիր և՛ նրա դեմ, և՛ իմ առաջ.
Չըսպասեցիր ոչ վկայի և ոչ արդար ապացույցի,
Չը ցանկացար բասրանքն հանձնել քննության իսկ ժամանակի,
— Այլ շուտափուլթ, ավելի՛ շուտ, քան պետք էր այդ,
ժանտ անեծքին դու դիմեցիր և քո որդուն խորտակեցիր:

1790

Աստվածունիդ իշխանավոր, թող անիծված լինեմ ես:

1800

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Արդ՝—կատարվեց գործն անուկի,—

Բայց քեզ համար կա թողություն,—ներսում կա.

Յանկությունն էր այդ կիսլրուհու, որ կատարվի գործն այդպես:

Որպեսզի գեթ յուր զայրույթը, յուր անհանգիստ հազնա:

Մինչ կա օրենք,—աստվածներին միշտ պարտադիր,

Երբեք միմյանց մենք հակառակ չենք վարվում.—

Երբ մեկն ու մեկն աստվածներից ունի հզոր ցանկություն,

Մյուսներն, հարկավ, չեն գիտաբուծ, խուսափելով այդ բանից:

Լավ իմացիր. եթե իմ մեջ ահը Ձեսի չը լիներ,

Ձէ՞ որ երբեք չէի հասնի ես խայտառակ այս վիճակին, 1810

— Թույլ չէի տա, որ մարդկանց մեջ մահկանացու

Ամենից շատ ինձ սիրելի և փառահեղ մարդն սպանվի:

Սակայն հիմա հանցանքը քո, արքա Թեդես, նախ և սուաջ,

Շնորհիվ քո անդիտության, արժանի է թողության.

Եվ բացի այդ՝ քո հանգուցյալ թագունին

Ձեռնարկել էր ամեն միջոց, գործով, խոսքով և ամեն կերպ.—

Որ անխուսափ և մտքերիդ ամբողջ ուժով դու համոզվես:

— Ուստի խելքըդ մթափնած էր այդ պատահար գործն անելիս,—

Ու այդպիսով այդ անուկի փորձանքն եկավ քո գլխին,—

Բայց վիշտ է այդ և ինձ համար, քանզի իրոք 1820

Աստվածներին հաճելի չէ մահը մարդկանց բարեպաշտ,—

— Մինչդեռ վատին, չարագործին կործանում ենք մենք

բնաջինջ—

Տնով-տեղով, գավաղներով իր հանդերձ:

(Արսեմիսն անհետանում է):

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

(Որտեղներ քերում են մահացու-վիրավորված
Իսլայիսին):

Ե Ր Գ Ձ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

Տեսեք, արդեն դժբախտին են բերում այստեղ.—

Ո՛հ, դեռահաս մարմինն ամբողջ և գլուխն իր խարտիշադեղ

Այլանդակված են վերքերից,— և ինքն ամբողջ արյունաթաթախ.

Կամքովն անմահ աստվածների մի անդամից այս տան գլխին
Երկու փորձանք աղետալից, երկու կրակ թափվեցին:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ալմղ, ավմղ,

1830

Ո՛րքան, որքան դժբախտ եմ ես: Անիրավ հայր, քո անարդար
Անեծքիցն է, որ ես այսպես խորտակվեցի՝ չարաչար,
Թող դա, թող դա մեհն իմ շուտով:
Վե՛յ ինձ, անբախտ թշվառիս:
Յամլն է դաժան,—կործանիչ ցամաք, խիստ խոշտանգում իմ գլուխն.
Ուղեղիս մեջ շարժվում է արդ՝ վերքը անեղ, ավերիչ:
Ա՛խ, կանգ առեք. գեթ թե՛յլ ավեք, որ մարմինըս հանգստանա.
Ո՛հ, ատելի դու ձիակառք,
Եվ դժւք, և դժւք, իմ ձիեր,

Որոնց, ավմղ, սնել էի ես իմ ձեռքով գորովալիր,—

1840

Դժւք ինձ այսպես կործանեցիք, սպանեցիք դժբնդակ:
Ալմղ, ավմղ: Ի սեր աստծու, թվ ծառաներ,—
Կամաց, զգե՛յձ շարժեցեք ինձ.

Ձեռք մի տվեք վերքերիս.

Ո՞վ է կանգնած աջ կողմից,—

— Դեթ կամացուկ և հոգատար շարժեցեք ինձ:

Վերցրե՛ք, տարե՛ք գեթ միասին միանգամից—

Ինձ, չարարախտ այս թշվառին,

Որն անարդար, դուր ենթորկվեց հոր անեծքին:

Ձեռ երկնավոր, Ձեռ արարիչ, տեսնում ես դու,

1850

— Ինչպես անա ես, անբասիր, աստվածասեր,

Ես կուսական անմեղությամբ մարդկանց միջև գերազանց,

— Արդեն մահվան ճանապարհն եմ տեսնում իմ դեմ,

Արդեն, արդեն ժանտ Հադեսի տունն եմ իջնում անխուսափ,—

Իզուր կյանքս կործանելով այս երկրի մեջ չարադատ:

Ո՛հ, դժւ, վաստակ ունայնական.—իզուր, իզուր

Մարդկանց միջև կյանք վարեցի միշտ անբասիր և բարեպաշտ:

Ա՛խ. ա՛խ... ավմղ:

Այս ժանտ ցավերն... խորտակում են ինձ այս ցավերն.

Ո՛հ, գեթ շուտով մի տեղ դրեք ինձ՝ անբախտիս.

1860

Թող մահը դա վերկարար. մահը՝ նա է միայն իմ բժիշկն:

Հարվածեցե՛ք ինձ չարատանջ,

Բազմապատկեք, բյուրասպատիկ ուժգին արեք իմ տանջանքն.

Սուրբ բերեք: Ո՛ւր ես, ի՞նչ ես երկսայրի սփռ,
 Դե՛ս ես ինձ պետք,— քեզ եմ ուզում փափագաւենիչ.
 Քեզ վարսելով այս տաքաբախտ մարմնիս մեջ՝
 Դեթ կտրատեմ, կտճր, կտճր անեմ ես ինձ.
 Որ հանգիստ տամ թշվառ կյանքիս հովիտյան:
 Ո՛հ, դու, անե՛ծք դաժանագուշն,— իմ հարազատ հոր անե՛ծք, 1870
 Արյունախմուն անեղ նղովք իմ նախահայր պապերի.
 Եվ դու, անե՛ծք, իմ հնազուշն նախնիքների.
 — Դուք շենքել եք ժամանակի նուշնիսկ սահմանն անկործան,
 Եվ ահռելի ձեր դառնութեամբ փաթաթված եք իմ վզին.
 Ինչո՞ւ. ասե՛ք, հին մեղքերի ոչնչացնող կրակն, ավա՛ղ,
 Թափվեց հանկարծ ոչ մի բանով չմեղանչած իմ գլխին:
 Ավա՛ղ, վա՛յ ինձ. ի՞նչ անեմ ես.
 Ի՞նչպե՛ս, ասե՛ք, կյանքս փրկեմ
 Այս ահալի՜ր չարչարանքից, այս ցավերից ժանտաժուտ:
 Ե՛կ, դու շուտով, դու գո՞րծի մութ գիշեր,
 Դու, Հագե՛սյան հովերժուկան խավարչուտ,
 — Եկ և բեր ինձ, հեք թշվառիս, հանգիստը քո անխուսափ:

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

(Հանդես է գալիս Յուրի):

Ո՛հ, դու գո՞րծախտ, ռըքան ծանր են քո տանջանքներն,
 Որ կրում ես հանուն ազնի՛վ, գերաշնորհ քո բնութեան:

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

Ահ, միթե դու...

Աստվածագոր ջանդը բուրմունք: Երկունքի մեջ տանջանքիս
 Զգացի՛ քեզ: Թեթևացան կարծես մի փոքր վերքերը իմ.
 Միթե ինձ հետ այստեղ ես դու, աստվածուհիդ Արտեմիդ:

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Ոհ, ասպաբախտ, այստեղ եմ ես,—

Աստվածներից ամենից շատ և գերազանց քեզ սիրողն: 1890

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

Տեսնե՛մ ես դու, իմ թագուհի,
 Ի՞նչ դառնաղետ վիճակումն է Իսպոլիտն:

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Տեսնում եմ, բայց արտասովելն է արգելւած:

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

Չէս ունենա գու քեզ ընկեր և սրահրդ:

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Բայց մահանում ես գու իրքե իմ սիրելին:

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

Էլ չի լինի ոչ ձիավոր, ոչ կուռքերիդ պահապան:

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Գործն հորինեց նենգապատիր կիպրուհին:

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

Ավանդ, ավանդ, ես հիշեցի ինձ կործանող զիցուհուն:

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Մեծարանքին նախանձարեկ,—պարկեշտության դեմ զայրացավ:

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

Ձգում եմ լանդ, մեզ երեքիս կործանեց նա, կիպրուհին: 1900

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Քո հոր և քեզ, երրորդ՝ նրա ամուսնուն:

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

Ողբում եմ ևս նաե իմ հոր դժբախտությունն:

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Նա խարված էր խորհուրդներով աստվածային:

Ի Պ Պ Ո Ւ Ի Տ

Հայր իմ, իրքան դժբախտ ես գու վորձանքի մեջ՝ քեզ հասած:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Կործանված եմ ևս, որդյանի իմ: Ատելի է կյանքն ինձ արդեն:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ինձնից ավել՝ հաճը իմ, քեզ հմ ես ավստսում՝ քո մեղքի մեջ:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Ա՛խ, երանի՛ քո փոխարենն ե՛ս՝ մահանամ, գավաճի իմ:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ո՛րքան, ավաճ, դառնաղետ էր
Պարզեն քո հայր Պոսիպոնի:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Ո՛հ, երանի իմ բերանով չարատասանվեր այն երբե՛ք:

1910

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ի՞նչ միտք ուներ,—

Այդ գեպգութն ինձ՝ ինքըդ անձամբ կըսպանելի՛ր զայրացած:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Այո: Կամքովն աստվածների կորցրել էինք մենք մեր ուղին:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ա՛խ, երանի՛—

Ցեղը մարդկանց կարողանար աստվածներին անիծել:

Ա Ր Տ Ե Մ Ի Ս

Հանգի՛ստ եղիր.

Եվ Կիպրուհի աստվածուհին, որ հանուն ժանտ կրքերի,—

Քեզ, բարեպաշտ քո սրբությունն և մտքերը քո ազնիվ—

Մատենց իզուր ստորերկրյա գաժանազույն խավարին,—

Մնալու չէ՛ միշտ անպատիժ: Օրը կըգա, երբ ես արդեն

1930

Իմ սլաքովն անպարտելի պետք է լուծեմ քո վրեժն—

... Մահկանացու ես մարդկանցից կը կործանեմ մեկն ու մեկին,

Որին իրոք սիրում է նա ամենից շատ և գերազանց:

Իսկ քեզ համար և քո պատվին, ի՞նչ տանջահար նահատակ,—

Ես Տրեզեն քաղաքի մեջ կըստեղծեմ վեհ մեծաբանք.

Ամուսնության լճե՛ն, հիբավի, դեռ չը տեսած կույս աղջիկներն

Նախօրին հարսանիքի քեզ, իրրե ձոն ու պարգե,—

Սրտամորմոք պիտ կտրատեն փարթամաճուխ իրենց վարսերն:
Քեզ, քո փառքին.— դարերի մեջ երկարատե
Տուրք պիտի տան արաոսրախմոն, խորունկ վշտով և

սպահմը: 1930

Հիշատակին քո անմոռաց, կույս աղջիկներն ոգևորված,
Երգ կընչեն կարեկցական, տխուր երգեր այն մասին,
— Ինչպես Ֆեդրան սիրում էր քեզ,— կիրքն իր անհայտ,
դառնագին:

Իսկ դու, ծերուկ, էգեոսի արգո զավակ,
Վերցրո՛ւ, գրկի՛ր դու քո որդուն գործովալիւր,
Որին այսպես կործանեցիր ակամա,—
Քանզի կամքովն աստվածների՝ սխալվելն է մարդկանց հատուկ:
Եվ դժ, և դժ, ո՛վ Խալսուլիտ. լսիր բարի իմ խորհուրդն, 1940
— Թո՛ղ քո զայրույթն, քո ծնող հորն զուր դառնություն մի
սլառճառիր,

Մնաք բարի: Արգելված է ինձ իսկապես
Աչքով տեսնել մեռնողներին— պղծվում է ճիշտ մեր հայացքն,
Երբ նայում ենք,— ինչպես կյանքում ավանդում է մարդն իր
հոգին:

Սակայն ահա տեսնում եմ ես,
Որ դու արդեն մոտենում ես քո վախճանին:

(Աճհեսանում է):

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Գնա՛ս բարի, երանավե՛տ կույս բարեպաշտ,—
Անջատվեցի՛ր մտերմական երկարատե մեր կյանքից:
Իսկ թշնամանքն դեպի հայրն իմ մոռացության ես կըտամ,
Ինչպես արդար ցանկացար դու.
Քո խորհուրդներն ես հնազանդ լսում էի և առաջ: 1950

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ե Ր Ր Ո Ր Դ

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ավա՛ղ, արդեն, արդեն ծածկում է իմ աչքերն մեզն անթափանց,
Հա՛յր իմ, վերցրու գեթ մարմինն իմ և ուղի՛ղ դիր:

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ավա՛ղ, որդյա՛կ, ի՞նչ ես անում,— մի կործանիր դժբախտիս:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Մահն է եկած, տեսնում եմ ես դռներն արդեն դժոխքի:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Մինչ թողնում ես հոգուս Վրա մեղքի կնիքն սղծակալն:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ո՛չ, կրկին ոչ,—ներում եմ քեզ.

Ազատված ես դու քո մեղքից լիովին:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Ի՞նչ ասացիր, թողությո՞ւն ես ինձ տալիս,

Ազատում ես արյան մեղքից:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Այո՛, և արդ՛

Երգվում եմ ես աղեղնավոր Արտեմիսի անունով:

1960

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Ո՛հ, սրտատենչ իմ սիրելի,

Ո՛րքան, իրավ լեհանձն ես դու դեպի քո հայրն:

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Ավանդ, հայր իմ, միաս ըստի,

Եղիր դու միշտ և բազմապես երջանիկ:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Ավանդ: Ո՛րքան լսեմագուշն է քո հոգին:

Եվ ո՞րքան դու բարեսիրտ ես, որդյակ իմ:

Ի Պ Պ Ո Ղ Ի Տ

Զգտի՛ր և դու,

Որ այգիսի օրինական դեթ զավակներ ունենաս:

Թ Ե Զ Ե Վ Ս

Դե՛հ, իմ զավակ, ո՞հ մի թող ինձ.—ջանացիր:

1970

Ի Պ Պ Ո Լ Ի Տ

Արդեն, արդեն ես ջանացի: Ուժասպառ եմ, ջանք չըկա.
Հայր իմ, ալմու, մեռնում եմ ես: Ծածկիր դեմքս հագուստով:
(Ծածկում է արդեն մեռած ուղու դեմքը):

Թ Ե Ձ Ե Վ Ս

Ո՛հ, փառասպանծ, հզոր Աթենք, դու, սուրբ երկիր Պալլասի,
Տես, Ռոսիսի վսեմ մարդուց զրկվեցիր.
Ա՛խ, Կիպրոսի, դեռ շատ անգամ ես պիտ հիշեմ քո հարվածն:
(Ծառաները վերցնում, տանում են Իսպուլիսի
դիակը: Թեզևսը համբախյալ հետևում է նրանց):

Ե Ր Գ Ձ Ա Խ Ո Ի Մ Բ

(Հեռանալով)

Վիշտն ընդհանուր և հանկարծ
Այժմ այցելեց այս քաղաքի բոլոր մարդկանց.
Հեղեղի պես ու ըրազմաբար
Թող միշտ թափվի արցունքն աղի, դառնադառն,
Քանզի վիշտը վսեմ մարդու մահվան հանդեպ
Անվերջ, հավերժ անմոռաց է սրտի համար:

1980

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

«ՇՂԹԱՅՎԱԾ ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ»

1. Հեփեսոսոս որդին էր Զևսի և Հերայի. նա Ոլիմպական աստվածների դարբինն էր և կրակի աստվածը:

2. Տող 2. Սկյուֆիա հիշատակված է նաև Հոմերոսի պոեմների մեջ: Հերոդոտոսից առաջ Սկյուֆիան համարվում էր անհայտ և աշխարհի ծայրին գտնվող մի երկիր: Հետագայում հույները հասկացան, որ Սկյուֆիան դրսևորվում է Եվրոպայի արևելյան մասում: Ողբերգության մեջ հիշատակված Սկյուֆիան՝ Սև ծովի հյուսիսային և արևելյան ափերին տարածված լեռնային երկիրն է:

3. Տող 14. Հեփեսոսոսը իրեն ազգական է համարում Պրոմեթևսին, որովհետև ինքը Զևսի և Հերայի զավակն էր: Մինչ Հերան թոռնիկն էր Ուրանոս աստծու իսկ Պրոմեթևսը զավակն էր Թեմիդ աստվածուհու, որը դուստրն էր նույն Ուրանոսին: Հետագայում Հեփեսոսի և Պրոմեթևսի մեջ ազգացույթյուն կար:

4. Տող 19. Թեմիդ՝ (բնագրում Թ'εμίδ) բառացի նշանակում է «օրենք», «իրավունք», «արդարություն». ըստ հունական առասպելի, Թեմիդը իրավունքի, արդարության և երկրի աստվածուհին էր ու Պրոմեթևսի մայրը:

5. Տող 38. Պրոմեթևսին պատժելու և ժայռին դամելու ժամանակ՝ Զևսը նոր էր դարձել աշխարհակալ աստված. նա դահրնկեց արեց յուր հայր Քրոնոսին, հաղթեց ու Տարտարոս նեոսեց տիտաններին և դարձավ Ոլիմպական աստվածների գերագուր թագավորը:

6. Տող 42. «Քո պարզեր» — այսինքն կրակը:

7. Տող 112. Պրոմեթևս անունը բնագրում «Προμηθεα — Προμηθεω» բառերի զուգորդությամբ է բերված իբրև հեղինակ, Պրոմեթևս բառի էտիմոլոգիական նշանակությունն է «նախատեսող»:

8. Տող 160. «Օվկիանոսուհիներ» — ըստ Հոմերոսի՝ Օվկիանոսը՝ երկրի շուրջը հոսող գետն էր՝ Հունական դիցաբանության տեսակետից՝ նա երիցաղույն տիտանն էր և որդին Երկրի ու Երկնի ($\equiv$ Ուրանոսի): Օվկիանոս տիտանը ուներ 4000 օվկիանոսուհի աղջիկ:

9. Տող 171. Տեթլուսը՝ դուստրն էր Ուրանոսի և Երկրի, — ամուսինը՝ Օվկիանոսի, նա մայրն էր համարվում բոլոր ջրերի և գետերի:

10. Տող 190. Հադեսը, որ համապատասխանում էր լատինական Պուլտոնին, աստվածն էր մահվան, դժոխքի, ստորերկրյա խավարչուտ աշխարհի. «Տունը Հադեսի» այսինքն՝ դժոխք, մահվան տունը, ստորերկրյա սովերների աշխարհը:

11. Տող 192. Ըստ Հոմերոսի Տարտարոսը այն ստորերկրյա խավարչուտ անդունդն է, որը երկրի արտաքին մակերևույթից ճիշտ այնքան է հեռու,

որքան Երկինքը՝ Երկրից: Տարտարոսը, որի դարբասները փակված էին անխորտակ, պղնձաձուլ փակերով, — Քրոնոսի և տիտանների ստորերկրյա մթաղույն բանան էր, — իսկ հետագայում նա նշանակում էր արդեն սանդաղամետը, որտեղ հանցադործները մատնվում էին շարչարանքի, Իրրե Աստված՝ Տարտարոսը եթերի ու Երկրի որդին էր:

12. Տող 201. «Զևսից»։ Զևսը, որդին Քրոնոսի, գլխավորագույնն էր Ոլիմպոսյան աստվածներից: Հոմերոսը Զևսին համարում է «աստվածների և մարդկանց հայր»։ Նա աստվածն էր որոտների, կայծակի և անձրևի:

13. Տող 204. Սերուսդն Ուրանոսի — այսինքն տիտանները, Ուրանոսը հունաստանի հնագույն աստվածն էր, անձնավորումը աստղադարձ երկնքի:

14. Տող 313. Աստվածները, մարդկության վիշտը ամոքելու նպատակով, շնորհեցին նրանց «կույր հույսեր», — որոնց մասին է և տեքստի ակնարկը:

15. Տող 369. Օվկիանոսը, իրրե տիտան, եղբայրն էր Թեմիդի, այսինքն Պրոմեթեոսի մոր: Հետևապես՝ նա Պրոմեթեոսի հարազատ քեռին էր:

16. Տող 381. «Հեղեղն համանուն» — այսինքն երկրի շուրջը հոսող գետը, որ նույնպես կոչվում էր «Օվկիանոս»:

17. Տող 983. «Երկաթածին» — այսինքն Սկյուլական երկիրը, որը հնագույն ժամանակներից ի վեր համարվում էր երկաթյա հանքերի մայրը, որովհետև այնտեղ էին ոսկու և երկաթի արտադրության աղբյուրները:

18. Տող 414—415. Օվկիանոսը՝ Պրոմեթեոսի և այլ տիտանների հետ միասին մասնակից էր Զևսի դեմ ուղղված ապստամբության: Սակայն հետո նա, խույս տալով կռիվից, անպատիվ մնաց:

19. Տող 419—420. «Մի գույն բեղ . . . այդ ճամփին փնտես» — Օվկիանոսի կարեկցությունն ու համակրանքը գետի Պրոմեթեոսը — կարող էին բորբոքել Զևսի դայրույթը և այդպիսով փնտեսել իրեն՝ Օվկիանոսին:

20. Տող 436. Ատլասը, ըստ առասպելի, տիտաններից մեկն էր, հույների աշխարհայացքի անսակեռից — Երկինքը, իրրե մի կամար, կախված էր հարթ երկրի վրա: Այդ կամարը յուր ուսերին սրահում էր Զևսի կամքով սլատված Ատլաս տիտանը:

21. Տող 440. «Հաղթ Տիփոնին»։ Տիփոնը տիտաններից մեկն էր, իրրե սլատկերացում ստորերկրյա հրաբխային ուլթերի: Տիփոնի հայրենիքը Փոբրասիական լեռնային Կիլիկիան էր, որը համարվում էր հրաբխային երևույթների օրրանը: Իսկ Միցիլիական էթնա լեռը, որը նույնպես հռչակված էր հրաբխային ժայթքումներով, համարվում էր Զևսի շանթ-հարվածով ըսպանված Տիփոնի գերեզմանը:

22. Տող 444. Գորգոն՝ բառացի նշանակում է ահաբեկիչ: Համաձայն Հոմերոսի և Հեզիոդեսի բացատրության՝ Գորգոնը ստորերկրյա աշխարհում ապրող զարհուրելի մի հրեշ էր: Հեզիոդեսը հիշատակում է երեք Գորգոնների. «Մտեյն», «Նիլիալ» և «Մեդուզե», որոնք Ֆուրկիսի և Կետոյի դստերն էին: Նրանց գլխին, մաղերի փոխարեն, պալարվում էին օձերը: Նրանց աչքերին հատուկ էր այնպիսի զարհուրելի զորություն, որից ամեն մարդ, նրանց նայելիս, քար էր դառնում:

23. Տող 515. Հույների կարծիքով Ամազոններն ապրում էին Հայաստանի և Վրաստանի շրջաններում՝ այն է կողքիդ երկրում:

24. Տող 519. Մեդոսական ծովախորշը՝ արդի Ադովյան ծովն է: Հույ-

ները, Ալեքսանդր Մակեդոնացու արշավանքից առաջ, կարծում էին, որ Մեփոտյան կամ Մեփոտական ծովը Հյուսիսային օվկիանոսի մի մասն է։ Այդ էր պատճառը, որ սկյութացիք համարվում էին երկրի ծայրագույն ամիերին ապրող ժողովուրդը։

25. Տող 520. Արեսը՝ պատերազմի աստվածն էր, որդին Զեսի և Հերայի, հունական դրականության մեջ «Արես» անվան տակ հասկացվում էր — պատերազմ, քաջութիւն, կռիւ, քաջարութիւն և այլն։ «Արարիա» և «Արարացի», իրեն աշխարհադրական տեղմխներ, հույները գործ էին ածում ավելի լայն իմաստով քան այժմ, «Արարացիք» — ներկա դեպքում նշանակում է «իրանական ժողովուրդներ», — իրանցիներ։

26. Տող 569. «Մայրն ստեղծագործ մուսաների»։ Մուսա — այսինքն երգի, բանաստեղծության և արվեստի աստվածուհի։ Մուսաները, գստերը Զեսի, Թովոյ յոթն էին։

27. Տող 651. Հայտնի է, որ ճակատադիրը երեք դիցունհներից էր բաղկացած, որոնց հետ միասին, ըստ հունական աշխարհայացքի գործում էին նաև վրիժառության ոգիները (էրիններ)։

28. Տողեր 703—4. Հեսիոնը օվկիանոսուհիներից մեկն էր, դուստրը Օվկիանոսի։ Ըստ առասպելի, Հեսիոնը Պրոմեթէոսը կինն էր։

29. Տողեր 706—707. «Իո»-ն արդոսական Ինարոս գետի դուստրն էր, որի հետ սիրով կապկց Զես աստվածը։ Խանդավառ Հերան, վրեժխնդիր լինելով, Իոյին եղջուրավոր կով դարձրեց։

30. Տող 715. Արդոս կամ Արդուսը որդին էր Երկրի, — հրեշավոր մի հովիւ, որն ուներ յուր ճակատին բյուրավոր աչքեր։ Զեսի խանդավառ ամուսին Հերան նշանակել էր Արդոսին պահապան, որ հետևի Իոյի դործողութիւններին։ Զեսի ներշնչամար նրա սուրհանդակ Հերմեսը սպանեց Արդոսին, որի ուրվականը, այնուամենայնիւ, շարունակում էր հետապնդել փախստական, կով դարձած Իոյին։

31. Տող 725. Մոմակերտ եղեգն — այսինքն հովվական սրինգ։ Հալածական Իոն, զառանցանքի մեջ՝ երեակայում է, որ իրեն թե հեռից հնչում է յուր պահապան Արդոսի սրինգը, որով վերջինս քնեցնում էր կով դարձած աղջկան։

32. Տող 819. Իոյի հայրը — Ինարոսը, ինչպես և բոլոր գետերը, Օվկիանոսի դավակն էր, հետեակես՝ Ինարոսը եղբայրն էր օվկիանոսուհիներին։

33. Տող 842. Լեոնավոսյան (կամ Լեոնեսյան) լիճը և համանուն ճահճոտ վայրերը գտնվում էին Արգոլիդայում, — որտեղ ապրում էր Լեոնավոսյան վիշապը, որին սպանեց Հերակլեսը։

34. Տող 851. Դոդոնն՝ հին հունական մի քաղաք էր՝ Էպիրում։ Դոդոն քաղաքում կար Զեսի գուշակը և կատարվում էր նրա պաշտամունքը։ Դեկտիք կամ ալապես Պեթոն — Փոկիդական մի քաղաք էր, որտեղ գտնվում էր Ապոլլոնի հուշակավոր գուշակը։

35. Տող 868. Լոբսիաո Ապոլլոն աստծու հավելյալ անունն է։

36. Տող 879. Կերքենը գտնվում է Լեոնավոսյան լճի շրջակայքում, Արգոսից դեպի Տիդես տանող ճանապարհին։

37. Տող 930. Խալիբները ապրում էին Սև ծովից դեպի հարավ։ Նրանք համարվում էին մետաղների առաջին դյուտարարները, մշակողները։ Էսքի-

լեսը սխալմամբ նրանց բնակութեան տեղը նշում է Սև ծովից գետի հյուսիս:

38. Տող 933. Անդուսալ գետ ասելով, էսփիլեսն, ըստ մեկնիչների, հիշատակում է մեր Արաքս գետը:

39. Տող 944. Թերմոդոնը մի գետ է, որի գետաբերանի մոտ գտնվում էր Տեմիսկիր քաղաքը: Թերմոդոնը Պոնտոսի շրջակայքումն էր և թափվում էր Սև ծով: Ներկայումս այդ գետը կոչվում է Տերմես:

40. Տող 945. «Սալմեզեսը». էսփիլեսի տեքստում նշած աշխարհագրական տեղեկությունը սխալ է, որովհետև Սալմեզեսը գտնվում էր Թրակիայում՝ Բոսպորի շրջակայքում:

41. Տող 950. «Կիմերական» — պարանոցը այժմ կոչվում է Կերչյան:

42. Տող 956. Հունարեն բոսպոր նշանակում է «կովի ճանապարհ»:

43. Տող 1074. Հակատագրական և կործանիչ կլիներ Զեսի համար, եթե նա ամուսնանար հայկերժահարս Թետիսի հետ: Այդ հանգամանքը, իբրև դադոնիք, ի նկատի ունի Պրոմեթևսը: Ինչպես հայտնի է, Թետիսը հետո դարձավ Թեսալական թաղավոր Պելլիսի կինը և ծնեց աստվածադուր Աֆիլեսին:

44. Տող 1020. «Երբորդ պարտից՝ տաս պորտ հետո». այսինքն՝ «Նա կլինի երբորդը տասերորդ պարտից հետո, հետևապես Իոյի տասներեքերորդ սերնդից, որի հաջորդական ներկայացուցիչներն են. Էպափոս, Լիրիա-Բել, Դանայոս, Հիպերմնիստրես, Արաս, Պրեոս, Ակրիդես, Դանաե, Պրեսեսոս, Էլեբարիոն, Ալբմենե և Հերակլես: Հետևաբար՝ Պրոմեթևսին փրկողը պետք է լիներ Հերակլեսը:

45. Տող 1045. Քիստենե — հետու արևելքում, թերևս աշխարհի ծայրեղերին. գտնվող մի լեռնաշղթա, ըստ հույների հասկացողության:

46. Տող 1061. «Զեսի շները» — այսինքն Զեսի ծառաները:

47. Տող 1063. «Արիմասպյան նաև զորքից». Արիմասպները, հավանորեն, ապրում էին Ալթայան լեռների շրջակայքում, — այն երկրում, որը հարուստ էր ոսկու հանքերով: Մինչ էսփիլեսը տեղավորում է նրանց Աֆրիկայի հարավային մասում:

48. Տող 1065. Պլուտոն — գետի անունն է և կապ չունի լատինական Պլուտոն աստծու հետ: «Պլուտոն» նշանակում է հարստություն, այդ գետը յուր հոսանքով ոսկի էր բերում, ուստի կոչվում էր «ոսկեհոս»:

49. Տող 1070. Եթովպա Նիգեր գետն է:

50. Տող 1098. «Երկիրն հասար Մոլոսի» — Մոլոսները ապրում էին Էպիրում և իրենց տիրապետության տակ ունեին Դոդոն քաղաքը:

51. Տող 1100. Թեսպրոտիան — մի երկիր էր և գտնվում էր Էպիրում:

52. Տող 1102. Դոդոնի քրմուհի զուշակները իրենց առաջադրված հաբցերին պատասխանում էին, հիմնվելով կադնիների սոսափյունների վրա:

53. Տող 1109. Ռեվայի ծովածոցը ներկայումս կոչվում է Իոնիկ: Էսփիլոսի բացատրությամբ — ծովածոցն այդպես կոչվում է Իոյի անունով:

54. Տող 1125. Էպաֆը Իոյի անդրանիկ դավակն էր, որը ծնվեց, երբ Զեսը յուր ձեռքով շփվեց նրան. — Այդ պատճառով նորածինը կոչվեց Էպաֆ, այսինքն «շփված»:

55. Տող 1130. Իոյի հինգերորդ սերունդը կազմում էին Դանայոսի

հիսուն դստերը, մինչ Դանալոսն ինքը չորրորդ սերունդն էր, իսկ Դանալոսի եղբայր Եղիպտոսը ուներ հիսուն տղա, որոնք ցանկացան ամուսնանալ իրենց հորեղբոր հիսուն դստերի հետ: Այդ աղօթինի ամուսնությունից խուսափելու նպատակով՝ Դանալոսը յուր հիսուն աղջիկների հետ փախավ Արգոս: Եղիպտոսի 50 որդիք, հետապնդելով փախստական կույսերին, նույնպես եկան Արգոս: Դանալոսը, ղեկելով խորամանկության, փեսացուներին հայտնեց, որ ինքը համաձայն է: Բայց աղջիկներին զաղանի պատվիրեց, որ նրանք հարսանիքի առաջին իսկ զիշերը սպանեն իրենց փեսացուներին: Գործը, ըստ առասպելի, այդպես էլ կատարվեց: Դանալոսի դրսուրերը հարսանիքի հենց առաջին զիշերը սպանեցին իրենց նորապսակ ամուսիններին: Այս հանցագործության համար նրանք դատապարտվեցին դժոխքում ջրով լեցնել այն տակառը, որը հատակ չուներ (այսինքն հավերժ կըրկընվող նանիք աշխատանքի):

56. Տոլ 1149. Կիպրուհի — Ափրադիսի, սիրո և զեղեցիկության աստվածուհու հավելյալ անունն է: Տեքստում Պրոմեթեոսը հեղնարար է արտասանում այդ խոսքերը:

57. Տոլ 1150. Դանալոսի դստերից մեկին մեկը՝ այն է Հիպերմեդա տերը, չհանդգնեց սպանել յուր ամուսին՝ Լինկևոսին. այդպիսով Հիպերմեդա տերն ու Լինկևոսը զարձան Պերսեոս հերոսի նախահայրեր: Իսկ Պերսեոսի սերնդից ծնվեց Պրոմեթեոսի փրկիչը՝ Հերակլեսը:

58. Տոլեր 1182 և այլն. Այս տողերի մեջ արտահայտված մտքերը, որոնք էսքիլոսը վերագրում է Երզնախմբին, պատկանում են Պիտտակ փիլիսոփային, որը Հին Հունաստանի յոթ իմաստուհներից մեկն էր և ապրում էր (650—570 թ. թ. մեր էր. առաջ) Լեսբոս կղզու վրա:

59. Տոլեր 1245 և 1246. Պոսիդոնը ծովերի աստվածն էր և Զևսի եղբայրը:

60. Տոլ 1266. Նեմեզիս՝ այսինքն արդարության և հատուցման աստվածուհին:

61. Տոլ 1304. Քինչպես երկու բռնակալներն՝ այսինքն՝ Ուրանոսն ու Քրոնոսը:

62. Տոլեր 1337 և այլն. Այս տողերի մասին Մարքսը գրում է. «Պրոմեթեոսի խոստովանությունը փիլիսոփայության հատուկ խոստովանությունն է, ուղղված բնոյզիմ բոլոր երկրային և երկնային աստվածներին» (տես Կ. Մարքս և Ֆ. Էնգելս, Երկ. ժող. հատ. 1, 1938, էջ 12):

63. Տոլ 1393. «Մեկն ու մեկը աստվածներից»՝ Այս խոսքերով նախորոշվում է էսքիլոսի «Պրոմեթեոսական» տրիլոգիայի երրորդ մասը, որը կոչվում էր «Պրոմեթեոսը ազատված» որը կորած է ու մեզ չի հասել:

«Է Դ Ի Պ Ա Ր Ք Ա»

1. Առաջին տեսարանը. Մնջախաղ է (պանտոմիմա), որով ցուցադրված է աղոթքի, աղերսանքի ընդհանուր պատրաստությունը, Բրգե ծածկոցները, որոնցով փաթաթված էին ձիթենու ճյուղերը, ցույց են տալիս, ըստ հին ծիսակատարության, գործողության սրբությունը Աղերսանքի համար

ձևակերպված վիճակը կոչվում էր Հիկեդիա (ἱκεσία), որ բառացի նշանակում է. «աղոթք», «աղերսանք», «խնդիր», «ծնկաչոք աղերսանք» և այլն:

2. Տող 1. Կադմոսը Թեր քաղաքի առասպելական հիմնադիրն էր,— որդին Ագենորի:

3. Տող 5. ԲնադրուՄն ասված է Պեան, Ապոլլոն աստծուն նվիրված երգը կոչվում էր Պեան:

4. Տողեր 15—67. Ձևսի բրմապետը արտասանում է նախապես պատրաստված իր ճառը: Աթենական ճարտասանությունը բաժանվում էր երեք կարգի. ա) դատաստանական, բ) խորհրդակցական, և գ) աղերսական: Ձևսի բրմապետի ճառը պատկանում է երկրորդ կարգին և խորհրդակցական բովանդակություն ունի:

5. Տող 16—17. Էդիպ թագավորի պալատի առջև գտնվում էին աստվածների մեհյաններն ու դոհարանները:

6. Տողեր 21—23. Թեր քաղաքում կային Ձևսի, Հերմեոսի, Արեմիսի և Աթենասի տաճարները: Իսկ Պալլասի անվան տաճարները մի քանիսն էին, Իամեն, Թեր քաղաքի հարավ-արևելքում հոսող գետի աստվածն էր. Իամեն և Ապոլլոն աստվածներին նվիրված տաճարներում կային նաև գուշակարաններ:

7. Տող 41. Ըստ առասպելի՝ Թեր քաղաքի դարբանների մոտ կանգնած էր հրեշտակաՆ Սֆինքսը, որը կլանում էր քաղաք ներս մտնող և քաղաքից դուրս եկող մարդկանց, եթե նրանք ճիշտ չպատասխանեին նրա հարցին, երբ Էդիպն առաջին անգամ Թեր քաղաքը եկավ, Սֆինքսը նրան հարց տվեց.— «Մ՞տ արարածն է ման գալիս՝ սկզբում չորս ոտքերի վրա, հետո՝ երկու ոտքով և վերջապես՝ երեք ոտքի վրա». Էդիպը՝ հարցին ճիշտ պատասխանեց, «Մարդը», և դրանով ոչ միայն ինքր՝ աղաթվեց այլև ոչնչացրեց հրեշտին:

8. Տող 80—82. Դելփիքում գտնվում էր Ապոլլոնի տաճարը և նրա անվան գուշակարանը «Փոյրոս» է: Ապոլլոնի երկրորդ անունն է: Ապոլլոնի Դելփիքյան տաճարը այլապես կոչվում էր Պյութական տաճար, իսկ Դելփիքը Պյութոն:

9. Տողեր 110—111. Հոմերոսի «Իլիականում» Ապոլլոնը, յուր բրմապետ Քրիդի վրեժն առնելով, արքայացիներին պատժում է ժանտախտով: Իսկ ներկա առասպելի մեջ՝ սպանված Լայոս թագավորի քինահույզ հոգին վրեժխնդիր էր Թեր քաղաքի բնակչության, ուստի նրան պատժելու նպատակով՝ ժանտախտ էր տարածել քաղաքում, որտեղ աղբում էր հայրասպանը:

10. Տողեր 118—119. Լայոս թագավորի սպանության օրից անց էր կացել 10—15 տարի, այս վաղեմությամբ է պայմանավորված Էդիպի հարցուփորձը, որպիսին Արեստոսը, ողբերգության դարձացման տեսակետից,— համարում է անհիմն (տես «Պոետիկա», գլ. 24):

11. Տողեր 128—130. Լայոս թագավորի սպանությունից անմիջապես հետո՝ արքայական դահլ բարձրացավ Մենեկոսի որդի Կրեոնը, Ըստ օրենքի և իրավաբանական տեսակետից՝ Լայոսի սպանության քննությունը և վրեժխնդրության պարտականությունը պետք է կատարեր ինքը՝ Թերական թագավորը, այսինքն Կրեոնը: Իսկ Էդիպը Թեր քաղաքի արքայական դահլ ստացավ միայն Սֆինքսի ճակատագրական դեպքից հետո: Սակայն յուր վիճակը թեթևացնելու և իրավական պատասխանատվությունից ազատ լինելու

նպատակով, Կրեոնտը աշխատում է նսեմացնել սպանության սովյալների և ապացույցների նշանակութիւնը:

12. Տոյ 169. Արքա Պեան, այսինքն Ասղլուն:

13. Տոյ 171. «Նճր ձեւերով, թե հին կարգով»,— այսինքն՝ համաձայն հնագոյն պաշտամունքի (որը Դելփիքում տակաւին չէր մոռացված, այսինքրն, թեւիս աստվածուհու պաշտամունքը), թե նոր հիմնված Ասղլունի պաշտամունքի:

14. Տոյեր 181—190. Ըստ հնագոյն կրոնական աշխարհայացքի, մեռյալների հոգիները՝ արագաշու թռչունների պէս երամներով սլանում էին հեռուն՝ Օվիկանոսի մյուս կողմը, որտեղ, համաձայն Հոմերոսի հաղորդած սովյալների (տես «Ողիսականի» երգ X, տող 508—510), դանվում էին «Ստորին ափունքը», «Պերսեփոնեի անտառները» և «Խավարի աստծու» տունը: Հին ազգերը հոգիներն համարում էին թևավոր:

15. Տոյեր 202—203. Որպէս նախապաշարմունք, բնորոշվում էր, որ ժանտախտի ծագման պատճառը չար ոգին է, որը յուր շարժումներով ու շրփումներով ստաջ է բերում համաճարակ: Սոփոկլեսը, հետևելով ժողովրդական այդ նախապաշարմունքին, ժանտախտի ծագումը վերադրում է չար ոգի Արեսին: Բայց որպէսզի ժանտախտ հարուցող Արեսին կարելի լինի տարբերել պատերազմի Աստված Արեսից,— նա նրան որակում է որպէս «անալը-դինձ», և «անվահան» Արես:

16. Տոյեր 206—209. Պոսիդոն աստծու կնոջ ննջարանն էր հանդիսանում Հունաստանի ամեն բոլորով ամբողջ էգեյան ծովը, որը համարվում էր Ամփիտրիտ աստվածուհու ջանքերով սնվող ամեն տեսակ հրեշների բնակավայր և հայրենիք (տես «Ողիսականի» երգ. XI 95—98): Պատերազմասեր և մարտական Փոյուզիան համարվում էր Արեսի սիրած երկրներից մեկը: Փոյուզիական նավակայանը, ըստ հունական ռոմանտիկների,— անհյուրընդունալ էր, որովհետև Սև ծովը Հին Հունաստանի ժողովուրդների համար անհելլէ էր, իրրի սարսափելի արկածների աղբյուր:

17. Տոյեր 215—229. Ասղլունն ու Արտեմիսը բնակվում էին հեռավոր և անմատչելի լեռների ետև, այնտեղ, ուր ապրում էին «Հիպերբորեական» երջանկավետ ցեղերը, այսինքն, «լուսիս պայծառաշող վայրերում»: Ուստի նրանց էության հատկանիշը, էպիտեալ՝ լուսն էր, նրանք կոչվում էին «Λυκεῖα» = լուսավոր, լուսածին, Բաբոսը կերպավորվում էր, ինչպէս ցույց է տալիս Լեյդենում եղած արձանը,— ոսկերող գանդուրներով:

18. Տոյեր 230—296. Հին Հունաստանում հանցագործութիւնը հայտնաբերող հատուկ պետական-քննական մարմիններ չկային,— հանցագործը հայտնաբերվում էր մասնավոր անձանց, քաղաքացիների ցուցմունքով կամ հայտարարութեամբ. ներկա քաղաքակիրթ երկրներում բնորոշված պետական մեղադրողի՝ դատախազի ֆունկցիան կատարում էր մասնավոր քաղաքացին: Այդ իսկ պատճառով Լայոսի սպանութիւնը հայտնաբերելու մասին հայտարարվող էդիպ թագավորի հրամանը անմիջապէս ուղղված է քաղաքացիներին և մասնավոր մարդկանց:

19. Տոյ 295. «Ճշմարտութիւնը» (Δίκη) = ճշմարտութեան աստվածուհին,

20. Տոյ 305. Գուշակ Տերեզիասը որակված է «ἄνακτος» — այսինքն արքա, իշխանավոր: Գուշակները, կապված լինելով աստվածների հետ և

հանդիսանալով նրանց կամբի արտահայտիչներ, համարվում էին իշխանավոր. Տերեղիսը հնազույն և մեծահռչակ դուշակն էր, որի մասին հիշատակված է Հովհերոսի «Ողիսականի» մեջ (Երգ X, տողեր 492—557):

21. Տող 413—414. «Այլ կգա ինքն Ապոլլոն»,— որն արդեն յուր դուշակությամբ ցույց էր տվել, որ պետք է կործանի հայրասպանին:

22. Տողեր 427—428. Բնագրում ասված է «*αἰὲς ἀνέστη*», որ բառացի նշանակում է. նորագյուտ, տարօրինակ, անսովոր, խելքից պակաս, խեղ և խաբեբա: Այդպես Հին Հունաստանում կոչվում էին թափառաշրջիկ բրմերը, որոնք հաճախակի նաև մուրացկանություն էին անում:

23. Տող 453. «Լորսիաս»—Ապոլլոնի հավելյալ անունն է, որ նշանակում է «թագույն դուշակություն արաստանող»:

24. Տող 454. Աթենքում քաղաքացիական իրավունքից զուրկ մարդը, դատարանում հանգես դալու հնարավորությունը ձեռք բերելու համար, պետք է որևէ իրավասու ներկայացուցիչ ունենար, որի խնամքի տակ ինքը ձեռնկերվում էր (այսպես կոչված «մեթեկները»): Տերեղիսը ուզում է շեշտել, որ ինքը մեթեկ չէ և կրեոնտի խնամքին չի ենթարկված:

25. Տողեր 459—460. Այսինքն այստեղ, երկրի վրա՝ Իոկաստի,— խել այնտեղ՝ սաորերկրյա աշխարհում՝ Լայոսի:

26. Տող 466. Կիթերոն լեռը, որտեղ պետք է նորածին էգիպը կործանվեր յուր ծնողների կարգադրությամբ, ճակատագրական կապ ունի էգիպ արքայի ամբողջ գոյություն հետ:

27. Տող 472. Ամուսնանալով յուր մայր Իոկաստի հետ, էգիպն հավասար դարձավ իր հորը, իբր ամուսին, և իր սրգոց, իբրև կզրայր:

28. Տող 519. Դեկիբբը գտնվում էր Պառնաս լեռան ժայռոտ լանջերին:

29. Տող 527. «Զևսի գավաղը»— այսինքն Ապոլլոնը:

30. Տող 529. Բնագրում ասված է «*Κῆρυξ*», որ բառացի նշանակում է մեռյալի հողին: Բայց սրբոհեռու մեռյալի մահվան վրեժը պահանջում էր նրա հողին, ժամանակի ընթացքում «*Κῆρυξ*» դարձան վրիժառու ողիներ:

31. Տող 530. Պառնասը, որի բարձրությունը 3000 մետրից ավելի է և ձյունապատ գագաթ ունի:

32. Տող 539. Երկրի սլորտ, — երկրի կենտրոն — համարվում էր Դեկիբբը:

33. Տողեր 556—559. Այստեղ դատապարտված է Տերեղիսի կարծիքը:

34. Տողեր 589—590. Կրեոնտի հարցին երգչախումբը կարող էր տալ զրական պատասխան. բայց նա, ասելով «չգիտեմ», խուս է տալիս Կրեոնտին և ավելի բորբոքելու ասիթից:

35. Տող 656. էգիպի տեսակետից Կրեոնտի արգարացումը հավասար կլինի իրեն, էգիպին, մեղադարտ ճանաչելուն:

36. Տողեր 669—706. Այստեղ՝ Կրեոնտի բերանով Սոփոկլեսը յուր անհատական հայացքներն է արձարծում երջանկության մասին: Նույն տեսակետի աշխարհայացք է արտահայտված Պլատոնի «Գորգի» գլխուղի մեջ:

37. Տող 689. Այստեղ շեշտված է այն միտքը, որն հաճախ կրկնում էր Սոկրատեսը, այսինքն, որ մարդ կարող է սովորել առաքինություն և որ չարագործը չարագործ է միայն յուր տգիտությամբ:

38. Տոյեր 769—770. Հելիոս արեն է և արևի աստվածը: Նա առաջնորդ է կոչված, որովհետև, մշտապես գտնվելով երկնքում, տեսնում, լսում է և զխոս այն ամենը:

39. Տոյեր 851—853. «Խաչվող ճանապարհներ» դարձվածքը վերոհիշյալ տեղի վերաբերմամբ շարունակում էր գոյություն ունենալ և հետագա դարերում: Օրինակ, մեր էրայից առաջ՝ Ո դարում ցույց էին տալիս այդ վայրերում երկու հուշարձաններ, մեկը՝ Լայոսին, իսկ մյուսը՝ նրա ուղեկից ծառային:

40. Տոյ 869. Էդիպն արդեն հրաժարվում է գուշակին ուղղված յուր նախորդ կշտամբանքից:

41. Տոյ 876. Սուրհանդակին ճանաչելը գծվար չէր. նա սովորաբար իր ձեռքին ուներ առանձին տեսակի գավազան և ուղեկցում էր թագավորներին. նրա անձնավորութունը սուրբ էր համարվում և անձնամխելի: Ուստի՝ Իսկաստեի խոսքերից՝ Էդիպը շատ հեշտ կարող էր վերհիշել սուրհանդակին:

42. Տոյեր 887—888. Այստեղ երգիծանք, հեղինակը կա. Իսկաստեն զիտեր, որ Լայոսի սպանության յուրը բերած հովիվը այն մարդն է, որին մի ժամանակ ինքը և Լայոսը հանձնարարել էին տանել նորածին մանուկ Էդիպին և կործանել Կիթերոն լեռան լանջերում: Այդպիսի գիտակցությամբ Իսկաստեն, բնականաբար, ներքուստ թշնամական զգացմունք պետք է ունենար դեպի յուր գավակի սպանողը: Հետևապես՝ ասելով «կարժանանար նա առավել մեծ հարգանքի», Իսկաստեն ուղում էր հայտնել, որ հովիվը կարող էր արժանանալ մահվան: Հովիվի մասին այդպես արտահայտվելով, նա շեշտում է այն հանգամանքը, որ Լայոսի մահվան լրարբերն ու նորածին Էդիպին սպանողը նույն մարդն է:

43. Տոյեր 897—963. Այստեղ Էդիպը պատմում է յուր պատանեկական կյանքը, չլիմանալով, սակայն, Պոլիբոսի մահը:

44. Տոյ 901. «Դորեապի» — այսինքն միջին Հունաստանի Դորեոյա շրջանից:

45. Տոյ 939. Էդիպը կարող էր չլիմանալ և չգիտեր, որ նրանցից մեկը փախել, ազատվել էր (այսինքն հովիվը):

46. Տոյ 1034. «Դեպ սըրադան պորտը երկրի» — այսինքն դեպի Դելփիք:

47. Տոյ 1036. Ֆոկիդայում, մասնավորապես Ար քաղաքում կային Ապոլլոնի անվան հնազույն գուշակաբաններ:

48. Տոյ 1037. Գուշակարան կար և Ոլիմպոսի ստորոտներում:

49. Տոյ 1046. «Վերանում է Ապոլլոնի մեծարանքը անխնա» — այսինքն Իսկաստեի անպատիվ միալու հետևանքով:

50. Տոյ 1053. «Մերձադույնն ևս գու ամենից» — ասված է լուկ բարոյական խմաստով, քանզի Ապոլլոնն էր իրադարձության գլխավոր պատճառը:

51. Տոյ 1206. «Եվ անուհին իսկ դու սոապար քո վիճակին համաձայն», «Էդիպ» բառը նշանակում է «ուռած ոտքեր»:

52. Տոյ 1287. Հույները լեռնային բարձունքների աստված սովորաբար համարում էին Զևսին, Ապոլլոնին և Պանին — այդ լեռնային երրորդությունը: Բացի այդ երեքից՝ լեռնային էին համարվում միայն որոշ շրջաններում, նաև Դիոնիսը (Կիթերոնում) և Հերմեսը (Կիլլենում):

53. Տոդ 1309. Յուր տիրոջ տանը ծնված ստրուկի զրուխյունը համեմատաբար ավելի պատվավոր էր համարվում:

54. Տոդ 1328. Այսինքն՝ մինչև այդ աստղի երևալը սեպտեմբեր ամսի առաջին կեսում: Արքաուրը՝ Բոստ համաստեղության զլխավոր աստղն է:

55. Տոդեր 1330—31. Կորնթացի սուրհանդակը ազատ քաղաքացի էր և ուներ յուր սեփական գոմերը, իսկ թերացին՝ Լայոսի ստրուկն էր:

56. Տոդ 1368. Հովիվն ի նկատի ունի Խոկաստին:

57. Տոդ 1412. Խոսքը վերաբերում է Սփինքս հրեշին:

58. Տոդ 1428. Արար՝ փոխարենական իմաստով այստեղ նշանակում է «կենը», այսինքն քո հոր կենը, = Խոկաստին: Երգչախմբի ծերուկները խուսափելով «Խոկաստ» անունից, Լայոսի կնոջն անվանում են «Լայոսի արտը»:

59. Տոդ 1452. «Խոտրոսն ու Ֆադիսն» — այսինքն Դանուր և Ռիոն գետերը, որոնք, ինչպես երևում է Հերոդոտոսի «պատմությունից», հայտնի էին հույներին:

60. Տոդ 1485. Այսինքն յուր՝ երկու անգամ հղիացած մոր վրա:

61. Տոդեր 1431—1432. Հնում ավենացի կանայք հաղնում էին առանձնահատուկ ներքնազգեստ (խիտոն), առանց թևերի, որը կրճքի վրա կոճկվում էր առանձին ճարմանդով:

62. Տոդ 1607. Էդիպն ուզում էր շեշտել, որ իր զավակները ծնված են արյունադրից ամուսնությունից:

63. Տոդեր 1651—1652. Բարոյական պղծանքը համարվում էր տարափոխիկ և վարակիչ, ուստի մարդիկ խուսափում էին պղծվածի հետ շփվելուց: Սակայն Էդիպն հայտնում է, որ իր պղծությունը, շնորհիվ յուր անօրինակ և արտակարգ բնութիւնի, չի կարող տարափոխիկ լինել:

64. Տոդեր 1655—1656. Կրեոնտի հանգես զալը բնական է: Նա զալիս է, որ կատարի յուր բարոյական և մարդասիրական պարտականությունը զեպի արքա Էդիպը: Կրեոնտին կատարված աղետի մասին կարող էին հայտնած լինել անասուն ծառաները:

65. Տոդեր 1667—1668. Այդպես էր Հին Հունաստանի աշխարհայացքը հայրաստանության հանցանքի մասին:

66. Տոդ 1699. Մահիցը հրաշքով փրկվելը հին աշխարհայացքով համարվում էր անմահության ապացույց: Էդիպը, որ հրաշքով փրկվել էր իր ծնողները սահմանած կործանումից, հիմք ուներ պնդելու, որ ինքն անկործան է: Հիրավի, նա ինչպես երևում է «Էդիպը կոլոսնում» ողբերգությունից, մահ չունեցավ, երկիրը ըստ արեց յուր կտրածքը, և նա կենդանի կուլ դնաց երկրի մեջ:

67. Տոդ 1702. Ինչպես հայտնի է հունական էպոսից, Էդիպը որդիները՝ Էթեոկլեսն ու Պոլինիկոսը, թշնամական վերաբերմունք ունեին զեպ երեխայ հաբազատ հայրը: Բնական է, որ նրանց մասին Էդիպը Կրեոնտին չի խընդրում:

68. Տոդեր 1739—1740. Հեղինակը զլխավորապես ի նկատի ունի Արտեմիս, Դեմետրա աստվածուհիներին՝ նվիրված ցնծավեա երեկույթներն ու հավաքույթները, որոնք կատարվում էին ամուրի և ամուսնացած կանանց պատվին:

69. Տող 1762. Կրեոնտը պետք է ղլխի շարժումով հայտնեւր յուր համաձայնությունը: Բայց Էդիպը, իրրկ հուշը, անհարող էր տեսնել Կրեոնտի ղլխի զրական շարժումը, ուստի խնդրում է նրան զեթ ձեռքով շփվել իրեն:

Ա Ն Տ Ի Գ Ո Ն Ե

1. Տողեր 1—100. Նախերգանքի մեջ, ինչպես երևում է Անտիգոնե և Խամենե քույրերի խոսակցությունից,— շոշափվում են այն առասպելական իրադարձությունները, որոնք նկարագրված են Էսքիլեսի «Յոթն քաջերը զոհում Թերեի» ողբերգության մեջ:

2. Տողեր 3—4. Անտիգոնեն շեշտում է յուր և Խամենեի ծագման ամօթարեր և աղետալից հանդամանքները (տես «Էդիպ արքա» ողբերգությունը):

3. Տողեր 12 և այլն. Կրեոնտը այդ ժամանակ արդեն Թեր քաղաքի թագավորն էր:

4. Տողեր 35 և այլն. Ըստ Հունաստանի ժողովրդական-կրոնական ավանդության՝ մեռյալի հողին միայն այն դեպքում կարող էր հանդիստապատան զոնել ստորերկրյա աշխարհում, Ստիքսի ափերին, երբ նրա մարմինը թաղման ծիսակատարությամբ և հարգանքով հանձնված էր հողին և ծածկված հողի մեջ: Հակառակ պարագայում,— այսինքն, երբ մեռյալի անթաղ մարմինը չէր հանձնված հողին,— նրա հողին,— հանդիստապատան չզոնելով Ստիքսի ափերին, հավերժ մնում էր դատապարտված անապաստան ու թշվառագույն թափառումներին՝ աղետալեր ու միասակար դառնալով կենդանի մարդկանց համար: Անտիգոնեի սիրելի եղբայրներից մեկը՝ Իթևոկեսը արդեն թաղված էր մեծարանքով և ըստ պատշաճի Մինչ Պոլիսիկոսի մարմինը, համաձայն թերական թագավոր Կրեոնտի հրատարակած օրենքին, ձգված էր անթաղ, ի կեր զիշատիչներին:

5. Տող 46. «Վսեմափայլ» հեղանքի իմաստով:

6. Տող 55—56. «Ո՞րն ես ուզում, լինել աղնի՞վ, թե ստոր դավակ աղնի՞վ մարդու»: Սոփոկլեսը, ինչպես երևում է այս խոսքերից, ընդունում էր այն կարծիքը, որ մարդու առաքինի և չար հատկությունները ժառանգական են և որպես այդպիսիք, կառված են աղնվական ծագման հետ:

7. Տողեր 75 և այլն. Էդիպ արքայի մեղքն ու խայտառակությունը անցան նաև նրա ժառանգներին ու սերնդին, թեպետ ինքը արժանացավ աստվածների ողորմածությանն ու նույնիսկ դարձավ Ատտիկայի հովանավոր-պահապանը:

8. Տողեր 103—104. Օրենքն այն աստվածային, չղված, խղճմանքի հավերժական օրենքն է, որը Անտիգոնեի անդիմադրելի դորժունեության ղլխավորագույն մոտիվներից մեկն էր: Ինչպես ցույց է տալիս ողբերգության զարգացման ընթացքը, Անտիգոնեն հակադրում է «խղճմանքի հավերժական, աստվածային օրենքը»—ղրված պետական, անկատար և անցական օրենքին: Այս հակադրությունը, լինելով Անտիգոնեի վարվեցողության մոտիվների ղլխավոր առանցքը, կապ ունի ժամանակակից սովետականների քաջոգած ընական իրավունքի փիլիսոփայության սկզբունքներին հետ:

9. Տող 133. Բեռլինական թեր քաղաքը շրջապատված էր պարխույներով և ունէր յոթ դարբասներ, — ուստի կոչվում էր Յոթնադուռն թեր:

10. Տող 134. Թեր քաղաքի արեւմտյան կողմում հասում էր Դիրկե, իսկ արեւելյան կողմում՝ Իամեն գետը, որոնք սկիզբ են առնում Կիթերոն կոան սաւորտներէց:

11. Տող 137. Ավանդությունը՝ Արդոսական զորքերի ներմակ վահանների մասին՝ հավանորեն, հիմնված է Արդոս անվան բերականական նշանակութեան վրա (շրջ = սպիտակ):

12. Տող 151. Հեփեսոսը կրակի աստվածն էր: Քաղաքները պաշարելիս զործադրվող կարեւ ջահերը Հեփեսոսի անունով կոչվում էին Հեփեսոսյան կարե ջահեր:

13. Տող 150. Քաղաքների պարխույների աշտարակները կոռուցվում և ձեւակերպվում էին իրեւ պսակներ, պսակաձեւ:

14. Տող 154. Արդոսական զորքը պատկերված է իւր հաղթարի արծիւ, իսկ նրան ղեկավարող Թերական զորքը՝ իւր անպարտելի վիշապը Համաձայն առասպելի (տես «Իլիականի» երգ XII, տողեր 200—205) վիշապը համարվում էր արծիւի բնական թշնամին: Մասնավորապես՝ Թերական զորքը պատկերված է իւրեւ վիշապ այն պարզ պատճառով, որ ըստ առասպելի՝ Թերացիները վիշապական ծագում ունեին, որովհետեւ թեր քաղաքի առասպելական հիմնադիր Կադմոսը, սպանելով վիշապին, ցանել էր նրա ատամները, որոնցից և ծագել էին Թերական հերոսները:

15. Տող 168. Արեսը պատերազմի աստվածն է: Ըստ առասպելի՝ Արեսի դուստրը, այսինքն Հարմոնիեն, Կադմոսի կինն էր, իսկ Կադմոսը՝ Թեր քաղաքի հիմնադիրը, ուստի Արեսը համարվում էր Թեր քաղաքի նահապետը:

16. Տող 170. Թեր քաղաքի պաշարումն ու պաշտպանութիւնը կադմոսկերպված էին միակերպ, Յուրաքանչյուր դարբասի զիմաց կանոնաւ էր առանձին զրոհ տվող մի զորք, զլիափորությամբ իւր առաջնորդի, իսկ ներսից՝ յուրաքանչյուր դարբասը պաշտպանվում էր մի առանձին զորքով, զլիափորությամբ նույնպես հատուկ մի առաջնորդի:

17. Տող 173. «Միայն նրանք, — մեկ հոր, մի մոր զավակներն» — այսինքն՝ Էթեոկլեսն ու Պոլինիկոսը:

18. Տող 177. Թեր քաղաքը զրկատվում է որպէս հաղթութեան աստծու արժանավոր անվանակիցն ու Էպոնիմը: Թեր քաղաքից ոչ հեռու գտնվում էր Օնքեստ քաղաքը, որն հայտնի էր յուր Պոսիդոնին նվիրված հաղթական մրցումներով: Հաղթութեան աստվածը (Նիքէ), ըստ առասպելի՝ Պալլասի հսկայի դստրիկն էր և ձեւակերպվում էր իւրեւ Թեր քաղաքը հռչակված էր որպէս սայլեր ու կռուքեր արտադրող, ինչպէս նաեւ Լակոնիան, Սիկիոնը, Կիրենան և այլն:

19. Տող 182. Բաքոսը Դիոնիսոսն է, գինու, խմրապարերի, միստիկական շվայտանքի աստվածը: Նա Ձեսի զավակն էր, ծնված Կադմոսի երկցադույն դուստր Սեմելից:

20. Տող 185. «Մենիկեյան» զործ է ասված «Մենիկեոսյանի» փոխարեն, Մենիկեոսը Կրեոնտի հայրն էր:

21. Տողեր 191—199. Ծերակուլտի առաջ՝ Կրեոնտը, իւրեւ Թալամիոր, հանդես է գալիս առաջին անգամ Ծերերի խորհրդին (երգչախումբը կազ-

մըված է այդ ձեւերից) նա հայտնում է նախ՝ յուր դահակալության ու առաջին կառնության ընդհանուր սկզբունքների մասին և երկրորդ՝ յուր հայտարարած օրենքը, համաձայն որի սպանված եղբայրներից Պոլինիկոսը, իբրև հայրենիքի դավաճան, պետք է զրկված լինի թաղման ձևերից և մնա անթաղ՝ կայսրը՝ կարգակի որդին էր և էդիպի հայրը (տես Սոփոկլեսի «էդիպ արքա» ողբերգութունը):

22. Տող 204—205. Էդիպը ամուսնացած էր Իոկաստի հետ. իսկ Իոկաստեն կրեոնտի բույրն էր:

23. Տող 299. Զթաղված զիակը համարվում էր սղծված:

24. Տող 356. « . . . կախակայված» — այսինքն կախված. սա չարչարանքի տոանձին մի տեսակն էր:

25. Տող 386. Աստվածուհի երկիրն համարվում և պաշտվում էր որպես մեկը ամենահին և զլիսավոր աստվածներից: Նրա սրբավայրերը զրտնըվում էին Աթենքում, Սպարտայում, Ոլիմպոսի շրջակայքում, Գելիքում և այլ վայրերում:

26. Տողեր 510—511. «Հավերժ ճմարտությունը» կամ Արդարության աստվածուհին, որը Զեսի և Թեմիսի դստրիկն էր. անբասում ընդունված է իբրև ստորերկրյա աստվածներին հավասար և համակայաց, քանզի նաև նա, ինչպես և վրիժառության ողիները (էրինները), պատժում և հետապնդում էին հանցագործներին և օրինադանց մարդկանց:

27. Տող 517. «Լուկ այսօր չէ, ոչ էլ երեկ» — հեղնանք կրեոնտի նոր ստանձնած իշխանության վերաբերմամբ:

28. Տող 597. «Ատեղությունն ինձնից հեռու. ևս ծնված եմ սիրո համար»: Այս խոսքերը ամենացայտուն վկայությունն են Անտիգոնեի իղեալական և անբասիր բնավորության:

29. Տող 679. Թրակիան համարվում էր Բորեսսի (հյուսիսային հողմի) հայրենիքը:

30. Տող 687. Այսինքն՝ կայսրի, էդիպի, Իոկաստի, էթեոկլեսի ու Պոլինիկոսի կյանքը:

31. Տող 692. Այստեղ նկատի են առնված Անտիգոնեն և նրա փեսացու Հեմոնը, որոնց ամուսնությունը կարող էր շարունակել կարգակիցյան ցեղի ղոյությունը:

32. Տող 697. «եվ երազը կախարդական»: Աստվածներից միմիայն Զեսը կարող էր զիմադրել երազին: Նա կամովին կարող էր քնել, կարող էր և չքնել, մինչ մյուս աստվածները ենթակա էին քնելու հակումին:

33. Տող 766. Յուր ինքնավստահ ճառի մեջ կրեոնտը կրկնում է զանազան ժողովրդական ասություններ:

34. Տող 909. Ըստ սովորության՝ սովամահ լինելու դատապարտվածներին տրվում էր ուտեստի մի փոքր պաշար, որով դատապարտողները աղատվում էին պատասխանատվությունից:

35. Տող 916. Էբոտ կամ էրոս, ամենահին աստվածներից մեկն էր: Նա, փրկափայազան առումով և յուր կոսմիկ նշանակությամբ, այն ամենակարող և գործունյա ղորությունն էր, որը առաջ բերեց կարգ ու բարեկեցություն բնության մեջ: Նա աստվածն էր սիրո և կարգավորիչ ղորության: Սակայն ժողովրդի հասկացողությամբ էբոտը՝ Ափրոդիտի և Արեսի գեղեցկադեմ, ոսկեթե, կապարճով և աղեղով զինված որդին էր:

36. Տոդ 950. Ստորերկրյա աշխարհը, կամ այլապես «Բնակավայրն Հագեսի» (=գոթիքը) պատկերվում էր իրրեք ընդարձակ մի թաղավորություն՝ Հագեսն աստծու իշխանության ներքո՝ Երկրից, լույս աշխարհից, դեպ Հագեսյան իշխանավայրը կարելի էր անցնել մի քանի անդնդախոր ձորերով և խորխորատներով։ Այդ ստորերկրյա Հագեսյան բնակավայրը շրջապատված էր երեք գետերով, որոնք էին՝ Աբերոն, Պիրիֆիեզետոն և Կոկիտոս։ Վերջինիս մեջ թափվում էր Սալթո գետը, նրա հետ միասին կազմելով Սալթոսական լճակը։ Մետալների հողիները կարող էին ներս թափանցել Հագեսի բնակավայրը միայն այն դեպքում, եթե անցնեին այդ երեք գետերից մեկն ու մեկը հատուկ մակուկի վրա, որի վարիչն ու նավարարը առասպելական Բարոնն էր։

37. Տոդեր 951—953. «Եվ գնում եմ, զրկված զարդեցն հարսանիքի, չեն ողջունում»։ Հարսանիքի օրը փեսացուն, հանդիսավոր կերպով, հարսանեկան շողշողազարդ կառքի վրա, բերում էր հարսին իր տունը, կառքին հետևում էր ազգականների և ծանոթների խանդավառ, ջանքերով, յույսերով զարդարված բազմությունը, որոնք երգում էին «Հիմենեոս» կոչված հարսանեկան երգերը։ Հյուրերը երգով ու բերկրանքով հարսին հասցնում էին նրա ննջարանին, իսկ խնամախոս կինը, խնջույքից հետո, նրան մոցնում էր ննջարան։

38. Տոդեր 966 և այլն. «Փռուղիական» բառը այս կոնտեքստում նշանակում է «Լիդիական»։ Նիորեն, ամուսինն էր Թերական Ամփիոն թագավորի։ Լսա առասպելի՝ Նիորեն, որ զսարիկն էր Տանտալոսի և գավալը Զևսի, պայրույթի ու ցամաքի անդր տվեց Ապոլլոնի մայր Լաթոնին, — պահանջելով, որ իրեն ևս այնպիսի մեծարանք տան, որպիսի մեծարանքի արժանանում է աստվածուհի Լաթոնը. այդ ամբարտապանության համար Ապոլլոնն ու Արտեմիսը մեկ օրվա մեջ նևտահար արեցին Նիորենի 12 զավակներին։ Իսկ ինքը՝ վշտահար Նիորեն հեռացավ դեպի ծով, նստեց ծովափնյա Ժայռին և յուր վիճակը ողբալիս, Զևսի հրամանով, քար դարձավ և քարացած նայում էր դեպի հեռաւտանը ծովի։

39. Տոդ 986. «Գեղեցկոտայլ Թեր քաղաքի թավ անտառ» բառերը վերաբերվում են՝ Դեմետրա աստվածուհուն նվիրված՝ Դիրկե գետի ափերին տարածված անտառին։

40. Տոդեր 1004—1007. Անտիգոնեի եղբայր Պոլինիկոսի ամուսնությունը չարարատիկ էր և ճակատագրական. նա ամուսնացել էր Արգոսի թագավոր Ագրաստոսի դստեր հետ։ Այդ ամուսնության հետևանքով՝ Արգոսական զորքը պաշարեց Թեր քաղաքը, ապա կոտորվեցին Պոլինիկոսն ու էթեոկլեսը։

41. Տոդ 1023. Անտիգոնեն ուղղվելով դեպի յուր գերեզմանը, իր շուրջը վերջին բոլերին չի տեսնում իր սիրելիներին՝ քույր Իսմենին և փեսացու Հեմոնին։

42. Տոդ 1047. Պերսեփոնեն Դեմետրա աստվածուհու զսարիկն էր, որին առեանդեց ստորերկրյա աշխարհի աստված Հագեսը։ Պերսեփոնեն դոթիքի թագուհին էր համարվում։

43. Տոդեր 1059—1061. «Եթե իրոք ևս լինելի որդոց մայր, կամ վշտաբեկ, իրրեք այլի» . . . և այլն, մինչև «Մի այլ եղբայր ևս չեմ գտնի . . .»։

Այս տողերը այն հուշակալոր հատվածն են կազմում, որը Գյոթեն արատ ու
ուն ընթ էր համարում սույն հոյակապ ողբերգութեան համար, հույս տածելով,
որ հանդես կզան բանիմաց բանասերներ և կապացուցեն այդ տողերի կեղծ
ու անհարազատ լինելը: Սակայն այդ կարծիքը հերքվում է Հերոդոտոսի
վկայութեամբ, որ բերված է նրա «Պատմութեան» 111 գրքում: Սոփոկլեսը
օգտագործում էր Հերոդոտոսի «պատմութեանը», իբրև աղբյուր, իսկ հա-
մաձայն այդ տվյալների՝ վերոհիշյալ տողերը ոչ մի կերպ չեն կարող կեղծ
համարվել:

44. Տող 1106. «Եւ Դանայեն՝ մահվան առջև համբերապարտ», ինչպես
պատմում է առասպելը, Արգոսական թագավոր Ակրիդիոսն, իմանալով դու-
շակից, որ յուր դուստրը, Դանայեն, մի դավակ կծնի, որի ձեռքով ինքը
պիտի կործանվի, փակեց Դանայենի գետնի տակ: Զուր ռսկի անձրևի կաթիլ-
ները ձևով, — ներս թափանցեց գետնի տակ և այնտեղ սիրով կապվեց Դա-
նայե կույսի հետ: Դանայեն հղիացավ և ծնեց մեծահուշակ հերոս Պերսեսին,
որը տարիներ շարունակ իր մոր հետ ապրում էր գետնի տակ: Երբ Ակրե-
զիոսն այդ իմացավ, հրամայեց դուրս հանել մորն ու որդուն, գետեղել արկ-
ղի մեջ և ծովը նետել: Դանայեն և Պերսեսը, ծով նետվելով, ազատվեցին,
և վերջ ի վերջո Պերսեսի ձեռքով, ինչպես գուշակված էր, սպանվեց Ակրե-
զիոսը:

45. Տող 1120. Առասպելի ստեղծող Դիոնիսոս ասածու պաշտամունքին
խիստ հակասակ էր Հեղոնական թագավոր Լիկուրգոսը: Զայրացած Դիոնի-
սոսը խենթացրեց Լիկուրգոս թագավորին, որը, խելագարված վիճակում,
հեղոնական երկրի մեջ կտտարեց մի շարք հանցագործութեաններ: Այդ
պատճառով հեղոնացիք Լիկուրգոսին փակեցին քարանձավի մեջ (հեղոնացիք
ապրում էին փոյուղիայում՝ Ստրիմոն գետի ափերին):

46. Տողեր 1126—1129. Դիոնիսոսի (Բաքոսի) պաշտամունքը կատարելիս,
էքստազի մատնված խելագուրկ ու մոլեգին կանայք, շվայտանքի մեջ, ջա-
հերով, կրակներով շրջում էին լեռներում և դաշտերում: Այս պաշտա-
մունքի մոլեգին կատարումը Դիոնիսոս ասածու հալածանքի և սպանութեան
հետ էր կապված և, որպես այդպիսին, սիմվոլիկ նշանակութեան ունեւր:
Մուսաները կոչվում էին սրնդահար, որովհետև պատկերվում էին որպես
սրնդ նվագողներ:

47. Տող 1129. Կապույտ ժայռերը երկու անշան մեծութեան կղզիներ
են, որ գտնվում են Բոսպորից դեպի Սև ծով տանող նեղուցի մեջ. այլապես
նրանք կոչվում են Սև ժայռեր, կամ Սիմպլեգադներ: Այդ ժայռերը, ըստ
առասպելի, շարժուն էին, մերձենում և հեռանում էին միմյանցից: Սա-
կայն անշարժ դարձան միայն Արգոնավորդների արշավանքից հետո: Արգո-
նավորդները արշավում էին դեպի Կողքիդ՝ օսկեղեղմ խոյը ետ դարձնելու
նպատակով: Սիմպլեգադները խիստպես գտնվում էին երկու ծովերի միջև:

48. Տող 1131. Թրակիական ծովափը Բոսպորից դեպի հյուսիս՝ կոչ-
վում էր Սալմիդես (Սալմադես):

49. Տող 1133. Արևս ասածու սրբավայրը գտնվում էր Սալմադես քա-
ղաքի շրջակայքում: Նրա պաշտամունքը ավելի մեծ չափերով տարածված էր
Թրակիայում, քան Հունաստանում:

50. Տողեր 1134—1135. Թրակիական փնևս թագավորը, ցանկանալով

ամուսնանալ Կաղմոսի զուստը Իզոփիէի հետ, հրաժարվեց յուր օրինական հին Կլեոպատրեից, որին փակեց բանտի մէջ: Իզոփեն, զալով փննհալ տունը, առեւթալմար լցվեց զեղի նրա երկու զավակները, Պանդիոնն ու Պլեքսիպպը, ուստի կուրացրեց նրանց ճուշակի սուր ասեղով և ապա հրամայեց փակել նրանց զետնափոր դամբարանի մէջ:

51. Տոդեր 1142—1150. Պանդիոնի և Պլեքսիպպի մայրն էր Կլեոպատրեն, իսկ Կլեոպատրեի մայրը՝ Օռնիփեն էր, զուստը Ատտիկական հերոս Էրեքթիսի, որը, յուր հերթին, զավակն էր Երկիր աստվածուհու և սանիկը Աթենասի Ըսոտ ավանդության— Էրեքթիսը առաջինն էր, որ Աթենասն աստվածուհու պաշտամունքը հաստատեց Աթենք քաղաքում: Իսկ Կլեոպատրեի հայրը հյուսիսային Բոթրաս հողմն էր:

52. Տոդեր 1155—1156. Տերեղիասը յուր զուշակուսներով միշտ օգտակար էր եղել Թեր քաղաքին Լայոսի, Էդիպի ժամանակ, երբ քաղաքում ժանտախտն էր տարածված, և հրեշտկան Սֆինքսի ժամանակ, և այն օրերին, երբ Արեսը զոհ էր պահանջում Կաղմոսի սերնդից:

53. Տոդեր 1162—1169. Այստեղ բերված է Տերեղիասի, իբրև հուշակալի զուշակի և հովանմայի, մասնագիտության պատկերը:

54. Տոդեր 1163—1164. Տերեղիասի հովադետ կայանը, ինչպես այդ ցույց էին տալիս նույնիսկ 11 դարում մեր էրայից առաջ (հուշակալի որ ճանապարհորդ Պալզանիոսի ժամանակ), գտնվում էր Զևս Ամմոնի տաճարի շրջակայքում:

55. Տոդեր 1165—1168. Ըստ ավանդության՝ Տերեղիասը կարողանում էր հասկանալ թռչունների լեզուն:

56. Տոդ 1207. Կրեոնտը ենթադրում է, որ Տերեղիասը կաշտոված է:

57. Տոդ 1208. Բնագրում ասված է «ταπεινὸν Σαρδῶων ἱλακτῶν» — Սարդիքի էլեկտրոն, որը մենք նպատակահարմար գտանք թարգմանել «Սարդիքի քահարիրար», Քահիրարի առևտրի կենտրոնն համարվում էր Լիդիական Սարդիքը, Պարտոլ գետի շրջակայքում:

58. Տոդ 1210. Կրեոնտը, հասկացությունների ասոցիատիվ կապակցությամբ, ակամա հիշատակում է Զևսի արծվին, գտնվելով Տերեղիասի այն խոսքերի ազդեցության տակ, որ «մեհյանները պղծված են թռչուններից» որոնք լափում են Պոլիսիկոսի դիակը՝ նա այնուամենայնիվ զիտակցում էր, որ ինքն արդեն չափազանց սանձարձակ խոսեց:

59. Տոդ 1247—48. Հատուցման և վրեժխնդրության անխախտ օրենքով պատիժը պետք է ճիշտ համապատասխան լիներ հանցանքին:

60. Տոդ 1297. «ժանտ աղետներն արադավադ, չարախնդիր», — այսինքն էրինները (=վրեժառու ոգիներ):

61. Տոդ 1311. Խոսքը Դիոնիսոսի մասին է, որը շատ անուններ ուներ. — Դիոնիսոս, Բաքոս, Իաքոս, Էվիոս, Դիփիլրամբոս, Փիոնեոս, Բրոմիոս — Օթրոկոս, Զադրոս, և այլն:

62. Տոդ 1312. «Կաղմոսածին հարսնացուլ» այսինքն Սեմելի, որը Կաղմոսի դստրիկն էր և Դիոնիսոս ասածու մայրը:

63. Տոդ 1314. Խոսյական շատ շրջաններ (Կամպանիա, Մեծ Հունաստան, Տարենթ և այլն), կատարում էին Բաքոսի պաշտամունքը:

64. Տոդ 1321. Թեր քաղաքը համարվում էր Բաքոսի պաշտամունքի օրբանը, — այնտեղ էր, ըստ առասպելի, ծնվել Դիոնիսոսը:

65. Տող 1326. Խոսքը վերաբերվում է Պառնաս լեռան, որի գագաթին ցցված էին երկու ժայռեր, ուստի նա երկզլխանի էր թվում:

66 Տող 1327. Ըստ ավանդության՝ Պառնասի գագաթին երբեմն երևում էին բոցավառ շողյուններ:

67. Տողեր 1328—1330. Կորբիկոսյան ածականը առաջ է եկել Պառնասի լանջերում գտնվող Կորբիկիոն քարանձավի անունից, որտեղ ապրում էին, բոս առասպելի, նիմփաները:

68. Տող 1331. Կասալիլիա — մի աղբյուր՝ Պառնասի լանջերին:

69. Տող 1334. Նիոս՝ այն առասպելական լեռն է, որի ստորոտներում նիմփաների խնամքի տակ սնվեց ու դառտխարակվեց Դիոնիսոսը:

70. Տող 1343. Եվրիպե նեղուցը բաժանում է Եվրեը ցամաքից:

71. Տող 1345 և այլն. Այս տողերը շեշտում են Դիոնիսոս աստծու բնավորության կոմիկ հատկությունները:

72 Տող 1402. Հեկատոն հնազույն աստվածուհին է լուսնի, որսորդության, նախիրների, ուղորդների, ծովադնացության և այլն: Նրա արձանը կանդնեցնում էին հաճախ ճանապարհներին, փողոցներում և շուկաներում: Ժամանակի ընթացքում Հեկատոնի սկզբնական էությունը փոխվեց, և նա դարձավ մոռյլ ու վրասարեր աստվածուհի: Բերված տեքստում Հեկատոն հիշատակվում է որպես Պլուտոնի կինը, որը համազոր էր Պերսեփոնեին:

73. Տող 1403 Պլուտոնը նույն Հագեսն է, ստորերկրյա աշխարհի աստվածը:

74. Տող 1430. Մեդարոսը Հեմոնի մեծ եղբայրն էր, Կրեոնտի ավագ որդին. նա ինքնահոծար գոհ բերեց իր կյանքը Արեսին, երբ Արգոսական գործերը Թեբ քաղաքը պաշարեցին, և երբ գուշակ Տերեզիասը հայտարարեց, որ Արես աստվածը գոհ է պահանջում Կադմոսի սերնդից՝ նրա բապանած վիշապի փոխարեն:

Մ Ե Ռ Ե Ա

1. Մեդեայի առասպելը յուր ծագման հանդամանքներով կապված է Արգոնավորդների արշավանքի հետ: Իռլիոս քաղաքի թագավորն էր երբեմն Էդոնը: Սակայն նրան զահրնեց անելով, զահը ստացավ նրա եղբայր Պելիասը: Էդոնը յուր որդի Յագոնին կրթության հանձնեց Պելիոն լեռներում բնակվող Քիոն Կենտավրոսին: Կրթությունն ավարտած՝ Յագոնը Իռլիոս վերադարձավ: Պելիասը որոշեց հեռացնել նրան Իռլիոսից: Նա հանձնարարեց, ճանապարհվել զեպի Սև ծովի ափերը և Կողքիվից վերադարձնել ոսկեզեղմը: Յագոնը, մի շարք այլ հերոսների մասնակցությամբ, այլև աջակցությամբ Հերա և Աթենաս աստվածուհիների, հաջողությամբ կառուցում է առասպելական Արգո նավը, որի վրա հույն հերոսները գալիս հասնում են Կողքիվ: Յագոնը՝ առաջարկեց Կողքիվի թագավոր Այեթին՝ վերադարձնել ոսկեզեղմը: Այեթը նենդարար համաձայնվեց կատարել Յագոնի պահանջը այն ղեպքում, թեև, և թե նա հաջողությամբ իրադրծի որոշ պայմաններ: Յագոնն անկարող էր կատարել այդ Յագոնին օգնության եկավ Այեթի հորը, խեղացի, Կախարդության ուսմունքին տիրապետած աղջիկը՝ Մեդեան, որի հնարագետ աջակցությամբ Յագոնը կատարեց առաջադրված պայմանները: Այնուամեն-

նայնիւ Այեթը չկամեցաւ ոսկեղեղմը տալ: Այն ժամանակ Մեղեան կախարհական միջոցներով քնացրեց այն դարհուրելի վիշապին, որը ոսկեղեղմէ պահապանն էր: Հուշները Մեղեայի զեկավարութեամբ հալիշտակեցին ոսկեղեղմը և դիմեցին զեպի ծովափը: Այեթն այդ իմանալով, սկսեց հետապնդել նրանց յուր դորքով: Մեղեան, յուր հոր ծրարիբը խափանելու նպատակով, սպանեց յուր հարազատ եղբայր Ապսիբուն և նրա մարմնի մասերը ցանեց ճանապարհին: Մինչ Այեթը դրաղոված էր յուր սպանված որդու ողբով, հուշները և Մեղեան, ոսկեղեղմը վերցրած, հաջողութեամբ մեկնեցին Կոզքի գիւղ: Իովիոսում Յագոնը չէր վստահանում ներկայանալ Պելիաս թագաւորին, ուստի բնկերների հետ նա մնաց ծովափին, իսկ Մեղեան մտնելով քաղաք, ծանոթանալով Պելիասի դստերի հետ, նրանց կախարհեց, նրանց միջոցով սպանեց ծերունի թագաւոր Պելիասին: Յագոնն իր բնկերներով մտավ Իովիոս քաղաքը և տիրեց արքայական գահին: Երկու տարի թագաւորելուց հետո, Յագոնը Իովիոսից Մեղեայի հետ փախավ Կորնթոս: Յագոնը, որ չափազանց շնորհապարտ էր Մեղեային, երզումով, հանուն աստվածների, խոստացել էր ցմահ անխարդախ սիրել Մեղեային և հալատարիմ մնալ նրան մինչև կյանքի վերջը: Այդպես սերով Յագոնն ու Մեղեան տասը տարի հաշտ ու համերաշխ ապրեցին Կորնթոս քաղաքում: Մեղեայից Յագոնն ուներ մի քանի զավակներ: Տասը տարի երջանիկ կյանք անցկացնելուց հետո Յագոնը սիրահարվելով Կորնթական թագաւոր Կրեոնտի դուստր Գլադիելի վրա, ամուսնանում է վերջինիս հետ: Այս պայմաններում ահա սկսվում և զարգանում է տվյալ բնական երբեք զուլթունը:

2. Տող 1. Շնամը արդո՞ւ Տիս ծանոթ. 1:

3. Տող 2. Վերադարձի սե ժայռերը՝ Բոսպորի ափին գտնվող ժայռերը, որոնք, ըստ առասպելի, լինելով շարժուն, միանում էին միմյանց և ապա իրարից բաժանվում:

4. Տող 4. Պելիոն — մի լեռնաշղթա Թեսալիական Մագնեզիա կոչված շրջանում: Աթենաս աստվածուհու խորհրդով՝ Պելիոնի անտառներում կտրված եղևնիներից էր կառուցված Արգո նավը:

5. Տող 11. Իովիոս — Թեսալիական մի քաղաք, Պելիոն լեռնաշղթայի լանջերում:

6. Տող 96. Կիկերոնը հիշատակում է զամա խաղը, հայտնելով, որ այդ ծերունիների սիրելի խաղն է: Հոմերոսի Վիգիլիանից՝ զիտենք, որ Պենելոպեի փեսացուները զամա էին խաղում միմյանց հետ: Ենթադրվում է, որ այդ խաղը դոյութունն ուներ և եղիպոտոսում Վիրինիի աղբյուրը՝ դոյութունն ունի Կորնթոսում նաև այժմ: Ըստ առասպելի, այս աղբյուրը առաջ էր եկել հերթաթային՝ Պեդաս թևավոր նիւզի սմբակների դոյութունից: Աղբյուրի ակունքները շրջապատված էին մարմարյա պատերով, որտեղ կանգնած էր նաև Ապոլլոնի արձանը:

7. Տող 179. Վերջտ ահաւոր կրքի տեր են թագաւորները — Այս միտքը արտահայտված է Հոմերոսի Վիգիլիանի մեջ (երգ 1, տ. 80—88):

8. Տող 229. Թեմիս՝ հունարեն (Θεμης=Θεμης) նշանակում է օրենք, իրավունք, արդարութուն: Թեմիս կամ Թեմիդա արդարութեան և արդարադատութեան աստվածուհին էր: Յագոնը, ամուսնութեամբ կապվելով Մեղեայի հետ, յուր սերն ու հալատարութունը ամրացրել էր մեծագույն երզումնե-

րով. հետևապես՝ ամուսնական հավատարմության խնդիրներում նա սլատաս-
խանատու էր Թեմիս աստվածուհու առջև:

9. Տողեր 271 և այլն. Համանման հայացքներ՝ երգի ու նվագի նշա-
նակության և ազդեցության մասին հայտնում է նաև Պլուտարքոսը, Հոմե-
րոսի պոեմներից երեւում է, որ դեռ նրա ժամանակ երգն ու պարը համար-
վում էին խնջույքների անհրաժեշտ զարգարանքը: Եվրիպիդեսի վերոհիշյալ
տողերում շեշտված տեսակետը արծարծում է նաև Պլատոնը (տես. Պրոտ.
347):

10. Տողեր 315—320. Կոմենտատորներից ոմանք ենթադրում են, որ
սույն տողերի մեջ Եվրիպիդեսն ակնարկում է՝ Աթենքում իշխանության
գլուխն անցած՝ հայտնի դեմագոգ Կլեոնին, որը Եվրիպիդեսի ժամանակ մեծ
ազդեցություն ունեւ հանրապետության գործերի մեջ:

11. Տողեր 325—326. Մոտավորապես սույն այդ հանգամանքը շեշտում
է նաև Օվիդիոս Նազոնը յուր «Հերոսուհիների» մեջ, որտեղ Մեդեան անմի-
ջապես խոսքն ուղղում է Յագոնին (տ. Օվիդիոս «Հերոսուհիներ», տողեր
161—162):

12. Տողեր 345—346. Հնագույն հասարակական կարծիքը բարոյապես
մխտում էր կրկնակի ամուսնությունը: Մինչդեռ բազմակնությունը հան-
դուրժելի էր համարվում, օրինակ, դեռ Հոմերոսի պոեմների մեջ հաճախակի
հիշատակվում են հարճերը (Παιλαγγ):

13. Տող չ85. Հնագույն մեկնիչների կարծիքով, Մեդեան ունեւ ոչ թե
Երկու, այլ 14 զավակ, յոթ տղա և յոթ աղջիկ, մինչ Եվրիպիդեսը, յուր
ողբերգության նորատակներից ելնելով, նրա զավակների թիվը հասցրել է
Երկուսի: Սպանված զավակներից մեկի անունն էր Մերմերոս, իսկ մյուսի՝
Ֆեուեո. Մեդեայի զտարերից մեկի անունն էր Էրիսպիդե, Ասասպելի ասելով,
նրա կրտսիր որդին, Միզոս կամ Պոլիքսեն անունով, չաղանվեց, այլ հեռա-
ցավ դեպի Մերձավոր Արևելք. նրա անունով հորջորջվեց և Միզիոս երկիրը:

14. Տողեր 418 և այլն. Եվրիպիդեսն այս տողերով, հավանորեն, ակ-
նարկում է յուր անհատական կյանքի անհաջողություններն ու փորձերը:
Բացի անհատական իմաստից, թերևս այստեղ հիշատակվում են Եվրիպիդեսի
հարգելի ուսուցիչ՝ Անաքսագոր փիլիսոփայի և նրա մերձ ընկեր Սոկրատեսի
անհաջողությունները հասարակական ասպարեզում: Հայտնի է Եվրիպիդեսի
բացասական դիրքը դեպի հասարակական—պետական գործունեությունը:
Եվրիպիդեսի աչքում՝ Մեդեայի հմտությունը կախարդության արվեստի մեջ
նույնքան գովելի իմաստություն է, որքան և փիլիսոփաների ու ճարտասան-
ների ուսմունքը:

15. Տողեր 420—421. Եվրիպիդեսի սույն տողերումն արտահայտած միտ-
քը կրկնում է և Կիկերոնը յուր նամակների մեջ:

16. :ող 471—472. Բնագրում այդ միտքը արտահայտված է այսպես.—
Ζευ, μη λάθωσ σε τωδ' ὅς αἴτωσ κακῶν— դրանք Եվրիպիդեսի այն խոսքերն
են, որոնք բարձրաձայն արտասանեց, սպանվելիս, Մարկոս Բրուտոսը:

17. Տող 557—558. Հեկատեն— աստվածուհին էր լուսնի, անեղ զիցու-
հին գիշերի և հովանավորը կախարդության: Երգումներ և հմայանք կամ այլ
կախարդական գործողություններ կատարելիս՝ սովորաբար Հեկատենին էին
դիմում և նրան բարձրաձայն կանչում: Հեկատեն, ըստ մի քանի պատմիչ—

ներքի վկայութեան, նույնիսկ համարվում էր Մեղեայի մայրը: Ինքը Մեղեան, բացի կաթարդութեան ուսմունքից, համարվում էր նաև լուսնի զիցուհի: Հեկատեի արձանը սովորաբար դնւմում էր յուրաքանչյուր բնտանիքում, ամեն մի հարկի տակ:

18. Տող. 571. Որդիք Սիդիփոսի՝ այսինքն՝ Կորնթացիք, որոնք համարվում էին Սիդիփոսի սերունդներ և հսկակած էին իրենց նախահոր բացասական հատկութուններով՝ նենգութեամբ, խորամանկութեամբ և ազահութեամբ: Այս հանգամանքը շեշտված է հովերոսի «Իլիականի» (երգ VI, տողեր 150—155) մեջ:

19. Տող 573. Մեղեան համարվում էր Հելիոսի (այսինքն՝ Արևի) թուր, իսկ նրա հայրը՝ Այեթը (կամ Էթը)՝ Արևի որդի:

20. Տողեր 647 և այլն. Մեղեան, իբրև հմուտ ճարտասան, յուր ճառն սկսում է նախարանով: Եվրիպիդեսն ինքը, իբրև սովեստներին աշակերտած հեղինակ, սիրում է ճարտասանորեն արտահայտել հերոսների մտքերը:

21. Տողեր 701 և այլն. Այդ ամենը երջանկութեան, փառք, հավատարիմ սեր և այլն՝ Յագոնը, հիբամի, երգումով խոստացել էր Մեղեային զեռ Կողքիզում, Հեկատեի տաճարի մեջ, յուր առաջին տեսակցութեան ժամանակ:

22. Տողեր 726—728. Հնազույն արվեստի մեծահռչակ գործերից մեկն է համարվում Կիփոսլյան արկղը, որի վրա նկարված է Մեղեան, զահլն բաղմած. նրա ձախ կողմում կանգնած է սիրո աստվածուհի Ափրոդիտը, իսկ աջ կողմից՝ Յագոնը: Նկարի տակ փորագրված է «Մեղեայի և Յագոնի ամուսնութեան» Ափրոդիտի ներշնչմամբ: Պինդարոսի գործերի մեջ ևս շեշտված է, որ Ափրոդիտն է ստիպում Մեղեային սիրահարվել Յագոնի վրա: Բացի Ափրոդիտից՝ նաև Հերա ու Աթենաս զիցուհիներն հովանավոր էին Մեղեային:

23. Տողեր 796—800. Այս տողերով հեղինակը, ինքը թեպետ ճարտասանութեան երկրպագու աշակերտն էր սովեստների, հեղնում է սովեստներին:

24. Տողեր 813—814. Ամուսնութեանն օտարազգիների հետ առհասարակ պախարակելի էր համարվում: Եվ փեսացուն, և հարսնացուն պետք է անշուշտ իրավատեր քաղաքացիներ լինեն, որպեսզի նրանց ամուսնութեանը օրինավոր համարվեր և ստանար օրենքի սանկցիան:

25. Տող 841. Փոխադարձ հարաբերութեանների մեջ՝ նամակների փոխարեն՝ օգտագործվում էին առանձին տախտակներ:

26. Տողեր 913—914. «Դեպ աշխարհի կորնթարզն», բնագրումն ասված է «Ἰαφάλοιο γῆς» — որ բառացի նշանակում է «Երկրի պորտ» կամ «Երկրի կենտրոն»։ «Ἰαφάλοιο» բառը նշանակում է նաև ուռուցք, անհարթ տեղ. Այս իմաստով՝ մենք թարգմանեցինք «Կորնթարզ»։ Ապոլլոնի տաճարը Դելփիքում երկրի պորտն էր համարվում: Ըստ առասպելի՝ Զևսը երկրի երկու հակադիր ծայրերից բաց թողեց երկու արծիվ, որոնք, սրբնթաց սավառնելով, միմյանց հանդիպեցին Դելփիքում, որտեղ և հիմնվեց Ապոլլոնի տաճարը: Արծիվները հանդիպման կետը կոչվում էր «Ἰαφάλοιο γῆς» — այսինքն՝ երկրի պորտ: Դելփյան տաճարի մեջ այդ կետը կերպավորված էր իբրև մարմարյա բոլորակաձև մի ուռուցք (կորնթարզ), որի երկու կողմից՝ Դանդնած էին երկու ոսկեկուռ արծիվներ. այդտեղ էր խոսում Ապոլլոնի գուշակը:

27. Տոդ 915. Ապոլլոնի գուշակավայրումն՝ Էգեոսին հայտնված գուշակության մասին հիշատակում է նաև Պուլտարքոսը:

28. Տոդ 935- Բնագրում բառացի ասված է. *αἰετὸν με τὸν... μαῖα ποδα*, — այսինքն կաշվե պարկը չբանալ, կաշվե պարկ հայերեն բարձր համարեցինք թարգմանել «տիկ — ակճոր» *ἄετος* հունարեն նշանակում է ոչ միայն կաշվե պարկ, տիկ, այլև փոր, որովայն, ըստ հին մեկնիչների բացատրության, Էգեոսին հայտնված գուշակության իմաստն այն է, որ նա, մինչև Աթենք վերադառնալը, — հարարերությունն չունենա կնոջ հետ: Տիկ-տիկճորը մի բաց արած — այսինքն կնոջ հետ գործ մի ունենա:

29. Տոդ 944. Տիրեղեն կամ Տրեզեն (Τροζήν) հունական մի քաղաք՝ Արգոլիդում. Դերիփիբից Տրեզեն գնալու համար Էգեոսը պետք է ճանապարհվեր ծովով և ապա, Կորնթական պարանոցն անցնելով, հասնեք Կորնթոս:

30. Տոդ 1058—1059. Երգչախումբը լինողին պատժում էին և նրան վրեժխնդիր լինում միայն աստվածները:

31 Տոդեր 1063—1064. Մայաս կամ Մայս (Μαιας, Μαΐας), դստրիկն էր Ատլաս հսկայի: Մայասի զավակն էր Հերմես աստվածը, որը սուրհանգակն էր Զևսի և համարվում էր ուղղորդների առաջնորդ ու հովանավոր:

32. Տոդ 1159. Երգչախումբը շեշտում է այն միտքը, որ Աթենքը, Ատտիկան երբեք թշնամու ձեռքով նվաճված չի եղել:

33. Տոդեր 1162—1165. Երգչախումբը արդարացի է ներբողում Ատտիկայի, մասնավորապես՝ Աթենքի սքանչելի բնությունը: Մուսաների ծննդավայրը ըստ ավանդության, Պիերիան էր. այդ իսկ պատճառով նրանք կոչվում էին Պիերիդաներ. Հեղիոդեսի կարծիքով Մուսաները Զևսի և Մնեմոզինեի դստերն էին: Մինչ Նվրիպիդեսը, ցանկանալով բարձրացնել ու ազնւրկացնել յուր հայրենակիցներին, Ատտիկան է համարում մուսաների հայրենիքը, իսկ Կադմոսի կնոջ՝ Հարմոնիին դարձնում է նրանց մայր:

34. Տոդեր 1168—1170. Աթենքից դեպի հյուսիս-արևելք դառնում էր Կեկրոփսյան ծաղկափթիթ գաշտավայրը, որը ոռոգվում էր Կեփիս գետի ջրերով:

35. Տոդ 1179. Այսինքն Կեփիս և Իլիս գետերի:

36. Տոդ 1327. Այս տողում շեշտված միտքը, որ պարգևները դայթակզիչ են նաև աստվածներին համար, արտահայտված է Հեղիոդեսին վերագրվող այս խոսքերի մեջ. — *Δαρὶ θεοὺς πείθει, ὅαρ αἰδοίους βασιλῆας*. Պարգևներով հրապուրվում են աստածները, ընծաներով դայթակղվում են թագավորները:

37. Տոդեր 1394—95. Մեդեան այստեղ նկատի ունի մահը, մահվան աշխարհը: «Ուրիշներին պիտ ուղարկեմ արսորանքի» այսինքն՝ պիտ որդոցն իմ ուղարկեմ այն աշխարհ՝ մահվան աշխարհ:

38. Տոդ 1407. Հարսանեկան ջահը վառած՝ տանում էր կառքի ետևից հարսի մայրը: Այստեղ Մեդեան նկատի ունի այն ջահերը, որոնցով լուսավորում էին փեսայի բնակարանը:

39. Տոդ 1501. «Բարեգործի» և «բարեկամի» (*εὐεργετης, φίλος*) կոչումները Հին Հունաստանում, մասնավորապես Աթենքում, պատվավոր էին համարվում և պետութայն կողմից տրվում էին վաստակավոր գործիչներին:

40. Տոդ 1579. Հին-հունական տունը բաղկացած էր կանացի և սղամարդկանց հատկացրած բաժանմունքներից: Կանանցական բաժինը, որ կոչ-

վում էր γυναικωνίτις, տան այն մասն էր, որը բնտանեկան կյանքի կենտրոն էր և գտնվում էր տանտիրուհու հսկողության տակ, Այդտեղ էին գտնվում խոհանոցը, ամանեղենն ու պաշարեղենը, թել, բուրդ, գործվածքներ և այլն: Այդ մասումն էր նաև ամուսինների ննջարանը:

41. Տոդ 1580. «Մեր տիրուհին» — այսինքն կրեոնտի դուստրը, ֆադոնի նորաստեղծ հարսը: Եվրիպիդեսը երբեմն նրան անվանում է հարս, երբեմն հարսնացու, երբեմն էլ նորաստեղծ կին, սակայն ոչ մի տեղ նրա անունը չի տալիս: Սենեկան նրան անվանում է կրեուզա, իսկ Արիստոփան Բյուզանդացու, Ապոլլոդորի, Դիոդորոսի կարծիքով՝ նրա անունն էր Գլավիկա:

42. Տոդ 1596. «Հայելու մեջ» հույները զործ էին ածում միայն ձևերի հայելիներ (ενοπτισμοί, κατοπτρισμοί), որոնք պատրաստվում էին հղկված շողշողուն մետաղից՝ պղնձից, արծաթից և այլն, նուրբ և նկարին կոթով: Վերջինս սովորաբար դարձրված էր Ափրոդիտի նկարով:

43. Տոդ 1611. Պանոս կամ Պան — հովիվների լեռնաբնակ աստվածն էր: Նա ասլորում էր նաև անտառների մեջ, դաշտերում: Նրան սովորաբար կերպավորում էին եղջյուրավոր, այծենի ոտքերով: Պանոսը մարդկանց համար երբեմն ահաբեկիչ էր և դարհուրանք հարուցանող, Բացի Պանոսից՝ ահաբեկիչ էին նաև Հեկատոնն ու Կիրեկին:

44. Տոդեր 1667—1668. «Որ մարդկային կյանքն ամբողջ ես հաշվում եմ միայն ստվեր» — Այս միտքը հաճախակի կրկնում են հուսնական զանազան բանաստեղծներ՝ Պինդարոսը, Սոփոկլեսը և այլն. օրինակ, յուր «Այաս» ողբերգության մեջ՝ Սոփոկլեսը շեշտում է. «Եվ մենք, մարդիկ, իմ կարծիքով, ուրվական ենք, լուկ ուրվական, կամ ստվերներ թեթևաշարժ»:

45. Տոդեր 1689—1696. Սուլյն տողերը, որոնք արտացոլում են Մեդեայի հողեկան վիճակն այն բույսին, երբ նա պատրաստվում էր սպանելու յուր դավակներին, պարզորոշ հիշեցնում են Շեքսպիրի Լեդի Մադեբլի (տես գործ. 1, տեսքան V) ինքնաքաջալեր հողեկան դրուժյունը և նրա խոսքերը:

46. Տոդ 1707. Հելիոսի՝ Արևի սերունդը խարտիշադեղ էր, պայծառաչյա, ուստի պատկերված է իբրև ռոսկեշող:

47. Տոդ 1747. Ըստ առասպելի Ջեսի Դիոնիսի դավակին սնեց և մեծացրեց Օրբոմենի Աթամանթ թաղավորի կին Ինոն: Իսկ Հերան վրեժխնդիր լինելով, խեղճահան արեց, խենթացրեց Աթամանթին, որը, որսորդությունից վերադառնալով, յուր հարազատ որդուն, Լեարքոսին, առյուծի տեղ ընդունեց ու սպանեց: Իսկ Ինոն յուր մյուս որդու՝ Մելակկերտի հետ ծովը նետվեց: Սակայն Եվրիպիդեսը առասպելի բովանդակությունը փոփոխել է համաձայն յուր ողբերգության պահանջներին, ըստ Եվրիպիդեսի՝ Ինոն, Հերայի դորուժյամբ խելագարված՝ ծովը նետվեց յուր երկու որդոց հետ միասին:

48. Տոդ 1804. Մարդասպանները զրկվում էին արևին նայելու իրավունքից:

49. Տոդ 1725. Սքիլլա — Վեց-գլխանի հրեշ, որը ծովերի մեջ կլանում էր ուղորդներին:

50. Տոդ 1879. Հերայի տաճարը գտնվում էր Կորնթական ծովածոցում, ցցված հրվանդանի վրա, Սիկիոնի դեմաց, այսինքն «Սիդիոիոսյան երկրում»:

51. Տոդեր 1886—1887. Կորնթոս քաղաքից փախչելով, Մեդեան ապաստան գտավ «Էրեբթևսի սերնդների» երկրում, այսինքն, Աթենական թագա-

վոր Էդեսոսի տանը և սկսեց ասլրել նրա հետ, բայց հետո նա Աթենքից փախավ Կոդքիդ՝ այսինքն իր նախկին հայրենիքը:

52. Տոդ 1888. Հին մեկնիչներն պատմելով, Յագոնը վերջ ի վերջո սպանեց Արգո նավի բեկորներում: Արգո նավը գտնվում էր Կորնթական պարանոցի վրա եղած Պոսիդոնի տաճարում: Վշտաբեկ և հուսահատ Յագոնը, հաճախակի այցելության գնալով Արգո նավին, հանգստանում էր նրա հովանու առիկ, վերհիշելով յուր անցյալի պանծալի փառքերը: Մի անգամ, երբ նա պառկած Արգո նավի հովանու տակ, երազում էր իր փառավոր անցյալը, հնացած, փտած նավը, ճեղքվելով, թափվեց ցած և ջախջախեց յուր բեկորներով Յագոնին:

53. Տոդ 1918. «Մեդեա» ողբերգության վերջը հավանելի չի համարում Մերստոտելը, գտնելով, որ գերբնական ուժի հանդես դալը (կախարդական զիջալներ լծված կառքը) ներգաշնակ չէ գրվածքի էությանը. deus ex machina սկզբունքի կիրառումը կարող է տեղի ունենալ միայն այն դործողությունների համար, որոնք տվյալ ողբերգության բնական սահմաններից դուրս են և չեն կապված նրա հետ: Մինչ Մեդեայի փախուստը ոչ միայն կապված է ողբերգության հետ, այլև նրա դործողության զարգացման անմիջական հետևանքն է:

«ԻՊՊՈԼԻՏ ՊՍԱԿԱԶԱՐԴ»

1. Արտեմիա աստվածուհին, որի պաշտամունքը կատարվում էր զլխավորապես Տրեդեն քաղաքում, իրեն հավերժական կույս, համարվում էր կուսության, կուսական անբասիր կյանքի հովանավոր դիցուհին: Միևնույն ժամանակ Արտեմիան համարվում էր Տրեդենի ձիարշավարանի հովանավոր դիցուհին: Իսպուլիտը Արտեմիայի երկրպագուն էր և նրա հետ մշտապես համակյաց, ուստի նաև նա, առասպելի իմաստավորմամբ, հռչակված էր իրեն ողջախոհ և կուսական մարդ: Առասպելը պատկերում է նրան իրեն իդեալական, բարձր երազներով ոգևորված, աշխարհի ունայնությունը, սերը, կնոջ կերքը ժխտող ուրույն մի կերպար: Բնական է, որ այդ օրինակ բարոյահայեցողությամբ սուղորված մարդու համար անհրաժեշտ էր ստեղծել հզորագույն գայթակղության ազդու մի դեպք, որով կարելի լիներ փորձել Իսպուլիտի իդեալականության և կուսական բարձր դիմադրության ուժը: Որպես այդպիսին՝ ժողովրդական երեակայնությունը առաջադրում է Աթենքի թագավոր Թեդեսի գեղեղնափայլ կնոջ՝ Ֆեդրեին («Ֆեդրա» հունարեն նշանակում է շուք, շող, լուսաշող), որը կրեալ կղղու Մինոս թագավորի դուստրն էր, Իսպուլիտի կուսական հայացքների և Ֆեդրայի ահռելի կրքերի միջև պիտի կատարվեր ռոմ ում»-ի սոսկալի ողբերգական դրամատուր:

2. Իսպուլիտը՝ հափշտակված յուր իդեալական, ճանդաշխարհային երազանքներով, երկրպագում էր միայն Արտեմիա աստվածուհուն, պսակնեքով դարդուրում էր միայն նրա արձանը: Գտնվելով ռոստրդ դիցուհու հովանավորության տակ, նա ղեզղվում էր ռոստրդությամբ և ձիարշավով: Միևնույն ժամանակ՝ արհամարհանքով էր նա վերարերվում դեպի Սփրոդիսը:

ղեպլի սիրո աստվածուհին: Այս սլալամաններումն հանդես է գալիս նախան-
ձարեկ Ափրոդիսը, ցանկանալով վրեժխնդիր լինել սերն արհամարհող երի-
տասարդ Իսպուլիտին: Երկու գիցուհիներն՝ Ափրոդիսի և Արտեմիսի միջև
կատարվող սլալաբը գծում է այն իրադարձությունների շրջանակը, որի մեջ
ծագում և զարգանում է ողբերգության դործողությունը: Այս երկու գիցու-
հիներն թշնամական բախման մեջ անդրադառնում էր հին և նոր աշխարհա-
ճանաչողությունների մահացու սլալաբը:

3. Աթենքի առասպելական թագավոր Թեդևսը, արշավանքի դուրս գա-
լով ամազոններ (միաստին կանանց) դորքի դեմ, փայլուն հաղթանակով
վերադարձավ, բերելով յուր հետ ամազոնների Իսպուլիտա (կամ Անտիփոպե)
ղերված թագուհուն, որը այնուհետև հարձ գարձավ Թեդևսին: Այս ապօրինի
ամուսնությունից, ըստ առասպելի, ծնվեց մի զավակ, որին յուր մոր անու-
նով կոչեցին Իսպուլիտ: Թեդևսը, օրինական ամուսնությամբ կապվելով
Մինոս թագավորի դստրիկ Ֆեդրայի հետ, ստիպված եղավ յուր ապօրինի
զավակին՝ Իսպուլիտին, որի հարադատ մայրը արդեն վախճանված էր,— հե-
ռացնել խորթ մորից և հանձնել իմաստուն ծերուկ Պիթեոսին՝ դաստիարա-
կության նպատակով: Այսպիսով ուրեմն՝ Ֆեդրան, Թեդևսի կինը,— Իսպու-
լիտի խորթ մայրն էր: Նա Ափրոդիսի ներշնչմամբ սիրահարվում է Իսպուլի-
տին՝ յուր որդու վրա:

4. Իսպուլիտի առասպելը յուր սկզբնավորությամբ ծագել և զարգացել
է Արտեմիս աստվածուհու սլալտամունքի ուղիներով՝ Տրեդեն բաղաճում,
բայց հետագայում առասպելն իր բոլոր կոմպոնենտներով տարածվեց նաև
Աթենքի մեջ, և Եվրիպիդեսի տեսողությանն առասպելն հանդիսացավ յուր
Աթենական ձևավորմամբ: Պատմական աղբյուրներից երևում է, որ հեղինակը
նույն սյուժեի հիմքի վրա ստեղծել էր երկու ողբերգություն, որոնցից առա-
ջինը կորած է, մեզ հասել են միայն նրա փոքրաթիվ Փրագմենտները,
իսկ երկրորդը՝ մեր թարգմանությամբ առաջադրված գործն է. կորած ող-
բերգությունը մեր ձևերի տակ եղածից տարբերվում է հետևյալ հանգա-
մանքներով. ա) Գործողությունը կատարվում է ոչ թե Տրեդենում, այլ
Աթենքի մեջ: բ) Թեդևս թագավորը հուսացած էր տնից ոչ այն նպատակով,
ինչպես այդ հեղատակված է տվյալ ողբերգության մեջ, այլ Պերիթով հե-
րոսի հետ ճանապարհվել էր զեպլի ստորերկրյա աշխարհը Պերսեփոնեին
աղատելու: նպատակով: գ) Օգտագործելով յուր ամուսնու բացակայությունը,
Ֆեդրան անմիջապես բացահայտում էր Իսպուլիտին յուր սերը: Իսպուլիտը,
այդ մեղսամած առաջադրանքով սաքսափահար եղած, իսկույն կեթ հաղուս-
տով ծածկում էր իր գլուխը: Այդ պատճառով կորած ողբերգությունը կոչ-
վում էր «Ἰππολύτος καλυπτομενος», այսինքն, Իսպուլիտը բողբոջված: դ) Թե-
դևսի վերադարձին՝ Ֆեդրան զրպարսուտ էր ամուսնու առաջ Իսպուլիտին:
ե) Ֆեդրան պատկերված էր իրրե իր ամուսնուն դավաճանող անբարոյական
կին: Այդ առաջին ողբերգությունը, բնագրվելով Աթենքի թատրոնում,
բացասական և ժխտողական ընդունելություն էր գտել: Այդ բանից զրգված՝
Եվրիպիդեսը ստեղծում է յուր երկրորդ «Իսպուլիտը», որի մեջ Ֆեդրան,
ինչպես և Սոփոկլեսի «Ֆեդրա» ողբերգության մեջ, հանդես է գալիս որպես
պատվասեր, հավատարիմ և անբասիր կին, որը սակայն զոհ է դառնում իր
դայակի բանասարկությանը:

5. Հին և նոր գրականութեան մեջ «Իսլաուլիա»-ի նյութը իրրեւ ստեղծագործութեան սյուսիս օգտագործել են շատ հեղինակներ. Ալեքսանդրյան զարոյցի հեղինակներէց Լիւիսֆրոնը, որի գործը կորած է ամբողջովին հռովմեական հեղինակներէց՝ Սենեկան (*«Իսլաուլիա»* ողբերգութեան մեջ) Օվիդիոսը (*«Հերոսութիւնք»*-ի մեջ) և նոր՝ եվրոպական գրականութեան մեջ՝ Ռասինը (*«Ֆեդրա»* ողբերգութեան մեջ)։

6. Տողեր 1—6. Եվրիպիդեսը, որ աշակերտն էր Անաքսագորի և ընկերը Սոկրատեսի, իրրեւ յուր ժամանակի նորագոյն աշխարհաճանաչողութեան ջատագով, չէր կարող բաժարարկել հին գեցարանութեանն հատուկ կրօնական սկզբունքներով, նա, իրրեւ սեւալիստ ստեղծագործող, քննադատութեան է ենթարկում հին աստվածների բնավորութեան այն կոշտ և տարերային զգայականութիւնը և անզուսպ կիրքը, որոնք անհանգուստէն էին Աթենական նոր, իմաստասեր մտավորականութեան համար։ Այդ է պատճառը, որ Ափրոդիտը այստեղ պատկերված է մռայլ, բացասական և զգայական կոպիտ իմպուլսներով։

7. Տող 7. Սե ծովը (Պոնտոս) և Ասլանտիկ օվկիանոսը, ըստ այն ժամանակի աշխարհագրական ըմբռնման, ծայրահեղ սահմաններն էին աշխարհի։

8. Տող 40. Պանդիոնի երկիրը, այսինքն Ատտիկական երկիր, որը այդպէս կոչվում էր իր առասպելական նախահայրերից մեկի անունով։

9. Տող 46. Պալլասի ժայռ, այսինքն Աթենքի Ակրոպոլիսը, միջնաբերդը։

10. Տողեր 48—49. Իսլաուլիտի պատվին և Ափրոդիտի անունով կառուցված տաճարը կոչվում էր ἱερόν Ἀφροδίτης ἐπὶ Ἰππώλειῳ.

11. Տող 50. Կեկրոփսյան երկիր, Ատտիկա։

12. Տողեր 51—52. Պալլանոք՝ Աթենական Թագավոր Թեզեսի հորեղբայրն էր։ Ցանկանալով դահլեղէն անել Թեզեսին, նա յուր գորքերով հարձակվեց Աթենքի վրա, նախապէս դարանամուտ անելով յուր որդոց։ Թեզեսը, տեղեկանալով դարանամուտ եղածների մասին, անմիջապէս հարձակվեց և սրի քաշեց նրանց։ Արյունակից ազդականի սպանութիւնը սպանողին ձգում էր արշան մեղսամածութեան, պատասխանատվութեան տակ, — ուստի անհրաժեշտ էր մեղքը քաղել և սրբազործվել արշան ողջմանքից։ Այս նպատակով Թեզեսը իրեն հոժարակամ աքսորանքի երթարկելով, յուր կնոջ հետ՝ Աթենքից տեղափոխվեց Տրեզեն, որտեղ Պիթիոսի պալատում ապրում էր և նրա որդին՝ Իսլաուլիտը։

13. Տողեր 63—64. Պոսիդոնը ծովերի աստվածն էր։ Եվ, ըստ առասպելի, նա Թեզեսի հայրն էր և խոտացել էր կատարել նրա երեք ցանկութիւնը։ Այդ երեք ցանկութիւնների իրավունքը, ինչպէս երևում է մեկնիչների բացատրութիւններից, Թեզեսը կենսագործեց հետևյալ կերպով. առաջին ցանկութեամբ՝ նա հաջողութեամբ վերագարձավ զժողովրդից։ Երկրորդ ցանկութեամբ՝ զնաց կրետե կզզին և այնտեղ Դեզալոոի կառուցած Լաբիրինթոսում հաջողութեամբ ոչնչացրեց հրեշտավոր Կենտավրոսին, որով Աթենքն ապաստվեց սարեցտարի վճարվող խայտառակ տուրքից, իսկ երրորդ ցանկութեամբ, ինչպէս երևում է ողբերգութեան սյուսիսից, Պոսիդոնի միջոցով սպանեց Իսլաուլիտին։

14. Տող 90. Լաթոնը կամ Լեթով — Ապոլլոնի և Արտեմիսի մայրն էր։

15. Տողեր 101—125. Բազմաթիւ մեկնութիւնների ենթարկված և

դժվար հասկանալի այս հատվածը Իսլավոլիտի ջերմեռանդ ազդեցին է, ուղղ-
ված Աքրտեմիս աստվածուհուն: Միստիկ և բովանդակությամբ անորոշ յուր
ազդեցքով գիմելելով Աքրտեմիսին, Իսլավոլիտը ձոնում է նրան թարմ ծաղիկներից
փնջած մի սլաակ, որը դնում է գեղեցիկ արձանին: Նա երկրպագելու եկավ,
սլաակը ձեռքին, այդ սլաածասողով ողբերգությունը հաճախակի կոչվում է
«Պոսակակիր Իսլավոլիտ» (Ποσειδώνος Στεφάνου): Իսլավոլիտին, որպես ժամանա-
կակից Օրփեոսական ազանդին հետևողի, եվրեղիզեսը պատկերում է միստի-
կական հայացքով, որ իրրե թե Աքրտեմիսի սրճանվեր մարդերում ծաղիկները
բուսնում են կուտական ամոթի ողեշնչությամբ, որ ոչ մի մահկանացու,
բացի իրենից, չի հանդգնի ոտք դնել այդ սուրբ մարդերի մեջ և այլն: Այս-
տեղ շեշտված է նաև մի այլ էական հանդամանք. «Որպեսզի անդ միմիայն
նա քաղի ծաղիկունքն որբարույթ, ով բնության ուժովն է հեղ, խոհեմազույն»:
Այս խոսքերով հեղինակը պատասխանում է ժամանակի այն նշանավոր և
հրատապ վիճարանություններին, որոնք ճգնում էին որոշել, արդյոք առա-
քինությունը ինքնին բնականոն, բնությունից մարդուն արված մի երեւոյթ
է, թե՛ հետեանք է մտայնության, մտածողական գործունեության: Դիլեմ-
մայի երկրորդ դրույթի պաշտպանն էր Սոկրատեսը: Մինչ հեղինակը, ինչ-
պես երևում է տվյալ մեջբերումից, ճշմարիտ է համարում առաջին դրույթը:
Իսլավոլիտի «ազդեցք» էական նշանակություն ունի ողբերգության հերոսի
բնութագրության տեսակետից: Մի քանի հակիրճ և սեղմ տողերով հանձա-
րեղ զրամատուրդը կարողացել է պատկերել զեմքը երազող, կյանքից կտրված,
խրախոնությանը խորթ, «կուտական գեղեցիկությամբ» փայլող, բայց և անփորձ
ու միամիտ հերոսի:

16. Տղեւ 126—152. Իսլավոլիտի և ծառայի խոսակցությունը: Արձանը,
որը դրված է դռան մոտ, և որի վրա մատնանշում է ձերուհի ծառան, Ափ-
րոդիս գեղեցիկ արձանն էր: Հսկառակ փորձված և խեղացի ծառայի խոր-
հուրդներին՝ զոռոյ երխտասարգը հրամարվում է երկրպագել սիրո աստվա-
ծուհուն, չափազանց կարուկ հայանելով յուր բացասական վերաբերմունքն
ու արհամարհանքը զեղ աստվածուհին: Բնորոշ է այստեղ և ծառայի ազդեցքը,
ուղղված Ափրոդիսին: Պարզ է, որ ծառայի բերանով եվրեղիզեսը բացահայ-
տում է իր բացասական վերաբերմունքը զեղի կյանքի փորձառությունից
զուրկ և երազող Իսլավոլիտը:

17. Տղեւ 174—223. Նրդչախմբի երգի մեջ նկարագրված է Ֆեդրայի
հիվանդությունը և այդ հիվանդության հնարավոր պատճառները: Ստրոֆը
հիշեցնում է Հոմերոսի Իլիականի երգը X¹¹—153—156 տողերը:

18. Տղ 193—201. Պանոսն անտառների և մարդերի խանդավառ աստվածն
էր, որը համերժառանգների հետ ուրախ ժամանակ էր անցկացնում և յուր
սրինգով երգեր նվագում: Նա օժտված էր նաև այն հատկությամբ, որ եր-
բեմն, անտիկնալ՝ հարձակվում էր մարդկանց վրա և սարսափ ազդում նրանց:
Հեկատոն սարսափելի աստվածուհին էր լուսնի:

19. Տղ 201. Կորիթանոսներ՝ բրմերն էին Կիրելե աստվածուհու, որոնք
հայանի էին երկրպագության վայրենի ձեերով, թմրուկներով. սրինգը
հնչելիս նրանք խելագար մտնեցնությամբ սլանում էին լեռների մեջ՝ ձեռ-
ներին ջահեր բռնած, պարում և թռչկոտում էին, զարհուրանքի ենթարկե-
լով նաև ուրիշներին: Կիրելեն Փոյուզական աստվածուհի էր: Նրա պաշ-
տամունքը կատարվում էր նաև Կրետե կղզու վրա:

20. Տող 205. Դիկտենե. Կրետական աստվածուհի, որը նույնացվում էր Արտեմիսին:

21. Տող 212. Էրեբթեա՝ հնագույն Աթենական թագավոր.— էրեբթեայան, այսինքն ատտիկական կամ աթենական:

22. Տող 238. Եթե կինը ծննդաբերության երկունքի մեջ վախճանվեր, նա համարվում էր Արտեմիս զիցուհու սլաքներով նետահար եղած:

23. Տողեր 247—272. Դայակի իմաստալից խորհրդածությունները անհամապատասխան են նրա զիրքին և մտավոր կարողությանը,— մինչ Եվրիպիդեսը սովորություն ունի յուր հերոսների բերանով, առանց խտրության, արտահայտել իր սոսկ անձնական հայացքները:

24. Տողեր 273—307. Այս հատվածը, որտեղ զրսեորված է սիրահարված Ֆեդրայի հոգեկան վիճակը, քննադատներին կարծիքով՝ Եվրիպիդեսի ողբերգության շոգշոգուն գոհարն է, որով անգերադանցելի հաջողությամբ պատկերված է հերոսուհու զրուկությունը: Դրամատուրգ-բանաստեղծը առաջին անգամ զրսեորում է բնի վրա կնոջ սերը և այն էլ՝ աղօթքին սերը: Հեղինակը մեծագույն վաթսխտությամբ կարողացել է պահպանել չափի ներդաշնակ զգացմունքը, առանց որևէ բարոյական ճնշումի, թեպետ կրքի և սիրո բուրբուռման նկարագիրը իրական է ըստ ամենայնի: Երազելով իր սիրած մարդուն, Ֆեդրան ընկնում է երազանքի և ցնորման մեջ, նա իրեն երևակայում է համակյաց Իպսոլիսի հետ — անտառում, լճի ափերին, որսի պայմաններում, ձիարշավում և այլն:

25. Տող 295. Նիգալը թեսալական էր համարվում այն ենթադրության, որ թեսալացիքն էին հնարել այն:

26. Տողեր 371—401. Դայակի գիմումը՝ Ֆեդրային և նրա պատճառաբանված հորդորանքը բնական են միանգամայն: Այս հատվածը ևս համարվում է ողբերգության ամենահաջող մասերից մեկը:

27. Տող 437. Ֆեդրայի մայրը Մինոս թագավորի կինն էր՝ Պասիփայեն, որը, ըստ սոսոսյելի, զոհ դարձավ յուր անբնական կրքին՝ սիրահարվելով ցուլ-կզան վրա:

28. Տող 442. Ֆեդրայի բույրը՝ Արիադենն էր, որը սիրահարվեց Թեզեոսի վրա: Թեզեոսը, զեռ երթոսասորդ՝ Կրետե կղզին գնաց, իրրե սուրբ Մինոսին: Արիադենի օգնությամբ ու խորհրդով նա կարողացավ Դետալոսի կառուցած Լաբիրինթոսի մեջ սպանել հրեշին և հաջողությամբ դուրս գալ այնտեղից: Հաղթանակը տարած և համաձայն իր խոստումին, Թեզեոսը ուղղվեց դեպի հայրենիք, իր հետ վերցնելով նաև Արիադենին: Ճանապարհին Թեզեոսը նախոս կղզու վրա թողեց Արիադենին անպաշտպան վիճակի մեջ և ինքը հեռացավ դեպի Աթենք: Դիոնիսոս աստվածը կարեկցելով ամայի կղզու վրա մենակ անպաշտպան թողնված աղջկան, վերցրեց նրան և իր տաճարը տանելով, դարձրեց քրմուհի:

29. Տող 505—582. Ֆեդրայի հուշակավոր, հոգեբանորեն լավ հիմնավորված և ցայտուն արտահայտված մենախոսությունը՝ դադափառական տեսակետից ողբերգության կորիզն է կազմում, համարվելով հունական ողբերգություններին լավագույն հատվածներից մեկը: Հաճախակի այս մենախոսությունը համեմատում են Շեքսպիրյան Համլետի լինել թե չլինել մենախոսության հետ:

30. Տող 552—553. Եվրիպիդեսից հետո՝ 11 դարում, (մեր էր. առ.) մեկ-նիշներն աշխատում էին գտնել այն կանանց, որոնք և՛ լատիներեն գովա-ճաններն ամուսնակա՞ն կյանքի, և՛ լատիներեն լատիներեն պղծելով անկողինն ամուս-նում:

31 Տող 561. Ամբրոսիոսը (Կիլիկիացի) «հոգի ծովակալ» է՝ անվանված այն պատճառով, որ նա նավորդներին հովանավորող աստվածուհին էր:

32. Տող 572. «Աղատախոսներ»։ Բնագրումն ասված է *παρρησια*, որ բա-ռացի նշանակում է ազատ խոսել, ամեն ինչ ազատ խոսելու հնարավորու-թյուն, որը յուրաքանչյուր հույնի համար ազատության զաղափարի սկզբ-րունք էր:

33. Տողեր 585—645. Դայակը իր երկրորդ խրատական ճառի մեջ, իր նողատակին (Ֆեդրայի փրկությանը) հասնելու համար, բերում է ավելի սո-փիստական, քան ճշմարիտ և համոզիչ արդումներ: Ֆեդրայի մեղքը (թե-պետ և ակամա) անժխտելի է. ա) նա սիրում է. իրրե ամուսնացած կին, խախտելով ամուսնության հավատարմությունը և բ) նա սիրում է իր որդուն (թեկուզ իսկ խորթ): Այնուամենայնիվ պառավ դայակը սոփիստությամբ քո-ղարկում է այդ, աշխատելով համոզել, որ Ֆեդրայի վարմունքի մեջ դատա-պարտելի ոչինչ չկա:

34. Տողեր 610—611. Կեփալոսը թեսալական դեղեցկադեմ որսորդ էր, որի վրա սիրահարվեց Արշալույսը (Էոսը): Կեփալոսին Արշալույսը (Էոսը)՝ հափշտակեց, երկինք տարավ, որտեղ նրան տեղավորեց համաստեղություն-ների միջև:

35. Տողեր 617—618. Այստեղ արտացոլված են Եվրիպիդեսի հակաթեսիս-տական, կրոնը քննադատող հայացքները:

36. Տող 642. Հիշատակելով «հաղթ երդումներ» և «կախարդիչ ճառեր, հոգի թողնա՞նք», պառավ դայակն ուղղում է միայն Ֆեդրային համոզել, նրա դրամապոետները քննեցնել:

37. Տող 655. Բնագրում ասված է. *ἀλλὰ τ'αὐδὸς ὧς ταῖος θύσσεον*: Այս տողը, շնորհիվ *θύσσεον* բառի, բազմազան մեկնությունների և բացատրու-թյունների է ենթարկվել: Անորոշությունը պայմանավորված է այն հանգա-մանքով, որ ձեռագրերում բացի *θύσσεον* ընթերցումից, կա նաև *δοῦσσεον*, որը միանգամայն այլ նշանակություն ունի: Տարբեր կարծիքներ են այս առի-թով հայտնում Նաուկը, Վելլամովցը, Մարրին և այլն: Գիտնականները մեծամասնությամբ կարծիքին համաձայն՝ տողը մենք թարգմանեցինք այս-պես: «Հարկավոր է շուտ», որ զուր մարդու կարծիքն իմանաս, ընդունե-լով, որ բնագրի որոշակի ձևը կլինե՞ր *Τ'αὐδὸς* (= *τα αὐδὸς*) *θύσσεον*, այսինքն *τ'αὐδὸς* *τεῖν* *γῶμα* *θία* *γῶσσεον*, որ և նշանակում է «ամուսնուղ կարծիքն իմա-նալ»:

38. Տողեր 674—683. Դայակն արդեն մտադրվում է խորամանկությամբ, Ֆեդրայի կամքին հակառակ, հաղուդ տալ նրա սիրո կրքին, Խալոլիտին թագուհու մոտ բերելով: Սա պառավի վերջին ծրագրերն է. Իսկ իր փրկու-հուն հանդստացնելու համար հիշատակում է սերագեղի, թողնության և սի-բախանից վարսերի մի ճալվ կամ հագուստի փերթիկ ստանալու մասին:

39. Տողեր 696—742. Էրոսին ձոնած երգն է. սա սերգի մեջ արձարված ու պատկերված մտքերը արտահայտում է նաև Պլատոնը իր «Ֆեդր» գրքի 10-րդ գլխի:

40. Տող 709. Ալփեհոս՝ մի զեռ է:

41. Տողեր 721—722. Էթալիա՝ մի բաղաբ— Էվրեոս կղզու վրա, Հա-
դեսի բաբոսուհի, այսինքն, Էրեխներ, վրիժառու ողինները:

42. Տող 727. Ալքմենե՝ Հերակլեսի մայրը, Ալքմենեի դավակ, այսինքն
Հերակլես:

43. Տողեր 721—729. Հերակլեսը աղեղովն հաղթեց Էթալիայի թագավոր
Էվրիդոսին, որը խոտառացավ իր գտարիկ Իոլեին տալ նրան կնուծյան, բայց
խոտառումն իր չկատարեց: Այն ժամանակ Հերակլեսը այրեց Էթալիա քաղաքը,
սրի քաջեց, սպանեց Էվրիդոսին և նրա որդոց, իսկ Իոլեին վերցրեց իրեն,
իրեն հարձ:

44. Տող 731. Դիբլե— մի աղբյուր Թեր քաղաքի շրջակայքում:

45. Տողեր 808 և այլն. Այս տողերումն արտահայտված են Իպսոլիտի
զայրույթը և նրա բացասական, ժխտական վերաբերմունքը դեպի կանայք:

46. Տողեր 869—873. Այստեղ՝ Իպսոլիտի բերանով Նվրիալիդեսը պատաս-
խանում է իր հակառակորդներին, մասնավորապես Սոփոկլեսին՝ կանանց
վերաբերվող յուր հայացքների մասին:

47. Տողեր 948—952. Բերված են մահամերձ Ֆեդրայի վերջին խոսքերը:
Դառնաղետ տանջանքի աղղեցուծյան տակ նա որոշում է մահանալ: Բայց
մահանալ փառքով, անառատ պահելով յուր ամուսնու, զավակների և ընտա-
նիքի պատվը. Երգում տալով երգչախմբին և ստանալով նրանից երաշխիք,
սր յուր անելիքը զադոնի կմառ, նա հայտնում է իր վերջնական կամքը.
բացի զբանից՝ զգալով, որ ինքը անարժան ստորացման ենթարկվեց, որո-
շում է նաև վրժիճի լինել, — այսինքն՝ մտածում է՝ զրուարտել Իպսոլի-
տին: Հոգեբանորեն՝ հենց այստեղ է Ֆեդրայի ողբերգությունը:

48. Տող 972. Ադրիատի (ընադրում՝ Ἀδριας), այսինքն Ադրիատիկ ծովը:

49. Տող 973. Հերիդան— առասպելական մի զեռ, որը պատմիչներից
ոմանք նույնացնում են Պո զետին:

50. Տող 974. Ֆայեթոնն Արեի (Հելիոսի) զավակն էր. Նա խիդա-
խաբար կամեցավ յուր հոր՝ Հելիոսի ճկառքը վարել: Սակայն Զեսի կայ-
ծակով շանթահար եղած, դահավիժեց, ընկավ Հերիդան գետի հորձանքներ
մեջ: Նրա քույրերը՝ դառնաղետ վշտից կերպարանափոխվեցին, դարձան
բարդի ծառ, իսկ նրանց արցունքը, կաթիլ-կաթիլ թափվելով գետի մեջ,
սաթ ու քահրուբար էր դառնում:

51. Տող 980. Հեսպերիդներն,— առասպելական կույս աղջիկները, որոնք
պահպանում էին հեռավոր արևմուտքում, աշխարհի ծայրին՝ հեքիաթային
երկրում, ոսկեխնձորի հրաշակերտ ծառը. Նրկիրն այդ կոչվում էր աստված-
ների դրախտ: Այստեղ կատարվեց Զեսի և Հերայի հարսանիքը:

52. Տող 983. Ծովերի մեծ թագավորը՝ այսինքն Պոսիդոն աստծու
որդի Տրիտոնը:

53. Տող 988. Ամբրոս (=Ամբրոսի) աստվածային անմահական ուտեստ,
կամ աստվածային օձելիք:

54. Տող 995. Նավը ճերմակաթի, այսինքն այն նավը, որ Ատտիկական
ափերից մեկնեց դեպի Կրետե կղզին Թեդեսի հարսնացուին (= Ֆեդրային).
բերելու:

55. Տող 1005. Մունիքոս նավակայանը, այսինքն Աթենական նավա-

կայանը, որ Աթենքի հնագիտւոյն թագաւորի անունով կոչված է Մունիքոս-
յան:

56. Տոդեր 1031—1034. Երզնայի անտարրերութունը ղեպի կատար-
ված փաստը (Ֆեդրայի ինքնասպանութունը) բացատրւում է նաև նրանով,
որ նա բնից հեռանալ չէր կարող: Բացի այդ՝ երզնայութեան համոզված էր,
որ մահը միակ միջոցն էր, որով Ֆեդրան կարող էր պահպանել իր պատիւը:

57. Տոդեր 1040 և այլն. Թեղեսը վերադառնում է իրրե ուխտավոր,
բայց թե քրտեղից, տեքստը չի հիշատակում:

58. Տոդեր 1085—1141. Թեղեսի ողոր նշանավոր է յուր զգացմունքի
խորութեամբ և ցայտուն, սուղավորիչ արտահայտութեամբ: Ծայրահեղ անկեղ-
ծութեամբ ողորում է նա յուր կնոջը, համոզված լինելով, որ այդ մի անհեթի
պատիւ է, չար ողու կատարած մի արհամիրք յուր պապերի մեղքի համար
իրեն հասած:

59. Տոդեր 1307—1310. Օրփեսոսի աշակերտները, կամ օրփեսոսականները՝
առանձին ազանդ էին կազմում և խուսափում էին միա ուտելուց, վարում
էին ժուժկալ և ողջախոհ կյանք, հետաքրքրւում էին միատիկական փիլի-
սոփայական գրվածքներով և այլն:

60. Տոդ 1344. Բնագրում ասված է ճաստվածաշն Աթենք: Թեպետ
Աթենքի կառուցման գործում աստվածները մասնակցութիւն չեն ունեցել,
բայց հայտնի է, որ նրա ծագման օրից Աթենաս աստվածունին նրա հովա-
նավորն է եղել, ուստի նա կոչվում էր աստվածաշն:

61. Տոդ 1348. Սինիսը առասպելական, Խստմունն սուրող մի ավազակ
չարագործ էր, որին Թեղեսը սպանեց:

62. Տոդ 1351. Սքիրոնն աղբում էր Մեդարիդայի ծովամերձ ժայռե-
րում: Նա ուղորդներին ստիպում էր, որ յուր ստները լվանան: Երբ նրանք
սկսում էին կատարել նրա հրամանը, նա հանկարծ բռնում, ձգում էր նրանց
ծովի մեջ: Նույնը պատահեց և Թեղեսին, որը սակայն ինքը բռնեց Սքիրո-
նին և ծովը նետեց:

63. Տոդեր 1358—1433. Իսպուլիսի պաշտպանական ճառն է բերված այս
տողերի մեջ, որն իր հիմնավորմամբ հիշեցնում է նախ՝ Կրեոնտի պաշտպա-
նութունը Էդիպ արքայի առջև (տես Սոփոկլեսի «Էդիպ արքա») երկրորդ՝
Սոկրատեսի պաշտպանական ճառը (տես Պլատոն «Առօրէ»):

64. Տոդ 1431. Ճիսկ ավելին ասել, ավանդ, ևս չեմ կարող, որովհետև
Իսպուլիսը կապված էր դայակին տրված աստվածային երդումով:

65. Տոդ 1448. Հագեսյան ճանապարհ, այսինքն, դժոխքի՝ մահվան
ճանապարհ:

66. Տոդ 1457. Ստլանոյան սահմանից դուրս՝ այսինքն աշխարհից
դուրս:

67. Տոդ 1463. Տախտակ=Ֆեդրայի թողած նամակը:

68. Տոդ 1468. Այսինքն՝ բաց անեմ բերանս երդումի մասին:

69. Տոդ 1518. Երկիր էրեքթեսյան= Ստտիկա, Աթենք:

70. Տոդեր 1526 և այլն. Այս երբորդ ստասիմը լերեկական քաղցր հու-
ղականութեամբ արտացոլում է հեղինակի հայացքներն ու բաղձանքը: Սփրի-
պիդեսի արտահայտած հայացքը հիշեցնում է այստեղ՝ Էսքրիլեսի աշխարհա-
յացքը, որ դրսևորված է «Ազամեմուն» ողբերգութեան մեջ:

71. Տոյ 1551. «Աստղը շողշողուն» = Իսպուլիտը:

72. Տոյ 1559. «Գիկախնի» = Արտեմիսի:

73. Տոյ 1563. «Էճակի ափերը» — Տրեզեն քաղաքի արևելյան կողմը, որտեղ գտնվում էր Տրեզեն քաղաքի նավահայանը:

74. Տոյ 1585. Քարիտուհիներ կամ Քարիտներ. հունարեն Χάρις, նշանակում է չքնաղություն, քնքշանք, զեղեցկութուն, բերկրանք և այլն: Իսկ որպես անձնացում Χարիς = զեղեցկության ու քնքշանքի աստվածուհին: Այս անասկանից Χարիς = հասուկ անձնանուն է: Քարիտները կամ Քարիտուհիները երեք քույրեր էին: Երգչախումբը իրավունք ուներ տրանջալու Քարիտների զեմ, որովհետև նրանք, իրեն համերաշխության և համերաշխ սիրո աստվածուհիներ, չլիտք է թույլ տալին ընտանեկան պառակտումն ու թըշնամանքը: Բնագրում Քարիտները հատկանշված են ԾՆՆՅԱՐԱՐԱՆՈՎ, այսինքն իրեն համերաշխ աղբորդներ: Պլաստիկ արվեստում նրանք պատկերվում էին իրար զրկած՝ իրեն նշան փոխադարձ համերաշխության:

75. Տոյ 1590. «Իսպուլիտի ուղեկիցը», որը հանդես է գալիս իրեն սուր-հանդակ, մեկն է Իսպուլիտի այն ընկերները, որոնց նա զործողության զեմ սկզբում ուղարկեց՝ ձիերը թիմարկու և պատրաստելու:

76. Տոյ 1601. «Երկու սահմանակից քաղաքներ» — այսինքն Տրեզենն ու Աթենքը:

77. Տոյ 1611. «Ծովաստան թագավորին» — Պոսիդոն աստծուն:

78. Տոյեր 1619—1711. Այստեղ սուրհանդակը պատմում է Իսպուլիտի կործանման հանդամանքները: Պատմվածքը յուր ձևով ու արտահայտչական միջոցներով հիշեցնում է Թալիթրոսի պատմածը Օրեստեսի մահվան մասին (տես Սոփոկլես, Էլեքտրա):

79. Տոյ 1643. «Մարակ» — բնագրում ΚΑΥΤΕΡΑ, որ նշանակում է սրածայր փայտ, ճիպոտ:

80. Տոյ 1646. Արգոս՝ հնունդ հուշակված Պելոպոնեսյան մի քաղաք: Էպիտափրոս, մի քաղաք, որտեղ կատարվում էր աստաղեկական աստվածագործիչ Ասկլեպիոսի պաշտամունքը:

81. Տոյ 1649. Սարոնիկյան ծովածոց, Էգեյան ծովի այն մասը, որը գտնվում է Ատտիկայի, Մեգարիկայի, Կորնթոսի, Էպիտափրոս և Տրեզեն քաղաքի միջև և սրը ուղղում է Սալամինի ու Էգինի ափերը:

82. Տոյեր 1650—1655. Պատմվածքի այս մասը հիշեցնում է ստորջրյա հրարխային ժայթքումների նկարագիրը: Ցուլ եղը՝ հրարխային զգրգոցի — հողերանական սխմվուն է, իսկ Պոսիդոնը հարմարագույն և անհրաժեշտ մասնակիցն է նկարագրված իրադարձություն, իրեն երկրատատան, երկրասասան աստված:

83. Տոյ 1659. Աբիրոնի ափունք, այսինքն Մեգարիկայի Աբիրոնական ժայռերը: Իստմոս = Կորնթոսական պարանոցը: Ասկլեպիոսի ժայռը գտնվում էր Էպիտափրոս քաղաքի մոտ:

84. Տոյ 1707. «Թեկուղ լինեն բոլոր կանայք խեղդամահ» = զուգա-գրություն Ֆեգրայի մահվան:

85. Տոյ 1708. «Եղենիններն Իդա լեռան» Իդա լեռը գտնվում էր Կրետե կղզու վրա. նրա լանջերը ծածկված էին եղենական անտառներով:

86. Տոյ 1709. «Տախտակ շինեն», այսինքն, Էթե այդ բոլոր եղենիները, տախտակ դառնան՝ Ֆեգրայի նամակի նման նամակներ գրելու համար:

87. Տոդ 1732. «Քայտաթի» ընտղրումն ասված է *ποικίλοπτερος*, որ նշանակում է խայտաճամուկ, զուշնդզուշն թևեր ունեցող:

88. Տոդ 1737. «Ոսկեշողուն»ը էրոսի հատկանշական էպիտետն է: Ոսկեձուլլ էին նրա կապարճն ու սլաքները: Բնագրումն ասված է *αχρυσόχρυς*, որն իսկ և իսկ աղեքվատ է մեր «ոսկեշողուն» բառին:

89. Տոդեր 1750—1820. Այս ստղերում արտադրված աստվածահայտնություն (=*θεοφανεία*) վսեմական պատկերումը ամենահոյակապն ու վեհագուշնն է համարվում Հին Հունաստանի ողբերգությունների մեջ:

90. Տոդ 1794—95. Ոճրագործություն զեպրում, երբ ոճրագործը անհայտ էր կամ կասկածելի, անհրաժեշտարար պիտի գլմխն զուշակի օգնություն և նրա մերկացնող ցուցումներին:

91. Տոդ 1805. «Մինչ կա օրենք»,— խոսքը վերաբերվում է Ոլիմպիական աստվածների կյանքում կարգը պահպանող և անկարգություններն արդիակող շրենքին:

92. Տոդ 1823. Հնագուշն աղղերի կյանքում, քաղաքակրթություն նախնական աստիճանի վրա, հանցանքի, ոճրագործություն համար ահեղ պատասխանատվության էին ենթարկվում ոչ միայն ինքը՝ սոսկ հանցագործը, այլև նրա զավակները, աղղականները, բոլոր արյունակիցները՝ տնով-տեղով հանդերձ. (=հանցանքի կոլեկտիվ պատասխանատվության սկզբունքը):

93. Տոդ 1851. «Աստվածասեր» բառը, մեր կարծիքով միանգամայն համապատասխան է բնագրի *θεοσεπτος* (*σεβύμτοι*) բառին, որ նշանակում է աստվածասեր, աստվածապաշտ:

94. Տոդ 1870—1872. Իպպոլիտի նախահայրերն ու նախնիքը համարվում էին ոճրագործներ, որպիսիքն են Պելոպոսը (Ադամեմոնի պապը) Ճանտալոսը և այլն: Մասնավորապես՝ Իպպոլիտի նախահայր Պիթեոսը, որդին էր առասպելական Պելոպոսի:

95. Տոդ 1886. «Աստվածադուր քաղցր բուրմունք»՝ Աստվածների ներկայությունը հայտնաբերվում էր անուշաբուշր բուրմունքով:

96. Տոդ 1900. «Մեզ երեքիս»՝ Իպպոլիտն ուղում է ասել. «Ինձ, քեզ (այսինքն Արտեմիսին) և Ֆեդրային»՝ Իսկ Արտեմիսն իսկուշն ավելացնում է՝ «Բո հոր և քեզ և նրա ամուսնուն»՝ Արտեմիսն, իրրի անմահ, չէր կարող իրեն կործանված համարել:

97. Տոդեր 1924—1933. Տրեղեն քաղաքում, ինչպես վկայում են պատմիչները, Իպպոլիտին պաշտում էին, իրրի աստծու: Նրա հիշատակին հատկացված էր առանձին ընդարձակ մի հողամաս, որտեղ կանդնած էր նրա անվան տաճարը: Ամեն տարի նրա պատվին կատարվում էին տոնակատարություն և զոհաբերումներ: Ամեն մի կուշս, իր ամուսնություն նախօրին պարտավոր էր յուր վարսերից մի փունջ մաղ կտրել և տանել Իպպոլիտի տաճարին իրրի ձոն:

98. Տոդ 1973—1974. Ենթադրվում է, որ Եվրիպիկոսը այս ստղերով ակնարկում է հուշակավոր Պերիկլեսի մահը:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

	Էջ
Հրաճարակչության կողմից	3
ՀԾՔԻՆՍ	
1. Պրոմեթևսը շղթայված	5
ՍՈՖՈԿԼԵՍ	
2. Էդիպ աբքա	61
3. Անտիգոնե	143
ԵՎՐԻՊԻԴԵՍ	
4. Մեդեա	211
5. Իպսոլիտ սլահադարդ	285
Մանրագրություններ	363

[100071]

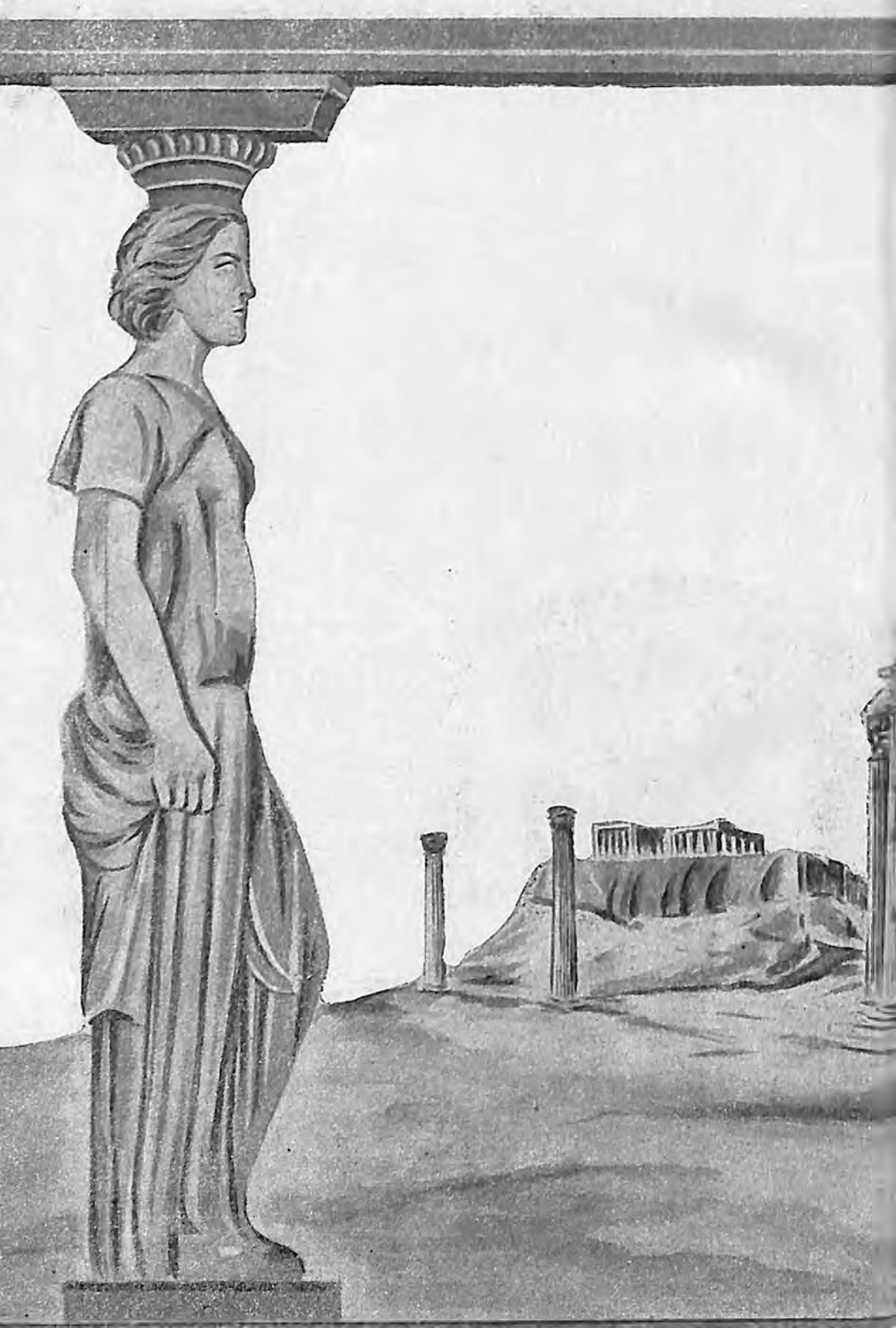
Խմբագիր՝ Լ. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Տեխ. խմբագիր՝ Վ. ԴԱՎԹՅԱՆ
Կոնցերնի տնօրեն՝ Ղ. ՓՐՓՐՅԱՆ

ՎՖ 04618 Գատվեր 270 Տիրած 3000
Հեղինակ. մ. 14,8: Հրատ. մամ. 15,1: Տպագրական 25 մ.,
Հանձնված է արտադրության 3/IV— 1950 թ.
Ստորագրված է տպագրության 22/VI—1950 թ.

Գրքի դինը 7 ~~ա. 50~~ կ.
Կադմը 1 ~~ն. 50~~ կ.

Հայտնի գրաֆիկատի 1 տպարան. Երևան, Ալավերդյան փ. № 65, 1950 թ.

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

906023247

ԳԻՆԸ 7 Ռ. 50 Կ.
ԿԱԶՄԸ 1 Ռ. 30 Կ.

Հա հաշ
3247